

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

***ŘEŠENÍ RODIČOVSKÉHO KONFLIKTU,
VČETNĚ ŘEŠENÍ METODOU COCHEMSKÉ PRAXE***

Rigorózní práce

Mgr. Tereza Hamplová

Plzeň 2023

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra občanského práva

Studijní obor: Právo

***ŘEŠENÍ RODIČOVSKÉHO KONFLIKTU,
VČETNĚ ŘEŠENÍ METODOU COCHEMSKÉ PRAXE***

Rigorózní práce

Mgr. Tereza Hamplová

Plzeň 2023

Čestné prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, květen, 2023

.....

Mgr. Tereza Hamplová

Poděkování:

Mé poděkování patří především Markétě Novákové, zakladatelce spolku Cochem.cz. Velice si vážím jejího odborného vedení, trpělivosti i cenných rad, které mi během psaní této rigorózní práce velmi ochotně poskytovala.

Mé poděkování dále taktéž patří Mgr. Michaelě Řezníčkové, předsedkyni Okresního soudu v Tachově, Bc. Petře Rabové, DiS. a Petře Rousové, sociálním pracovnícím Odboru sociálních věcí a zdravotnictví v Tachově. Dále také Mgr. Petře Novákové, předsedkyni Okresního soudu v Kladně, JUDr. Jaroslavu Lockenbauerovi, soudci Okresního soudu v Kladně a Mgr. Martině Tatkové, soudní tajemnici působící na tomtéž soudu, a to za zodpovězení několika mých dotazů. Velice oceňuji jejich snahu a píli při realizaci změny v již zavedeném systému, tj. při aplikaci metody Cochemské praxe.

Závěrem bych také chtěla poděkovat Mgr. Petru Žilovi, prostřednictvím něhož jsem měla vůbec možnost zkontaktovat shora uvedené odborníky v dané oblasti.

OBSAH

1.	ÚVOD	1
2.	RODIČOVSKÝ KONFLIKT A DÍTĚ	4
2.1.	ROZCHOD A RODIČOVSKÝ KONFLIKT	4
2.2.	ŘEŠENÍ RODIČOVSKÉHO KONFLIKTU	14
2.2.1.	<i>Řešení konfliktu v případě nesezdaných rodičů</i>	20
2.2.2.	<i>Řešení konfliktu v případě sezdaných rodičů</i>	20
2.2.2.1.	Soudní řešení rodičovského konfliktu	41
2.2.2.2.	Jiné řešení rodičovského konfliktu	47
2.2.2.2.1.	Metody jiného řešení	53
2.3.	RODINA, RODIČOVSTVÍ A VNÍMÁNÍ DÍTĚTE	61
2.3.1.	<i>Rodina a rodičovství</i>	61
2.3.2.	<i>Vzájemná práva a povinnosti mezi rodiči a dětmi</i>	70
2.3.3.	<i>Postavení dětí v rodičovském konfliktu</i>	81
2.3.4.	<i>Vnímání rodičovského konfliktu ze strany dětí (jeho dopady)</i>	90
3.	COCHEMSKÁ PRAXE	97
3.1.	HISTORIE COCHEMSKÉ PRAXE (V NĚMECKU)	97
3.2.	PODSTATA COCHEMSKÉ MODELU – TEORIE A PRAXE	105
3.3.	KOMPARACE PRACOVNÍ NÁPLNĚ PROFESÍ	111
3.4.	POČÁTKY COCHEMSKÉ PRAXE V ČR	120
3.5.	COCHEMSKÁ PRAXE – PLZEŇSKÝ A STŘEDOČESKÝ KRAJ	123
3.6.	VÝHODY A LIMITY COCHEMSKÉ PRAXE	140
3.7.	„DE LEGE FERENDA“ SMĚŘUJÍCÍ K FUNGOVÁNÍ METODY	142
4.	ZÁVĚR	146
	CIZOJAZYČNÉ RESUMÉ	153
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	156
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A DALŠÍCH ZDROJŮ	157
	PŘÍLOHY	166

1. ÚVOD

Cochemská praxe. Pojem, který se mi stal známým v roce 2017 při konferenci pořádané Úřadem pro Plzeňský kraj. Tehdy jsem byla právní asistentkou v plzeňské advokátní kanceláři věnující se zejména rodinnému právu a mediaci – oblastem, které se právě v případě shora uvedené metody Cochemské praxe setkávají. Již tehdy mě (dalo by se říct ještě jako laika) Cochemská praxe zaujala.

V rámci mé navazující praxe, ať už při působení v této advokátní kanceláři věnující se zejména rodinně právnímu odvětví, či již v rámci mé koncipientské praxe, kdy jsem se sice již nevěnovala pouze rodinnému právu, ale kauzám napříč generální praxí, jsem se setkala s mnoha případy, při nichž jsem si na Cochemský model vzpomněla. Jednalo se především o zdlouhavá, nehospodárná soudní řízení týkající se úpravy poměrů rodičů k jejich nezletilým dětem. Rodiče se velice často nebyli schopni dohodnout a soudce ani sociální pracovníci (v roli kolizního opatrovníka) tomuto rodičovskému konfliktu nikterak nepomáhali. Navíc jsem zde postrádala jakoukoliv participaci ze strany dětí. Přičemž pokud děti začleněny do celého tohoto procesu byly, bylo to z mého pohledu učiněno velmi nešikovně (nevhodně vedený výslech sociálním pracovníkem či znalcem, nedostatečná informovanost apod.) Nejen že jsem toto vše považovala za vysoce stresující pro děti, ale zároveň i za velmi neefektivní pro vývoj daného případu. Děti, jejichž názor pak při rozhodování přebíral sám soudce (což také není v pořádku), mohly být takovýmto způsobem vedení rozhovoru ovlivněny a mohly tedy odpovídat jinak, než by odpovídaly v klidu a pohodě. O takovémto výsledku bohužel, v případě, že děti žily s jedním z rodičů, často ani druhý rodič nevěděl, tudíž pro něj bylo při nadcházejícím soudním jednání nemilým překvapením, když se prováděním důkazu, tj. čtením zprávy o proběhnuvším pohovoru s dětmi, dozvěděl, že děti s ním nechtějí trávit čas. Což bylo mimochodem často způsobeno tlakem rodiče, který s dítětem žil.

Je mi jasné, že shora specifikované okolnosti (uváděné příkladem) nelze generalizovat na všechny rodinné kauzy a pevně věřím, že obdobné případy bývají vedeny i lepším způsobem a dostávají tak i příznivějšího konce pro všechny strany. Moje zkušenosti však bohužel vyplývají právě ze shora uvedených (většinových) situací a jsou podepřeny i názory některých odborníků citovaných v této rigorózní práci v rámci navazujících kapitol. Právě jejich touha po inovaci, je pro

mě důkazem, že by si „*opatrovnické řízení*“ zasloužilo nejen z procesního hlediska, ale i z hlediska přístupu participujících osob, změnu.

Touto rigorózní prací bych chtěla přispět k tomu, aby metoda Cochemské praxe byla aplikována jako běžný procesní postup. V první části této rigorózní práce jsem se rozhodla nejprve rozebrat povahu rodičovského konfliktu a možné cesty vedoucí k jeho řešení. Za účelem výsledného posouzení potenciálu (a způsobu využití) Cochemské praxe v České republice (dále jen „*ČR*“), jsem se taktéž rozhodla zaměřit i na míru rozvodovosti v ČR, a to dle dosavadních dostupných dat. Abych na konci této rigorózní práce mohla zkonstatovat, do jaké míry by mohla být aplikace této metody v praxi přínosná nejen pro rodiče a děti, ale i pro participující odborníky, zejména soud, rozhodla jsem se využít dostupných statistik znázorňujících počet soudních řízení o rozvod manželství, ale i řízení, jejichž předmětem byla úprava poměrů rodičů k nezletilým dětem (a to jak statistik generálních, tak i těch, které si zpracovávají konkrétní soudy, viz Okresní soud v Tachově či Okresní soud v Kladně). Vyjma soudního řešení rodičovského konfliktu se budu, obzvlášť s přihlédnutím na téma této rigorózní práce, věnovat i řešením jiným. Dále se budu rovněž věnovat i právům rodičů a dětí, která mají být (nejen) v rámci řešení rodičovského konfliktu šetřena a uplatňována, ale i povinnostem těchto subjektů, které mají být dodržovány. V první části této rigorózní práce se chci také věnovat otázce rodiny a rodičovství. To proto, abych mohla adekvátně posoudit důležitost obou rodičů (v právním, sociálním i biologickém smyslu) v životech dětí.

Druhá část této rigorózní práce bude již věnována samotnému modelu Cochemské praxe, jelikož mám za to, že by mohla být ideálním řešením nejen rodičovských konfliktů, ale i vytíženosti soudů, resp. že by mohla mít pozitivní dopady nejen na rodiče a děti, ale i na odborníky, kteří se na řešení tohoto konfliktu podílí. Informace budu čerpat nejen z odborné literatury, článků, judikatury a právních předpisů (českých i zahraničních), ale i z konzultací s odborníky, kteří se o uvedení Cochemské praxe do českého právního systému zasloužili (viz. spolek Cochem.cz a jeho četné metodiky).

Vzhledem k tomu, že rigorózní práci považuji za práci, prostřednictvím níž má autor dokázat, že si danou problematiku osvojil nejen z hlediska teoretického, ale i z hlediska praktického, rozdělím tedy tuto práci do dvou hlavních částí, z nichž první bude věnována spíše obecným skutečnostem a teorii, a druhá část bude

věnována již konkrétní metodě, praxi a zkušenostem odborníků z aplikace Cochemského modelu. Do obou těchto částí jsem se taktéž rozhodla zpracovat zkušenosti z mé dosavadní koncipientké praxe. Z výše uvedených důvodů (s ohledem na praktickou část) jsem se taktéž rozhodla oslovit Okresní soud v Tachově a Okresní soud v Kladně, abych zjistila, zda a jakým způsobem Cochemskou praxi aplikují, zda se drží její základní linky a matice, anebo zda její aplikaci dle svých regionálních potřeb upravují a v konečném důsledku, zda je pro ně tato metoda přínosem.

Výsledkem této rigorózní práce má být tedy zjištění, zda Cochemská praxe opravdu může být modelem (při zohlednění jejích výhod i limitů), který by mohl napomoci řešení rodičovského konfliktu a mohl by alespoň zčásti pomoci minimalizovat vytíženost českých soudů. Závěrem této práce se budu taktéž snažit soustředit na možné návrhy, ať už z hlediska přístupu jednotlivých profesí, tak z hlediska „*de lege ferenda*“, které by mohly být jedním z faktorů vedoucích k normalizaci aplikace Cochemské metody v ČR.

2. RODIČOVSKÝ KONFLIKT A DÍTĚ

2.1. Rozchod a rodičovský konflikt

ČR patří dle statistiky provedené Eurostatem¹ v roce 2018 mezi země s velmi výraznou rozvodovostí. Dle této statistiky se tak jedná o sedmou unijní zemi, kde se lidé nejčastěji rozvádí. První zemí je Lotyšsko, dále Litva, Dánsko, Švédsko, Estonsko a Finsko². V ČR tedy připadá 2,3 rozvodu na tisíc obyvatel, přičemž tento trend je v posledních letech dle Eurostatu celkem konstantní. Ze statistik (*příloha č. 1 této rigorózní práce*) Českého statistického úřadu (dále jen „ČSÚ“) vyplývá, že v roce 2019 bylo rozvedeno celkem 24 141 manželství.

K tomuto lze následně přiřadit i další statistiku ČSÚ (*příloha č. 2 této rigorózní práce*), která znázorňuje trend rozvodovosti těch manželství, jejichž součástí byly i nezletilé děti. Statistika se zaměřuje na období mezi lety 2009 až 2019. Z této tabulky vyplývá, že téměř u 59 % manželství (celkem tj. 14 236), jež bylo v roce 2019 rozvedeno, se jednalo o rozvod s nezletilými dětmi. Je samozřejmě otázkou, jaká data by ČSÚ nabídl dnes. S ohledem na pandemickou situaci, několikaměsíční a opakující se karanténní opatření související s izolací partnerů ve společné domácnosti, lze však predikovat, že se roční počet rozvodů během posledních let zvýšil. Párový terapeut, Mgr. Pavel Rataj, k tomuto, pro časopis *Revue pro sociální politiku a výzkum*, uvedl, že „*mnoho párů se vlivem pandemie dostalo do těžké životní situace. Přišly o své přirozené zdroje, které je sblížovaly – chyběla jim kultura, sportovní aktivity, ale i společenské uznání. Najednou se musely zhostit mnoha dalších rolí. Zprvu to braly pozitivně, po měsících se ale dostavilo napětí.*“³ Východiskem z tohoto partnerského napětí byl pak dle Rataje právě rozchod (potažmo rozvod) partnerů. Z téhož článku, v němž se Rataj takto vyjadřuje, vyplývá i skutečnost, že „*rozpad své rodiny prožilo v roce 2020 cca 23 000⁴ dětí*“, což by nasvědčovalo shora uvedené tezi⁵, a sice

¹ Eurostat je statistickým úřadem Evropské unie, je tzv. organizační složkou Evropské komise na úrovni generálního ředitelství.

² Srov. Česko patří mezi státy, kde se rozpadá nejvíc manželství. *Echo24.cz* [online]. Copyright Echo Media, a.s. 12.07.2020 [cit. 09.04.2022]. Dostupné z: www.echo24.cz.

³ Příčinou rozvodu může být i špatná komunikace. *Revue pro sociální vědu a výzkum* [online]. Copyright Institut pro sociální politiku a výzkum, z.s. 03.05.2021 [cit. 10.04.2022]. Dostupné z: www.socilanipolitika.eu.

⁴ Z téhož internetového článku rovněž vyplývá, že „*přibližně 10 000 dětí řeší jako následek rozpadu nesezdaného soužití orgány sociálněprávní ochrany dětí.*“

⁵ Příčinou rozvodu může být i špatná komunikace. *Revue pro sociální vědu a výzkum* [online]. Copyright Institut pro sociální politiku a výzkum, z.s. 03.05.2021 [cit. 10.04.2022]. Dostupné z: www.socilanipolitika.eu.

že rozvodovost se (nejen) v ČR během pandemie o několik procent zvýšila (byť je samozřejmě na místě zmínit, že shora uvedená statistika ČSÚ týkající se rozvodů s nezletilými dětmi blíže neuvádí, zda se jednalo o rodiny s jedním či s vícero dětmi).

Z výše uvedeného (a dostupných statistik) však v každém případě vyplývá, že ČR je opravdu zemí s vysokou rozvodovostí, přičemž součástí více než jedné poloviny ročně rozváděných manželství jsou právě nezletilé děti. Na základě statistiky ČSÚ lze taktéž dále konstatovat, že v celkem 12 228 případech bylo rozvodové řízení iniciováno společným návrhem manželů, tzn. pouze v cca 50 % rozvodů se pravděpodobně jednalo o rozvod nesporný (není totiž známo, zda během řízení nedošlo ke vzniku či gradaci zažehnaného rodičovského konfliktu a dohoda nakonec rodiči uzavřena nebyla).

Je obecně známo, že sporná řízení o rozvod manželství⁶ bývají časově i finančně velmi náročná. Zde je však potřeba zmínit, že důvodem časové náročnosti těchto řízení nemusí být pouze jednání a přístup účastníků řízení (tj. manželů), ale samozřejmě i skutečnost související s dlouhodobou vytižeností českých soudů. Lze však objektivně konstatovat, že pokud se manželé dohodnou (a poměry k dětem, včetně poměrů majetkových, upraví dohodou), soud již, vyjma posouzení, zda není dohoda uzavřená manželi, respektive rodiči, v rozporu s nejlepším zájmem dítěte, nemusí vynakládat další úsilí v rámci daného řízení a dohody pouze schválí. Toto je rozhodně variantou mnohem rychlejší a ekonomicky i mnohem příznivější nežli varianta, kdy se manželé nejsou schopni dohodnout na úpravě poměrů k nezletilým dětem. Z analýzy provedené Mgr. Janou Paloncyovou, Ph.D. a Ing. Sylvou Höhne (zpracované v článku *Péče a výživa po rozchodu rodičů podle výsledků opatrovnických řízení pro časopis Demografie*) vyplývá, že řízení o úpravě poměrů k nezletilým dětem (dále jen „*Opatrovnická řízení*“), během kterých nedojde k uzavření dohody rodičů, bývají v průměru dvakrát tak delší nežli ta, během kterých k uzavření dohody rodičů dojde (*příloha č. 3 této rigorózní práce*)⁷.

⁶ Řízení o rozvod manželství lze rozlišovat na řízení sporná a řízení nesporná. Obecně lze konstatovat, že o řízení nesporná se jedná v případě, že oba manželé s rozvodem manželství souhlasí a na všech záležitostech týkajících se rozvodu jsou schopni se dohodnout. Pakliže se však, byť v rámci dílčích záležitostí, např. ohledně úpravy poměrů k nezletilým dětem či ohledně vypořádání společného jmění manželů, nedohodnou, jedná se o řízení sporné.

⁷ Srov. HÖHNE, Sylva, PALONCYOVÁ, Jana. *Péče a výživa dětí po rozchodu rodičů podle výsledků opatrovnických řízení*. Demografie č. 63:3-21. Praha: Demografie, revue pro výzkum populačního vývoje, 2021. 12 a 17 s. ISSN: 0011-8265.

Opatrovnická řízení jsou tedy často poměrně zdlouhavá, což je, obzvláště v případech, kdy je autoritativně potřeba upravit poměry rodičů k dětem, celkem kontraproduktivní. Příkladem lze uvést situaci, kdy v případě rozpadu soužití rodičů opouští jeden z manželů domácnost a děti do doby rozhodnutí soudu o úpravě poměrů rodičů k nim zůstávají v péči jednoho z rodičů, tzn. tam, kde doposud měly děti domov (což je mimochodem poměrně obvyklé). U sporných řízení o rozvodu manželství, kdy manželé nejsou schopni dohodnout se na úpravě jejich poměrů k dětem (přičemž o úpravě poměrů rodičů k nezletilým dětem se rozhoduje v Opatrovnickém řízení), je běžné, že vztahy mezi nimi jsou opravdu velmi napjaté a jejich komunikace je tak i omezena na úplné minimum nebo k ní vůbec nedochází. V takových případech se pak může stát, že děti, jež žijí s jedním z jejich rodičů (tzn. jedním z manželů) dlouho svého druhého rodiče nevidí. Je samozřejmě otázkou, zda manžel, s nímž děti žijí, děti účelově ovlivňuje ve vztahu ke druhému rodiči (tedy že děti záměrně zrazuje od toho, aby měly zájem o to se s druhým rodičem vídat) či nikoliv, přece jen každá taková situace si zaslouží individuálního posouzení. Lze však konstatovat, že takové situace (a s tím související řešení) mají potenciál negativně ovlivnit vývoj dětí s ohledem na důležitost sociálního rodičovství.

V případě rozpadu soužití rodičů je často velmi těžké dosáhnout toho, aby oba rodiče byli spokojeni s tím, jak je po rozpadu jejich soužití zacházeno s jejich právy vůči dětem, např. v jakém rozsahu se budou moci s dětmi stýkat. Rodičům se řešení (ať už sjednané interně mezi nimi, či autoritativně uložené soudem) zdá často nespravedlivé. Zapomínají však na to, že ať už je situace po rozvodu (u nesezdaných párů rozchodu, viz níže) jakákoliv, děti ji budou subjektivně vždy vnímat jako nespravedlivou, jelikož cítí danou změnu, musí se vyrovnat se změnami a ztrátami, které rozpad soužití jejich rodičů přináší a musí se adaptovat na novou situaci. Je samozřejmě jasné, že vnímání situace dětí se mění s jejich věkem, vyspělostí a schopností se s danou situací vypořádat.

U dětí ve věku do šesti let se např. silně rozvíjí jejich fantazie, která není korigována kritickým myšlením, jejich vnímání světa je tedy často egocentrické. Děti si v tomto věku myslí, že vše, co se děje, se děje kvůli nim, tzn. že se často obviňují z rozpadu soužití jejich rodičů. Kolem 7 let dochází u dětí k jakémusi předělu. Už začínají lépe chápat pojmy, osamostatňují se, zvyšuje se u nich kapacita dlouhodobé paměti. Díky vztahům, které děti začínají navazovat ve škole

s ostatními vrstevníky, se u nich začínají objevovat obavy z vlastního selhání, což se následně promítá i do vztahu s rozcházejícími (potažmo rozvádějícími) se rodiči. Děti ve věku šesti až deseti let již dokážou vyhodnotit, co dospělému sdělit, aby slyšel to, co chce slyšet. Proto se u těchto dětí často stává, že své matce a svému otci sdělují úplně odlišné informace o proběhnuvší situaci, přestože se jednalo o jednu a tu samou⁸.

V deseti letech si děti začínají budovat svou sociální identitu. Rozpad soužití rodičů často řeší únikem, tzn. vyhledávají místa, kde se nevyskytuje rodičovský konflikt rodičů, kde se jich na toto téma nikdo neptá a rodiče se zde nehádají. Děti této věkové kategorie mohou předstírat, že se jich daná situace vůbec netýká. Zatímco v deseti letech se děti staví do pasivní role nezúčastněného jedince, cca od dvanácti let je tomu úplně naopak. Vnímání dětí starších dvanácti let je silně ovlivněno emocemi, což se následně odráží i ve vztahu s jejich rodiči. Děti jsou v tomto věku vůči dospělým velice kritické, nejsou tedy často schopny pochopit a přijmout, že vztah rodičů je již po nějakou dobu nefunkční. Snaží se tak postavit na stranu toho z rodičů, který v jeho očích zůstává opuštěný, zklamaný, zraněný nebo je zkrátka jen v jakési slabší pozici oproti druhému rodiči. Dle metodiky pro výkon kolizního opatrovnictví se v těchto případech nezdá stává, že „*děti v tomto věku přebírají roli partnera, důvěrníka a suplují roli toho rodiče, který najednou chybí. Synové zastávají úkoly a role chybějících otců a dcery chybějících matek. V takové situaci samozřejmě nemohou zvládat své základní úkoly spojené s dospíváním a stává se, že fázi dospívání nedokončí, vlastně nedospějí. Následky takové újmy si pak nesou do svých budoucích vztahů a odráží se ve ztížené schopnosti nebo neschopnosti zdravého sebezpřijetí a navazování a udržování zdravých vztahů.*“⁹

Je potřeba, aby rodiče věnovali zvýšenou pozornost potřebám dětí odvozených od jejich věku. Je totiž, jak ze shora uvedeného vyplývá, jasné, že jinak budou rozpad soužití rodičů vnímat děti, kterým je rok a jinak děti, kterým je patnáct let. Je důležité, aby rodiče ke svým dětem přistupovali individuálně s ohledem na veškeré ovlivňující faktory. Primárním cílem (v případě rozpadu soužití rodičů a v případě rodičovského konfliktu) je provést děti touto krizovou životní situací s co možná nejmenšími negativními dopady na jejich život.

⁸ Srov. NOVÁKOVÁ, Markéta. Metodika pro výkon kolizního opatrovnictví: SAMostatný Kolizní Opatrovník. Praha: Cochem.cz. 39 a násl. s. Reg. č. CZ.03.2.X/0.0/0.0/18_095/0011282.

⁹ Tamtéž. 40 a 41 s.

Ve skutečnosti se však děti stávají spíše prostředkem k manipulaci, vyjednávání, zranění nebo potrestání jednoho rodiče druhým. Někdy k tomu dochází ze strany rodičů nevědomě, někdy vědomě.

Z ust. § 876 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník (dále jen „OZ“), vyplývá, že by rodiče měli svou rodičovskou odpovědnost vykonávat „ve vzájemné shodě“, tzn. že by každý měl své rodičovství vykonávat v rámci oběma rodiči přijatého rámce pravidel a chování. Je jasné, že každý k dětem přistupuje a vychovává je jinak, je naprosto přirozené, a navíc asi i žádoucí, aby děti takovou rozdílnost zažívaly. Rodiče by však měli, i v případě odlišných představ o výchově, najít společné řešení. Lze však objektivně říci, že tato zákonná povinnost je v reálném životě často utopistickou představou. Jak uvádí sociolog, Mgr. Petr Fučík, PhD., konflikty rodičů v souvislosti s rozpadem vztahu existují v mnoha rovinách a eskalují postupně. Důležitou roli při jejich eskalaci či zvládnání hraje i kultura rozvodovosti, která je v zahraničí jiná než v ČR. Každý, kdo se rozvádí, zvažuje strategie, dle nichž se bude následně chovat. Záleží pak i na tom, jak je nastavený daný systém (ať už se jedná o systém právní či kulturní nebo ten, v němž se rozcházející se rodiče pohybují) – zda je standardní uvažovat o sdíleném rodičovství po rozvodu nebo zda je běžné, že děti jsou svěřovány převážně do péče jednoho rodiče (zpravidla matky). Systém, který preferuje péči jednoho z rodičů pak těmto konfliktům dosti nahrává¹⁰.

Konflikty potencují i situace, kdy otcové musí v Opatrovnických řízeních dokazovat, že se umí postarat o své vlastní dítě, tzn. dalo by se říci, že se musí obhájit. U matek však v případě svěření dětí do jejich péče k takovému „obhajování“ spíše nedochází. U matek se totiž presumuje, že jsou dobrými matkami a péči o své děti zvládají. Absence jednoho rodiče při výchově dětí je pak institucemi a většinovou společností přijímána lépe než to, že děti střídavě pobývají v domácnostech obou rodičů¹¹.

V praxi se nejčastěji vyskytují tři typy rodičovských konfliktů ohledně uspořádání poměrů společného nezletilého dítěte. První má svůj primární zdroj v samotném partnerském vztahu čili vztahový konflikt. Primární zdroj druhého typu rodičovského konfliktu můžeme nalézt v (po)rozvodovém nebo

¹⁰ Srov. Střídavá péče nedělá z dětí nešťastné baťůžkáře, říká sociolog Petr Fučík. Universitas, magazín vysokých škol [online]. Petr Fučík. 28.10.2020 [cit. 20.02.2023]. Dostupné z: www.universitas.cz.

¹¹ Srov. Tamtéž.

(po)rozchodovém vypořádání majetkových poměrů rodičů čili majetkový konflikt. V obou těchto případech jsou nezletilé děti (respektive úprava poměrů k nim) zbrání jednoho rodiče proti druhému. Typické je chování opuštěného rodiče, který se snaží partnera za opuštění potrestat omezením kontaktů s dětmi. Typickými jsou taktéž „výhrůžky“ některých rodičů střídavou péčí při dělení majetku. Poslední typ konfliktu má svůj původ v odlišném hodnotovém pohledu na různé formy péče čili hodnotový konflikt. Někteří rodiče jsou pod vlivem svého společenského prostředí, populárně „vědeckých“ vyjádření odborníků, sdělovacích prostředků aj., bytostně přesvědčeni o (ne)vhodnosti určité formy péče o děti – zpravidla se jedná o vnitřní přesvědčení matek o nevhodnosti střídavé péče. V praxi se mohou shora uvedené typy rodičovských konfliktů různě prolínat¹².

Zmiňujíc formu střídavé péče, je vhodné zde, alespoň rámcově zmínit taktéž i ostatní formy péče, společně s jejich popisem, a především s předsudky rodičů vůči nim. V rámci rozpadu soužití rodičů je nutné, aby se rodiče dohodli na úpravě poměrů k nezletilým dětem, tzn. zejména na péči o ně a jejich výživě. Dle ust. § 907 odst. 1 OZ může soud „svěřit dítě do péče jednoho z rodičů, nebo do střídavé péče, nebo do společné péče; soud může dítě svěřit i do péče jiné osoby než rodiče, je-li to potřebné v zájmu dítěte. Má-li být dítě svěřeno do společné péče, je třeba, aby s tím rodiče souhlasili.“ Ze statistik Ministerstva spravedlnosti ČR (za rok 2021) vyplývá, že v téměř 73 % případech bývají děti svěřovány do péče matky a v cca 19 % bývají děti svěřovány do péče obou rodičů. Podíl případů střídavé péče se za posledních deset let zvýšil téměř o čtyřnásobek¹³.

Stěžejním faktorem při rozhodování soudu o svěření dětí do péče je právě jejich zájem. Soud bere ohled na osobnosti dětí, na jejich vlohy, schopnosti ve vztahu k vývojovým možnostem a životním poměrům rodičů, jakož i na citovou orientaci a zázemí dětí, dále na výchovné schopnosti každého z rodičů, na stávající, očekávanou stálost potenciálního výchovného prostředí apod.¹⁴

Péče jednoho z rodičů

Péčí jednoho z rodičů se rozumí taková péče, kdy děti žijí pouze s jedním z rodičů, přičemž s druhým z rodičů jsou jen v jakémsi v kontaktu. Kontakt lze

¹² Srov. Střídavá péče nedělá z dětí nešťastné baťůžkáře, říká sociolog Petr Fučík. Universitas, magazín vysokých škol [online]. Petr Fučík. 28.10.2020 [cit. 20.02.2023]. Dostupné z: www.universitas.cz.

¹³ České soudnictví 2021: Výroční statistická zpráva [online]. Ministerstvo spravedlnosti, 2022.

¹⁴ Srov. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník. Ust. § 907 odst. 2.

upravit dohodou rodičů, či na základě rozhodnutí soudu. Svěření do péče jednoho z rodičů však neznamená, že by rodičovská odpovědnost rodiče druhého, se kterým jsou děti v kontaktu (respektive je z jeho strany upraven tzv. styk s dětmi, který může být častější, tzn. rozšířený) byla omezena. Rodiče se na podstatných věcech stále musí domlouvat (viz určení místa bydliště). Tato péče bývá často označována jako péče výlučná, což z právně terminologického pohledu není správné. Rodiče mají navíc s tímto nešťastně užívaným pojmem spojené negativní konotace, respektive mají pocit, že jim děti někdo odebírá stejně jako možnost podílet se na jejich výchově. To je však zcela mylný předsudek, jak jsem již uvedla výše¹⁵. Na druhou stranu je však potřeba si uvědomit, že péče rezidenčního rodiče, tzn. rodiče, který má děti v péči, není jednoduchá, přináší velkou zátěž, včetně zátěže finanční¹⁶. V souvislosti s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „*ESLP*“), ve věci Dostál vs. ČR, č. 26739/04, § 55 a taktéž ve věci Sarican vs. Německo, č. 14833/08, oddíl I., je taktéž potřeba postavit najisto, že žádný z rodičů nemá přednostní právo na péči o jeho děti.

Střídavá péče

Další formou péče je péče střídavá. Její podstata spočívá v tom, že děti pobývají v péči obou rodičů, a to v rámci určitého pravidelného časového intervalu. Rozsah časového intervalu není stanoven zákonem, může se jednat o interval symetrický či asymetrický¹⁷. Podstatné tedy je, aby se při stanovení střídavé péče rodiče v první řadě domluvili na tom, kdy, kde, po jakou dobu a jakým způsobem si budou děti předávat (což však ovlivňuje mnoho faktorů – osobní přítomnost rodiče, věk předávaného dítěte, vzdálenost místa bydliště rodičů apod.). Rodiče mají většinou obavy z toho, že se dítě stane jakýmsi „*baťůžkářem*“, který je neustále na cestách mezi rodiči. Dle Fučíka je však toto mylná představa¹⁸. Dle jím analyzovaných zahraničních studií má forma střídavé péče na děti dokonce velmi dobrý vliv, „... studie se shodují, že děti ve střídavé péči mají např. ve škole

¹⁵ Srov. NOVÁKOVÁ, Markéta, POLÁKOVÁ, Markéta. Metodika edukace rodičů v rozvodové situaci. Praha: Cochem.cz. 35 s. Reg. č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/19_098/0015118.

¹⁶ Ani pro nerezidenčního rodiče nemusí být po finanční stránce taková forma péče ideální. Nerezidenční rodič, tzn. rodič, který nemá děti v péči, nemůže čerpat některé dávky státní sociální podpory (viz přídavek na dítě, rodičovský příspěvek či příspěvek na bydlení). Takový rodič si ani nemůže uplatňovat daňový odpočet na dítě.

¹⁷ V praxi se někteří soudci uchylují k užívání pojmu „*střídavá péče*“ v situacích, kdy jde o rozsah časového intervalu 1/3 či 2/3. Pakliže je podíl péče jednoho z rodičů menší než 1/3, přiklání se někteří soudci již k termínu „*péče jednoho z rodičů s rozšířeným stykem*“.

¹⁸ Srov. Střídavá péče nedělá z dětí nešťastné baťůžkáře, říká sociolog Petr Fučík. Universitas, magazín vysokých škol [online]. Petr Fučík. 28.10.2020 [cit. 20.02.2023]. Dostupné z: www.universitas.cz.

v průměru lepší výsledky než děti ve výhradní péči. Všude, kde jsou data k dispozici, vidíme, že střídavá péče je záležitostí vzdělanějších, bohatších a méně konfliktních rodin. Proto se komplexnější studie designují s kontrolou pro tyto faktory, tedy aby srovnaly výsledky porozvodového uspořádání u rodin se srovnatelnou statusovou úrovní i hloubkou konfliktu, pak lze alespoň zhruba rozlišit, co jde na vrub „lepší rodin“ a co se týká péče samotné. Zde se opět ukazuje, že střídavá péče má lepší výsledky, nebo přinejmenším neškodí.“¹⁹ K problematice předsudků o baťůžkářích Fučík dodává, že u nás, respektive v ČR, je situace komplikovaná, „... u nás se tím zabývají víceméně jen psychologové, kteří Vám často řeknou: ze své dlouhodobé praxe bych to rozhodně nedoporučoval. Jenomže k psychologům se dostanou víceméně jen problematické případy, ne reprezentativní vzorek. Ale mediálně je to samozřejmě velmi silné sdělení, které má vliv na to, jak střídavou péči jako společnost vnímáme. Tím nechci říct, že popularizace psychologie je špatná, ale může být jednostranná, a přitom mají lidé tendenci tomu věřit jako absolutní pravdě.“²⁰ O střídavé péči dále taktéž pojednává záznam ze 3. rodinně právního symposia Justiční akademie, které se uskutečnilo ve dnech 13. a 14.11.2019 v Kroměříži²¹.

Co se týče výplaty dávek státní sociální podpory (v případě střídavé péče), tyto se řídí zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. „V případě svěřeni dítěte²² do ... střídavé péče rodičů dítě posuzuje společně s tím rodičem, se kterým má být posuzováno podle souhlasného prohlášení rodičů. Rodiče mohou měnit toto prohlášení nejdříve po uplynutí kalendářního měsíce. Společně s nezaopatřeným dítětem se posuzuje pro účely tohoto zákona vždy rodič, který prohlašuje pro účely zvláštního právního předpisu, že spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby.“ Co se týče daňového zvýhodnění na děti, toto je upraveno zákonem č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů ve spojitosti s pokynem Generálního finančního ředitelství z 8/2015 č. GFŘ-D-22. Pakliže jsou děti svěřeny do střídavé péče obou rodičů, kteří spolu však nežijí v jedné domácnosti, je na nich, respektive na jejich

¹⁹ Střídavá péče nedělá z dětí nešťastné baťůžkáře, říká sociolog Petr Fučík. Universitas, magazín vysokých škol [online]. Petr Fučík. 28.10.2020 [cit. 20.02.2023]. Dostupné z: www.universitas.cz.

²⁰ Tamtéž.

²¹ Rodinně právní symposium je odborná platforma, která si klade za cíl diskutovat o různých tématech, a to napříč profesemi, tj. za účasti reprezentantů všech možných stupňů soudních soustav, včetně soudu Ústavního a Nejvyššího. Témata jsou volena v souvislosti s oblastí rodinného práva, jak sám název napovídá, přičemž cílem těchto setkání, symposií, je nalézat modelová řešení, která by odpovídala požadavkům kladeným na moderní opatrovnickou justici.

²² Bohužel v některých případech nepostačuje prostá dohoda rodičů o realizaci střídavé péče, někdy se výraz „bylo-li svěřeno“ vykládá pouze v souvislosti s rozhodnutím soudu.

dohodě, který z rodičů bude daňové zvýhodnění uplatňovat. Rodiče se mohou dohodnout např. tak, že část roku bude slevu na dani uplatňovat jeden rodič a část roku rodič druhý²³.

Společná péče

Poslední formou péče (pakliže se tedy jedná o svěřeni do péče rodičů dětí) je péče společná. Tato se jeví jako forma péče nejideálnější, alespoň co se týče případných předsudků vůči ní. Rodiče zde nemusí mít obavu z toho, že jejich rodičovská odpovědnost bude jakkoliv omezena, že se nebudou moci podílet na výchově jejich dětí apod., jako je tomu např. v případě péče jednoho z rodičů, nešťastně v praxi nazývané jako péče výlučná. Společná péče se v právním systému ČR objevila již v roce 1998, v praxi však nebyla doposud příliš využívána. Dle tehdejší judikatury mohla být totiž forma společné péče aplikována pouze v případech, kdy rodiče dětí žili ve společné domácnosti nebo pokud se jednalo o děti ve věku blízkém zletilosti. Dnes už není kladen důraz na společnou domácnost, podmínkou je souhlas obou rodičů. Je však potřeba zmínit, že společná péče vyžaduje kvalitní komunikaci mezi rodiči, schopnost řešit vyvstanuvší problémy, domlouvat se o financích i dále řešit jiné záležitosti (jako jsou např. odpočty na dani)²⁴. K harmonickému fungování rodičů je však potřeba dodat, že pokud rodiče nejsou schopni kooperovat, není toto důvodem pro vyloučení možnosti stanovení střídavé péče. Toto stanovisko judikoval i Ústavní soud v e svém nálezu, sp. zn. I. ÚS 1708/14, ze dne 18. 12. 2014, „... *k možným rozporům mezi rodiči a chybějící komunikací mezi nimi Ústavní soud v minulosti uvedl, že za situace, kdy se oba rodiče o své děti aktivně zajímají, jsou stejnou měrou schopni a ochotni pečovat o jejich zdraví a tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj a kdy tyto děti mají k oběma rodičům stejně hluboký citový vztah, nelze střídavou výchovu vyloučit jen na základě hodnocení vztahů mezi rodiči. V případě nepřekonatelných rozporů mezi oběma rodiči pak musí obecné soudy aktivně usilovat o zlepšení jejich vztahu, a to např. prostřednictvím nařízení účasti na mediačním řízení či rodinné terapie v zájmu dětí; střídavou péči nelze zamítnout jen proto, že se podle soudů rodiče mezi sebou nebyli schopni dohodnout na výchově dětí.*“

²³ Roční výše slevy na první, druhé, třetí i každé další dítě (či případně dítě ZTP/P) se však liší. Z tohoto důvodu se jeví jako ekonomicky nevýhodné, aby každý z rodičů čerpal dávky na jiné z těchto (jejich společných) dětí.

²⁴ Srov. NOVÁKOVÁ, Markéta, POLÁKOVÁ, Markéta. Metodika edukace rodičů v rozvodové situaci. Praha: Cochem.cz. 34 s. Reg. č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/19_098/0015118.

Neoddělitelnou součástí úpravy poměrů rodičů k dětem, ať už k této úpravě dochází jejich dohodou či rozhodnutím soudu, je určení výživného (vyjma případu společné péče). Vyživovací povinnost rodičů k dětem vyplývá zejména z ust. § 755 odst. 3 a ust. § 910 OZ. Není součástí rodičovské odpovědnosti²⁵, o níž je, stejně jako o vyživovací povinnosti, pojednáváno v rámci dalších navazujících kapitol.

Rozchod, potažmo rozvod (jak už samotná terminologie naznačuje, je důležité rozlišovat jednotlivá partnerská soužití rodičů dle toho, zda jsou rodiče sezdaní či nikoli), respektive rozpad partnerského soužití čítá dle psychologů několik fází, jimiž si rodiče prochází. Stejně jako nelze generalizovat způsob, jakým jsou osoby obecně schopny vypořádat se s rozpadem soužití, každý jej totiž vnímá jinak, nelze ani s přesností určit počet fází rozchodu. Někteří psychologové dělí rozchod do tří základních fází, někteří naopak tyto jednotlivé fáze ještě podrobněji rozpracovávají do fází dalších. Americká psycholožka Elisabeth Kübler – Rossová²⁶ např. fázi smutku, která je jednou ze základních fází rozchodu, dělí do dalších pěti, a sice do fáze popírání, hněvu, smlouvání, deprese a smíření²⁷. Psychology nejčastěji zmiňovaný počet fází nebo stádií je počet šest²⁸.

Prvním stádiem je emocionální „rozchod“. Následuje rozchod ekonomický a dále rodičovský, čtvrtým stádiem, pakliže jsou rodiče manželé, je rozchod právní, rozchod společenský a konečnou fází je pak psychický rozchod, který je fází nejtěžší. Rodičovský konflikt může přetrvávat od počátku rozchodu rodičů, tzn. již od emocionální fáze rozchodu, a může dále gradovat až do fáze čtvrté (může však být i příčinou daného rozpadu, tzn. jeho počátek lze datovat již v období, kdy spolu rodiče ještě stále žijí). Není však ale ani výjimkou, že rodiče absolvují rozchod bez jakéhokoliv problému, přičemž k jeho vzniku dojde až s odstupem, kdy již oba rodiče žijí odděleně. Většinou jsou tyto konflikty spojeny s nějakou novou skutečností v životě rodičů, např. s navázáním nového vztahu. Je poměrně logické, že každý z rodičů může mít odlišný pohled na výchovu dítěte, obzvlášť v situaci, kdy spolu rodiče nežijí (a mají např. již nového partnera) a nekooperují spolu již

²⁵ Srov. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník. Ust. § 859.

²⁶ Elisabeth Kübler – Rossová byla americko-švýcarskou psychiatrickou zabývající se zejména psychologíí smrti. V souvislosti s tím definovala i tzv. pět fází smutku neboli pět fází umírání.

²⁷ KÜBLER – ROSSOVÁ, Elisabeth. *On Death and Dying*. Vyd. 1. New York City: SCRIBNER, 2014. What the Dying to teach Doctors Nurses, Clergy and Their Own Families. 77 s. ISBN 147-67-7554-0.

²⁸ ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Dítě v rodičovském konfliktu: Jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2019. 57 s. ISBN 978-80-7502-342-1.

tak intenzivně jako tomu bylo v případě, kdy byli ještě partnery (respektive manželi).

Mezi nejčastější důvody rodičovského konfliktu²⁹ patří takové, při nichž rodiče chtějí mít děti pouze pro sebe, přejí si vymazat svého bývalého partnera ze svého života, chtějí se mstít, dokázat si (a svému okolí) svou vlastní důležitost (kterou představuje jejich sociální role – matka, otec) anebo naopak mají opravdu obavu z toho, že bývalý partner, v jehož péči děti budou, tuto péči nezvládne, přejí si pro děti to nejlepší a mají strach, že je ztratí. Někdy ale může být důvodem konfliktu rodičů právě i špatné nepochopení právní úpravy a rodičovství obecně.

2.2. Řešení rodičovského konfliktu

V případě řešení rodičovského konfliktu je nejprve potřeba postavit najisto, zda se jedná o rodičovský konflikt párů sezdanych či naopak párů nesezdanych. V praxi se pak totiž řešení těchto konfliktů v mnohém liší, a to ať už samotným postupem či osobami, jež na řešení daného konfliktu participují.

Běžně se jedná o tři základní skupiny. První skupina, do níž spadají rodiče, kteří jsou schopni se na úpravě péče o děti domluvit, sepíší dohodu, kterou v případě, že se jedná o sezdaný pár, schválí soud (dle ust. § 755 odst. 3 OZ a § 757 odst. 1 písm. b) OZ). V případě, že se o sezdaný pár nejedná, je samozřejmě taktéž za účelem právní jistoty (potažmo vykonatelnosti) možné schválit tuto dohodu soudem. Někteří rodiče se ke schválení soudem uchylují i v situaci, kdy se dokážou na péči o dítě dohodnout, mají však obavu z toho, že v budoucnu by mohlo dojít k nějaké rozepři mezi nimi, a tak si danou dohodu nechají taktéž schválit soudem čistě z důvodu prevence.

Co se týče samotného schvalování předmětné dohody rodičů a úpravě poměrů k nezletilým dětem soudem, o této dohodě je odbornou veřejností vedena cca od roku 2015 poměrně kontroverzní debata. Respektive většina odborné veřejnosti si kladla (a stále klade) otázku, zda tento krok, tzn. schválení soudem, je za každou cenu nutný a zda by nejen z právní úpravy, ale tím pádem

²⁹ Fučík se, vyjma střídavé péče, zabývá rovněž i aspekty rozvodovosti, a to z hlediska genderu. Ve svém článku s názvem Genderové aspekty rozvodovosti: Co může studium nabídnout teoreticky zaměřené sociologii rodiny? uvádí, že „ze zahraničních průzkumů je patrné, že během posledních dekád začínají mezi důvody, jež udávají sami rozvádějící se, ubývat popisy násilí, nevěry, alkoholismu a objevují se psychologické a vztahové problémy a konflikty spojené s dělbou domácí práce a péče.“ Potvrzuje tak, že důvody konfliktu rodičů mohou být různorodé, včetně konfliktu o péči.

i z předmětného soudního procesu neměl být tento krok vypuštěn³⁰. Dle mého názoru by tato změna mohla být pro rozcházející se (respektive „rozvádějící se“, jelikož schválení dohody se dle příslušných ustanovení OZ vztahuje na ty rodiče, kteří uzavřeli manželství) rodiče změnou psychologicky přívětivější. Je totiž zcela logické, že soudní řízení je pro jeho účastníky často řízením stresujícím, rodiče nevědí, co od něj mají čekat, ještě v situaci, kdy se jedná o řízení, ve kterém se rozhoduje o poměrech k jejich dětem. Na druhou stranu je však potřeba uvést, že dohoda, která je schválena soudem, je rozhodně, s ohledem na právní jistotu, dohodou vymahatelnější nežli dohoda, která je „pouze“ uzavřena mezi rodiči (bez schválení soudem). Přihlédneme-li opětovně i k oné psychologické stránce, je možné konstatovat, že dohodu, která je schválena soudem, budou rodiče (právě s ohledem na autoritu v podobě soudu) ochotni dodržovat mnohem více než dohodu uzavřenou mezi nimi bez jejího oficiálního schválení nějakou autoritou.

Jediným možným řešením by tak zřejmě bylo postavit dohodu rodičů na stejnou úroveň (co se její vykonatelnosti týče) jako právě rozhodnutí soudu, a to např. tak, že by dohoda mezi rodiči byla uzavírána formou notářského zápisu s přímou doložkou vykonatelnosti. Vzhledem k odbornosti notářů by však bylo na místě, aby notáři byli v tomto směru dostatečně edukováni, aby nebyl ohrožen zájem dětí a jejich práva (viz práva participační, o nichž je pojednáváno v následujících kapitolách) a byly taktéž dodrženy všechny základní principy (např. v souvislosti s Úmluvou o právech dětí).

V roce 2019 byl dokonce Ministerstvem spravedlnosti předložen návrh novely OZ, jehož předmětem byla shora uvedená obdobná legislativní úprava. Slovo „obdobná“ zdůrazňuji proto, že i přesto, že tento návrh byl medializován především s tím, že rozvod rodičů (a s tím související úprava jejich poměrů k nezletilým dětem) by měl být zejména v dispozici notářů, nikoliv soudu, není tomu tak. Touto novelou mělo dojít ke komplexní změně OZ, dále zákona č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád (dále jen „OSŘ“), zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZŘS“), zákona č. 358/1992 Sb., Notářský řád, zákona č. 182/2006 Sb., Insolvenční zákon a taktéž zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích. Rozhodně z této novely explicitně nevyplývalo,

³⁰ Srov. ROGALEWICZOVÁ, Romana. Úprava povinností a práv k nezletilým dětem v případě rozvodu a rozvodu rodičů. Právní rozhledy [online]. Praha: C. H. Beck, 2016. 15-16 s. [cit. 24.07.2022]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

že by se rozvod rodičů měl stát doménou notářů. Naopak daná legislativní úprava ponechávala proces řešení rozvodu v dispozici soudů³¹.

Je pravdou, že řešením spočívajícím ve sjednocení postupů (v případě sezdaných a nesezdaných párů) nemusí být vždy účelně docíleno deeskalace rodičovského konfliktu. Může však být (mimo jiné i) takovýmto způsobem alespoň částečně zamezeno vzniku takového konfliktu. Je možné, že když se rodiče nebudou obávat soudního řízení (a soudu jakožto autority, jelikož jej zastoupí právě notář), budou tak o to více ochotni uzavřít dohodu mezi sebou. Dalším pozitivním aspektem sjednocení těchto postupů může být i minimalizace stresu plynoucího ze soudního řízení, a to jak stresu rodičů, tak i dětí (ať už na ně má vliv soudní proces bezprostředně, např. tím, že jsou vyslýcháni znalcem, či prostřednictvím jejich rodičů, jejichž psychický stav se následně odráží i na stavu dětí, které tento stres vnímají).

S ohledem na shora uvedené skutečnosti je tlak odborné veřejnosti na zrušení ust. § 755 odst. 3 OZ a dále na zrušení slov „*a soud jejich dohodu schválil*“ v případě ust. § 757 odst. 1 písm. b) OZ, pochopitelný. Takovýto postup (tzn. postup, kdy je potřeba schválení dohody soudem) totiž může být chápán jako určitá diskriminace sezdaných párů a především dětí, pocházejících z těchto manželských rodin, vzhledem k tomu, že u nesezdaných párů toto vyžadováno není. Navíc i s ohledem na ekonomickou a časovou náročnost by tato změna mohla být (dle názoru odborné veřejnosti) změnou příznivou. Ústavní soud však v roce 2017 striktně konstatoval, že se v žádném případě nejedná o diskriminaci dětí pocházejících z nemanželských rodin a apeloval na odbornou veřejnost s tím, že je potřeba mít na paměti, že manželství je formalizovaným soužitím dvou osob, tj. muže a ženy, zatímco soužití nesezdaných párů nikoliv³². Z tohoto důvodu je potřeba ingerence státu při rozvodu manželství.

³¹ Srov. Daniela Kovářová k opatrovnickým věcem u notáře: Lásku ani respekt nelze násilím vynutit. *Česka-justice.cz* [online]. 26.04.2019 [cit. 08.08.2022]. Dostupné z: www.ceska-justice.cz.

³² Dle usnesení pléna Ústavního soudu, sp. zn. Pl. ÚS 36/2016, ze dne 21.03.2017, je „*již samotné srovnávání nezletilých dětí žijících v rodině tvořené sezdaným nebo nesezdaným párem nepřipadné a značně zavádějící. Navrhovatel totiž porovnává dvě formy soužití, kdy jedna z nich je velmi formalizovaná a manželství je definováno jako trvalý svazek muže a ženy, jehož hlavním účelem je „založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná pomoc“ (ust. § 655 OZ). Jednou ze základních povinností manželů je proto také „udržovat rodinné společenství, vytvářet zdravé rodinné prostředí a společně pečovat o děti“ (tamtéž, ust. § 687 odst. 2 OZ). Je proto věci každého jedince, jakou možnost partnerského soužití upřednostňuje, avšak s vědomím všech důsledků, z toho plynoucích ... ze samotné skutečnosti, že někdo uzavře manželství a akceptuje tak všechna práva a povinnosti z něho plynoucí, nicméně při jeho rozvodu považuje za nepřipustnou ingerenci státu spočívající*

Stát se tímto způsobem snaží, mimo jiné, nepřímou vynucovat po manželích splnění hlavního účelu manželství, jímž je založení rodiny, řádná výchova dětí a taktéž vzájemná podpora a pomoc³³. Tímto způsobem je míněno, že psychologicky tento formalizovaný postup působí na rodiče právě tím, že rozvod manželství není natolik jednoduchý, je potřeba v rámci něj činit určité oficiální kroky, a tudíž je možné, že spousta párů se („z pohodlnosti“) rozhodne v manželství setrvat, pokusit se veškeré vztahy narovnat a vyřešit i jejich partnerské problémy na rozdíl od toho, aby absolvovaly složité „martyrium“. Je však otázkou, zda právě tento přístup, kdy se manželé nakonec rozhodnou v manželství setrvat, není podnětem k tomu, aby konflikt mezi nimi dále gradoval, když je potřeba problém naopak deeskalovat. Situace dětí, kterou má Opatrovnické řízení ambici ošetřit a ochránit, navíc může být dlouhodobě zhoršena. Rozhodně toto ale nelze generalizovat (je jasné, že některým párům se povede jejich vztah obnovit).

JUDr. Daniela Kovářová, advokátka se specializací na rodinnou problematiku a taktéž i (od roku 2018) prezidentkou Unie rodinných advokátů (dále jen „URA“), rovněž uvádí, že „*velmi vítá zrovnoprávnění manželů a nesezdaných párů i ocenění rodičů, kteří se umí dohodnout. Pokud se dnes nesezdané rodičovské páry dokážou na dětech dohodnout, nepotřebují žádnou dohodu ani žádný soud. Naopak stejně rozumní manželé musí k soudu, který jim dohodu posvětit, což je poněkud diskriminační.*“³⁴

Ačkoliv Kovářová podporuje sjednocení postupů (u sezdaných a nesezdaných párů), řešení související se zásahy ze strany notářů považuje za nesmyslné. Dle jejího názoru nelze ani přímou vykonatelností dohody rodičů sepsané notářem (ve formě notářského zápisu) vynutit lásku a respekt ze strany dítěte vůči rodičům (a zřejmě i ze strany rodičů vůči sobě navzájem). Dalším důvodem, proč Kovářová nepovažuje přijetí této novely za šťastné řešení, je především i to, že by děti byly dle jejího názoru (přičemž tento názor prezentuje i samotná URA) kráceny na svých právech. Děti by prý údajně nebyly dostatečně informovány o probíhajícím „řízení“ a taktéž by nebyly řádně zjišťovány jejich názory, čímž by bylo dětem znemožněno adekvátně se vyjádřit ke všem skutečnostem. Příčinou tohoto krácení práv dětí by mohla být dle Kovářové

v podmíněnosti rozvodu souhlasem soudu ohledně stanovení poměrů dítěte v době po rozvodu rodičů, však podle přesvědčení Ústavního soudu žádná protiústavnost neplyne.“

³³ Srov. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ust. § 655.

³⁴ Srov. Daniela Kovářová k opatrovnickým věcem u notáře: Lásku ani respekt nelze násilím vynutit. *Česká-justice.cz* [online]. 26.04.2019 [cit. 08.08.2022]. Dostupné z: www.ceska-justice.cz.

neznalost notářů, kteří se na rodinnou agendu nikdy nespécializovali, nevzdělávali se a díky tomu tak tedy nemají dostatečné zkušenosti, znalosti, dovednosti. Toto však může být otázkou „pouhé“ edukace a ochoty učit se novým věcem (díky tomuto proaktivnímu přístupu může být téměř jakákoliv metoda úspěšně implementována do praxe, byť samozřejmě po nějaké době).

Z připomínek České advokátní komory k návrhu zákona (obsahujícího změnu související s postavením notářů v oblasti rodinného práva) rovněž vyplývá striktní nesouhlas se zavedením tohoto postupu. Zaprvé z toho důvodu, že výkon notářských pravomocí je podnikatelskou činností se zákonem stanovenými specifickými podmínkami, nikoliv výkonem veřejné moci, zadruhé z toho důvodu, který uvádí sama důvodová zpráva. Tedy, že „*notář nevystupuje vůči subjektům rodinně právních vztahů v nadřazeném postavení, jakékoli rozhodnutí přijaté v souvislosti s uzavřením dohody o poměrech dětí je tedy výhradně rozhodnutím rodičů.*“³⁵

Ačkoliv se také spíše přikláním ke zrušení ust. § 755 odst. 3 OZ a dále zrušení slov „*a soud jejich dohodu schválil*“ v případě ust. § 757 odst. 1 písm. b) OZ, je dle mého názoru potřeba ošetřit především vykonatelnost dané dohody (s ohledem na právní jistotu rodičů). Dohoda sepsaná advokáty zcela jistě nemůže nahradit rozhodnutí soudu, v tomto ohledu tedy lze sepsání dohody notáři formou notářského zápisu uvítat jako možné a přívětivé řešení.

Negativní postoj advokátů může vyplývat především z obavy o to, že by tak mohli být připraveni o práci spočívající v zastupování jejich klienta, tj. rodiče, a to ať už v daném soudním řízení, tak při sepsu dohody. Dle mého názoru by však advokáti nebyli ošizeni o výkon jejich práce, naopak by např. mohli v dané záležitosti kooperovat, připravovat rámcové dohody apod. Za účelem zjištění oficiálního stanoviska České advokátní komory k aplikaci Cochemské praxe, jsem se Komory dotazovala (prostřednictvím sekce pro rodinné právo), zda nějakým takovým stanoviskem nedisponuje. Bylo mi však bohužel sděleno, že nikoliv.

Druhou skupinou rodičů (ze shora uvedených tří) jsou ty, které sice mají vyřešené veškeré partnerské problémy, nedokážou se však dohodnout na úpravě poměrů k nezletilému dítěti. V tomto případě se jedná o skupinu, která má největší šanci se na úpravě poměrů k dětem v budoucnu dohodnout. Lze totiž očekávat,

³⁵ Legislativní rada vlády. Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník [online]. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 2019.

že tito partneři, vzhledem k tomu, že již nejsou natolik ovlivněni emocemi (protože veškeré jejich partnerské problémy považují za vyřešené), si uvědomují, co je jejich hlavním problémem a jsou ochotni jej vyřešit, jelikož si jsou také velmi dobře vědomi možných dopadů na děti.

Tyto páry následně vyhledávají odbornou pomoc, ať už se jedná o jakoukoliv pomoc³⁶. Obecně lze využít následující typy odborné pomoci³⁷, jedná se např. o základní a navazující edukaci rodičů (součástí může být např. podpora rodičů při vypracovávání rodičovského plánu), mediace, spolupráce s psychologem³⁸, psychoterapie³⁹, specifické služby pro děti⁴⁰.

Poslední, třetí skupinou, a zároveň také nejproblematičtější, je skupina, do níž spadají páry, které nemají vyřešené své partnerské problémy, nejsou schopny regulovat své emoce a vše následně promítají do rozrůstajícího se rodičovského konfliktu. U takových párů se předpokládá, že co se týče participace odborné pomoci (viz výše), její přítomnost zde bude nevyhnutelná, navíc se také očekává, že celý proces bude procesem dlouhodobého charakteru. Není však vyloučeno, že by se takoví partneři, respektive rodiče, nebyli ve výsledku schopni na úpravě poměrů k nezletilým dětem dohodnout.

U všech shora uvedených skupin, ať už jsou partneři partnery sezdánými či nesezdánými, ochotnými se od počátku domluvit či nikoliv, platí jedno základní pravidlo. Nenechat jejich partnerský, potažmo rodičovský konflikt vygradovat do takové míry, že jej nebude možné rozumně vyřešit (v relativně krátkém časovém horizontu a zcela nepochybně i mnohem více přívětivě, co se ekonomické náročnosti týče). Veškeré takové problémy je potřeba podchytit ihned v zárodku a snažit se o jejich deeskalaci.

³⁶ Srov. ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Dítě v rodičovském konfliktu: Jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2019. 136 s. ISBN 978-80-7502-342-1. 21 s.

³⁷ Srov. NOVÁKOVÁ, Markéta, POLÁKOVÁ, Markéta. *Metodika edukace rodičů v rozvodové situaci*. Praha: Cochem.cz. 55 s. Reg. č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/19_098/0015118.

³⁸ Orientovaná na řešení, může být krátkodobá či dlouhodobá, individuální, párová (i se zapojením dětí). Vždy je však potřeba si s rodiči nadefinovat, co je cílem jejich spolupráce s odborníky, zda je možno na tomto cíli a za jakých podmínek pracovat (častým cílem je v rámci individuální spolupráce např. podpora při vyrovnání se s rozpadem soužití, zpracování rozchodu a v rámci té spolupráce párové se jedná např. o podporu klientů v nastavení péče o děti s ohledem na jejich potřeby).

³⁹ Je vedena kvalifikovaným odborníkem (psychoterapeutem), opět může být individuální, párová či rodinná, dle jejího časového rozsahu taktéž krátkodobá (do tří měsíců), střednědobá či dlouhodobá (6 měsíců a více).

⁴⁰ Tyto služby lze taktéž rozdělit na individuální (např. Archipelago) a skupinové (Dětský průvodce světem rozvodu).

2.2.1. Řešení konfliktu v případě nesezdaných rodičů

Zatímco v případě manželských párů je nutné, aby se rodiče dětí, pakliže se chtějí rozvést (přičemž nezáleží na tom, zda mají rodiče vůli se na úpravě poměrů k nezletilým dětem, potažmo na úpravě jejich majetkových poměrů, dohodnout či nikoliv), obraceli vždy na soud, u nesezdaných párů toto vyžadováno není.

Rodiče mohou o úpravě poměrů k nezletilým dětem uzavřít dohodu, která dokonce ani nemusí být uzavřena písemně, tzn. jak samotná péče, tak i výživné mohou být upraveny ústní dohodou rodičů. I v případě, kdy je daná dohoda rodičů uzavřena písemně, nikoliv ústně, nemusí být tato dohoda schválena soudem. Je však na místě upozornit na riziko vymahatelnosti takové dohody v rámci případného soudního sporu⁴¹, pokud by jeden z rodičů (či dokonce oba rodiče vzájemně) danou dohodu nedodržel. Z tohoto důvodu se tak i mnoho nesezdaných párů nakonec rozhodne pro to, že předmětnou dohodu předloží z preventivních důvodů soudu ke schválení. Pakliže by rodiče nebyli schopni dohodnout se na úpravě poměrů k nezletilým dětem od počátku, mohou se samozřejmě s řešením obrátit na advokáta a následně na soud⁴².

Soud však může Opatrovnické řízení zahájit i z moci úřední, a to prostřednictvím orgánu sociálněprávní ochrany dětí (dále jen „*OSPOD*“). Tito sociální pracovníci mohou svým podnětem zahájit soudní řízení v situaci, kdy rodičovský konflikt mezi rodiči graduje a má dopad i na děti⁴³. Musí se však jednat o děti, které jsou vyhodnoceny jako děti, jejichž definice (resp. definice jejichž situace) vyplývá z ust. § 6 ZOSPOD.

2.2.2. Řešení konfliktu v případě sezdaných rodičů

V případě řešení konfliktu sezdaných rodičů, tj. manželských párů, je potřeba nejprve uvést, jaké subjekty na tomto řešení participují. Toto považují za důležité nejen z důvodu lepší orientace v celém procesu, ale taktéž i s ohledem na následující kapitoly této rigorózní práce, kde bude o těchto subjektech opakovaně pojednáváno ve spojitosti s aplikací Cochemské praxe a jejich možném uplatnění v rámci této interdisciplinární spolupráce.

⁴¹ Srov. Už nejste partneři, ale rodiči zůstáváte i nadále. *Aperio.cz* [online]. 28.01.2022 [cit. 26.07.2022]. Dostupné z: www.aperio.cz.

⁴² Srov. ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Dítě v rodičovském konfliktu: Jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2019. 148 s. ISBN 978-80-7502-342-1.

⁴³ Srov. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Ust. § 468.

Primárním hybatelem celého tohoto konfliktu jsou samozřejmě samotní rodiče. Ať už totiž na řešení konfliktu participují jakékoliv jiné a další osoby, je vždy na rodičích, jak se k tomuto konfliktu postaví. Tedy zda se rozhodnou jej řešit, deeskalovat jej nebo jej naopak aktivně přizívují. Taktéž je potřeba zmínit, že v případě řešení rodičovského konfliktu vždy záleží na obou rodičích, tzn. pokud jeden z rodičů bude svolný k tomu, řešit danou záležitost racionálně, nikoliv emočně, a druhý rodič nikoliv, je více než pravděpodobné, že ke smírnému řešení tohoto konfliktu nedojde.

Dalším pomyslným a zřejmě bohužel i neodmyslitelným „článkem“ rodičovského konfliktu jsou děti. „Bohužel“ uvádím z toho důvodu, protože by se rodičovské konflikty (jak už z pojmosloví vyplývá) měly týkat především rodičů, týkají se ale i dětí.

Shora uvedené subjekty jsou tedy přímými (rodiče) a nepřímými (děti) účastníky daného konfliktu. Jedná se o základní subjekty, bez nichž by samotný rodičovský konflikt nemohl vzniknout. Mezi další subjekty patří pak ty, které jsou způsobilé zprostředkovat rodičům (a potenciálně i dětem) možnost daný konflikt vyřešit, a to ideálně ještě před tím, než takovýto konflikt vygraduje tak, že dojde k naprostému rozvrácení nejen vztahů mezi rodiči, ale taktéž i mezi rodiči a dětmi. Jedná se především o OSPOD (v roli kolizního opatrovníka), advokáty (případně mediátory) a odbornou pomoc (např. prostřednictvím psychologů, nicméně odbornou pomoc může zprostředkovat i OSPOD). Dalším, a u konfliktů sezdaných rodičů poměrně důležitým, subjektem je soud, tj. subjekt autoritativní.

OSPOD (zejména obecní úřad obce s rozšířenou působností, není-li působnost svěřena jinému orgánu)

Dle ust. § 4 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálněprávní ochraně dětí (dále jen „ZOSPOD“) se shora uvedenými orgány rozumí krajské úřady, obecní úřady s rozšířenou působností, obecní úřady a újezdni řády (ust. ZOSPOD o obecních úřadech se mimochodem vztahují i na úřady újezdni), dále ministerstvo, Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí⁴⁴, Úřad práce ČR (krajské pobočky a pobočka pro

⁴⁴ Jedná se o správní úřad sídlící v Brně, je ústředním orgánem dle řady mezinárodních smluv, co se týče vymáhání výživného, mezinárodních osvojení a únosů. Jeho hlavní činností je zejména zprostředkování náhradní rodinné péče, poskytnutí souhlasu k osvojení dítěte do zahraničí, zajištění sociálněprávní ochrany dětí, to vše na tzv. mezistátní úrovni. Tento úřad je podřízen Ministerstvu práce a sociálních věcí (dle ust. § 3 odst. 1, 2 ZOSPOD). V jeho čele stojí ředitel, jehož výběr, jmenování a případně i jeho odvolání se řídí zákonem č. 234/2014 Sb., o státní službě, přičemž od roku 2009 je jím JUDr. Ing. Zdeněk Kapitán, Ph.D.

hlavní město Prahu). Sociálněprávní ochranu dětí zajišťují ale i obce v samostatné působnosti, kraje v samostatné působnosti, komise pro sociálněprávní ochranu dětí či jiné právnické a fyzické osoby, které jsou jakožto tzv. osoby pověřené, vedeny k výkonu sociálněprávní ochrany dětí⁴⁵.

Hlavní náplní shora uvedených orgánů, tj. OSPOD, je, jak již ze samotného označení vyplývá, zajištění ochrany dětem. Veškerá činnost podléhá základním principům, jimiž jsou zájem a blaho dětí, ochrana rodiny, rodičovství a taktéž vzájemných práv rodičů a dětí (co se výchovy a péče týče)⁴⁶. Pojmem sociálněprávní ochrany se dle ust. § 1 odst. 2 ZOSPOD rozumí „ochrana práv dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění, působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny, zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině.“⁴⁷ OSPOD bývá v rámci Opatrovnických řízení zpravidla jmenován kolizním opatrovníkem. V současné době se jeho role proměňuje, není jednotná ani v rámci krajů, natož v rámci obcí s rozšířenou působností, které spadají do jednotlivých soudních obvodů⁴⁸.

OSPOD, pakliže se tedy nachází v roli kolizního opatrovníka (kolizním opatrovníkem může být taktéž i Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí), je tedy subjektem participujícím na vyřešení onoho rodičovského konfliktu. OSPOD má hned několik funkcí, přičemž jeho základní funkcí je ochrana ohrožených dětí. Tato funkce se Opatrovnických řízení netýká, ledaže by děti byly vyhodnoceny jako děti ohrožené (v takových případech pak OSPOD zastává dvě role, tato dvojrole však v praxi působí četné problémy, viz níže). Co se týče náplně jeho práce, výkon kolizního opatrovníka tvoří ve skutečnosti cca 50 % této náplně. Má se však jednat o jakousi podružnou agendu. Kolizní opatrovník je dětem pro účely řízení ustanovován vždy, pakliže hrozí potenciální střet zájmů dětí s jejich rodičem či rodiči⁴⁹. Laickou veřejností je zcela mylně predikováno, že kolizní opatrovník plní funkci zastoupení v rámci soudního řízení, tzn. zastoupení procesní povahy. To však není pravda. Opatrovnictví je jednou z forem zastoupení fyzických (ale

⁴⁵ Srov. ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálněprávní ochraně dětí. Ust. § 4 odst. 2.

⁴⁶ Srov. Co se skrývá pod orgánem sociálněprávní ochrany dětí? *Šancedětem.cz* [online]. Josef Smrž. 17.03.2022 [cit. 15.08.2022]. Dostupné z: www.sancedetem.cz.

⁴⁷ HOVORKA, Daniel. *Sociálněprávní ochrana dětí: Praktický průvodce a rádce úředníka*. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2021. 15 s. ISBN: 978-80-7616-106-1.

⁴⁸ Srov. ŠÍNOVÁ, Renáta. *Metodika SAMKO: Analýza procesu přechodové fáze*. Praha: Cochem.cz. 46 s. Reg. č. CZ.03.2.X/0.0/0.0/18_095/0011282.

⁴⁹ Srov. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník. Ust. § 892 odst. 3.

i právnických) osob. Tato forma přichází na řadu ve chvíli, kdy jiný, zákonem povolaný, zástupce nemůže svou funkci vykonávat z důvodu střetu jeho zájmů se zájmy zastupovaného (jak jsem již uvedla výše), přičemž zákonnými zástupci dětí jsou právě jejich rodiče⁵⁰ (u nezletilých dětí to ještě mohou být poručníci⁵¹ či jejich osvojitelé vstupující do role tzv. právního rodiče).

V opatrovnických řízeních shora uvedený střet zájmů samozřejmě bezprostředně hrozí, byť si rodiče většinou myslí, že svým jednáním hájí zájmy svých dětí, s nimiž nejsou v rozporu. Z tohoto důvodu se OZ (ve spojení se ZOSPOD) přiklání k variantě ustanovení třetí, zcela objektivní, osoby, která není ani rodičem, ani dítětem, a která by v dané záležitosti neměla být ani jinak emočně zainteresována, aby tyto emoce nemohly následně ovlivnit její úsudek. Touto osobou je právě onen kolizní opatrovník (zpravidla OSPOD)⁵².

*„Podstatou kolizního opatrovnictví v podobě procesního zastoupení nezletilého v řízení je realizace procesních úkonů, které přináleží účastníku řízení.“*⁵³ V Německu je kolizní opatrovník nezletilých dětí nazýván jako „*Verfahrensbeistand*“, tj. „někdo, kdo při dítěti v rámci řízení stojí“, v Austrálii nebo na Novém Zélandu pak jako „*Independent Child Lawyer*“, v překladu „*advokát dítěte*“⁵⁴. Od kolizního opatrovníka se, s ohledem na tuto jeho úlohu, tedy předpokládá, že bude podávat procesní návrhy⁵⁵ i návrhy důkazů, bude se k nim vyjadřovat⁵⁶, bude prezentovat stanoviska dětí v řízení (pakliže tedy jejich stanoviska nejsou zjišťována jinak)⁵⁷, bude formulovat závěrečné návrhy pro účely rozhodnutí soudu a následně případně podávat proti těmto rozhodnutím (pokud s nimi nebude souhlasit) opravné prostředky. Dle ust. § 110 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách (dále jen „*ZOSS*“), patří mezi podmínky pro výkon funkce kolizního opatrovníka bezúhonnost, plná svéprávnost, zdravotní a odborná způsobilost.

Otázka odborné způsobilosti kolizního opatrovníka je dodnes řešena, jak odbornou, tak laickou částí veřejnosti. Aby mohla být funkce opatrovníka

⁵⁰ Srov. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník. Ust. § 892 odst. 1.

⁵¹ Srov. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník. Ust. § 928.

⁵² Srov. ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálněprávní ochraně dětí. Ust. § 8 odst. 2.

⁵³ Srov. ŠÍNOVÁ, Renáta. Metodika SAMKO: Analýza procesu přechodové fáze. Praha: Cochem.cz. 14 s. Reg. č. CZ.03.2.X/0.0/0.0/18_095/0011282.

⁵⁴ Rozlišení nespočívá pouze v názvosloví, ale i v odbornosti a vzdělání těchto subjektů.

⁵⁵ Srov. ČESKO. Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád. Ust. § 42 odst. 4, ust. § 79 a dále ČESKO. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Ust. § 452.

⁵⁶ Srov. ČESKO. Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád. Ust. § 120.

⁵⁷ Srov. ČESKO. Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád. Ust. § 100 odst. 3.

vykonávána, je potřeba, aby daná osoba získala vyšší odborné nebo vysokoškolské vzdělání v oboru vzdělání zaměřených na sociální práci a sociální pedagogiku, sociální a humanitární práci, sociální práci, sociálněprávní činnost, charitativní a sociální činnost⁵⁸. Dle JUDr. Renáty Šínové, Ph.D. je zcela výjimečné, že funkci kolizního opatrovníka vykonává sociální pracovník s právním vzděláním. Údajně se spíše jedná o absolventy oborů, které jsou zaměřeny na sociální práci (jak vyplývá i ze shora uvedeného výčtu). Dle Šínové je tento „vzdělanostní“ deficit v rámci praktické realizace kolizního opatrovnictví znát.

Nedostatečné vzdělání však není jediným problematickým aspektem v případě výkonu funkce kolizního opatrovníka (v souvislosti s OSPOD). Dle Šínové je základním problémem výkonu kolizního opatrovnictví postavení OSPOD. *„Jakkoli existují výklady, které se snaží toto postavení zmírnit či negovat, je zcela zřejmé, že toto postavení se výkonem kolizního opatrovnictví prostřednictvím OSPOD prolíná a není možné jej zcela eliminovat,“*⁵⁹ tvrdí Šínová. Je rovněž pravdou, že navzdory mnohosti odborných zdrojů, literatury i dalších publikovaných názorů zůstaly hranice mezi působností OSPOD jakožto orgánem sociálněprávní ochrany dětí a OSPOD v roli kolizního opatrovníka stále nevytyčeny. Díky tomu se pak OSPOD v roli kolizního opatrovníka dostává do nerovného postavení vůči ostatním účastníkům Opatrovnického řízení, dochází k narušení rovného postavení participujících subjektů a taktéž, a především, ke smísení několika různorodých funkcí OSPOD plynoucích ze dvou jeho odlišných postavení⁶⁰. Praktickým příkladem zásahu do vztahů OSPOD k účastníkům řízení může být např. šetření v místě bydliště dětí nebo výklad ust. § 55 odst. 2 ZOSPOD. Toto ustanovení je interpretováno v rozporu s jeho jazykovým zněním, *„rodiče nejsou oprávněni nahlížet do podkladů, které je však OSPOD současně povinen v souladu se zákonem veřejnoprávní povahy vést, případný obsah spisu má být následně prezentován OSPOD v soudním řízení, zde však často dochází k selhání lidského prvků.“*⁶¹

Vedení a přístupnost spisové dokumentace v souvislosti s výkonem kolizního opatrovnictví je další oblastí, v níž se negativně odráží dvojkolejnost role

⁵⁸ Srov. ŠÍNOVÁ, Renáta. Metodika SAMKO: Analýza procesu přechodové fáze. Praha: Cochem.cz. 15 s. Reg. č. CZ.03.2.X/0.0/0.0/18_095/0011282.

⁵⁹ Srov. Tamtéž. 22 s.

⁶⁰ Srov. Tamtéž. 23 s.

⁶¹ ŠÍNOVÁ, Renáta. Metodika SAMKO: Analýza procesu přechodové fáze. Praha: Cochem.cz. 23 s. Reg. č. CZ.03.2.X/0.0/0.0/18_095/0011282.

OSPOD. Navíc je toto téma nepochybně tématem palčivým z pohledu rodičů právě s ohledem na komplikovanost přístupnosti spisové dokumentace. V rámci novelizace ZOSPOD (proběhnuvší ke dni 01.01.2022) došlo ke změně dosavadní právní úpravy tak, že nyní „o dětech zařazených v evidenci podle ust. § 54 písm. b) vede obecní úřad obce s rozšířenou působností spisovou dokumentaci“⁶² přičemž „nahlížet do této spisové dokumentace vedené o dítěti dle odst. 1, nejde-li o část týkající se správního řízení, činit si z ní výpisy a pořizovat za úhradu kopie spisové dokumentace nebo její části je oprávněn na základě odůvodněné písemné žádosti:

- (i.) rodič dítěte, kterému náleží rodičovská odpovědnost, nebo jiná osoba odpovědná za výchovu dítěte nebo jejich zástupce na základě písemně udělené plné moci;
- (ii.) dítě starší 15 let bez zastoupení rodičem nebo jinou osobou odpovědnou za výchovu dítěte, je-li to přiměřené jeho věku a rozumové vyspělosti (...);
- (iii.) osvojenec, a to pouze v případě spisové dokumentace týkající se osvojení.“⁶³

Shora citovaná právní úprava je v praxi příčinou znemožnění přístupu zástupcům dětí nebo osobám, které jsou za jejich výchovu odpovědné (zpravidla právě rodičům), do spisové dokumentace. To vše navzdory tomu, že se jedná o zcela chybný výklad. Je totiž evidentní, že dle ust. § 55 odst. 6 ZOSPOD je rodičům umožněno nahlížet do oné spisové dokumentace. Pakliže je znemožnění přístupu odůvodňováno novelizovaným ust. § 55 odst. 2 ZOSPOD, je potřeba upozornit na to, že o zákazu nahlížení zde, na rozdíl od zmínky o vedení zvláštní spisové dokumentace OSPOD, není ničeho uvedeno. Interpretace ustanovení je tedy užívána účelově tak, jak bylo již dříve chybně deklarováno odbornou literaturou. Odůvodnění tohoto výkladu spočívalo v přirovnání ke spisové dokumentaci vedené advokátem, kdy ani sám advokát neumožňuje ostatním subjektům nahlížení do těchto podkladů⁶⁴. Toto přirovnání je však sporné, jelikož advokát, pakliže hájí zájmy jeho klienta, listiny z této spisové dokumentace předkládá k nahlédnutí, aby bylo patrné, čím své argumenty dokládá. Základním atributem rozhodnutí o úpravě poměrů rodičů k dětem má být dle Šínové právě

⁶² ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálněprávní ochraně dětí. Ust. § 55 odst. 2.

⁶³ ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálněprávní ochraně dětí. Ust. § 55 odst. 1.

⁶⁴ Srov. HOVORKA, Daniel, KRÍSTEK, Adam, MACELA, Miloslav. Zákon o sociálně právní ochraně dětí: Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Ust. § 55. Dostupné z www.noveaspi.cz.

transparentnost, která mimo jiné umožňuje taktéž přezkoumatelnost odpovídajících postupů OSPOD jakožto orgánu veřejné moci.

Dle Šínové je potřeba stále myslet na to, jakou úlohu kolizní opatrovník v Opatrovnickém řízení zastává (navzdory veškerým negativním konotacím jež tato funkce nese, viz přetíženost sociálních pracovníků, nedostatečná vzdělanost, mísení funkcí apod.). Tzn. úlohu spočívající v ochraně zájmů dětí a jejich práv. „*To však neznamená, že OSPOD má působit v roli orgánu s neomezenou pravomocí, která jej staví nad zákon a fakticky i nad soud.*“⁶⁵

Demonstrativním výčtem úkonů OSPOD lze tedy shrnout, že funkce OSPOD spočívá ve výkonu funkce kolizního opatrovníka dle ust. § 892 odst. 3 OZ a ust. § 469 ZŘS, dále v poskytování odborného sociálněprávního poradenství dle ust. § 11 odst. 1 písm. a) ZOSPOD, uskutečňování společných setkání s rodiči, případně s dětmi, posuzování míry ohrožení dítěte, zjišťování informací od dalších participujících profesí dle ust. § 53 odst. 1 ZOSPOD, a v neposlední řadě taktéž i v ukládání výchovných opatření (dle ust. § 13 odst. 1 ZOSPOD) či sankcí (dle ust. § 59a ZOSPOD)⁶⁶.

K úpravě kolizního opatrovnictví je také potřeba uvést, že dodnes není sjednoceno, ani jasně stanoveno, jak by měl vlastně postup kolizního opatrovníka vypadat (díky tomu se „zavedená“ praxe natolik různí, viz níže).

Advokát a obecný zmocněnec

Přestože Opatrovnické řízení je procesně poměrně jednoduchým řízením (a navíc zde neexistuje povinnost právního zastoupení před soudem), rodiče, respektive manželé, se i tak ve většině případů uchylují k tomu, aby je v daném řízení zastupoval advokát.

Ke dni 20.08.2022 je v seznamu vedeném Českou advokátní komorou zapsáno celkem 19 340 advokátů (a 2620 advokátních koncipientů), z toho však pouze 1 337 má zde uvedeno jako specializaci právě „*rodinné právo, výchovu a výživné.*“ Od roku 2019 má počet advokátů specializujících se na toto právní odvětví vzestupnou tendenci, avšak není asi nutné přikládat tomuto jevu význam do té míry, že by mělo být rodinné právo (za poslední roky) z pohledu advokátů o mnoho více lukrativním odvětvím nežli např. právo obchodní. Mám za to, že

⁶⁵ ŠÍNOVÁ, Renáta. Metodika SAMKO: Analýza procesu přechodové fáze. Praha: Cochem.cz. 22 s. Reg. č. CZ.03.2.X/0.0/0.0/18_095/0011282.

⁶⁶ Srov. Tamtéž. 47 a násl. s.

se jedná o poměrně přirozený vývoj vzhledem k tomu, že postupně narůstá i počet advokátů.

Advokáti (ale taktéž i advokátní koncipienti) jsou při výkonu jejich profese povinni řídit se zákonem č. 85/1996 Sb., o advokacii (dále jen „ZA“). ZA upravuje činnost advokátů, advokátních koncipientů, jejich způsobilost pro výkon této profese, práva a povinnosti s tímto související, dále upravuje profesní sdružování advokátů (a koncipientů), kárnou odpovědnost, činnost České advokátní komory jakožto nadřízeného orgánu celého advokátního stavu apod.

V souvislosti s Opatrovnickým řízením je potřeba v první řadě uvést, že dle ust. § 16 odst. 1 ZA je advokát *„povinen chránit s prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta a řídit se jeho pokyny,“*, navíc, dle ust. § 16 odst. 2 ZA je dále povinen *„využívat důsledně, čestně a svědomitě, všechny zákonné prostředky a v jejich rámci uplatnit v zájmu klienta vše, co podle svého přesvědčení pokládá za prospěšné.“* Vzhledem k tomu, že v Opatrovnickém řízení, které má být vedeno především v zájmu dětí, může být postavení advokáta (který má především hájit zájmy klienta), i jím zvolený postup, v takovýchto případech přínosem, ale i naopak *„kamenem úrazu.“*

Jeví se jako logické, že zájem rodičů by měl přece korespondovat se zájmem dětí⁶⁷, avšak není tomu vždy tak. Není tomu tak zejména v situacích, kdy rodiče jednají pod tlakem rodičovského konfliktu. V takovém případě je tedy i na advokátech rodičů, zda jsou schopni tento rodičovský konflikt zpracovat či nikoliv. Interpretace ust. § 16 odst. 1, 2 ZA nemusí nutně v praxi znamenat, že advokáti budou za každou cenu prosazovat zájmy svých klientů, a to proti sobě navzájem, ale naopak, že se budou, pakliže se tedy jedná o možnou variantu (nikoliv variantu, která zcela nekoresponduje se zájmem klienta), snažit své klienty, tj. rodiče, vést ke společné dohodě. Mám za to, že správný advokát by neměl pouze slepě prezentovat a hájit stanovisko svého klienta, ale měl by mu být taktéž dobrým rádcem (což může často klientovi ušetřit nejen náklady spojené s řízením, ale i čas,

⁶⁷ Advokáti by k zájmu dítěte a k zájmu rodičů měli přinejmenším takto přistupovat, a sice že zájem rodičů koresponduje se zájmy dítěte, jelikož rodiče přece chtějí pro své děti vždy to nejlepší. Navíc není povinností advokáta, aby bez souhlasu klienta ověřoval pravdivost nebo úplnost skutkových informací poskytnutých klientem (čl. 6 odst. 2 Etického kodexu), jakož i relevantnost jeho názorů, zájmů, postoje apod. Tímto by mohlo dojít k markantnímu narušení důvěry mezi klientem a advokátem, které by mohlo vyústit dokonce až k vypovězení smlouvy o poskytování právních služeb mezi nimi uzavřené (dle ust. § 20 odst. 2 ZA). Jsem však toho názoru, že pokud je zřejmé, že zájmy dítěte jsou v rozporu se zájmy rodiče, měl by advokát na toto klienta upozornit a předestřít mu možná rizika (tj. ohrožení zájmů dítěte), která v souvislosti s uplatněnou strategií mohou nastat.

energii a v tomto případě i rozvrácené rodinné vztahy). Zde je taktéž potřeba zmínit, pakliže jeden z advokátů kontaktuje protistranu (respektive advokáta zastupujícího protistranu, jelikož advokát dle Etického kodexu nikdy nesmí komunikovat napřímo s protistranou, pokud je zastupována), nesmí s ním advokát protistrany odmítnout jednat⁶⁸. Zda následně advokáti zvolí strategii, kdy (samozřejmě po konzultaci s klienty) uskuteční za jejich přítomnosti, i za přítomnosti jejich klientů, společné jednání, či zda toto jednání přenechají k vedení mediátora, který se na tuto problematiku specializuje, to je samozřejmě na jejich (a klientů) uvážení. Je však pouze potřeba zmínit, že pokud advokát zastupující jednoho z rodičů je současně i mediátorem, a jednání rodičů za účelem dosažení dohody povede právě on, nemůže⁶⁹ následně po proběhnutí mediaci, kdy k uzavření dohody nedojde⁷⁰, zastupovat onoho rodiče v následném soudním řízení⁷¹.

Jak jsem již uvedla výše, náplní výkonu funkce advokáta je především hájit zákonnými prostředky zájmy svého klienta ať už bude tyto zájmy hájit formou, kdy nebude svolný k jakémukoliv jednání, a klient mu k tomuto nedá výslovný pokyn, či se bude, např. s ohledem na předmět řízení či náklady klienta, snažit uzavřít daný případ smírně. Funkce advokátů v rámci Opatrovnického řízení spočívá především v poskytování odborného právního poradenství, komunikaci s rodiči (případně se zástupcem rodiče druhého), v přípravě potřebných podání a návrhů a taktéž v účasti na soudních jednáních⁷².

V rámci advokátního stavu v ČR rovněž existuje i odborný advokátní spolek s názvem Unie rodinných advokátů (tj. viz výše, URA). Jedná se o otevřené profesní uskupení, které je založeno „za účelem vyvíjení a šíření společensky prospěšné podpory institutu rodiny a rodičovství se zřetelem k právům nezletilých dětí, respektu k osobní odpovědnosti jednotlivce za své chování v rodinných a partnerských vztazích, podpoře kroků směřujících k zachování rodinných tradic,

⁶⁸ Srov. ČESKO. Stavovský předpis České advokátní komory, Pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky (tj. Etický kodex). Čl. 11 odst. 1.

⁶⁹ Srov. ČESKO. Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci. Ust. § 8 odst. 2.

⁷⁰ Srov. MÁROVÁ, Anna, VAŇKOVÁ, Eva. *Právo spolupráce a rozvod. Rodinné listy č. 7-8*. Praha: Karel Havlíček-Havlíček Brain Team, 2015 [cit. 21.08.2022]. 34 s. ISSN 1805-0824.

⁷¹ Správně by ani nemělo docházet k situacím, kdy si advokát nejprve vyslechne příběh jednoho z rodičů, jakožto nového klienta, a až následně mu nabídne možnost, že bude jeho případ „*mediovat*“ z pozice mediátora. Mediátor by se měl veškeré informace dozvědět až během prvního setkání s rodiči, kde budou oba mít dostatečný prostor se k dané věci vyjádřit. V opačném případě by totiž mohla být narušena nestrannost a objektivita mediátora, který by mohl (i nevědomě) stranit svému původnímu klientovi.

⁷² Srov. ŠÍNOVÁ, Renáta. *Metodika SAMKO: Analýza procesu přechodové fáze*. Praha: Cochem.cz. 48 s. Reg. č. CZ.03.2.X/0.0/0.0/18_095/0011282.

přecházení všem typům konfliktů, zejména sporům právním, řešení rodinných konfliktů mimosoudní cestou a obraně rodiny před nepřírozenými ataky, které její celistvost narušují.“⁷³

Ke dni 21.08.2022 URA sdružuje celkem 160 advokátů specializujících se na rodinné právo. Advokáti, jež jsou členy URA, tak tohoto členství využívají za účelem společného řešení rodinně právních otázek (URA, respektive její zástupci, svým členům např. pravidelně zasílají upozornění na nově publikovanou judikaturu v oblasti rodinného práva či pravidelně pořádají společná setkání, ať už se jedná o společenské či vzdělávací události, tzn. konference). URA se prostřednictvím svých webových stránek snaží edukovat i širokou veřejnost, když se vyjadřuje k různým vyvstanuvším tématům či již dlouhodobě řešeným problémům, viz stanovisko URA č. 16/2021 ke koliznímu opatrovníku: *„Kolizní opatrovník nemá být úředníkem, ale partnerem nezletilého dítěte. Jeho působení nesmí být formalitou, ale má pomoci dítěti vysvětlit mu soudní proces a jeho úlohu v řízení. Není-li dítě úplně malé, má jej opatrovník vždy kontaktovat a nejlépe v neutrálním prostředí (např. školy) zjistit jeho přání. Poté by měl opatrovník o shlednutí informovat oba rodiče a posléze sdělit výsledek soudního řízení dítěti.“⁷⁴*

Nejen že se URA snaží širokou laickou veřejnost vzdělávat, ale také jí např. v době složité pandemické situace poskytovala odborné právní poradenství prostřednictvím tzv. koroporadny. Závěrem je k tomuto uskupení potřeba zmínit i pohled klienta, kdy samotné členství v URA může být pro příslušného advokáta benefitem nejen z hlediska onoho sebevzdělávání a možné spolupráce s kolegy, ale i z hlediska marketingu. Je totiž pravděpodobné, že klient, který se nachází v situaci, kdy hledá právní zastoupení pro Opatrovnické řízení, bude spíše kontaktovat advokát, u něhož je uvedeno logo URA či jej nalezne v jejím členském seznamu. V praxi se však stále často stává, že rodiče kontaktují advokáty, kteří se na tuto oblast práva nespécializují⁷⁵. Důvodem může být např. to, že se jedná o advokáta, s nímž mají již z minulosti rodiče dobrou zkušenost (kdy jim např.

⁷³ Vznikl nový profesní spolek – Unie rodinných advokátů. ČAK.cz [online]. Daniela Kovářová [cit. 21.08.2022]. Dostupné z: www.cak.cz.

⁷⁴ Co se týče návštěvy neutrálního prostředí, toto je však sporné, existují názory, z nichž vyplývá, že by tento postup koliznímu opatrovníkovi rozhodně nedoporučili, jelikož tím může dojít k tzv. stigmatizaci.

⁷⁵ Srov. MATOUŠEK, Oldřich a kol. Děti a rodiče v rozvodu. Vyd. 1. Praha: PORTÁL, s.r.o., 2015. 163-164 s. ISBN 978-80-262-0968-3.

připravoval nějakou smluvní dokumentaci) a s ohledem na jejich důvěru v něj jej tedy kontaktují i v této věci⁷⁶.

Zástupcem rodiče ve shora uvedeném Opatrovnickém řízení nemusí být pouze advokát, ale i tzv. obecný zmocněnec. Obecným zmocněncem pak může být jakákoliv plně svéprávná fyzická osoba (tzn. laik bez právního vzdělání)⁷⁷. V případě, že by zvolená osoba nebyla osobou způsobilou vystupovat v daném řízení v roli obecného zmocněnce, může soud, dle ust. § 27 odst. 2 OSŘ, rozhodnout o tom, že toto zastoupení nepřipouští⁷⁸.

V praxi bývají obecným zmocněncem nejčastěji příbuzní. To však do určité míry, s ohledem na shora uvedenou problematiku zájmu dítěte vs. zájmu rodičů a s tím související snahu o objektivní přístup, spatřuji do jisté míry problematické, jelikož příbuzní budou často stranit jednomu z rodičů. Zatímco advokát může rodiči poskytnout komplexní právní poradenství, seznámit jej se všemi možnými riziky, poučit jej o následcích jím stanovené strategie v souvislosti s ohrožením zájmu dítěte, obecný zmocněnec toto učinit nemůže. V praxi je však takováto volba zastupování volbou velmi výjimečnou.

Soud

Dalším, nepochybně jedním z nejdůležitějších subjektů participujících na řešení konfliktu sezdaných rodičů, je zcela nepochybně soud. Jedná se o autoritativní, nezávislý a nestranný orgán vykonávající soudní moc. Soud může samozřejmě o úpravě poměrů k nezletilým dětem rozhodovat i v případě, kdy se jedná o pár nesezdaný, avšak k takovému řízení tak dojde pouze v situaci, kdy o toto rodiče (resp. jeden z rodičů) dobrovolně zažádají. U sezdaných rodičů je toto povinností (jak jsem již uváděla v předcházejících kapitolách).

Soudní řízení, během něhož dochází k řešení rodičovského konfliktu a během něhož je rozhodováno o péči o dítě a o styku s ním ze strany rodičů, se nazývá řízení o úpravě poměrů k nezletilým dětem, tj. Opatrovnické řízení.

⁷⁶ Důvodem může být samozřejmě i výše odměny advokáta za poskytování právních služeb.

⁷⁷ Srov. ČESKO. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. Ust. § 27 odst. 1.

⁷⁸ Důvodem může být jak to, že se jedná o zástupce, který zřejmě není způsobilý k řádnému zastupování, anebo jestliže se jedná o zástupce, který takto vystupuje v různých věcech opětovně. Takovéto opakované zastupování (je-li provozováno ve větším rozsahu) může být dokonce posuzováno jakožto trestný čin neoprávněného podnikání dle ust. § 251 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

V případě, kdy je rodiči (resp. jedním z rodičů) podán návrh o rozvod manželů, vždy je v první řadě řešena otázka péče o děti a až následně majetkové poměry. Z důvodové zprávy bohužel nevyplývá, z jakého důvodu zákonodárce zvolil tento postup. Má se však za to (z informací poskytnutých sociálními pracovníky a soudci, s nimiž jsem komunikovala), že majetkové vyrovnání se někdy i právě díky zatížení příslušných soudů táhne několik let, proto měl údajně zákonodárce zájem na tom oddělit tato dvě řízení, aby děti nepřiměřeně dlouho nesetřávaly v nepříznivé situaci (proto také měl zákonodárce opatřit Opatrovnické řízení v této věci lhůtou šesti měsíců). Názory na tuto právní úpravu a procesní postup se liší. Eva Decroix, MBA, zapsaná mediátorka, česká politička a advokátka, se v současné době ve spolupráci s Ministerstvem spravedlnosti podílí na legislativních úpravách, kdy je prosazováno, aby Opatrovnické řízení bylo s řízením, v němž je projednáváno majetkové vyrovnání rodičů, tj. v řízení o rozvod manželství ve smyslu ust. § 755 odst. 3 OZ, spojeno.

V situaci, kdy mezi rodiči narůstá rodičovský konflikt, je na místě buď danému konfliktu zamezit nebo se jej alespoň aktivně snažit deeskalovat či jej nechat (v krajním případě) volně plynout a nechat rodiče, aby svůj rodičovský konflikt řešili, a filtrovali jej tak především jinými prostředky nežli právě prostřednictvím svých dětí. Je možné, že kdyby zákonodárce jako první řešil otázku majetkových poměrů, rodiče by tak mohli svůj rodičovský konflikt a veškeré „*souboje*“ s tím spojené uplatňovat v rámci této části řízení, které by na děti nemělo takový dopad a pokud ano, tak dopad rozhodně menší nežli v případě již zaběhnuté praxe. Toto je však velmi těžké posoudit.

Místně a věcně příslušným soudem v případě Opatrovnického řízení je tzv. obecný soud dětí⁷⁹. Obecným soudem se rozumí takový soud, v jehož obvodu se dle ust. § 85 odst. 1 OSŘ nachází bydliště fyzické osoby (v tomto případě dětí)⁸⁰. Pakliže by dítě nemělo bydliště, jednalo by se o takový soud, v jehož obvodu se děti trvale zdržují.

V daném řízení rozhoduje vždy samosoudce. Jedná se o řízení specifické, zvláštní, proto i právní úprava tohoto řízení vyplývající ze ZŘS je úpravou přílehlou ke své specifikaci. Přestože má veřejnost stále za to, že toto řízení je řízením

⁷⁹ Srov. ČESKO. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Ust. § 467 odst. 1, 2.

⁸⁰ Pro úplnost je potřeba uvést, že bydlištěm se rozumí to místo, kde se člověk zdržuje s úmyslem žít zde s výhradou změny okolností trvale dle ust. § 80 odst. 1 OZ.

jednoduchým, na kterém „*se nedá nic zkazit*“, opak je pravdou. Toto řízení, více než jakékoliv jiné, ovládají především emoce účastníků⁸¹. Specifičnost tohoto řízení spočívá i v potřebě využití pomocných subjektů.

Další zvláštnosti Opatrovnického řízení lze spatřovat v jeho základních principech. Tím prvním je „*rei iudicatae*“ (tj. překážka věci pravomocně rozhodnuté), druhým pak „*perpetuatio fori*“ (tj. trvání místní příslušnosti soudu). Co se týče překážky věci pravomocně rozhodnuté, zde platí výjimka a o dané věci může být rozhodováno opětovně, pakliže dojde k takové změně poměrů a okolností, které jsou způsobilé změnit i výsledek předchozího soudního řízení, tzn. změnit původní rozsudek. Co se pak týče místní příslušnosti, platí, že rozhodnými okolnostmi pro stanovení místní příslušnosti soudu jsou ty okolnosti, jež nastávají ke dni zahájení daného řízení⁸². Vzhledem k tomu, že Opatrovnická řízení jsou vedena jako jedno řízení, o konkrétním dítěti je tak až do doby dovršení jeho zletilosti veden jeden spis. S ohledem na tyto skutečnosti by tak měl být vždy příslušný ten soud, u něž bylo řízení zahájeno⁸³. Obecným soudem je však soud, v jehož obvodu se nachází bydliště dětí rodičů, přičemž v tomto případě je potřeba klást na toto ustanovení mnohem větší důraz s ohledem na náročnost dopravy a možný psychický tlak na děti, které by musely cestovat mnoho km do jiného města apod. Z tohoto důvodu je tak dle ust. § 5 ZŘS možné tzv. přenesení příslušnosti na jiný soud, pakliže se změní okolnosti, podle nichž se daná příslušnost posuzuje. Podmínkou umožnění tohoto přenesení je samozřejmě opět zájem dítěte.

Soudce by měl být při výkonu své funkce nestranný a nezávislý⁸⁴. Je však otázkou, zda jsou tyto vlastnosti vykládány soudci v praxi správně. Soudci totiž často neposkytují účastníkům „*takovou součinnost*“ jakou by poskytovat mohli, obzvláště v rámci Opatrovnického řízení. Soudci, kteří mimochodem mají být v rámci daného soudního řízení i jakýmsi „*mediátorem*“ rodičovského konfliktu či se alespoň ve spolupráci s pomáhajícími profesemi mají snažit vést rodiče

⁸¹ Navíc je v tomto případě potřeba dle mého názoru zmínit i to, že v tomto řízení si soudce uvědomuje o mnoho více, že rozhoduje o lidských životech nežli v řízení jiných (přestože by měl být soudce naprosto objektivní, oproštěný od jakýchkoli emocí, nezávislý a především nestranný).

⁸² Srov. ČESKO. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. Ust. § 11 odst. 1.

⁸³ ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Dítě v rodičovském konfliktu: Jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2019. 176 s. ISBN 978-80-7502-342-1.

⁸⁴ ČESKO. Ústava České republiky ze dne 16.12.1992, čl. 81.

ke smírnému řešení⁸⁵, by měli spolupracovat s mediátory, psychology ale i s účastníky řízení, potažmo jejich právními zástupci. V praxi jsou totiž soudci často zcela nekontaktními osobami, které odmítají jakoukoliv interdisciplinární spolupráci⁸⁶. Přitom pakliže by nejen soudci, ale i ostatní složky, byli nakloněni k tomu spolupracovat, mohlo by tak dojít k markantnímu urychlení celého řízení. Úkolem soudce není jen rozhodnout danou záležitost (po jejím posouzení), ale i edukace účastníků řízení, jejich poučení, právní analýza věci, která by měla být transparentní a v neposlední řadě i zaměření se na organizační stránku věci, a sice, aby došlo k uzavření daného případu co možná nejdříve⁸⁷.

Co nejrychlejší vyřízení není pouze v zájmu dětí, ale i rodičů, jejichž rodičovský konflikt by měl být (jak jsem již uvedla několikrát shora) deeskalován co možná nejdříve a v neposlední řadě zcela jistě i v zájmu samotných orgánů, obzvláště s ohledem na jejich zatíženou kapacitu (jež panovala už v době před pandemickou situací a po proběhnutí pandemie došlo zřejmě ještě k jejímu zhoršení).

Navzdory shora uvedeným skutečnostem je však potřeba zmínit, že přístup soudních orgánů rozhodně není jedinou (nebo hlavní) příčinou neúměrných průtahů soudního řízení. Je na jednu stranu totiž pochopitelné, že soudci k řízení a celkově k jednání s účastníky takto přistupují, aby ani částečně nezavdali důvody k pochybnostem o jejich nestrannosti. Navíc vývoji soudního řízení a s ním související časové náročnosti často nepomáhají ani samotní rodiče (třeba tím, že svůj konflikt dále eskalují).

Soudní znalec

Důsledkem netransparentnosti a zároveň i minimální spolupráce soudu s účastníky řízení či pomáhajícími profesemi může být i to, že soud pak ustanovuje znalce za účelem zjištění informací, které by mohl zjistit jinak, účelně, a především

⁸⁵ Dle ust. § 474 odst. 1 ZŘS „za účelem ochrany zájmu dítěte soud vede rodiče k nalezení smírného řešení.“

⁸⁶ Např. v Německu existují dny otevřených dveří, kdy může soud navštívit široká veřejnost a soudci, kteří vykonávají svou funkci v daném obvodu, tzn. na daném soudu, ochotně návštěvníky provázejí, vysvětlují jim jednotlivé postupy, ukazují prostory soudu apod.

⁸⁷ Z ust. § 471 odst. 2 ZŘS vyplývá, že ve věcech péče soudu o nezletilé by měl soud rozhodovat s největším urychlením, tzn. aby soud zpravidla vydával daná rozhodnutí v horizontu 6 měsíců ode dne zahájení řízení. Dle mého názoru je, s ohledem na dosavadní praxi, tento časový horizont naprosto utopistickou představou, když mnoho rodičů, kteří v období do rozvodu dítě nemají a čekají na rozhodnutí soudu, řeší zpravidla otázku, jakým způsobem narovnají vztahy mezi nimi a dětmi, které bohužel nevidají (z důvodu rodičovského konfliktu, kdy dítě je většinu času u druhého rodiče).

hospodárněji a rychleji. „*Využití znalce je na místě v případech, kdy existují indicie o nedostatečných rodičovských kompetencích jednoho nebo obou rodičů, nebo kdy se rozhoduje o dětech se specifickými potřebami (příkladem lze uvést postižené děti či vážně nemocné děti).*“⁸⁸

Nejčastěji bývají soudem ustanoveni znalci z oboru (dětské) psychologie, psychiatrie nebo pediatrie, kdy soud prostřednictvím předem stanovených dotazů znalci zjišťuje, jaké jsou výchovné schopnosti rodičů, jaké stanovisko zaujímá k dané situaci dítě, jaké jsou vztahy mezi rodiči a dítětem či mezi rodiči navzájem apod. Nejen, že ustanovení znalce i následné vyhotovení znaleckého posudku je poměrně zdlouhavým a celkem i nákladným procesem, ale opětovně je tímto způsobem vytvářeno i již zmiňované konkurenční prostředí (i přes to, že soud ustanovuje znalce⁸⁹, zcela objektivně bez přičinění účastníků řízení, ze seznamu soudních znalců vedeného příslušným krajským soudem). Je tímto vyvíjen tlak na rodiče i děti. Vyjma toho, že znalec veškeré informace čerpá především ze soudního spisu, tak následně právě provádí (nebo by alespoň měl provést) i pohovory s dětmi, s rodiči a dále i samotné vyhodnocení⁹⁰.

Vyhotovené znalecké posudky pak bohužel často bývají tím jediným zdrojem informací, ke kterému soud přihlíží. Bere je totiž jako dostačující odborně zpracované argumenty pro stanovení „adekvátní“ péče o nezletilé děti. Soud by měl v rámci předmětného řízení především zjišťovat, jakým způsobem spolu rodiče komunikují, jaké mají mezi sebou vztahy, jaký mají vztah k dětem, a naopak jaký vztah mají děti k nim, zda se rodiče navzájem podporují, zda nějakým způsobem (např. psychologicky) dětem nezabraňují v tom, vídat druhého rodiče apod. Tyto otázky však často znalecký posudek neobsahuje. Navíc je potřeba dbát i na to, že znalec nesmí danou záležitost právně posuzovat⁹¹.

⁸⁸ ŠÍNOVÁ, Renáta. Metodika SAMKO: Analýza procesu přechodové fáze. Praha: Cochem.cz. 50 s. Reg. č. CZ.03.2.X/0.0/0.0/18_095/0011282.

⁸⁹ Je ale samozřejmě možné, aby vyhotovený znalecký posudek předkládal i konkrétní účastník řízení v rámci dokazování. S ohledem na tento krok jednoho z účastníků však následně často dochází k tomu, že „protistrana“ (resp. druhý účastník řízení) tomuto posudku nedůvěřuje a žádá vyhotovení revizního znaleckého posudku. Ten lze samozřejmě zadat k vypracování i v případě, kdy by soudem stanovený původní znalec nebyl schopen zodpovědět dotazy soudu tak, aby se jednalo o odpovědi dostačující.

⁹⁰ Srov. NOVÁK, Tomáš. *Znalecké posudky dětí pod drobnohledem*. Vyd. 1. Praha: Linde, 2013. 15 s. ISBN 978-80-7201-900-7.

⁹¹ Z nálezu Ústavní soudu, sp. zn. II ÚS 2630/2007, ze dne 13.12.2007 (s ohledem na hrozící právní posouzení ze strany znalce a s tím související rozhodnutí soudu pouze na základě vyhotoveného znaleckého posudku), vyplývá, že dané řízení je následně charakteristické „...formálním schematickým pohledem na projednávaný případ, bez snahy o individuální přístup ke každému jednotlivému případu, a naprosto nekritickým přejímáním závěrů znaleckých posudků, v nichž jsou mnohdy formulovány odpovědi na dotazy soudů, které překračují meze odborného posouzení

Velmi důležitou skutečností je také to, že neexistuje žádný standardizovaný postup, který by byl mezi znalci jednotný. Znalci postupují často dle rozdílných metod a využívají různé sady testů. Jejich závěry mohou být ovlivňovány soudem kladenými dotazy. Důsledkem těchto okolností pak může být velmi nízká vypovídající hodnota znaleckých posouzení.

Jak jsem již uvedla výše, proces zpracovávání znaleckých posudků je v obecném měřítku krokem neekonomickým (a to i s ohledem na to, že rodiče mohou být s jeho výsledky nespokojeni – často když se jedná o posudek hovořící ve prospěch pouze jednoho z rodičů, proto pak následně navrhnou vypracování revizního znaleckého posudku)⁹², neekonomickým, a především stresujícím jak pro rodiče, tak i (a to zejména) pro děti. S ohledem na tyto skutečnosti by tak měl být znalecký posudek užíván jakožto „ultima ratio“, přičemž v případě, kdy dojde k ustanovení znalce a následnému vyhotovení posudku, měl by soud tento posudek posuzovat dostatečně objektivně a nepřikládat mu příliš velkou váhu. V případech, kdy mají děti nějaké specifické potřeby (tzn. jsou zdravotně postižené – autismus, ADHD, mentální nebo tělesné postižení, různé zdravotní syndromy apod.) nebo v případech, kdy existuje vážné podezření (či je to již jasné), z narušení rodičovské kompetence jednoho nebo obou rodičů (např. z důvodu závislosti na alkoholu či jiných návykových látkách, z důvodu existující nepříznivé psychiatrické diagnózy rodiče) je na místě, aby znalec provedl důkladné znalecké zkoumání a ve svém posudku shrnul, jak by za těchto okolností měli oba rodiče s ohledem na děti fungovat⁹³.

Aby soudci zamezili výše zmíněnému stresujícímu aspektu soudního řízení, využívají stále častěji tzv. jiného soudního roku⁹⁴. Jedná se o případy (které jsou mimochodem často užívány v zahraničí jakožto „jednání u kulatého stolu“), kdy předmětné soudní jednání neprobíhá tradičně v soudní síni, ale ve specializované místnosti, často u kulatého stolu, kde soudce sedí na stejné úrovni jako rodiče, děti

a zasahují přímo do rozhodování soudů tím, že dávají přímý návod, jak má soud ve věci rozhodnout. Soudní rozhodnutí pak není rozhodnutím nezávislého soudu, ale soudního znalce.“

⁹² Obecně se jedná o případy, kdy se v případě prvotního znaleckého posudku jedná o posudek špatně, nedostatečně vypracovaný a chybný.

⁹³ Je pochopitelné, že v situaci, kdy má soud k dispozici pouze protichůdná tvrzení rodičů, uchyluje se k nástrojům, které by dle jeho názoru mohly subjektivitu sdílených informací omezovat. Je však na místě konstatovat, že i znalci získávají od rodičů protichůdné informace, navíc mohou s rodiči strávit mnohem méně času než soudce. Je tedy možné, že soudy tímto postupem pouze delegují svou odpovědnost za posouzení a rozhodnutí daného případu právě na znalce.

⁹⁴ Srov. ČESKO. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Ust. § 18 odst. 1, 2.

(případně ostatní subjekty daného řízení jako advokáti, sociální pracovníci apod.)⁹⁵. Tímto způsobem může dojít ke zmírnění tlaku mezi účastníky daného řízení, k uvolnění již napjaté atmosféry⁹⁶ a celé řízení může být, přestože bylo v první řadě zahajováno jedním z rodičů jakožto řízení sporné, ukončeno dohodou (což však samozřejmě vyžaduje aktivní účast nejen rodičů, ale i soudce, advokátů, sociálních pracovníků apod.). V ČR využívá institutu jiného soudního roku Okresní soud v Novém Jičíně nebo Okresní soud v Tachově a řada dalších soudců na okresních soudech v rámci ČR.

Ostatní pomáhající profese

Mezi následující profese, jež se podílí na daném řešení rodičovského konfliktu a participují tak případně na celém (soudním) procesu jsou především profese poskytující odbornou pomoc, tj. sociální pracovníci (pracující v poradnách a poskytující odborné poradenství edukativního charakteru, přičemž velká část z nich má terapeutické výcviky), psychologové, terapeuti, mediátoři apod. V rámci České republiky existuje opravdu rozsáhlé množství organizací (ale i subjektů jakožto jednotlivců), jež poskytují takovouto formu podpory, tzn. snaží se zachovat nebo obnovit pouto mezi rodičem a dítětem, obnovit komunikaci mezi rodiči, narovnat vztahy mezi těmito osobami apod. Příkladem lze v rámci ČR uvést organizace Mikuláš, Pexeso, Pro Dialog, HoSt Home-Start ČR, Dům tří přání, Arcidiecézní charita Praha apod. V ČR máme poměrně rozsáhlou a robustní síť poraden pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy. Zřizovateli těchto zařízení, které poskytují služby v rámci registrovaných sociálních služeb, jsou krajské úřady (většinou se tyto poradny však přejmenovaly, např. v Praze je zřízena poradna v rámci Centra sociálních služeb hlavního města Prahy, v Moravskoslezském kraji je zřízeno Centrum psychologické pomoci apod.).

Každá z organizací (respektive z výše zmiňovaných pomáhajících profesí) samozřejmě funguje jiným způsobem, některé z nich nabízí služby hrazené a některé nikoliv (rodiče často kontaktují právě neziskové organizace, které jsou schopny pomoci rodičům najít společné řešení jejich problému či alespoň deeskalovat onen rodičovský konflikt). Vyjma odlišného fungování, odlišných

⁹⁵ Soudní jednání může samozřejmě probíhat nejen ve specializované místnosti, ale taktéž např. i v kanceláři soudce, či dokonce úplně mimo budovu soudu.

⁹⁶ Srov. HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975)*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2014. 307-308 s. ISBN 978-80-7400-795-8.

metod práce a odlišné komunikace s rodiči apod. se samozřejmě liší i volné kapacity a provozní doba organizací, kdy některé z nich jsou během letních prázdnin nečinné. V tomto lze tedy u pomáhajících profesí spatřovat lehký nedostatek, a sice že v případě psychologů může čekací doba činit i několik měsíců. Naštěstí v místech, kde je nastavena spolupráce subjektů v rámci Opatrovnického řízení (interdisciplinární spolupráce) je toto dnes již spíše výjimečné, tzn. objednáci lhůta u případů, u nichž využití odborné poradenské pomoci doporučuje sám soud, není už natolik dlouhá.

Povinnost spočívající v poskytnutí odborné pomoci rodičům nemůže soud (a taktéž ani OSPOD) ze svého postavení nějaké konkrétní organizaci či konkrétnímu odborníkovi uložit. Tyto organizace či individuální odborníci totiž nejsou, na rozdíl od rodičů (kterým soud toto nařídít může), účastníky předmětného Opatrovnického řízení. Poradny poskytující služby v rámci registrovaných sociálních služeb, o nichž jsem psala výše, však nemohou rodiče odmítnout a službu jim tak neposkytnout.

Soud taktéž může přerušit řízení za účelem provedení mediace⁹⁷ (kdy je většinou ze strany soudu ponecháváno na vůli účastníků i to, aby se dohodli na osobě mediátora, přičemž pakliže se nedohodnou, určí jej následně sám soud). Zde je potřeba poznamenat, že nařídít lze pouze účast na prvním setkání s mediátorem. Další účast na mediaci u zapsaného mediátora je ze své podstaty dobrovolná. Mediaci jako taková (o níž je pojednáváno níže v rámci následujících kapitol) je ryze dobrovolná a nelze do ní účastníky řízení nutit. Soud dále může řízení přerušit i za účelem doporučení, aby rodiče během této doby, po kterou je dané řízení přerušeno (a to nejdéle na dobu tří měsíců), absolvovali odbornou pomoc, která jim zajistí podporu při nastavení pravidel komunikace, práci na rodičovském plánu nebo vyhotovení rodičovské dohody samotné. Při doporučení vhodné odborné pomoci může být nápomocen i OSPOD v roli kolizního opatrovníka. Za účelem vyloučení pochybností doplňuji, že OSPOD samotný žádné terapeutické sezení neprovádí, v některých případech se pouze uskutečňuje společná schůzka rodičů v rámci výkonu kolizního opatrovníka, přičemž ta má ryze edukativní charakter⁹⁸.

⁹⁷ Srov. ČESKO. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. Ust. § 100 odst. 2.

⁹⁸ Srov. ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálněprávní ochraně dětí. Ust. § 11.

Některé soudy vyzývají rodiče, aby se za účelem absolvování společné schůzky na OSPOD obrátili na příslušný OSPOD a domluvili si termín setkání ještě před prvním soudním jednáním. V rámci mé koncipientké praxe jsem se však ve většině případech setkala s tím, že OSPOD se s rodiči (či s dětmi) poprvé setkal až v rámci prvního soudního jednání. A ani v situaci, kdy bylo řízení přerušeno za účelem snahy o narovnání vztahů mezi rodiči (tzn. bylo jim doporučeno, aby využili odborné pomoci), byl, navzdory iniciativě matky, která OSPOD opakovaně kontaktovala s žádostmi o součinnost, o návrhy vhodných odborníků, kteří by jí (jim) mohli pomoci, přístup OSPOD spíše pasivní (v tomto případě s matkou téměř nekomunikoval). U tohoto příkladu se jedná o zkušenosti z mé koncipientké praxe (jsem si vědoma toho, že toto nelze generalizovat), avšak i ostatními kolegy mi bylo už opakovaně potvrzeno, že přístup OSPOD byl spíše přístupem pasivním nežli aktivním.

Ke společnému setkání rodičů s odborníky navíc dodávám, že soud nemůže absolvování této schůzky nařídit, protože rodičům (tj. účastníkům řízení) nemůže uložit povinnost setkání se třetím subjektem (dle ust. § 114a odst. 2 písm. b) OSŘ může soud účastníky na využití mediace pouze „*upozornit*“, nikoliv jim uložit povinnost takového setkání). Je to ale velmi „*ošemetné*“, jelikož soud, jak jsem již uvedla výše, nemůže účastníkům uložit povinnost dostavit se ke „*třetímu subjektu*“. V rámci mé koncipientké praxe už jsem se však rovněž setkala s tím, že soudy toto doporučení (aby nečinili v rozporu se zákonným ustanovením) sice neuvádí do výroku rozhodnutí, ale uvádí jej do odůvodnění a tím pádem k tomuto kroku rodiče přímo nezavazují.

OSPOD, obdobně jako soud (jak uvádím výše) má dle ust. § 12 odst. 1 písm. b) ZOSPOD možnost uložit rodičům povinnost využít odbornou pomoc či dle ust. § 13 odst. 1 písm. d) ZOSPOD formou výchovného opatření⁹⁹ uložit účastníkům (respektive rodičům) povinnost zúčastnit se prvního setkání s mediátorem (a to v rozsahu 3 hodin) nebo využít odborné poradenské pomoci.

V případě OSPOD má shora uvedený krok, tj. nařízení či doporučení mediace, využití odborné poradenské pomoci apod. spíše jakýsi podpůrný charakter, a to v situaci, kdy má příslušný orgán již za to, že vyčerpal veškeré jiné možné nástroje pomoci rodičům, kteří se i přesto nebyli schopni na úpravě poměrů

⁹⁹ V případě výchovné opatření uložené orgánem sociálněprávní ochrany dětí nebude ze strany rodičů respektováno, lze toto jednání sankcionovat pokutou.

dohodnout či alespoň narovnat jejich probíhající konflikt. OSPOD však toto musí činit v rámci řízení, což na něj klade další nároky ohledně znalosti postupu, a to na úkor času i „*energie*“. Z tohoto důvodu se k tomuto kroku OSPOD příliš neuchyluje a je tedy výhodné, když je mezi ním a soudem nastavena koordinovaná spolupráce, jelikož soud je schopen dané kroky činit dobře, rychle a snadno (s vyšší mírou odbornosti).

Přestože může být přítomnost jednoho z výše uvedených odborníků v daném řízení přítomností zcela zásadní, rodiče bohužel toto často nevnímají a pakliže odborníka nevyhledají dobrovolně (kdy lze logicky předpokládat, že rodiče budou ochotni odborníka respektovat), a je jim tento postup uložen či doporučen soudem, rodiče mnohdy odborníka nepovažují, ve srovnání s OSPOD a soudem, za autoritu a tím pádem ho ani příliš nerespektují. Tyto situace by měl soud ze své pozice předjímat a měl by na rodiče apelovat, aby takového odborníka respektovali a správně pochopili možnosti a cíle spolupráce s ním. Pakliže však rodiče nejsou ochotni spolupracovat, např. když jeden z rodičů opakovaně a bezdůvodně ruší svoji účast na dalším setkání s mediátorem, mělo by se již i toto, respektive takový postup jednoho z rodičů, zohlednit v rámci daného řízení. Pokud jeden z rodičů není ochoten se aktivně účastnit jednání s rodičem druhým (za přítomnosti odborníka), mělo by být toto přičítáno k jeho tíži, jelikož rodič tím dává najevo, že není schopen řešit daný problém a celou záležitost uzavřít co možná nejdříve a v zájmu dětí. Takový rodič totiž neprojevuje snahu o vyřešení rodičovského konfliktu. S ohledem na tuto skutečnost by se tak s přihlédnutím k ust. § 907 odst. 3 „*in fine*“ OZ, kdy je výslovně uvedeno, že „*soud při rozhodování o svěření dítěte*“ ... „*bere zřetel rovněž ke schopnosti rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem,*“ měla šance na úspěch rodiče v daném řízení, který odmítá situaci řešit, tímto jeho jednáním markantně snížit¹⁰⁰. Jedná se o jakýsi projev nekompetentnosti rodiče, který selhává ve své specifické rodičovské kompetenci provést své děti rozpadem vztahu s jejich druhým rodičem.

¹⁰⁰ Dle usnesení Ústavního soudu, sp. zn. II. ÚS 571/2005, ze dne 13.07.2006, by měl soud přihlížet nejen k tomu, jak jsou rodiče schopni se dohodnout ve chvíli již probíhajícího soudního řízení, ale taktéž jak a zda vůbec spolu byli schopni o rodinných záležitostech kdy komunikovat, např. v době neexistujícího rodičovského konfliktu. V tomto případě je však dle mého názoru přihlížení k takovýmto skutečnostem dost zavádějící, jelikož nelze hodnotit stav, kdy ještě mezi příslušnými osobami absentuje rodičovský konflikt (který je značně ovlivňuje) a stav, kdy naopak mezi rodiči již daný konflikt existuje a do značné míry je i ovlivňuje. Na druhou stranu lze však zřejmě vycházet z předpokladu, pakliže rodiče nebyli schopni dohodnout se na základních otázkách ohledně péče o dítě v době jejich „*fungujícího*“ vztahu, lze predikovat, že v době po jejich rozchodu (potažmo rozvodu) nebudou schopni dohodnout se už vůbec.

O tom, jak by mělo být pracováno s nekompetentními rodiči pojednává opětovně záznam o proběhnuvším 6. rodinně právním sympoziu Justiční akademie (dále jen „6. symposium“), jeho závěry jsou užívány v textu níže, v rámci následujících kapitol. Jednou ze základních tezí tohoto 6. symposia byla právě i teze, z níž vyplývá, že *„je ideální, pokud edukovaní rodiče uzavřou dohodu o úpravě poměrů k nezletilým dětem a dohoda a její následné realizace naplňují potřeby dítěte, a to při zohlednění jeho názoru. Uzavřít a realizovat takovou dohodu jsou primárně schopni a ochotni jen kompetentní a zcela svéprávní rodiče.“*¹⁰¹ Toliko, v souladu s usnesením Ústavního soudu, sp. zn. III. ÚS 650/14 ze dne 30.04.2014, ke kompetentnosti jednoho rodiče, pakliže je schopen nalézat společná řešení v zájmu dětí, s rodičem druhým.

V souvislosti s činností profesí poskytujících odbornou pomoc je taktéž potřeba poukázat na jejich povinnost mlčenlivosti. Povinnost mlčenlivosti je upravena konkrétními právními předpisy, mezi něž patří např. ZOSPOD, ZOSS, zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci (dále jen „ZOM“) a zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách. Je velmi striktně vymezena např. u mediátorů, kdy ji lze prolomit pouze se společným souhlasem obou rodičů (o něj může soud rodiče požádat dokonce již před doporučením mediace). Soud však potřebuje mít k dispozici veškeré důležité podklady potřebné pro jeho rozhodnutí, a k těmto důležitým podkladům patří i zprávy týkající se využití odborné pomoci ze strany rodičů. Tzn. i ty, které nesouvisí s mediací ale jinou formou poradenské odborné pomoci. V takových případech soud užívá oficiálních žádostí v souladu s ust. § 100 odst. 1 ZOSS (jedná se o výjimky, ve kterých ke sdělování podstatných informací třetím subjektům není potřeba souhlasu osob, kterým je daná sociální služba poskytována). Dle tohoto ustanovení *„jsou zaměstnanci obcí a krajů, zaměstnanci státu a zaměstnanci poskytovatelů sociálních služeb povinni zachovávat mlčenlivost o údajích týkajících se osob, kterým jsou poskytovány sociální služby nebo příspěvek, které se při své činnosti dozvědí, není-li dále stanoveno jinak. Tato povinnost trvá i po skončení pracovního vztahu. Povinnosti zachovávat mlčenlivost mohou být osoby uvedené ve větě první (...)“* (viz výše) *„(...) zproštěný pouze tím, v jehož zájmu tuto povinnost mají, a to písemně s uvedením rozsahu a účelu.“* Tímto ustanovením, ani doplňujícího ust. § 100 odst. 2 ZOSS není dotčena zákonná

¹⁰¹ Záznam o 6. rodinně právním sympoziu Justiční akademie: Jak pracovat s nekompetentními rodiči. Dostupné z www.jacz.cz.

povinnost oznamovat skutečnosti svědčící o týrání, zneužívání či zanedbávání nezletilých dětí.

Na povinnost mlčenlivosti je zřejmě kladen důraz oprávněně, jelikož pouze v takovém případě je možné vybudovat mezi pomáhajícími profesemi a mezi rodiči (případně dětmi) alespoň nějakou důvěru. Z pohledu následného vývoje a přístupu soudu by bylo jistě strategické, kdyby mediátoři, psychologové apod. mohli alespoň částečně informovat soud o vývoji daného případu, je však pravdou, že by pak mohl být ohrožen účel celého tohoto postupu za pomoci výše zmíněných profesí (např. v případě mediace by mohli, což není vyloučeno ani v tuto chvíli, rodiče vzájemně taktizovat, namísto aby se zde uvolnili a našli společné řešení). Pokud by však bylo jasně vymezeno, jaké informace soud potřebuje, hrál by zde pak nastíněný problém rodičů minimální roli. Podstatné by bylo (stejně jako teď), zda rodiče dochází na smluvená setkání, zda jsou ochotni spolu komunikovat, zda dodržují zatímní dohody, které jsou často tzv. na zkoušku, a zda jsou ochotni nacházet společná řešení. Je možné, že za takové situace (kdy by bylo jasně určeno, co soud potřebuje pro své rozhodnutí vědět), by se komunikace mezi soudy a pomáhajícími profesemi zlepšila, alespoň co do rozsahu komunikace ohledně organizace, tzn. nedocházelo by tak k tomu, že soud či OSPOD nařídí, respektive doporučí, konzultaci s odborným poradcem či mediátorem, kdy tento bude k dispozici až v horizontu několika měsíců. Z mého pohledu je toto nevhodným a taktéž i neúčelným řešením, kdy, jak už bylo mnohokrát zmiňováno výše, je na místě, aby k deeskalaci rodičovského problému došlo co možná nejdříve.

2.2.2.1. Soudní řešení rodičovského konfliktu

V textu výše již bylo zmíněno, že Opatrovnické řízení lze zahájit nejen v případě sezdaných párů, kdy jakýmsi formálním krokem ukončení jejich vztahu je právě rozchod, ale i v případě párů nesezdaných, a to právě za účelem vykonatelného soudního rozhodnutí, které vyvolává účinky. U sezdaných párů je podání návrhu k zahájení Opatrovnického řízení jedním z prvních kroků směřujících k rozvodu manželů. Úmyslem zákonodárce mohlo, s ohledem na současnou legislativní úpravu, být primárně vyřešení otázky péče o děti, a to aby nedošlo k postupnému rozvrácení vztahů mezi jedním z rodičů a jeho dětmi, k čemuž však bohužel i přesto často dochází (např. když ten z rodičů, který se odstěhuje ze společné domácnosti, dítě dlouhodobě nevidá). Na druhou stranu rodiče, kteří jsou silně ovlivněni rodičovským konfliktem, by tak své emoce mohli

nechat volně plynout (a „*filtrovat*“ je) právě prostřednictvím řešení jiných otázek, nežli je právě otázka péče o děti. Jednalo by se tak primárně o řešení majetkové otázky (respektive společného jmění manželů). Rodiče by tak své emoce a jakýsi případný pocit zadostiučinění mohli uspokojit právě v majetkovém řízení, jehož součástí právě nejsou děti. Soud by pak mohl být za účelem rychlého vyřešení otázky péče o děti, ještě o něco více než běžně motivován k tomu dané řízení uzavřít a přesunout se k otázce úpravy péče o děti co nejrychleji, aby nedošlo k trvalému rozvrácení vztahů mezi dětmi a jejich rodiči (případně jedním z rodičů). Jak jsem již uvedla výše, důvodem pro oddělení daných řízení byla právě nadměrná délka řízení, během něž bylo řešeno majetkové vyrovnání rodičů, tj. řízení o rozvod manželství (děti zde figurovaly jako rukojmí).

Opatrovnické řízení bývá zpravidla zahájeno doručením návrhu soudu, jen výjimečně zahajuje Opatrovnické řízení soud bez návrhu. Opatrovnické řízení je řízením nesporným (jeho charakter se v závislosti na způsobu podání návrhu, tzn. zda jej podává jeden rodič či oba společně nemění). Zde je vhodné z opatrnosti konstatovat, že řízení sporné a řízení nesporné se v mnohém liší, např. co se týče základních procesních zásad, kterými se všichni zúčastnění mají při průběhu řízení řídit, označení účastníků (viz výše), výše soudních poplatků ale například způsobem zahájení řízení (kdy návrh na zahájení může být podáván nejen ve formě písemné, ale taktéž i ústně¹⁰² do protokolu)¹⁰³.

Návrh na zahájení Opatrovnického řízení musí obsahovat označení účastníků řízení (tj. rodičů a dětí)¹⁰⁴, z návrhu má vyplývat, jaké rozhodnutí má být příslušným soudem vydáno, měly by zde být podrobněji rozepsány související skutečnosti, tzn. mělo by zde být vysvětleno, z jakého důvodu se rodič domáhá takového rozhodnutí (v případě že je návrh podáván pouze jedním z rodičů). K návrhu by měly být také, v návaznosti na uvedená tvrzení, připojeny podstatné důkazy (přínejmenším rodné listy dětí). Jestliže chtějí rodiče urychlit dané řízení (ačkoliv soud i tak v rámci onoho soudního jednání rodiče vyslechne), mohou své majetkové poměry, které jsou, vyjma doporučujících tabulek Ministerstva spravedlnosti¹⁰⁵, směrodatným zdrojem, co se určení výše výživného týče,

¹⁰² Srov. ČESKO. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Ust. § 14.

¹⁰³ Návrh na zahájení řízení může být podáván pouze v taxativně vymezených případech, např. v řízení o osvojení dítěte.

¹⁰⁴ Srov. ČESKO. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Ust. § 6 odst. 1.

¹⁰⁵ Srov. *Doporučená výchozí rozmezí pro stanovení výše výživného za účelem sjednocení rozhodovací praxe soudů v otázkách na nezaopatřené děti*. Ministerstvo spravedlnosti, 2010. Dostupné z: www.justice.cz.

podrobněji rozepsat přímo v daném návrhu (obvykle zde rodiče uvádí své příjmy, výdaje, zda jsou vlastníkem nějakých movitých či nemovitých věcí, jaké mají zaměstnání či zda jsou fyzickou osobou podnikající apod.).

Jakmile je shora uvedený návrh doručen příslušnému soudu¹⁰⁶, soud následně, v souladu s ust. § 892 odst. 3 OZ, jmenuje opatrovníka. Do usnesení, kterým soud jmenuje kolizního opatrovníka, soud uvádí, jaké kroky požaduje po kolizním opatrovníkovi, aby učinil. Tyto kroky se různí. V minulosti zde bylo např. uváděno šetření v domácnosti (přestože děti ohrožené nebyly), od tohoto se však v současné době upouští. Vzhledem k tomu, že v případě Opatrovnického řízení jedná o jmenování opatrovníka dítěte, aplikuje se (mimo jiné) ust. § 943 OZ, z něž vyplývá, že „soud jmenuje dítěti opatrovníka, hrozí-li střet zájmů dítěte na straně jedné a jiné osoby na straně druhé, nehájí-li zákonný zástupce dostatečné zájmy dítěte, nebo je-li toho v zájmu dítěte zapotřebí z jiného důvodu, anebo stanoví-li tak zákon.“ Takový opatrovník je tedy tzv. opatrovníkem kolizním¹⁰⁷. O jeho výkonu funkce je pojednáváno v rámci předchozích kapitol výše.

Přestože je kolizní opatrovník již zmíněnou německou dikcí označován jako „*Verfahrensbeidtrag*“, tj. „někdo, kdo při dítěti v rámci řízení stojí“, předpokládá se, že opatrovník bude úzce spolupracovat nejen s dětmi, ale i s rodiči (z titulu rodinného práva soukromého). Pozornost kolizního opatrovníka se tak zaměřuje nejen na dítě, ale dle ust. § 11 odst. 1 ZOSPOD taktéž i na rodiče. Kolizní opatrovník tímto vykonává preventivní roli vyplývající z pozitivního závazku státu, přičemž její náplní je ochrana rodinného života¹⁰⁸. Tuto preventivní a ochrannou roli kolizního opatrovníka lze dovozovat i z tuzemské judikatury, konkrétně z nálezu Ústavního soudu, sp. zn. II ÚS 3765/11, ze dne 13.03.2012, v němž soud konstatoval, že „zájem společnosti je především vytvářet takové společenské, sociální a morální prostředí, aby ke konfliktu zájmů všech zúčastněných, tj. rodičů, nezletilých i jejich kolizních opatrovníků, nemuselo docházet“. Rodiče jsou dle ust. § 53 odst. 2 ZOSPOD povinni poskytnout OSPOD náležitou součinnost.

¹⁰⁶ Místní a věcná příslušnost soudu je blíže rozvedena v předchozích kapitolách této rigorózní práce.

¹⁰⁷ Dle ust. § 469 odst. 1 ZŘS je dítě v řízení „zastoupeno opatrovníkem, kterého soud pro řízení jmenuje. Opatrovníkem soud jmenuje zpravidla orgán sociálněprávní ochrany dětí.“ Tímto opatrovníkem však nemůže být ten orgán sociálněprávní ochrany dětí, který podal návrh na zahájení řízení.

¹⁰⁸ Srov. NOVÁKOVÁ, Markéta, POLÁKOVÁ, Markéta. Metodika edukace rodičů v rozvodové situaci. Praha: Cochem.cz. 42 s. Reg. č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/19_098/0015118.

Doručený návrh na úpravu poměrů je následně zaslán druhému z rodičů (pakliže jej podával pouze jeden z rodičů a nejedná se o návrh společný odkazující na dohodu rodičů). Návrh je zasílán druhému z rodičů za účelem seznámení se s ním, případně za účelem vyjádření se k němu, doložení potřebných důkazů, např. rodných listů (pokud tedy nebyly přílohou původního návrhu), daňových příznání, potvrzení o zaměstnání apod. Pokud je v Opatrovnickém řízení aplikován princip interdisciplinární spolupráce, soud navíc ještě může vyzvat rodiče, aby společně kontaktovali kolizního opatrovníka za účelem sjednání společné schůzky¹⁰⁹.

Současně s tím je příslušným soudem nařízeno první soudní jednání ve věci. Období předcházející prvnímu nařízenému soudnímu jednání mohou rodiče či jejich právní zástupci využít k tomu, aby zjistili, zda je zde nějaká potenciální šance uzavřít dohodu. O dohodu rodičů může samozřejmě „*usilovat*“ právě i kolizní opatrovník, a to během výše nastíněné společné schůzky.

Kolizní opatrovník si během prvního společného setkání vyslechne oba rodiče, vysvětlí jim průběh řízení, v ideálním případě je poučí o tom, že nejlepším řešením pro děti by měla být právě dohoda jejich rodičů. O průběhu této společné schůzky je kolizním opatrovníkem vyhotovována zpráva, která je pak zakládána do soudního spisu, respektive je poskytnuta soudu k nahlédnutí, aby si mohl „*udělat obrázek*“ o stávající rodinné situaci a o možnostech dalšího postupu. Je důležité, aby kolizní opatrovník své stanovisko sdělil soudu co nejdříve (byť se bude zpočátku jednat spíše o stanovisko obecné), tímto způsobem je totiž mimo jiné schopen vést rodiče k dohodě a edukovat je. Případné změny tohoto stanoviska, dle vývoje případu a zejména dle toho, jak kolizní opatrovník rodinnou situaci (tzn. rodiče i děti) stále více poznává, by měly kolizním opatrovníkem průběžně prováděny, pakliže jsou opravdu vyžadovány. Žádný kolizní opatrovník by tak neměl (a je to i utopistická představa) hned zpočátku sdělit soudu své stanovisko a následně se obávat jeho změn a tyto změny tak nečinit. Je totiž zcela nemožné,

¹⁰⁹ Dle Metodiky edukace rodičů v rozvodové situaci spolku Cochem.cz jsou „*během společné schůzky rodičů s kolizním opatrovníkem, která probíhá zpravidla ještě před prvním jednáním, jsou ověřeny informace týkající se dítěte a aktuální situace v rodině. Rodiče jsou edukováni o potřebách dítěte, vedeni jsou k naplnění participačních práv dítěte a k uzavření dohody o předmětu soudního řízení upravujícího poměry nezletilého dítěte. Někteří rodiče jsou schopni uzavřít po této edukaci dohodu, ať již samostatně, případně prostřednictvím svého právního zástupce, nebo např. za pomoci pracovníka OSPOD. Taková dohoda, pokud není ve zjevném nesouladu se zájmy dítěte, je pak schválena před soudem během soudního jednání, kterému je kolizní opatrovník zpravidla osobně přítomen.*“

aby kolizní opatrovník rodiče a děti, v situaci, kdy s nimi ještě dostatečně nekooperuje, posuzoval v rámci svého stanoviska a toto stanovisko pak považoval za definitivní.

V rámci mé koncipientké praxe jsem se, v návaznosti na spíše pasivní přístup kolizního opatrovníka, setkala také s tím, že mu soud udělil zcela specifické pokyny ohledně toho, co má v rámci řízení dále konkrétně činit, a to i přesto, že k tomuto soud nemá mandát.

Soud může v rámci Opatrovnického řízení provést výslech rodičů (před zahájením řízení může k přímé komunikaci s rodiči využít institutu jiného soudního roku, toto však nemá souvislost se zahájením Opatrovnického řízení, soud jiné nástroje přímé komunikace s rodiči, kdy zjišťuje informace o daném případě, spíše nemá). V rámci mé koncipientké praxe jsem se také již několikrát setkala s tím, že soud od výslechu rodičů upustil, jelikož si byl dobře vědom toho, že matka i otec budou tvrdit skutečnosti, které jsou vůči sobě v rozporu (a jsou navíc už v takovéto formě uvedeny v jejich písemných návrzích). Nechal proto vždy příslušné účastníky (resp. jejich právní zástupce) odkázat na písemné vyhotovení návrhů, kde už bylo vše obsaženo.

Pokud to soud považuje za účelné, přeruší řízení na dobu dvou až tří měsíců. Zároveň doporučí účastníkům – rodičům, aby se během této doby, po kterou je dané řízení přerušeno, naučili spolu komunikovat (nebo o toto alespoň usilovali)¹¹⁰, ideálně se na úpravě poměrů k nezletilým dětem přímo dohodli.

V rámci Opatrovnického řízení je soud povinen zjišťovat rozhodné skutečnosti a provádět potřebné důkazy. Soud v této fázi přistupuje k výslechu rodičů, kdy lze bohužel předpokládat (jestliže konflikt mezi rodiči již vznikl a graduje), že každý z rodičů bude tvrdit něco jiného, což samozřejmě soudu v rozhodování příliš nepomůže. Soud je tak nucen zjišťovat informace i jinou cestou, pakliže chce být (a má být) maximálně objektivní a nestranný, navíc toto vyplývá i ze zásady vyšetřovací (případně vyhledávací)¹¹¹. Soud tedy využívá dalších důkazních prostředků ke zjištění relevantních informací, a sice např. znaleckých posudků, které zcela neekonomicky a neekonomicky (ačkoliv je pochopitelné, že v některých případech jsou bohužel opravdu nezbytně nutné)

¹¹⁰ V rámci této fáze řízení mohou být rodičům nápomocny výše uvedené organizace.

¹¹¹ O tom, zda nějaký důkaz bude proveden či nikoliv, rozhoduje opět soud, a to v souladu s ust. § 120 odst. 1 OSŘ.

protahují celé řízení¹¹². Ke znalcům a znaleckým posudkům náleží kapitoly výše. Dalšími důkazními prostředky mohou být samozřejmě i stanoviska vyhotovená OSPOD, poskytovateli odborné pomoci, školním zařízení apod. K těmto důkazům se rodiče mohou vždy vyjádřit¹¹³.

V situaci, kdy má soud již za to, že došlo k provedení veškerých důkazů, účastníci žádné důkazy už nenavrhují a je již naprosto jasné, že k dohodě rodičů v žádném případě nedojde¹¹⁴, rozhodne soud o merituu věci, tj. o úpravě péče (případně určí styk)¹¹⁵ a v souvislosti s tím, v jakém poměru budou rodiče o děti pečovat, i o výživném a o jeho výši. Není však vyloučeno, pokud se jeden z rodičů cítí být rozhodnutím soudu krácen na svých právech (což nemusí být natolik výjimečné v situaci, kdy jsou rodiče vůči sobě v bojových pozicích a dané řízení vnímají jako soutěž, kdy jeden z rodičů tedy z jejich pohledu vychází z řízení jako „vítěz“ a jeden jako „poražený“), že řízení bude pokračovat i nadále, a to řízením odvolacím, kdy jeden z rodičů podá proti rozhodnutí soudu prvního stupně tzv. řádný opravný prostředek, tzn. odvolání ke krajskému soudu.

Dle Metodiky edukace rodičů v rozvodové situaci spolku Cochem.cz se „touto „nedohodou“ (tj. *autoritativním rozhodnutím soudu*) rodiče definitivně vzdávají svého oprávnění rozhodnout o poměrech svého dítěte a svoji kompetenci tak delegovali na soud.“¹¹⁶ V této fázi už je tedy pouze na rodičích, zda se rozhodnou (opětovně) využít nějakou formu poradenské odborné pomoci.

¹¹² Z praxe je obecně známo, že než dojde k ustanovení znalce soudem, může od posledního soudního jednání uplynout až jeden měsíc. Následně, než soud zašle znalci spis, může uplynout další jeden měsíc (což se opravdu stává, a to i vzhledem k tomu, že účastníci se k osobě znalce mají vyjádřit ve smyslu, zda se nejedná o jejich osobu blízkou či jinak propojenou, aby bylo předejito případným námitkám podjatosti apod.). Znalci je na vyhotovení znaleckého posudku obvykle poskytována časová dotace v rozsahu až tří měsíců. Taktéž musíme přihlídnout k tomu, že účastníkům je následně poskytnuta určitá lhůta k vyjádření ke znaleckému posudku nebo alespoň lhůta k seznámení se s ním. Tzn. doba mezi posledním soudním jednáním a jednáním dalším může být opravdu propastná, což zmírnění rodičovského konfliktu dle mého názoru v žádném případě nepomáhá.

¹¹³ Srov. ČESKO. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. Ust. § 123.

¹¹⁴ Soud může, pokud nedojde k dohodě ani během dalších soudních jednání, řízení ukončit, nebo může uložit rodičům povinnost využít odbornou pomoc, viz ust. § 474 odst. 1 ZŘS dle kterého „za účelem ochrany zájmu dítěte soud vede rodiče k nalezení smírného řešení. Soud může rodičům uložit na dobu nejvýše 3 měsíců účast na mimosoudním smířcím nebo mediačním jednání nebo rodinné terapii, nebo jim nařídí setkání s poskytovatelem odborné pomoci, zejména odborníkem v oboru pedopsychologie.“

¹¹⁵ Toto musí být předmětem řízení, v opačném případě musí být předmět řízení na návrh alespoň jednoho z rodičů rozšířen.

¹¹⁶ NOVÁKOVÁ, Markéta, POLÁKOVÁ, Markéta. Metodika edukace rodičů v rozvodové situaci. Praha: Cochem.cz. 43 s. Reg. č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/19_098/0015118.

Abych tedy shrnula shora uvedené, ačkoliv je jasné, že bohužel ne vždy je možné uzavřít rodičovský spor (či spor jakýkoliv jiný) dohodou, bylo by zřejmě vhodné (a soud je dokonce povinen takto činit), aby subjekty, jež na řešení tohoto konfliktu participují, směřovaly účastníky sporu k dohodě. Minimálně by se jednalo o řešení časově, ekonomicky, ale i emocionálně méně náročné.

2.2.2.2. Jiné řešení rodičovského konfliktu

Další způsoby (např. smírné způsoby) řešení konfliktu rodičů ovlivňují následující faktory, které by neměly v žádném případě absentovat, pakliže má dojít k úspěšnému uzavření dohody. Jedná se o následující faktory, a sice o včasné nalezení řešení konfliktu, jednotný postup subjektů, důraz kladený na zájem dítěte a odpovědnost rodičů, participace odborné pomoci na komplexním řešení konfliktu, zaměření na budoucnost, nikoliv minulost¹¹⁷.

Včasné nalezení řešení rodičovského konfliktu

Rodičovský konflikt by měl být řešen promptně z důvodů jeho možného vyústění do takových rozměrů, kdy již nebude možné dovést rodiče ke smírnému vyřešení, ideálně k uzavření dohody. V některých případech může samozřejmě časový odstup rodičům pomoci. Lze totiž předpokládat, že prvotní bouřlivé emoce postupem času alespoň mírně opadnou. Není však možné se na toto spoléhat.

Výše jsem uváděla, že k řešení otázky péče o dítě by mohlo být přistoupeno až po tom, co rodiče společně vyřeší otázku majetku. Jako jeden z argumentů, proč by k této legislativní změně mělo dojít, je to, že postupem času dojde alespoň k opadnutí prvotních emocí rodičů. Ke zmírnění intenzity těchto emocí dochází však nikoliv pouze časovým odstupem, ale především i tím, že rodiče mají příležitost zpracovat své emoce během řešení jejich majetkových záležitostí. Respektive, „*ad absurdum*“, pokud se rodiče chtějí vzájemně mstít, mohou tento svůj záměr uspokojit v rámci řešení otázky rozdělení jejich majetku (tedy co se týče společného jmění manželů u sezdaných párů)¹¹⁸. Toto rovněž předpokládá i legislativní návrh Decroix, která na této změně spolupracuje s Ministerstvem spravedlnosti, jak už jsem ostatně zmínila v rámci předchozích kapitol.

¹¹⁷ Srov. ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Dítě v rodičovském konfliktu: Jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2019. 200-235 s. ISBN 978-80-7502-342-1.

¹¹⁸ Srov. Tamtéž. 206 s.

Jednotný postup subjektů

V praxi se ukazuje, že pokud OSPOD v roli kolizního opatrovníka, pomáhající profese, případně i advokáti, vychází ze stejných „*evidence-based*“ přístupů, které pak ovlivňují jejich přístup k rodičům a dětem a řešení rodičovského konfliktu, dochází zcela přirozeně k deeskalaci rodičovského konfliktu, vymezení jasných pravidel pro rodiče, která jsou všemi zúčastněnými důsledně vymáhána a rodiče se dokáží lépe zorientovat v situaci a nahlížet na hledání řešení svého konfliktu skrze potřeby jejich dětí.

Význam jednotného postupu subjektů spočívá především v tom, že rodiče jsou v průběhu celého řízení směřováni k dohodě, resp. schopnosti domlout se. Tlak, který je na ně vytvářen, nemá za cíl rychle získat dohodu, ale přesvědčit rodiče, že čím dříve si nastaví komunikaci a získají schopnost domlout se, tím snazší pro ně bude porozvodové rodičovství a tím dříve se bude jejich dětem dařit lépe.

Jednotný postup subjektů není významný pouze tím, že pochybnosti rodičů o uzavření dohody jsou díky bezvadné spolupráci subjektů minimalizovány, ale i tím, že v situaci, kdy mezi sebou právě tyto subjekty spolupracují, je možné, že k nalezení ideálního řešení, které pak bude obsahem dohody, dojde velmi rychle. Příkladem lze uvést postup v případě Okresního soudu v Tachově, kdy kolizní opatrovník uskuteční společnou schůzku s rodiči ještě před tím, než dojde k prvnímu soudnímu jednání, na této schůzce probere s rodiči problémová témata se snahou nalézt jejich řešení (pokud není možné nalézt jejich řešení a rodiče nejsou schopni o tomto spolu komunikovat, kontaktuje OSPOD odborníka (tzn. odborníka, který se zaměřuje na práci s rodinou v situaci rozpadu soužití rodičů, tedy jakéhosi „*rodinného psychologa*“, s nímž mají orgány již navázanou spolupráci), který, vzhledem k tomu, že s těmito subjekty spolupracuje, je schopen uskutečnit setkání s rodiči dříve nežli v horizontu jednoho či dvou měsíců), návrh dohody následně sepíší oni sami či toto předají advokátům za účelem lepší právní jistoty (z důvodu jejich odbornosti) a takto vyhotovenou dohodu již pouze předloží soudu ke schválení. Z opatrnosti opětovně uvádím, že tento postup je aplikován Okresním soudem v Tachově. Toto přímé zapojení „*rodinného psychologa*“ je jinak spíše ojedinělé. Častěji je spolupráce navázána s neziskovou organizací nebo poradnou poskytující programy pomoci v rámci registrovaných sociálních služeb (viz výše).

Co se týče dané dohody je potřeba dbát na to, že dohoda není ústupkem jednoho z rodičů ani vynuceným kompromisem. Dohoda je konsens.

Dle Rogalewiczové, jak vyplývá z knihy *Dítě v rodičovském konfliktu*, je „*nutné vyžadovat spolupráci nejen na horizontální úrovni, tzn. mezi jednotlivými zapojenými profesemi, ale také na úrovni vertikální. Tedy jednotný postup a vzájemnou podporu jak v rámci vnitřních struktur (to platí především u OSPOD, kdy pracovníci potřebují podporu svých nadřízených, aby mohli sebevědomě a s plným nasazením plnit své nelehké úkoly při výkonu sociálněprávní ochrany dětí), tak mezi instančně uspořádanými orgány (tj. soudy).*“¹¹⁹

Důraz kladený na zájem dítěte a odpovědnost, jež nesou rodiče

Je zcela logické, že by hlavním ukazatelem při rozhodování o péči o dítě, měl být právě onen zájem dítěte. V rámci tuzemské právní úpravy, ať už se jedná o ZŘS, OZ nebo ZOSPOD, jde o velmi často užívaný pojem. Oficiální definice tohoto pojmu však neexistuje. Ostatně i z 6. rodinně právního symposia vyplynulo, že „*koncept nejlepšího zájmu dítěte je flexibilní a adaptabilní*“. Můžeme tak pouze (alespoň z judikatury či právní teorie) dovozovat, co tento pojem představuje.

Dle Metodiky pro výkon samostatného kolizního opatrovnictví: Analýzy procesu přechodové fáze spolku Cochem.cz je „*zájem dítěte*“ ne vždy to, co přímo dítě chce. Proto si právě i kolizní opatrovník skládá během výkonu své funkce celý obrázek, jehož dílky představují informace, co dítě prožívá, co si dítě přeje a jaký má názor na situaci doma (případně co dítě potřebuje vzhledem ke svému věku, jaký má vztah k matce, jaký k otci, kdo je další důležitou osobou v životě dítěte a jaký vztah k němu dítě chová, informace o škole či zdraví apod.)¹²⁰. Kolizní opatrovník pak tuto „*skládačku*“ předává soudu s vysvětlením, proč navrhuje úpravu poměrů takovou, jakou navrhuje. Kolizní opatrovník tedy není odpovědný za rozhodnutí, pouze předkládá procesní stanovisko zohledňující nejlepší zájem dětí, jak jej posoudil na základě své odbornosti.

Zatímco ve shora uvedeném případě je definice zájmů dítěte poměrně komplikovaná a nejasná, v odborné literatuře a mezinárodních smlouvách

¹¹⁹ ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Dítě v rodičovském konfliktu: Jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2019. 206 s. ISBN 978-80-7502-342-1.

¹²⁰ Srov. ŠÍNOVÁ, Renáta. *Metodika SAMKO: Analýza procesu přechodové fáze*. Praha: Cochem.cz. 55 s. Reg. č. CZ.03.2.X/0.0/0.0/18_095/0011282.

je jednoduše užíván pojem „*blaho dítěte*“¹²¹. Jeho interpretace by, ačkoliv se jedná o pojem české právní úpravě neznámý, mohla suplovat¹²² interpretaci shora uváděného pojmu¹²³. Za blaho dítěte je považován „*stav pozitivního sociálního a mentálního cítění, tedy nejen stav, kdy dítěti nic nechybí, ale je navíc doprovázený pozitivními prožitky.*“¹²⁴ V zahraniční literatuře je pojem zájmu či blaha dítěte vymezen negativně, a sice, že zájmem dítěte je údajně to, co si samo dítě přeje za podmínky, že toto neškodí jeho psychickému a fyzickému zdraví¹²⁵.

Důraz na zájem a blaho dítěte je kladen právě i uplatňováním participačních (a jiných) práv dítěte. Je samozřejmě velmi obtížné posoudit, jaké řešení takto komplikované situace je v nejlepším zájmu dítěte. Každé dítě hledí na danou situaci jinak, stejně jako osoby, kterých se rodičovský konflikt dotýká (ať už jde o rodiče či o subjekty, které se snaží tento konflikt řešit). Navíc, ačkoliv je apelováno na to, aby děti byly o všem řádně informovány a do řízení zapojovány, je taktéž i potřeba dbát na psychické zdraví dětí, tzn. aby nebyly zbytečně vystavovány příliš vysokému tlaku, který pro ně může např. představovat účast na soudním jednání.

Pakliže je tedy potřeba nalézt kompromis mezi shora uvedenými argumenty pro a proti (co se zapojení dětí týče), bylo by samozřejmě ideální, kdyby zájem dítěte prezentovali právě rodiče¹²⁶. Ti by měli přece vědět, co je pro dítě nejlepší, s dítětem by měli komunikovat a vysvětlit mu komplikovanost celé situace. Tímto způsobem by tak mohlo být šetrně zjišťováno, jaký názor mají děti na rozchod rodičů a jaká jsou jejich přání. Navíc by tímto způsobem mohla být šetřena participační práva dětí, kdy by je o vývoji situace nemusel informovat soud

¹²¹ K tomuto se váže poměrně zajímavý vývoj. Česká legislativa údajně odvodila pojem „*nejlepší zájem dítěte*“ od Úmluvy o právech dítěte, který byla ale apriori formulován jako nejlepší zájem dětí Třetího světa (kde jsou naopak základní lidská práva popírána, resp. kde jsou děti dle našich měřítek vyhodnocovány jako děti ohrožené).

¹²² Dle docentky Zuklínové, právničky, vysokoškolské pedagožky a autorky knihy *Cui Bono?*, je však blaho dítěte jeho zájmu nadřazeno. Tuto hierarchii vysvětluje Zuklínová tak, že blaho není prostředkem nebo nástrojem, nýbrž cílem, tzn. pokud je vše konáno v zájmu dítěte, bude tak docíleno jeho blaha.

¹²³ Srov. SCHRAPPER, Christian, KINDLER, Heinz, KATZENSTEIN, Henriette und Kollektiv. *Im Mittelpunkt und doch aus dem Blick? „Das Kind“ im familiengerichtlichen Verfahren bei Kindeswohlgefährdung. Positionspapier.* Heidelberg: Deutsches Institut für Jugendhilfe und Familienrecht, 2014. 6 s.

¹²⁴ CHURCHILL, Harriet. *Parental Rights and Responsibilities.* Vyd. 1. Bristol University: Policy Press, 2011. 15 s. ISBN 978-18-4742-090-9.

¹²⁵ Srov. KRETEN, Norbert. *Der Richter im Netzwerk. Verändertes Denken – zum Wohle der Kinder. Festschrift Für Jürgen Rudolph.* Vyd. 1. Müller-Magdeburg: Cornelia und Kollektiv. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2009. 82 s. ISBN 978-8329-4970-9.

¹²⁶ Toto stanovisko ostatně vyplývá i z usnesení Ústavního soudu, sp. zn. IV. ÚS 770/2007 ze dne 17.04.2007, z nějž vyplývá, že „*jsou to především rodiče, pro které by měl být nikoliv jejich, ale zájem dětí předním hlediskem při jakémkoliv rozhodování, které se jejich dětí dotýká.*“

či kolizní opatrovník, ale právě jejich rodiče. I toto řešení má však svá úskalí, a to právě z důvodů, které jsem už nastínila výše. Rodiče jsou během rodičovského konfliktu často pod silným vlivem emocí a jejich zájmy tak nechávají splývat se zájmy dětí, respektive své zájmy často považují za zájmy dětí. Je proto potřeba rodiče vést k tomu, aby s dětmi komunicovali, zjišťovali jejich zájem a na základě tohoto i rozhodli o dalším vývoji celé situace.

Rodiče by si také měli uvědomovat, že osoby zúčastněné na řešení rodičovského konfliktu, případně na soudním řízení, nejsou odpovědné za to, jak bude o úpravě poměrů k nezletilým dětem rozhodnuto. Ačkoliv se totiž dotyčné osoby rozcházejí či dokonce rozvádí, rodiči (se svými právy a povinnostmi) zůstávají už navždy a jsou tak plně odpovědní za budoucí vývoj jejich dětí. *„Moudrý soudce ví, že ať už rozhodne jakkoliv, pro dítě to bude špatně. Většina dětí si přeje mít oba rodiče, žít s oběma rodiči, kteří na sebe nebudou křičet, nebudou se hádat a budou žít v klidném harmonickém vztahu. Rodiče ví, že toto svému dítěti již poskytnout nemohou. Ale měli by si také uvědomit, že za vzniklou situaci jsou odpovědní oni, a tak by také měli být odpovědní za to, jaký bude další život dítěte. Proto by rodiče sami měli přijmout společné rozhodnutí o dalším osudu svého dítěte, nepřenášet odpovědnost za takto zásadní rozhodnutí na třetí osoby.“*¹²⁷ Pakliže by soud či kolizní opatrovník od počátku vysvětloval rodičům, že především oni jsou odpovědní za to, jak bude dále „nakládáno“ s životem dítěte, je možné, že mnoho rodičů by toto přesvědčilo k tomu o možnostech společně jednat.

Participace odborné pomoci na komplexním řešení konfliktu

Rozhodujícím faktorem je vždy přístup rodičů, resp. jejich ochota měnit jejich postoj. Pokud profese participující na řešení rodičovského konfliktu nejsou schopny toto zajistit, nezbyvá soudu nic než autoritativně rozhodnout. Pakliže však rodiče jsou ochotni svůj postoj změnit, jen toho nejsou schopni, pomáhají tomuto různé formy individuální podpory, viz poskytovatelé odborného poradenství. Je samozřejmě pravdou, že ideální situací je taková situace, kdy si sami rodiče, z důvodu, že si uvědomují existenci problému, vyžádají pomoc odborníka. Ze zkušenosti těchto odborníků vyplývá, že i markantně rozvrácené vztahy, u nichž by se dalo již opravdu pochybovat o jakékoliv nápravě, že i tyto lze za pomoci

¹²⁷ ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Dítě v rodičovském konfliktu: Jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2019. 214 s. ISBN 978-80-7502-342-1.

dobrého poskytovatele odborného poradenství narovnat¹²⁸. Odborníci jsou tedy opravdu velmi důležitou součástí řešení rodičovských konfliktů, už jen pro svoji odbornost a svůj vhled, který do situace přináší.

Kamenem úrazu, pakliže jsou rodiče ochotni spolupracovat s nějakým odborníkem, může být pak už jen kapacita takovýchto odborníků, kdy čekací lhůta na první setkání rodičů s nimi, může být příliš dlouhá a konflikt tak může nadále gradovat. Tomuto se však dá předejít, pakliže by spolu příslušné subjekty kooperovaly tak, jak je uváděno příkladně výše.

Rodičům v konfliktu nepomáhá pouze spolupráce s konkrétním odborníkem, ale také obecné poskytování poradenství. Tak může pomoc zprostředkovat např. i OSPOD, který v rámci výkonu kolizního opatrovnickví edukuje rodiče o potřebách a prožívání dětí v rozvodové situaci, stejně jako o možných negativních dopadech nezvládnutého rodičovského konfliktu na děti. Poradenství poskytované rodičům by mělo ideálně v plné šíři pokrýt i další důležitá témata, jako např. právní aspekty, průběh řízení dle zákona, možné typy péče o děti po rozvodu, ekonomické aspekty jednotlivých typů péče (návaznost na čerpání daňového zvýhodnění, uplatňování slev na děti, čerpání ošetřovného aj.). Zejména co se jednotlivých typů péče o děti po rozvodu týká, šíří se mezi rodiči často velmi mylné nebo zkreslené představy. Ze stejného termínu často vyvozují jiný obsah, což samo o sobě zakládá na nedorozumění mezi nimi. Mnoho rodičů se domnívá, že pokud jim budou děti svěřeny do péče (v praxi se často velmi nešťastně používá termín „výlučná péče“, který nemá žádnou oporu v zákoně), nemá už druhý z rodičů (v jehož péči děti nejsou) možnost o dětech rozhodovat. Většině rodičů není znám pojem rodičovské odpovědnosti a nerozumí, co z ní pro ně, i po rozvodu, v praxi vyplývá.

Zaměření na budoucnost, nikoliv minulost

Aby měl rodičovský konflikt co nejvyšší šanci na to, aby byl jednou vždy komplexně vyřešen, je potřeba dbát na to, aby nebyla opakovaně řešena minulost, ale aby byl kladen důraz na řešení současné situace, a především na budoucnost. Pokud se rodiče budou i nadále věnovat minulosti, vytahovat při soudním jednání své křivdy, vyřešení problému to s největší pravděpodobností vůbec nepomůže. Jak

¹²⁸ Srov. FÜCHSLE-VOIGT, Traudl. *Verordnete Kooperation im Familienkonflikt als Prozess der Einstellungsänderung: Theoretische Überlegungen und praktische Umsetzung*. Familie, Partnerschaft, Recht – FPR, 2004, 10. Jahrgang, Nr. 11. 601 s. ISSN 0947-2045.

jsem už uváděla výše, v rámci mé koncipientké praxe jsem se již setkala s tím, že soudce, aby urychlil dané řízení, neprováděl důkladný výslech rodičů, pouze se dotázal, zda chtějí k dané věci něco dalšího uvést, co není obsahem jejich návrhu (pokud vše bylo obsahem návrhu, požádal je, aby pouze odkázali na jeho písemné vyhotovení). Pakliže soudce přistoupí k důkladnému výslechu rodičů, měl by se držet toho, aby rodiče nezapředávali do minulosti a „*neprali pouze špinavé prádlo*“, jelikož toto deeskalaci rodičovského konfliktu nepomůže.

Z praxe jsou bohužel známy i takové situace, kdy rodiče své emoce (které mají spíše prezentovat při mediaci, u poskytovatele odborných služeb apod., nikoliv u soudu, jelikož soud má danou situaci posuzovat dle její faktické stránky, nikoliv stránky emoční) publikují i v rámci svých písemných několikastránkových vyjádření. Takové konflikty jsou bohužel, s ohledem na stále řešenou minulost, odsouzeny k tomu, že budou řešeny cestou zdlouhavého rodičovského sporu, při němž budou z jejich strany opakovaně vytahovány staré křivdy bez možnosti posunout se jakkoliv dále. Při uzavírání dohody mají rodiče dbát na to, aby svou minulost vyřešili co nejdříve a vše spolu vykomunikovali, aby se mohli soustředit na řešení současné situace, respektive především na to, jak budou společně fungovat nadále. Jak jsem již několikrát uvedla shora, partnerny rodiče sice nezůstávají, avšak rodiči se všemi právy a povinnostmi (nejen vůči sobě ale i vůči dětem) ano. Toto má v rukou soud, je na něm, aby přístup rodičů v rámci řízení (včetně soudních jednání) „*ukočíroval*“, nastavil rodičům mantinely a důsledně hlídal, že tyto mantinely nepřekračují.

Z mého pohledu je totiž poměrně zarážející, že vedení těchto řízení je hodně orientováno na minulost (např. na to, co rodiče udělali či neudělali, na to, jak rodina fungovala apod.). Nechci tímto naznačovat, že to pro účely rozhodnutí není podstatné, nicméně dle mého názoru by měl být mnohem více kladen důraz na budoucnost, na řešení rodičovského konfliktu a pakliže je toto řešení nalezeno, tak na situace, které potenciálně toto řešení mohou narušit (např. pokud se rodiče dohodnou na tom, že si děti budou předávat vždy v pondělí a nastane situace, že jeden z rodičů takto děti předat nemůže, jaký bude další postup apod.).

2.2.2.2.1. Metody jiného řešení

Shora uvedené aspekty jsou společnými jmenovateli metod, jejichž cílem je vyřešení rodičovského konfliktu dohodou. Mezi nejčastěji užívané metody patří mediace, Collaborative law a v neposlední řadě i stále poměrně nová metoda

Cochemské praxe, jíž se budu věnovat v následujících kapitolách. Níže si tedy dovoluji alespoň okrajově přiblížit principy daných metod, nebude se jim však věnovat podrobněji jako právě primárnímu tématu této práce, kterým je zmíněná Cochemská praxe.

Mediace

Metoda mediace je založena na zásadě důvěryhodnosti a dobrovolnosti. V ČR byla tato metoda šířena již od 90. let 20. století díky skupinám odborníků, pocházejících ze západních demokratických zemí. Tuto metodu lze zařadit mezi ty populárnější, alespoň tedy v rámci velkých měst. Pravdou však zůstává, že někteří lidé si bohužel mediaci stále pletou s meditací.

V návaznosti na iniciativu výše uvedených skupin odborníků byl v roce 2000 založen v ČR spolek Asociace mediátorů ČR¹²⁹, jehož cílem je tedy tuto metodu dále šířit do povědomí společnosti (která se bohužel stále uchyluje k řešení sporů prostřednictvím nekonečných a nákladných soudních řízení), udržovat ji na profesionální úrovni (konáním mnohačetných odborných kurzů) apod.¹³⁰

Mediace je metodou, při které není ani tak kladen důraz na právní vzdělání mediátora (jelikož úlohou mediátora je sice účastníky edukovat, nikoliv však právně hodnotit jejich situaci), jako spíše na jeho schopnost komunikovat s příslušnými osobami. Jedná se o obor, který zahrnuje právní, sociální, sociologická a psychologická specifika¹³¹. V ČR je mediace legislativně upravena zákonem č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě a dále ZOM.

Mediace, respektive mediační setkání, vždy vede mediátor. Jedná se o speciálně vyškoleného odborníka (absolvujícího mediační kurz). V ČR lze mediátora vykonávat buďto na základě svého živnostenského oprávnění, typicky se jedná o konzultační služby (tzn. bez absolvování zkoušky) nebo jakožto mediátor zapsaný¹³² v seznamu mediátorů u Ministerstva spravedlnosti (tzn. s úspěšně absolvovanou zkouškou). Praxe nezapsaného mediátora je však mírně ztížena tím,

¹²⁹ Zde je potřeba zmínit, že v ČR máme celkem dva spolky sdružující profesionální mediátory. Tím druhým je Komora mediátorů a facilitátorů ČR. Je tomu tak především z důvodu názorové odlišnosti některých mediátorů.

¹³⁰ Srov. Co je to mediace? *Amcr.cz* [online]. Asociace mediátorů České republiky [cit. 27.09.2022]. Dostupné z: www.amcr.cz.

¹³¹ Srov. Tamtéž.

¹³² Aby se osoba stala zapsaným mediátorem, musí se jednat o osobu, která je způsobilá k právním úkonům, je bezúhonná, má vysokoškolské vzdělání (příčemž nepostačuje vzdělání s titulem Bc., DiS. nebo MBA) a úspěšně absolvovala advokátní zkoušky. A taktéž musí složit zkoušku u Ministerstva spravedlnosti.

že si on sám musí vyhledávat svou klientelu (respektive musí propagovat své služby). Soud si jej díky absenci v seznamu mediátorů (vedeného u Ministerstva spravedlnosti) nemůže vybrat a případně jej i ustanovit.

K uskutečnění mediace může dojít jak z iniciativy jednotlivých stran, které s jejím konáním musí souhlasit, ale taktéž i z iniciativy soudu, který může setkání s mediátorem nařídit, pakliže jej považuje za účelné.

První mediační setkání trvá zpravidla dvě až tři hodiny (u nařízených prvních setkání soudem může takovéto jednání trvat i pouze hodinu). Počet setkání se odvíjí od rozhodnutí a potřeby zúčastněných stran. Je však potřeba zmínit, že mediace bývá zpravidla kratší než hrozící soudní řízení, a tím pádem bývá i o něco méně nákladná (pakliže je např. účastník zastoupen advokátem) a taktéž psychicky náročná pro účastníka. Cena mediace se samozřejmě odvíjí od toho, zda se bude jednat o nařízené setkání s mediátorem (ze strany soudu) či o mediační setkání, jež si vyžádají strany z vlastní iniciativy¹³³. Pakliže se jedná o nařízené setkání soudem, činí výše odměny za první setkání s mediátorem 400 Kč za každou započatou hodinu¹³⁴. Pakliže se jedná o setkání s mediátorem vyvolané přímo z iniciativy účastníků, je výše odměny různá, standardně se však pohybuje kolem 1.000 Kč za každou započatou hodinu, tzn. že i mediace se následně může vyšplhat do o mnoho vyšších částek. V obou případech však platí, že odměnu hradí strany společně a nerozdílně, nedomluví-li se jinak.

Mediace má několik fází¹³⁵. První fází je fáze přípravná, během této fáze by měl mediátor dle ust. § 3 odst. 4 ZOM poučit strany o svém postavení, o průběhu, účelu a zásadách mediace, o účincích smlouvy o provedení mediace a účincích mediační dohody, o možnostech ukončení mediace (kdykoliv a kýmkoliv ze stran), o odměně mediátora i o nákladech mediace. Pakliže je mediátor oslovován přímo dotčenými osobami, mediátor během přípravné fáze taktéž provede analýzu tohoto případu a zváží, zda je vůbec vhodné a účelné mediaci provést.

Jestliže dojde k uzavření smlouvy o provedení mediace, přesouvá se mediace do další fáze, a sice do fáze zahajovací. Co se týče místa, kde se mediace provádí. Mělo by se ideálně jednat o prostor, který je příjemný potenciálním

¹³³ Srov. MALACKA, Michal. *Mediace dnes – realita a perspektivy*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2016. 30-40 s. ISBN 978-80-7502-170-0.

¹³⁴ Srov. ČESKO. Vyhláška č. 277/2012 Sb., o zkouškách a odměně mediátora. Ust. § 15.

¹³⁵ Srov. Jak probíhá facilitativní mediace aneb jaké jsou její fáze? *Kurzmediace.cz* [online]. Medková mediace. 12.05.2020 [cit. 27.09.2022]. Dostupné z: www.kurzmediace.cz.

účastníkům mediace. Tzn. mělo by se např. jednat o světlou, nikoliv tmavou a ponurou místnost, v níž by se před provedením mediace mělo vždy vyvětrat, na stole ideálně připravit nějaké malé občerstvení, vodu, případně papíry s psacími potřebami, aby si i zúčastněné strany mohly dělat poznámky z dané mediace. Obvyklou součástí taktéž bývá i tabule, na níž během mediace sepisuje základní body právě mediátor. Celé místo by zkrátka mělo působit příjemně, aby měli účastníci mediace maximální komfort a byli tak co možná nejvíce odhodláni tomu uzavřít danou dohodu.

Cílem třetí fáze je poskytnout stranám zcela nerušený prostor pro sdělení jejich problému, jejich pohledu na věc apod. V této fázi by měli hovořit především účastníci na mediátora, nikoliv na sebe. Úkolem mediátora v této fázi je sběr informací a případně vedení klientů (za využití adekvátních mediačních technik) k tomu, aby se vyjadřovali k věci, nepřekřikovali se a neskákali si do řeči. Mylnou představou účastníků bývá v této fázi skutečnost, že mediátor je v jejich rozpoložení, v jejich názorech a emocích podpoří a že bude stát na jejich straně. Opak je však samozřejmě pravdou. I mediátor, stejně jako soudce, má být osobou zcela nestrannou. Proto i časová dotace účastníků k vyjádření by měla být totožná, aby byly zachovány rovné podmínky všech účastníků. Mediátor by měl ale také dohlížet na to, aby strany příliš nezabředávaly do svých emocí a do jejich společné minulosti. Cílem mediace je řešení současné situace a dle toho i způsobu jejich fungování v budoucnu.

V rámci čtvrté fáze dochází ke stanovení témat k jednání. Zde mají účastníci již prostor spolu komunikovat. Mohou hovořit o tom, co konkrétně potřebují řešit, přičemž cílem této fáze je podchytit veškeré možné podněty, jež jsou způsobilé k tomu narušit možnost uzavření dohody. Cílem mediace je totiž nalezení komplexního řešení, nikoliv pouze jednoho z na sebe navazujících problémů.

Nalezení řešení je cílem následné fáze, a sice fáze čtvrté. Jakmile účastníci naleznou dané řešení, začínají debatovat nad tím, co může jejich dohodu ohrozit, co jim může trvale nebo alespoň dočasně znemožnit dohodu plnit nebo jak se mají zachovat, pakliže se stane nějaká nepředvídatelná událost. V momentě, kdy jsou všechny tyto otázky vyřešeny a účastníci jsou již připraveni na to se dohodnout nejenom ústně, ale i písemně, přistupuje mediátor k sepsání dohody. Jedná se o pátou a zároveň konečnou fázi. Mediační dohoda se sepisuje během daného jednání, jelikož se jedná o dohodu zúčastněných stran, pro něž má být tato dohoda

transparentní. Mediační dohodu však účastníci nemusí přímo na místě podepsat. Mohou si od mediátora převzít jedno její vyhotovení a jeho obsah následně prokonzultovat s někým, komu důvěřují, např. s advokátem¹³⁶.

Mediace je tedy, jak ze shora uvedeného postupu vyplývá, jednou z metod splňující základní aspekty směřující k mimosoudnímu vyřešení sporu dohodou. Jedná se o metodu, která pokrývá způsob komplexního řešení, k němuž se strany doberou společně za pomoci odborníka v daném oboru, přičemž průběh je naprosto transparentní. Výhodou mediace je zřejmě i to, že během setkání mohou osoby hovořit o svých emocích, subjektivně hodnotit některé situace apod., k čemuž mediátor může při vedení mediace následně přihlídnout. Během soudního jednání by se soud měl zabývat pouze objektivními skutečnostmi, proto, ačkoliv např. rodinná jednání bývají často emotivní, soud k tomuto nemá více přihlížet (a to právě i proto, pokud by se jednalo o předstíranou strategii jednoho z účastníků za účelem rozhodnutí v jeho prospěch). Navíc je k tomuto potřeba dodat, což psychologicky může na účastníky i lépe působit s ohledem na jejich důvěru vůči mediátorovi, že mediátor je vázán mlčenlivostí¹³⁷. Proto, pokud jej soud vyzývá k tomu, aby mu sdělil informace o průběhu a výsledku mediace, musí mediátor soudu sdělit pouze informace o tom, zda došlo k uzavření smlouvy o provedení mediace a následně, zda strany došly k dohodě či nikoliv.

V případě rodinné mediace se jedná o velmi specifický druh mimosoudního řešení, a to právě s ohledem na emoce, které v těchto „sporech“, s ohledem na příbuzenské vztahy a celkovou sociální provázanost, zcela logicky převažují. V rámci rodinně právní oblasti v souvislosti s dětmi se většinou jedná o spory o výchově dětí, o úpravě styku (či přímo o jeho zákazu), o volbě školního zařízení, zájmových mimoškolních aktivitách dětí či o volbě ošetřujícího lékaře nebo o výši výživného.

Dle Daniely Kovářové má být mediační proces, uplatňující se v rámci rodinně právní oblasti, zaměřen *„na zklidnění vztahu, odstranění konfliktních bodů mezi účastníky a navázání kontaktu mezi nimi. K tomu lze použít standardní metody mediace, ačkoli s ohledem na přítomnost emocí není změna postojů jednoduchá*

¹³⁶ Pro úplnost pouze dodávám, ačkoliv strany nejsou povinny danou dohodu podepsat přímo na místě, mediátor ji musí na místě podepsat vždy a doplnit zde i datum jejího vyhotovení.

¹³⁷ Srov. ČESKO. Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci). Ust. § 9.

a téměř vždy půjde o dlouhodobý proces.¹³⁸ Taktéž i Kovářová zastává názor, že v případě rodin je potřeba, aby nejen mediátor, ale i soud a OSPOD v roli kolizního opatrovníka, postupovali k dané záležitosti mnohem více opatrně, nežli je tomu v ostatních sporech. Pakliže se v praxi často stává, že minimálně jeden z rodičů není ochoten se mediačního setkání zúčastnit, leží na shora uvedených subjektech opravdu velké břímě, aby se alespoň pokusili tomuto rodiči vysvětlit, že jsou zde i jiné možnosti řešení (ekonomičtější, hospodárnější a v zájmu dítěte) než právě sporné soudní řízení. Možná i právě proto se zákonodárce uchýlil k tomu, že soudu umožnil ukládat rodičům povinnost zúčastnit se prvního setkání s mediátorem.

Metoda Collaborative law

Metoda Collaborative law je dalším způsobem alternativního řešení sporů. Nejedná se sice v rámci ČR o natolik známou metodu, byla a stále je nejužívanější metodou spíše ve Spojených státech amerických, avšak v posledních letech se její aplikace rozšířila po celém světě.

Stejně jako metoda mediace je i metoda Collaborative law založena na zásadě důvěryhodnosti a dobrovolnosti. Cílem této metody je nalezení komplexního řešení, a především zachování vztahů dotčených osob, tedy tzv. win-win výsledek. Jediným rozdílem mezi metodou mediace a Collaborative law je to, že v případě Collaborative law zde nefiguruje žádná „třetí osoba“ jako je mediátor, ale každá ze stran má svého advokáta, jež dané jednání „mediuje“, respektive snaží se mezi stranami uzavřít dohodu¹³⁹. Dané jednání tak probíhá za účasti klientů a jejich advokátů specializujících se na Collaborative law (*příloha č. 4 této rigorózní práce*). Zúčastněné strany aktivně komunikují mezi sebou se snahou nalézt společné a lukrativní řešení, přičemž ony samy jsou odpovědný za toto řešení, na kterém se v ideálním případě dohodnou. Jednání se mohou zúčastnit i další spolupracující osoby, např. terapeuti, psychologové nebo znalci. Nutné však je, aby při jednání byly přítomny všechny strany, a i jejich advokáti (což např. v případě mediace nutné není)¹⁴⁰.

¹³⁸ Srov. Rodinná mediace. *Bulletin-advokacie.cz* [online]. Bulletin-advokacie. 06.08.2013 [cit. 27.09.2022]. Dostupné z: www.bulletin-advokacie.cz.

¹³⁹ Srov. Jak se řeší spory metodou collaborative law. *Institutpromediaci.cz* [online]. Institut pro mediaci. 21.01.2022 [cit. 28.09.2022]. Dostupné z: www.institutpromediaci.cz.

¹⁴⁰ Srov. Co je metoda collaborative law – právo spolupráce. *Pravospoluprace.cz* [online]. Collaborative law – právo spolupráce [cit. 28.09.2022]. Dostupné z: www.pravospoluprace.cz.

Vzhledem k tomu, že participace osob je zde navzdory obdobnému principu odlišná, nežli je tomu v případě mediace, je i samotná organizace (a s tím související fáze postupu) mírně odlišná. V první fázi, tedy fázi zahajovací, kontaktuje každá ze stran nějakého advokáta specializujícího se na tuto metodu, s nímž následně uzavře tzv. mandátní smlouvu¹⁴¹, jejíž obsahem jsou jak faktické, tak i finanční podmínky za poskytnutí této právní služby, ustanovení o mlčenlivosti advokáta a diskvalifikační doložka¹⁴². Tato doložka pokrývá situaci, kdy v případě, že by nakonec nedošlo k uzavření dohody, není onen advokát oprávněn zastupovat svého klienta v následném sporu¹⁴³.

Ve druhé fázi přistupují advokáti k sepsání dohody, která je samozřejmě transparentní, aby se k ní mohly všechny strany vyjadřovat. Nepatrným rozdílem (oproti mediaci) je zde taktéž i to, že u mediace je v rámci jednotlivých fází jasně stanoveno, kdo a kdy na koho hovoří (záleží samozřejmě i na způsobu vedení setkání příslušnou osobou). V případě Collaborative law spolu komunikují všichni, nicméně edukovaní advokáti jsou zde od toho, aby dané setkání společně vedli a případně i usměrňovali své klienty. Sepsání osnovy slouží především k tomu, aby nejen zúčastněné strany, ale i jejich advokáti, opět podchytili veškeré problémy a našli tak společně ideální řešení daného sporu.

Pakliže strany naleznou společné „týmové“ řešení, sepíšou strany, za pomoci advokátů, dohodu. V případě potřeby mohou advokáti zajistit vykonatelný titul formou soudního schválení dohody, notářského zápisu apod.

Stejně jako v případě mediace je i Collaborative law metodou o mnoho méně časově náročnou nežli případné několikaleté soudní řízení. Vzhledem k tomu, že se jedná o rychlejší řešení, které je (vyjma odměny advokáta) osvobozeno od různých soudních poplatků, jedná se i o řešení ekonomičtější. Jediný nedostatek této metody je spatřován v tom, že pro širokou veřejnost může být dosti obtížné zajistit advokáta, který se na tuto metodu specializuje. V ČR je to např. JUDr. Anna Márová či JUDr. Eva Vaňková. Po již poměrně dlouhou dobu je ze strany Evropského institutu pro smír, mediaci a rozhodčí řízení, o.p.s. (který je jedním ze zakladatelů evropské společnosti European Network for Collaborative Practice)

¹⁴¹ K podpisu smlouvy většinou dochází všemi stranami společně na předem dohodnutém místě a v určitý čas. Má to být jakýsi první symbolický krok k tomu, že strany spolu dokážou kooperovat.

¹⁴² Co je metoda collaborative law – právo spolupráce. *Pravospoluprace.cz* [online]. Collaborative law – právo spolupráce [cit. 28.09.2022]. Dostupné z: www.pravospoluprace.cz.

¹⁴³ Tato diskvalifikační doložka je užívána i v případě mediace, kdy mediátor, který je zároveň advokátem, nemůže osoby, „které předtím medioval“, zastupovat v následném soudním řízení.

slibováno, že na svých webových stránkách uveřejní seznam, všech odborníků, advokátů, facilitátorů, daňových a finančních poradců apod., kteří jsou proškoleni metodou Collaborative law¹⁴⁴. Doposud tak však není učiněno. Tohoto by se však případně mohla zhostit i Česká advokátní komora. Kontakty by následně mohla využívat nejen široká veřejnost, ale třeba i spolupracující odborné profese, které by tak věděly, koho mají zkontaktovat, kdo se na mimosoudní řešení specializuje, jaká je např. jeho kapacita apod.

Samotnou metodu však lze hodnotit kladně. Výhodou Collaborative law, oproti mediaci, je to, že zde je pouze jedna konkrétní osoba, tj. mediátor, která mediační setkání vede (případně i osoby dvě, v praxi bývá využíváno i dvou mediátorů na jedno mediační setkání, nicméně jejich pozice je jasně vytyčena). Tato osoba je naprosto objektivní a nestranná. V případě Collaborative law lze mít mírnou obavu o výkon funkce advokáta, který samozřejmě jedná v zájmu svého klienta. Při této metodě je však potřeba mít na paměti, že cílem je dohoda.

V rámci srovnání shora uvedených metod lze konstatovat, že veškeré z nich obsahují základní, shora zmíněné prvky. Tzn. včasné nalezení řešení konfliktu, jednotný postup subjektů, důraz kladený na zájem dětí a odpovědnost rodičů, participaci odborné pomoci na komplexním řešení konfliktu a zaměření na budoucnost, nikoliv minulost. Je samozřejmě jasné, že jednotlivé metody se od sebe v rámci některých nuancí odlišují, základní aspekty a cíle však zůstávají stejné. Záleží pak pouze na rodičích, pro jakou ze shora uvedených metod se rozhodnou. Dle mého názoru nelze objektivně hodnotit, která z metod je metodou nejlepší, každá z nich má samozřejmě svá pro a proti (viz výše).

V případě mediace lze spatřovat její kladné vlastnosti především v tom, že s rodiči jedná odborník, který danou mediaci přímo vede a dohlíží na to, aby tato metoda splňovala veškeré aspekty mimosoudního jednání. Mediátor při tom dbá na to, aby byly zachovány rovné podmínky pro všechny zúčastněné a zavazuje se k mlčenlivosti o všech skutečnostech vyřčených na dané mediaci (čímž si mediátor získává u účastníků důvěru, což je v těchto případech běžně problémem). Další výhodou je bezpochyby i to, že první setkání s mediátorem může být nařízeno soudem, považuje-li to soud za účelné. Je však pravdou,

¹⁴⁴ Srov. Metoda Collaborative Law / Právo spolupráce. *Attorney.cz* [online]. Márová attorneys [cit. 28.09.2022]. Dostupné z: www.attorney.cz.

že mediace může být o něco nákladnější než např. metoda rodinné konference (pokud je k ní ze strany rodičů přistoupeno už na počátku dobrovolně).

V případě metody Collaborative law se jedná o velmi obdobný způsob jako u shora uvedené metody mediace. Obě tyto metody jsou založeny na bázi dobrovolnosti a důvěrnosti, avšak v tomto případě jednání vede vícero osob, tj. advokátů, a to ještě za přítomnosti všech dotčených stran. Mnohost osob na daném jednání může být však jak pozitivem, tak i případným negativem ovlivňujícím klienty.

Ve všech shora uvedených případech je však nutno zmínit, že každá z těchto metod se zdá pro určité případy metodou ideální, je však potřeba, aby mezi sebou kooperovaly a spolupracovaly nejen rodiče, ale i výše zmíněné odborné profese. Na principu interdisciplinární spolupráce je založena i již poměrně známá metoda Cochemské praxe.

2.3. Rodina, rodičovství a vnímání dítěte

Pro pochopení závěrů souvisejících s řešením rodičovského konfliktu je potřeba věnovat se taktéž otázce samotného rodičovství, rodiny a v návaznosti na to i vnímání ze strany dětí. Jedná se o problematiku složitou, díky které je, jak jsem již shora uvedla, potřeba posuzovat každý případ i související okolnosti zvlášť, individuálně. Cílem je, aby způsob řešení rodičovského konfliktu byl co nejméně náročný, ať už co se týče financí, času i energie, a to jak pro rodiče, tak především pro děti. Je zřejmě utopistickou představou uvažovat o tom, že rozpad soužití rodičů se dětí, v případě ideálního řešení jejich konfliktu, nedotkne. Lze však zvolit takové řešení, v rámci něhož budou dopady na děti alespoň minimalizovány.

2.3.1. Rodina a rodičovství

Ačkoliv je v dnešní době kladen silný důraz na jednotlivce, jeho práva, zájmy, názory a taktéž i na jeho společenský postoj, rodina představuje základní (a zcela nepochybně i nejstarší) pilíř vyvíjející se společnosti. Rodinu, jakousi společenskou jednotku, lze chápat v užším i širším smyslu. V užším smyslu se jedná o tzv. rodinu nukleární¹⁴⁵, která zahrnuje nejbližší rodinné příslušníky, tedy matku, otce a děti. Zde je však stále otázkou, kdy se opravdu tato nukleární rodina

¹⁴⁵ Srov. WESTPHALOVÁ, Lenka. *Základní východiska pro studium rodiny z pohledu práva*. In Winterová Alena, Dvořák Jan. Vyd. 1. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009. 598-599 s. ISBN 978-80-7357-421-1.

stává rodinou jako takovou. Tedy zda tato rodina vzniká již uzavřením manželství potenciálních rodičů či samotným narozením dítěte, a to bez ohledu na skutečnost, zda jsou jeho rodiče manželé či nikoliv. Pro vznik rodiny jako takové je však zřejmě zcela nepodstatné, zda rodiče dětí uzavírají manželství, a to obzvlášť v dnešní době, kdy spousta párů vede partnerský život právě bez uzavření manželství. Pokud na toto budeme pohlížet i očima dětí, lze taktéž konstatovat, že i pro děti je tato skutečnost skutečností zcela nepodstatnou. Pro děti je naopak důležité, aby rodiče plnili svou funkci řádně bez ohledu na to, zda jsou manžely či nesezdanými partnery (případně zda spolu dotčení rodiče stále tvoří pár nebo spolu už nežijí). Rodiči totiž zůstávají napořád. Přestože přání a priority dětí jsou v tomto ohledu více než jasné (dětem nezáleží na tom, zda jsou rodiče sezdaní či nikoliv, hlavně ať žijí společně a v rodinné harmonii), mám za to, že český právní řád (s ohledem na právní úpravu manželství a komplikovanost, náročnost rozvodu) preferuje spíše sezdané páry (rodiče dětí) nežli ty nesezdané¹⁴⁶.

Zatímco v užším smyslu může rodina čítat pouze pár členů, v širším smyslu, tedy v případě tzv. mezigeneračního společenství¹⁴⁷, může mít rodina členů hned několik. Právním pohledem může zahrnovat osoby příbuzné i sešvagřené, jak v linii přímé, tak v linii vedlejší, a navíc ještě v jakémkoliv stupni.

S ohledem na shora uvedené je tedy logické, že rodina jako taková nemá, a zřejmě ani mít nemůže, jednu ustálenou definici. Jednou z mnoha definic je tedy např. definice Jiřího Dunovského¹⁴⁸, předního českého pediatra, který rodinu ve svém díle s názvem Sociální pediatrie (1999) označuje jako „*společenskou skupinu, nejtěsněji spjatou nejrůznějšími vztahy uvnitř i navenek, funkcemi, činnostmi zabezpečujícími potřeby svých členů a společnosti jako celku, procházející celou svou historií neustálými změnami co do své velikosti, významu i začlenění do společnosti*“ a „*adaptující se přitom na její nejrůznější proměny či vývojové stupně.*“¹⁴⁹

¹⁴⁶ A to i přes to, že na zájem dítěte je (nejen) českou právní úpravou kladen velký důraz. K zájmům, přáním i preferencím dítěte se opakovaně vyjadřoval i Evropský soud pro lidská práva.

¹⁴⁷ Srov. HOLÁ, Lenka, WESTPHALOVÁ, Lenka, KOVÁČOVÁ, Anna, SPÁČIL, Ondřej. *Rodinná mediace v České republice*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2014. 22 s. ISBN 978-80-7502-015-4.

¹⁴⁸ Jiří Dunovský (16.04.1930-13.06.2015) byl zakladatelem Dětského krizového centra, nestátní neziskové organizace SOS dětské vesničky, Společnosti sociální pediatrie v České republice a mnoha dalších institucí na pomoc ohroženým dětem. Byl označován jakožto „*doyen*“ české pediatrie.

¹⁴⁹ DUNOVSKÝ, Jiří. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Vyd. 1. Praha: Grada, 1999. 91-92 s. ISBN 80-7169-254-9.

Přestože však jasná ustálená (natož právní) definice rodiny neexistuje, její podstata a funkce zůstávají již po mnoho let stále stejné. Jedná se o funkci biologickou (neboli reprodukční), funkci emocionální (čili citovou), funkci ekonomickou (zabezpečovací) a v neposlední řadě i funkci sociální a výchovnou, která se neodmyslitelně pojí právě s institutem rodičovství.

Na rodičovství lze nahlížet jako na výkon jakési „sociální role rodiče vůči dětem, na skutečnost, že člověk je biologickým rodičem dětí, nebo funkci rodiče alespoň aktivně plní.“¹⁵⁰ Ačkoliv je pojem rodina v české právní terminologii nejen v rámci praxe (tím se rozumí v rámci Opatrovnických řízení), ale i v rámci teorie, tzn. v rámci legislativního znění, pojmem často užívaným (především v části druhé, ust. § 655 - § 975 OZ), nemá žádnou zákonnou definici, ani není zákonem nijak blíže specifikován. V OZ je blíže rozveden pouze pojem manželství, a to konkrétně v ust. § 655 OZ. V případě rodičovství je tomuto však jinak. OZ explicitně pojednává o tom, kdo je matkou či otcem dětí.

V českém právním řádu platí zásada „*mater semper certa est*“, z níž vyplývá, že matkou dětí je žena, která je porodila¹⁵¹. Žena se tohoto statusu matky nemůže svévolně vzdát tím, že děti opustí nebo že je přenechá jiné ženě. Tento status jí ani nemůže být odebrán. Zákon tedy v případě mateřství staví najisto, kdo je matkou dětí. Co se týče určení otcovství, zde je praxe o něco složitější, neboť u otce zcela logicky nelze uplatnit shora citovanou zásadu (jako v případě matky). Za otce je považován muž, jemuž svědčí jedna ze tří zákonných domněnek. U první domněnky se má za to, že otcem dětí je manžel matky, narodily-li se „*v době od uzavření manželství do uplynutí třístého dne poté, co manželství zaniklo nebo bylo prohlášeno za neplatné, anebo poté, co byl manžel matky prohlášen za nezvěstného.*“¹⁵² Pokud by se však žena znovu provdala, má se za to, že otcem dětí je manžel pozdější, a to bez ohledu na to, zda se tyto děti narodily ještě před uplynutím třístého dne poté, co předchozí manželství zaniklo nebo bylo prohlášeno za neplatné¹⁵³.

V případě, že se děti narodí v době mezi zahájením řízení o rozvodu manželství a třístým dnem po rozvodu manželství, a manžel (či případně již bývalý

¹⁵⁰ ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Dítě v rodičovském konfliktu: Jak zůstat dobrým rodičem i po rozvodu*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2019. 17 s. ISBN 978-80-7502-342-1.

¹⁵¹ Srov. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ust. § 775.

¹⁵² ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ust. § 776 odst. 1.

¹⁵³ Srov. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ust. § 776 odst. 2.

manžel) matky dětí prohlásí, že není jejich otcem, přičemž jiný muž v souladu s tímto naopak prohlásí, že otcem těchto dětí je, má se za to, že otcem dětí je právě tento muž¹⁵⁴. Je však potřeba, aby se k oběma těmto prohlášením připojila i matka dětí prohlášením svým. Všechna tato prohlášení se činí v řízení před soudem. Návrh na zahájení řízení, který může podat kdokoliv z těchto tří osob, lze podat nejpozději do uplynutí jednoho roku dětí. Je však také důležité zmínit, že k určení otcovství dle ust. § 77 odst. 1, 2 OZ nemůže dojít dříve, nežli rozhodnutí o rozvodu manželství nabude právní moci. Je možné, že zákonodárce při stanovení výše uvedené první domněnky otcovství vycházel nejen ze samotného účelu manželství (definovaného v ust. § 655 OZ), ale i z předpokládaného, v praxi obvyklého stavu. Obvyklým stavem se rozumí premisa, že manželství přináší děti (i přes to, že v dnešní době je již poměrně běžné, že partneři mají děti i bez uzavření manželství). S ohledem na výše uvedené skutečnosti lze tedy uvažovat o tom, že v případě první domněnky otcovství není potřeba ničeho dokazovat.

Nedojde-li k určení otcovství dle ust. § 776 a § 777, nastupuje druhá právní domněnka. V tomto případě je otcovství určeno souhlasným prohlášením rodičů, které je učiněno osobně před soudem, v jehož obvodu se nachází bydliště dětí¹⁵⁵, nebo před matričním úřadem¹⁵⁶. Prohlášení musí být srozumitelné, zcela konkrétní, samozřejmě dobrovolné a lze jej učinit kdykoliv za života rodičů. Lze jím dokonce určit otcovství k ještě nenarozeným dětem (za podmínky již jejich početí)¹⁵⁷. U nezletilých rodičů a rodičů trpících duševní poruchou je pak užito zvláštní právní úpravy (dle ust. § 780 a § 781 OZ).

Třetí, a zároveň poslední, právní domněnka nastupuje až v případě, kdy nedojde k určení otcovství dle domněnek shora uvedených. Dle ust. § 783 odst. 1 OZ mohou děti, matka i muž, který o sobě tvrdí, že je otcem, navrhnout, aby otcovství určil sám soud¹⁵⁸. Má se za to, že otcem dětí je dle této domněnky muž, který s matkou dětí souložil v době, od níž neuplynulo méně než sto šedesát dní (nejkratší možná doba, po které je možné porodit živé děti schopné života) a více

¹⁵⁴ Srov. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ust. § 777 odst. 1.

¹⁵⁵ V případě nezletilého rodiče je souhlasné prohlášení nutné vždy učinit před soudem místně příslušným dle bydliště dítěte, nikoliv před matričním úřadem.

¹⁵⁶ Srov. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ust. § 779 odst. 2.

¹⁵⁷ Srov. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ust. § 779 odst. 1.

¹⁵⁸ Je-li zahájeno řízení (zde je důležité zmínit, že pro podání návrhu nejsou stanoveny žádné lhůty), dítě musí být vždy zastoupeno kolizním opatrovníkem, kterého mu stanoví sám soud. Zpravidla se jedná o orgán sociálněprávní ochrany dětí. Během tohoto řízení je následně prokazováno, že muž, jenž je označen za otce dítěte, měl s matkou v rozhodné době skutečně pohlavní styk.

než tři sta dní (nejdelší možná doba, po kterou mohou děti zůstat v děloze matky)¹⁵⁹, pakliže tedy jeho otcovství nevylučují jiné závažné okolnosti. Tato doba se nazývá tzv. rozhodnou dobou a je stanovena s ohledem na poznatky lékařské vědy související s těhotenstvím ženy.

Shora uvedený právní rozbor týkající se rodičovství je samozřejmě pouhým základem. V rámci této matérie je taktéž řešena např. i otázka umělého oplodnění¹⁶⁰ či osvojení dětí¹⁶¹. Výklad právního rodičovství však není primárním tématem této rigorózní práce, proto ani nepovažuji za důležité jej zde podrobněji rozebírat, ačkoliv jej v rámci úvodu do problematiky Cochemské praxe pokládám za stěžejní. Navíc je taktéž potřeba zohlednit i biologické a sociální (neboli psychologické) aspekty rodičovství, které se shora uvedeným právním hlediskem této matérie poměrně úzce souvisí (např. v případě již shora uvedeného umělého oplodnění).

Biologické rodičovství je pro děti významné především s ohledem na jejich práva vyplývající z Úmluvy o právech dítěte (Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.). Dle čl. 7 této Úmluvy mají děti od narození „*právo na jméno, právo na státní příslušnost, a pokud je to možné, právo znát své rodiče.*“ Základním prvkem biologického rodičovství je genetický původ dětí. Rodiči jsou muž a žena, „*spojením jejichž genetického materiálu došlo k početí dětí.*“¹⁶² Ačkoliv by se mohlo zdát, že ve spojení s ust. OZ, z nichž jasně vyplývá, kdo je matkou a otcem dětí, je určení biologických rodičů jednoduché, není tomu tak. Např. u asistované reprodukce může být určení matky určením problematickým. Za biologickou matku dětí lze totiž v tomto případě považovat jak ženu, jejíž vajíčko bylo oplodněno a tímto oplodněním došlo k početí, tak i ženu, do jejíž dělohy bylo následně toto vajíčko zavedeno a ona dítě porodila. Z biologického hlediska, tedy po provedení testu DNA, svědčí mateřství ženě, jejíž vajíčko bylo oplodněno. Z právního hlediska je však v souladu, s již zmíněným ust. § 775 OZ právě ta žena, která děti porodila.

Tento rozpor řeší Úmluva o postavení dětí narozených mimo manželství (Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 47/2001 Sb.), konkrétně čl. 2 této

¹⁵⁹ Srov. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ust. § 783 odst. 2.

¹⁶⁰ Dle ust. § 778 OZ je otcem dítěte neprovdané matky ten muž, který dal s tímto umělým oplodněním souhlas.

¹⁶¹ Osvojení je jedním ze způsobů založení právního rodičovství otce a matky. Dokladem o tomto právním rodičovství je zápis v matrice, přičemž tento zápis provádí vždy příslušný matriční úřad, a to na základě rozhodnutí soudu, tedy na základě tzv. statusového rozsudku.

¹⁶² ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Dítě v rodičovském konfliktu: Jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2019. 18 s. ISBN 978-80-7502-342-1.

Úmluvy. Dle něj bude „určení matky dětí narozených mimo manželství záviset výhradně na skutečnosti porodu,“ z tohoto tedy vyplývá, že právní rodičovství má před rodičovstvím biologickým přednost. Matkou tedy bude opravdu ta žena, která děti porodila. U umělého oplodnění mužem je však otcovství postaveno na jisto již s ohledem na ust. § 778 OZ. Popříti takto určené otcovství by bylo možné pouze v případě, kdy by bylo řádně prokázáno, že k početí došlo jinak nežli umělým oplodněním. Problém však může opět nastat v situaci, kdy některá ze shora uvedených právních domněnek přiznává status otce jinému muži nežli biologickému otci dětí. Zde, zcela logicky, nelze uplatnit čl. 2 Úmluvy o postavení dětí narozených mimo manželství, jelikož tento článek se dotýká pouze matek a nikoliv otců. Přestože je tedy dle právního výkladu otcem jiný muž nežli ten, který má k dětem biologickou vazbu, je potřeba ctít práva tohoto biologického otce spočívající v umožnění styku s dětmi.

Ve výše uvedeném případě je zcela irelevantní, zdali je biologický rodič, otec, rovněž i aktivním sociálním rodičem, tzn. zda tvoří s dětmi rodinu, stará se o něj a vychovává jej. I navzdory této skutečnosti má totiž biologický otec právo na styk s dětmi. Toto právo rovněž deklaroval i Evropský soud pro lidská práva (dále jen „*ESLP*“) svým rozhodnutím ze dne 21.03.2010, Anayo proti Německu, č. stížnosti 20578/07. Stěžovateli, který byl původem z Nigérie, odepřel odvolací soud právo na styk s jeho dětmi, dvojčaty afro-německého původu, která se narodila do dlouholetého manželství (už s dalšími třemi dětmi) ženy s jiným mužem. Odvolací soud tehdy toto stanovisko odůvodnil tím, že stěžovatelův nárok nevyplývá z platného hmotného práva, kdy německá legislativa požaduje, aby zde existoval úzký sociální vztah mezi biologickým otcem a dětmi, díky němuž lze pak právo otce na styk považovat za zcela adekvátní. Pro úplnost pouze uvádím, že soud prvního stupně tehdy rozhodl ve prospěch stěžovatele, kdy mu přiznal právo na styk s dětmi v rozsahu jedné hodiny za měsíc. Je samozřejmě ke zvážení, zda by takto stanovený rozsah byl rozsahem dostačujícím, a to jak pro otce, tak i pro děti.

ESLP si tak s ohledem na rozhodnutí odvolacího soudu nechal vypracovat rozsáhlou komparativní studii napříč státy Rady Evropy. Obsahem této studie byla důkladná analýza přístupu jednotlivých států k putativním otcům a jejich právům vůči biologickým dětem. Na základě této analýzy následně ESLP konstatoval, že v tomto případě sice absentuje jakákoliv sociální vazba mezi stěžovatelem (biologickým otcem) a dětmi, potažmo i jejich matkou, avšak že tuto absenci nelze

přičítat k tíži putativního otce¹⁶³. V rámci svého stanoviska ESLP zkritizoval dosavadní postup vnitrostátních soudů, kdy uvedl, že ačkoliv soudy postupovali dle platného hmotného práva, je v tomto případě potřeba spravedlivě vyvažovat veškeré zájmy, včetně zájmů dětí¹⁶⁴. Styk rodiče s dětmi je tedy, jak vyplývá i ze shora uvedeného rozhodnutí ESLP, zcela zásadním prvkem nejen v životě dětí, ale i rodičů. Navíc je zde potřeba podotknout, že děti mají na tento styk právo (respektive mají právo znát své rodiče a taktéž mají právo na jejich péči).

Tvorbu sociálních vazeb mezi rodiči a dětmi tak nelze jakkoliv zanedbávat, a to ať už jsou rodiče stále partneri, případně manželé, či se jejich vztah rozpadl a žijí už odděleně. Sociální rodičovství je ze všech typů rodičovství (výše je pojednáváno o rodičovstvím právním a biologickém) typem nejpodstatnějším. Osoba, jež plní funkci tzv. sociálního rodiče¹⁶⁵, má totiž ten největší podíl na začlenění dětí do společnosti, přispívá k jejich socializaci, rozvíjí je a formuje jejich osobnost. To vše v raném věku dětí (1-3 roky), kdy děti začínají být soběstačné a utváří si svou vlastní identitu¹⁶⁶.

Význam sociálního rodičovství taktéž potvrdil i ESLP svým rozsudkem ze dne 27.10.1994, stížnost č. 18535/91, ve věci Kroon a další proti Nizozemí. Tímto rozsudkem bylo zcela jednoznačně deklarováno, že „*není-li to v rozporu se zájmem dětí, má být vždy preferováno biologické a sociální rodičovství před rodičovstvím právním.*“¹⁶⁷ To vše samozřejmě s ohledem na shora uvedené skutečnosti a s tím související důležitostí, jež je kladena na vývoj dětí.

Situace, kdy je v praxi preferován pouze jeden z výše zmiňovaných typů rodičovství (a to ať už se jedná o rodičovství právní, biologické či sociální), je však

¹⁶³ Srov. Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, Anayo proti Německu, č. stížnosti 20578/07, ze dne 21.02.2010, bod 25. a 60.

¹⁶⁴ Srov. Tamtéž. Bod 70.

¹⁶⁵ Typickým příkladem sociálního rodiče je tzv. nevlastní rodič. Běžně se jedná o nového partnera biologického rodiče (nebo rodiče dle OZ) dítěte. Takový rodič plní svou sociální roli tím, že se podílí na výchově dítěte, aktivně o něj projevuje zájem a stará se o něj. Otázka, zda je nevlastní rodič povinen pečovat o dítě svého partnera (ať už se jedná o pár, jež uzavřel manželství či registrované partnerství či nikoliv), je řešena ust. § 885 OZ. Z tohoto ustanovení vyplývá, že na „*péči o dítě a jeho výchově se podílí i manžel nebo partner rodiče dítěte, žije-li v dítětem v rodinné domácnosti.*“ Pro aplikaci tohoto ust. v praxi, je tedy potřeba, aby byla splněna důležitá podmínka sdílené domácnosti, tzn. aby nevlastní rodič žil v jedné domácnosti s dítětem, na jehož výchově se podílí. Za sociálního rodiče (sui generis) lze s ohledem na shora uvedenou podmínku považovat i pěstouny. Toto však v případě, že dítě je do péče pěstounů svěřeno dlouhodobě a utvoří si s nimi kladný vztah (podobající se vztahu mezi rodičem a dítětem). Kladný vztah mezi dítětem a pěstouny je založen především na uznání sociální a rodičovské role pěstounů v životě dítěte.

¹⁶⁶ Srov. WEDLICOVÁ, Iva. Vývojová psychologie. Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2010. 36 s. ISBN 978-80-7414-320-5.

¹⁶⁷ ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Dítě v rodičovském konfliktu: Jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2019. 22 s. ISBN 978-80-7502-342-1.

situací poměrně výjimečnou. Tyto typy rodičovství se, minimálně ve dvou případech, vždy překrývají. V každém případě je však potřeba jednat v zájmu dětí. Jejich primárním zájmem je dle Nejvyššího soudu „*bezpochyby soulad mezi biologickým, právním a sociálním rodičovstvím, tedy mezi rodičovstvím založeným biologickými vazbami mezi dětmi a poskytovatelem genetického materiálu (biologické rodičovství), rodičovstvím, kde rodič vykonává péči o nezletilé děti, zahrnující zejména péči o jejich zdraví a o jejich tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj (sociální rodič), a rodičovstvím založeném na právních domněnkách, kdy rodičem je ten, koho zákon za rodiče považuje (právní rodičovství)*“.¹⁶⁸ Pokud by však soulad těchto tří typů rodičovství nebyl dobře možný, je vždy potřeba řádně zvážit veškeré okolnosti konkrétního případu a dle toho určit, který ze shora uvedených aspektů rodičovství převažuje.

Judikatura Nejvyššího soudu taktéž klade důraz na stabilizované rodinné prostředí dětí. Ačkoliv soulad právního, biologického i sociálního rodičovství je pro děti scénářem zcela ideálním (s ohledem na dosavadní praxi možná dokonce scénářem utopistickým), Nejvyšší soud ve své judikatuře dále konstatuje, že s přihlédnutím k významu stabilizovaného prostředí by měl být tento důležitý faktor vždy zohledňován s určitou preferencí. Tzn. pokud by faktor stabilizovaného rodinného prostředí svědčil ve prospěch sociálního rodiče, nikoliv rodiče biologického, převažoval by v dané situaci právě onen sociálně-rodičovský aspekt¹⁶⁹. Toto vše pouze dokládá mou již shora uvedenou myšlenku, a sice že sociální roli rodiče v životě dětí nelze v žádném případě podceňovat v jakékoliv vývojové fázi jejich života (včetně období raného věku dětí).

Participace rodičů (na výchově a péči) je pro děti a vývoj jejich osobnosti zcela klíčovým faktorem. Dle Radka Ptáčka¹⁷⁰, profesora lékařské psychologie, klinického psychologa a psychoterapeuta, je škála vývojových potřeb dětí tak široká, že jejich dlouhodobé zanedbávání může vyvolat mimořádně závažné a často

¹⁶⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu, sp. zn. 21 Cdo 298/2010 ze dne 14.07.2010 [online]. Dostupné z: www.nsoud.cz.

¹⁶⁹ Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu, sp. zn. 21 Cdo 298/2010 ze dne 14.07.2010 [online]. Dostupné z: www.nsoud.cz.

¹⁷⁰ Doc. PhDr. et PhDr. Radek Ptáček, Ph.D. je uznávaným českým klinickým psychologem, psychoterapeutem, soudní znalcem a profesorem lékařské psychologie. Vyjma psychologie dětí se rovněž zabývá i forenzní psychologií, ačkoliv jeho primárním zaměřením v oblasti psychologie jsou právě děti. Ve spolupráci s Terezií Pemovou se věnuje mnoha úspěšným projektům včetně prosazování aplikace Cochemské praxe v České republice.

až celoživotní následky v životě dětí¹⁷¹. Samotný pojem zanedbávání dětí lze však vykládat mnoha různými způsoby¹⁷². Světová zdravotnická organizace čili World Health Organization (dále jen „**WHO**“)¹⁷³, považuje za zanedbávání dětí „*neposkytnutí péče nebo služeb nezbytných pro jeho rozvoj v následujících oblastech: zdraví, vzdělávání, emoční vývoj, výživa, přístřeší a bezpečné životní podmínky.*“¹⁷⁴ Sama WHO dále uvádí, že takovou nečinností (tj. zanedbáváním dětí se markantně zvyšuje riziko narušení jejich tělesného, duševního, morálního či společenského rozvoje)¹⁷⁵.

Zdravotní komise Rady Evropy v roce 1992 definovala pojem zanedbávání dětí obdobným způsobem, když k tomuto uvedla, že v praxi se jedná o jakýsi „*soubor nepříznivých příznaků v nejrůznějších oblastech stavu a vývoje dětí a jejich postavení ve společnosti, v rodině především.*“¹⁷⁶ Zanedbávání, dle Rady Evropy, „*zachycuje především všechny škodlivé formy ne-péče o děti se všemi nepříznivými důsledky pro jejich život a vývoj, jak v oblasti tělesné (neorganická porucha prospívání), tak psychické a emoční (deprivace v dětském věku) i sociální (dětí ulice, děti toxikomanů). Jejich společným jmenovatelem je vždy poškozování osobnosti dětí, v nejzávažnějších případech pak dokonce jejich zahubení.*“¹⁷⁷ Jinými slovy – zdravotní komise Rady Evropy pouze potvrdila shora uvedené tvrzení WHO a taktéž i mou původní myšlenku, a sice že u dětí, které jsou rodiči dlouhodobě zanedbávány (ať už se jedná o formu zanedbávání v podobě nedostatečného zabezpečení základních materiálních potřeb dětí, jako je např. ubytování, stravování, oblékání či hygiena, nebo v podobě emoční deprivace, nedostatečné stimulace, zanedbávání školní docházky a jiných vzdělávacích potřeb či morální zpustnutí), je pravděpodobnost narušení jejich osobnostního vývoje o mnoho vyšší nežli je to v případě dětí, kterým se oba rodiče pravidelně věnují.

¹⁷¹ Srov. PTÁČEK, Radek, PEMOVÁ, Terezie. *Zanedbávání dětí: příčiny, důsledky a možnosti hodnocení*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, a.s., 2016. 8 s. ISBN 978-80-271-9488-9.

¹⁷² Nejčastějšími typy definic je definice klinická a definice právní.

¹⁷³ Jedná se o nezávislou mezinárodní organizaci působící v rámci Spojených národů, tj. OSN. Dle Ústavu zdravotnických informací a statistiky ČR především koordinuje a řídí mezinárodní zdravotnické činnosti, organizuje celosvětové programy pro kontrolu, prevenci a odstranění nemocí (či případných epidemií) a usiluje o zlepšení kvality života populace.

¹⁷⁴ PTÁČEK, Radek, PEMOVÁ, Terezie. *Zanedbávání dětí: příčiny, důsledky a možnosti hodnocení*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, a.s., 2016. 28 s. ISBN 978-80-271-9488-9.

¹⁷⁵ Srov. Tamtéž.

¹⁷⁶ Tamtéž. 26 s.

¹⁷⁷ PTÁČEK, Radek, PEMOVÁ, Terezie. *Zanedbávání dětí: příčiny, důsledky a možnosti hodnocení*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, a.s., 2016. 26 s. ISBN 978-80-271-9488-9.

S ohledem na shora uvedené skutečnosti lze tedy konstatovat, že participace rodičů na vývoji, a celkově životě dětí, je zcela klíčovým faktorem, který ovlivňuje jejich následnou existenci. Rodiče by si tak důležitost jejich participace na životě dětí měli uvědomovat, a to bez ohledu na to, zda se jedná o rodiče, jež stále tvoří pár (případně uzavřeli manželství či registrované partnerství) nebo naopak pár již netvoří (tj. například po rozvodu).

2.3.2. Vzájemná práva a povinnosti mezi rodiči a dětmi

Vztahy mezi rodiči a dětmi jsou zcela přirozeně naplněny výkonem vzájemných práv a povinností. Ani jedna ze stran, tj. ani rodiče a ani děti, se těchto práv nemohou vůči sobě vzdát¹⁷⁸. Je to poměrně logické omezení s přihlédnutím k účelu souboru těchto práv a povinností, jímž je „*zajištění morálního a hmotného prospěchu dětí.*“¹⁷⁹ V opačném případě, tzn. pokud by se vzájemných práv a povinností rodiče či děti vzdali, by totiž mohl být tento prospěch ohrožen. Přestože mnozí rodiče vykonávají své povinnosti (potažmo práva) vůči dětem, aniž by věděli, že tyto vůbec mají, je na tomto místě důležité poukázat na koncept zákonné dikce těchto vzájemných práv a povinností. Tzn. „*rodič má vždy především plnit své povinnosti vůči dětem, zatímco děti mají především právo, aby rodič vůči nim své povinnosti plnil.*“¹⁸⁰

Primární povinností rodičů je o děti pečovat a podílet se na jejich výchově. Výchovné prostředky, jež se rodiče rozhodnou používat, musí být samozřejmě užívány s určitou proporcionalitou s přihlédnutím ke všem okolnostem neohrožujícím jejich zdraví či lidskou důstojnost¹⁸¹. Rodiče by měli být pro děti vzorem a měli by jim jít za všech okolností příkladem, především když se jedná o způsob života a chování v rodině¹⁸².

Povinnosti a práva rodičů lze dle jejich druhu rozdělit do několika skupin. Jedná se o skupiny práv statusových, práv spojených s osobností dětí, práv osobní povahy, skupiny, do níž spadá vyživovací povinnost a právo na výživné a v neposlední řadě taktéž i skupina práv a povinností týkajících se rodičovské

¹⁷⁸ Srov. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ust. § 855 odst. 1.

¹⁷⁹ ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ust. § 855 odst. 2.

¹⁸⁰ ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK Jan, ŠVESTKA Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. 107 s. ISBN 978-80-7478-325-8.

¹⁸¹ Srov. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ust. § 884 odst. 2.

¹⁸² Srov. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ust. § 884 odst. 1.

odpovědnosti¹⁸³. Níže si k těmto právům, povinnostem (a jejich skupinám) dovoluji alespoň rámcově uvést jejich základní charakteristiku.

Statusová práva jsou odrazem biologického vztahu mezi rodiči a dětmi. Týkají se právního postavení dané osoby a vznikají¹⁸⁴ již narozením dětí¹⁸⁵. Mezi tato práva patří např. právo rodičů určit svým dětem jejich jméno a příjmení¹⁸⁶, dále taktéž právo udělit souhlas k osvojení, právo být zapsán v matrice jako rodič a právo prohlásit či popřít otcovství. Nositeli těchto práv jsou především rodiče, kteří je vykonávají vůči dětem. Dětem dále náleží jiná statusová práva, respektive práva spojená s jejich osobností, jako je např. právo na ochranu občanské cti, jména, soukromí či např. práva na ochranu před zásahem do tělesné integrity. Nositelem těchto práv již nejsou samotní rodiče jako ve shora uvedeném případě, ale právě děti. Rodiče jej pouze zastupují při uplatnění těchto jejich statusových práv.

Právy osobní povahy se rozumí např. ta práva vyplývající z ust. § 857 a § 883 OZ, a sice že „*děti jsou povinny dbát svých rodičů*“ a podřídit se tak opatřením, prostřednictvím nichž rodiče usměrňují své děti za účelem ochrany jejich morálky, zdraví a práv, jakož i práv jiných osob a veřejného pořádku. Práva osobní povahy vznikají (a zanikají) stejným způsobem jako je tomu v případě práv statusových a práv spojených s osobností dětí. V podstatě se jedná o obdobný druh práv, jediným odlišujícím znakem je zde možnost využití právní sankce. U práv osobní povahy totiž není možné uplatnit jejich soudní ochranu, tzn. nelze si v jejich případě vynutit jejich splnění či plnění. Nejsou tedy chráněna shora uvedenou právní sankcí.

Vyživovací povinnost a právo na výživné jsou souborem práv a povinností nejen osobní, ale taktéž, a především, majetkoprávní povahy. Pojem výživné označuje jakési plnění, které je povinným poskytováno oprávněnému. Jedná

¹⁸³ Srov. ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK Jan, ŠVESTKA Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. 109 s. ISBN 978-80-7478-325-8.

¹⁸⁴ Dle ust. § 856 OZ zanikají práva a povinnosti rodičů spojená s osobností dítěte nabytím jeho zletilosti.

¹⁸⁵ Srov. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ust. § 856.

¹⁸⁶ Právo na určení jména a příjmení dítěte je jedním ze základních práv rodičů. Zákonodárce, jak v případě určení jména (ust. § 861 OZ), tak i příjmení (ust. § 860 odst. 1, 2 OZ), klade důraz primárně na svobodnou volbu a rozhodnutí rodičů o určení jména, příjmení dítěte (pokud tedy příjmení explicitně nevyplývá z uzavření manželství rodičů). Až v případě, kdy by jméno ze strany rodičů nebylo určeno, určí jeho osobní jméno či příjmení soud (takto se postupuje i v případě, kdy by nebyl znám žádný z rodičů). Podrobná právní úprava (ve specifických případech) týkající se určení osobního jména a příjmení dítěte vyplývá dále z ust. § 862 a násl. OZ.

se o „soubor všech majetkových hodnot (respektive všeho, co lze ocenit penězi), které jsou poskytovány za účelem vyživování, tj. uspokojování životních potřeb.“¹⁸⁷ Otázka úhrady výživného (a jeho výše) je úzce spjata s řešením otázky úpravy poměrů k nezletilým dětem, jak jsem již ostatně uvedla výše. Účastníky vyživovacích vztahů však nemusí být pouze děti a rodiče, mohou jimi být např. i manželé či neprovdané matky a otcové jejich dětí. Dle tohoto kritéria, tzn. koho se právě soubor vyživovacích práv a povinností týká, je pak v OZ rozdělena i příslušná právní úprava¹⁸⁸. S ohledem na skutečnost, že tato rigorózní práce se zaměřuje především na vztahy mezi rodiči, jakožto povinnými, a dětmi, jakožto oprávněnými (tzn. vztahy mezi předky a potomky vyplývající z ust. § 910-919 OZ), jedná se v tomto případě zejména o potřeby (které jsou výživným uspokojovány, jak je uvedeno výše) spočívající v nákladech na stravování, ošacení, školní pomůcky, léky, zájmovou činnost apod. Rozsah výživného se dle ust. § 913 odst. 1 OZ odvíjí nejen od odůvodněných potřeb oprávněného a jeho nemajetkových poměrů, ale taktéž i od schopností, možností a majetkových poměrů povinného¹⁸⁹.

Jak jsem také uvedla výše, vyživovací povinnost, která vzniká splněním základních předpokladů (musí být např. stanoveno najisto, kdo je matkou a kdo otcem dětí), zatěžuje v tomto případě především rodiče. Pohlíží se na ně tedy jako na povinné. Na tomto místě je však důležité poznamenat, že ačkoliv jsou v tomto případě za povinné považováni především rodiče, je vyživovací povinnost mezi předky a potomky (v linii přímé) povinností vzájemnou¹⁹⁰. Zatímco rodiče mají za úkol zajistit dětem takovou životní úroveň jako je ta jejich¹⁹¹, děti jsou zase recipročně povinny zajistit svým rodičům tzv. slušnou výživu¹⁹².

Rozhodným faktorem pro jakési rozdělení rolí v rámci vyživovacího vztahu je zcela logicky neschopnost jednoho z účastníků žít sám sebe. Na takového

¹⁸⁷ Srov. ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK Jan, ŠVESTKA Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. 126 s. ISBN 978-80-7478-325-8.

¹⁸⁸ V ust. § 697 a § 760-763 OZ jsou upraveny vyživovací vztahy mezi v rámci manželství, ust. § 910-919 OZ jsou věnována vyživovacím právům a povinnostem mezi rodiči a jejich dětmi, včetně výživného, které náleží neprovdané matce (ust. § 920 OZ). Společná ustanovení o výživném jsou obsažena v ust. § 921-923 OZ. Jediným právním pramenem upravujícím institut výživného však není pouze OZ, ale taktéž i zákon o registrovaném partnerství (zde je obsažena úprava výživného mezi registrovanými partnery).

¹⁸⁹ V rámci analýzy možností, schopností a majetkových poměrů povinného je taktéž potřeba zohlednit a zkoumat, zda se povinný nevzdal výhodnějšího zaměstnání (nebo jiné výdělečné činnosti či majetkového prospěchu), a to zcela bezdůvodně. Zákonodárce tímto chtěl předejít úmyslnému snižování výše výživného na úkor dítěte.

¹⁹⁰ Srov. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ust. § 910 odst. 1.

¹⁹¹ Srov. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ust. § 915 odst. 1.

¹⁹² Srov. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ust. § 915 odst. 2.

účastníka je pak pohlíženo jako na oprávněného, který má nárok na výživné. V tomto případě se zpravidla jedná o děti, kterým právo na výživné vzniká narozením *ex lege*. Práva na výživné se děti nemohou vzdát stejně jako se rodiče nemohou dobrovolně vzdát své vyživovací povinnosti¹⁹³. Ačkoliv práva na jednotlivá a opakující se plnění v souvislosti s výživným se nepromlčují, je závěrem důležité uvést, že právo na výživné jako takové se nepromlčuje¹⁹⁴.

Rodičovská odpovědnost tvoří velice významnou (dá si říci dokonce i nejdůležitější) skupinu práv a povinností rodičů vůči dětem¹⁹⁵. Jedná se o stěžejní atribut institutu rodičovství, jehož historie, co se tohoto terminologického označení týče, sahá až do roku 1998. Do souboru práv a povinností, které rodičovská odpovědnost zahrnuje, náleží především péče o děti (zahrnující primárně péči o tělesný, mravní a rozumový vývoj dítěte), ochrana dětí, udržování osobního styku s dětmi, zajištění výchovy a vzdělání dětí, určení místa bydliště dětí, zastupování dětí a taktéž správa jeho jmění¹⁹⁶. Rodičovská odpovědnost vzniká narozením dítěte a zaniká v okamžiku, kdy dítě nabude plné svéprávnosti. Co se týče jejího rozsahu, ten může upravit soud, avšak to se děje zřídka a na základě těch nejzávažnějších okolností (viz níže). I v situaci, kdy jsou děti v péči jednoho rodiče, má druhý rodič vůči dětem vykonávat svou rodičovskou odpovědnost. To však rodiče často neví, a i z toho důvodu se k určitým druhům péče staví odmítavě. Avšak nejen z tohoto důvodu je potřeba rodiče o jejich odpovědnosti edukovat. Je to potřeba i za účelem toho, aby si co nejdříve uvědomili, že spolu i v případě rozpadu jejich soužití musí kooperovat (aby mohli společně rodičovskou odpovědnost vykonávat)¹⁹⁷.

Rodiče jsou povinni pečovat o zdraví dětí a jejich vývoj, ať už se jedná o vývoj tělesný, mravní či rozumový, jak je již uvedeno výše. Rodiče hrají důležitou roli v životě dětí, zejména s ohledem na jejich výchovu. Míru a způsob participace rodičů na výchově se samozřejmě odvíjí od věku dětí (stejně jako vnímání okolního světa dětmi). Jinak budou rodiče pečovat o dítě tříleté a jinak o dítě, jež právě dovršilo dvanácti let. Vždy však, tzn. bez ohledu na věk dětí, mají

¹⁹³ Srov. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ust. § 855 odst. 1.

¹⁹⁴ Srov. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ust. § 613.

¹⁹⁵ Dle ust. § 865 odst. 1 OZ náleží rodičovská povinnost stejně oběma rodičům, tzn. má ji každý rodič, ledaže by této odpovědnosti byl zbaven.

¹⁹⁶ Srov. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ust. § 858.

¹⁹⁷ Srov. NOVÁKOVÁ, Markéta. Metodika: Zavádění interdisciplinární spolupráce v opatrovnickém řízení ve věci úpravy poměrů dětí po rozvodu. Praha: Cochem.cz. 51 s. Reg. č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/17_071/0007651.

však jít rodiče dětem příkladem. Zde je také potřeba zmínit, že i děti mají, dá se říct recipročně, své povinnosti vůči rodičům a rodině celkově (vyplývající např. z ust. § 886 odst. 1, 2 OZ). Z tohoto ustanovení vyplývá, že i děti (o které je řádně pečováno a jsou tedy k tomuto jednání i řádně vedeny rodiči) se mají podílet na chodu domácnosti, životě rodiny i na jejím hospodaření, to vše až do doby, kdy jsou schopny se samy žít.

Vyjma povinnosti o děti pečovat mají rodiče taktéž povinnost děti chránit. Na tuto povinnost je potřeba nahlížet v co nejširším smyslu, blíže toto hledisko rozvádí odborná literatura, dle které se ochrana dětí „týká jak ochrany jejich osoby v pravém smyslu, tak i ochrany jejich zájmů. Stejně tak lze pod pojem ochrany začlenit i povinnost vykonávat nad dětmi dohled¹⁹⁸ přiměřený jejich věku, temperamentu, schopnostem a rozumové vyspělosti.¹⁹⁹“

Osobní styk rodičů s dětmi je do jisté míry poměrně unikátním právem (i povinností). Rodiče toto právo (na rozdíl od výkonu povinnosti související s ochranou dětí) nemohou svěřit jiné osobě. Navíc i v případě, kdy rodiče jinak již k dětem nemají vůbec žádná práva, která by mohli vykonávat, náleží rodičům právě toto právo na styk. Jediný faktor, který může tento styk ovlivnit, je zájem dětí. Pakliže by zájem dětí byl v zásadním rozporu s osobním stykem s rodiči, může následně dojít k omezení tohoto práva soudem²⁰⁰. Je potřeba si totiž uvědomit, že i právo má své limity. V tomto případě tedy musí být zohledněny i emoce, vůle, chtění a city člověka. Jak děti, tak i rodiče, mají právo na to se společně stýkat, to ale pouze za předpokladu, že děti mají k rodičům citový vztah a je naprosto zjevné, že nedostatek tohoto osobního styku by mohl mít pro děti fatální následky (např. co se jeho osobnostního a sociálního rozvoje týče).

Vyjma rodičů mají samozřejmě právo na styk s dětmi i osoby příbuzné (a to bez ohledu na to, o jaký příbuzenský vztah se jedná) a taktéž i osoby

¹⁹⁸ Dohled může (na základě pokynu rodiče) vykonávat i jiná osoba nežli sám rodič. Mohou jej vykonávat např. prarodiče, ostatní příbuzní nebo například i školské zařízení. Je však důležité zmínit, že zanedbání tohoto dohledu může mít případně vliv i na posouzení náhrady škody. Osoba, která vykonávala dohled nad dítětem, tedy tzv. dozorcí osoba, má v případě, kdy dítěti něco stane (dozorcí osoba tedy zanedbá výše uvedené dohled nad dítětem) povinnost nahradit škodu. Z ust. § 2921 OZ vyplývá, že tuto škodu hradí osoba, jež zanedbala náležitý dohled nad dítětem společně a nerozdílně se škůdcem. Této povinnosti se dozorcí osoba může zprostit jedině v případě, kdy by prokázala, že dohled zanedbala a udělala tedy vše pro to, aby případné hrozící nebezpečí dítěti odvrátila.

¹⁹⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo* (§ 655 – 975). Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2014. 818 s. ISBN 978-80-7400-795-8.

²⁰⁰ Srov. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ust. § 872.

tzv. společensky blízké²⁰¹. Děti se taktéž mohou v souladu s ust. § 927 OZ hlásit o realizaci styku s konkrétními (výše zmíněnými) osobami. Kladné rozhodnutí soudu je však ale podmíněno ještě souhlasem dotčených osob. Právo na osobní styk s dětmi (a osobní styk jako takový) je jedním z nejdůležitějších práv spadajících do souboru práv a povinností, jež rodičovská odpovědnost zahrnuje. Důležitost osobního styku dokládá i shora uvedená judikatura ESLP, z níž vyplývá podstata sociálního rodičovství.

Další z významných povinností, které tvoří nedílnou součást rodičovské odpovědnosti, je bezpochyby zajištění výchovy a vzdělání dětí. I toto má (ve spojitosti s ostatními faktory) samozřejmě markantní vliv na následný vývoj dětí. Co se týče prostředků, jež rodiče volí při výchově dětí, o těchto bylo již pojednááno výše. Rodiče mají jít dětem vždy příkladem, mají být jejich vzorem a volit k tomuto takové výchovné prostředky, jež vyžadují okolnosti a které jsou v souladu se zdravím, rozvojem i důstojností dětí. Při rozhodování o vzdělání (či pracovním uplatnění dětí) mají rodiče *ex lege* povinnost vzít v potaz i jejich názor, jakož i jejich schopnosti a nadání²⁰². Tzn. že by rodiče měli vždy přihlídnout nejen k tomu, jakým směrem se děti chtějí dále vyvíjet, jaké mají zájmy a co je baví, ale taktéž i k tomu, co je s ohledem na schopnosti dětí pro ně zvládnutelné, v čem vynikají a v čem naopak nikoliv. To vše za účelem co nejlepší volby vzdělání dětí (ať už se tato volba týká např. základní školy či pouze nějakých zájmových kroužků dětí). Ačkoliv jsou však rodiče povinni zajistit dětem řádné vzdělání, je také vyjma schopností dětí, potřeba přihlídnout i ke schopnostem rodičů, zejména schopnostem finančním. Při naplnění této povinnosti (a práva) spočívající v zajištění vzdělání a výchovy je tedy nutné zohlednit i společenskou realitu jako takovou, jelikož významným (a zcela jistě i limitujícím) faktorem jsou pro některé rodiče i jejich majetkové poměry²⁰³.

Určení místa bydliště dětí je povinností (a právem) rodičů, u níž je kladen silný důraz především na dohodu rodičů. Tzn. že místo, kde bude dítě bydlet určují rodiče společně dle jejich dohody. Až v případě, kdy se rodiče nedohodnou, určí

²⁰¹ Dle ust. § 927 OZ mají právo stýkat se s dítětem „osoby s dítětem příbuzné, ať blíže či vzdáleně, jakož i osoby dítěti společensky blízké, pokud k nim dítě má citový vztah, který není jen přechodný, a pokud je zřejmé, že by nedostatek styku s těmito osobami pro dítě znamenal újmu.“

²⁰² Srov. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ust. § 880 odst. 2.

²⁰³ Srov. ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK Jan, ŠVESTKA Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. 116 s. ISBN 978-80-7478-325-8.

místo bydliště soud²⁰⁴. Určení místa bydliště samozřejmě ovlivňuje mnoho dalších faktorů a je poměrně logické, že v případě rozvodu či rozchodu rodičů (kteří nejsou schopni se na bydlišti dětí společně dohodnout) je jedním ze stěžejních faktorů rozhodnutí soudu o tom, komu z rodičů budou děti svěřeny do péče.

Dalšími povinnostmi spadajícími do množiny rodičovské odpovědnosti jsou taktéž i povinnosti spočívající v zastupování dětí a péči o jejich jmění. Rodiče jsou povinni zastupovat své děti při takových jednáních, ke kterým ještě nejsou právně způsobilé²⁰⁵. Zastávají roli zákonných zástupců dětí. Jedná se o zcela výjimečné postavení v životě dětí, a to i s přihlédnutím k tomu, že tento status nemůže mít, vyjma poručníka (v případě že děti rodiče nemají), právě nikdo jiný kromě rodičů. Zástupčí oprávnění rodičů je sice dle ust. § 892 odst. 2 OZ společné, nicméně v praxi jej může využívat každý z rodičů samostatně, tzn. matka nebo otec mohou děti v daných situacích zastupovat vždy zvlášť²⁰⁶. Předpokládá se totiž, že rodiče spolu v záležitostech, ve kterých děti zastupují (ať už fakticky společně či zvlášť), vždy souhlasí. Pokud by došlo ke střetu zájmů mezi rodiči samotnými, nebo např. i mezi rodiči a dětmi, je shora uvedené zástupčí jednání rodičů *ex lege* vyloučeno. Za děti pak bude jednat opatrovník, který je dle ust. § 892 odst. 3 OZ k tomuto jmenován soudem. Pakliže by rodiče toto nerespektovali a jednali střetu zájmů navzdory za děti, bylo by takto uskutečněné právní jednání považováno za jednání zdánlivé a nepřihlíželo by se k němu²⁰⁷.

Pokud se jedná o záležitost, jež vyžaduje odborného posouzení (a nejedná se o záležitost osobního stavu), jsou rodiče oprávněni k tomu uzavřít s odborně způsobilou osobou, jíž je např. advokát, daňový poradce nebo realitní makléř, smlouvu o zastoupení dětí. Tuto smlouvu však mohou s osobou disponující odbornými znalostmi v příslušné oblasti uzavřít i samy děti. Zde je však nutné poznamenat, že bez ohledu na míru odborné způsobilosti dotyčné osoby, má vždy

²⁰⁴ Dle ust. § 877 OZ „nedohodnou-li se rodiče v záležitosti, která je pro dítě významná zejména se zřetelem k jeho zájmu, rozhodne soud na návrh rodiče.“ V případě určení místa bydliště dítěte se o významnou záležitost bezpochyby jedná. Taktéž je třeba zmínit, že rozhodovací pravomoc má soud i tehdy, „vyloučil-li jeden rodič z rozhodování o významné záležitosti dítěte druhého rodiče.“

²⁰⁵ Srov. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ust. § 892 odst. 1.

²⁰⁶ OZ taktéž bere v úvahu i situaci, kdy rodiče nejsou schopni dohodnout se na tom, kdo z nich bude dítě v dané situaci zastupovat. V tomto případě je, dle ust. § 893 OZ, potřeba rozhodnutí soudu (na návrh jednoho z rodičů), který určí, kdo a jakým způsobem bude za dítě právně jednat.

²⁰⁷ Srov. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ust. § 554.

před touto osobou, tzv. smluvním zástupcem, přednost zástupce zákonný, tedy rodič (či případně poručník)²⁰⁸.

Rodiče mají taktéž povinnost (a právo) pečovat o jmění dětí (ust. § 896 a násl. OZ). Vždy jej musí spravovat s ohledem na péči řádného hospodáře a pokud tak nebudou činit, a způsobí-li dětem majetkovou škodu, jsou povinni tuto škodu nahradit. Tuto škodu přitom nahradí společně a nerozdílně²⁰⁹. V opačném případě, tzn. pokud rodiče jmění zhodnotí, nenáleží rodičům ta část majetku, o níž jmění navýšili (jelikož nemají poživací právo), tato část připadá opět dětem²¹⁰. Jinak je tomu samozřejmě v případě nákladů vynaložených ke správě jmění dětí.

Jedná-li se v rámci správy majetku dětí o běžnou záležitost či o záležitost, která je sice výjimečná (nikoliv běžná), avšak týká se zanedbatelné majetkové hodnoty²¹¹, jednájí za děti vždy rodiče samotní²¹². V opačných případech je k jednání vždy zapotřebí souhlasu soudu (jinak je na jednání rodiče opět nahlíženo jako na jednání zdánlivé)²¹³. Jedná se o případy právního jednání, kterým dítě např.:

- (i.) *„nabývá nemovitou věc nebo její část (podíl na nemovité věci) nebo s takovou věcí nakládá; nebo*
- (ii.) *zatěžuje majetek jako celek nebo jeho nikoli nepodstatnou část; nebo*
- (iii.) *nabývá dar nebo odkaz nikoli zanedbatelné hodnoty, odmítá dědictví apod.; nebo*
- (iv.) *uzavírá smlouvu zavazující k opětovnému dlouhodobému plnění nebo smlouvu týkající se bydlení, zejména smlouvu nájemní atd.,“²¹⁴ dále dle ust. § 898 odst. 2 OZ.*

Povinnost a právo rodičů spočívající ve správě jmění dětí zaniká v okamžik nabytí jeho svéprávnosti. Rodiče musí jmění (jež spravovali, a to včetně jeho

²⁰⁸ Srov. ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK Jan, ŠVESTKA Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. 117 s. ISBN 978-80-7478-325-8.

²⁰⁹ Srov. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ust. § 896 odst. 3.

²¹⁰ Srov. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ust. § 899.

²¹¹ Z komentářové literatury k ust. § 898 OZ vyplývá, že o zanedbatelnou majetkovou hodnotu se jedná tehdy, pokud plnění nepřesahuje řádově desítky či stovky korun.

²¹² Srov. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ust. § 898 odst. 1.

²¹³ Taktéž v případě, kdy by správa jmění dítěte byla pro rodiče správou příliš náročnou (či by jmění dítěte bylo natolik rozsáhlé, že by hrozilo, že rodiče tuto správu nebudou schopni zajistit),

²¹⁴ ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK Jan, ŠVESTKA Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. 118 s. ISBN 978-80-7478-325-8.

součástí) dětem odevzdat do jejich správy tzv. bez zbytečného odkladu, nejpozději však do šesti měsíců od doby, kdy nabyly již zmíněné svéprávnosti²¹⁵. Pokud děti žádají, předávají rodiče dětem doposud spravované jmění společně s celkovým vyúčtováním jeho dosavadní správy. Není to však nutné, pokud toto děti nevyžadují²¹⁶.

Ke shora uvedenému souhrnu práv a povinností mezi rodiči a dětmi, který zahrnuje samotná rodičovská odpovědnost²¹⁷, lze konstatovat, že se jedná o práva a povinnosti dlouhodobého charakteru, které rozhodně nelze vyčerpat jednorázovým jednáním rodičů.

Rodičovskou odpovědnost mají zpravidla oba rodiče. „Zpravidla“ uvádím proto, jelikož rodič může být takové rodičovské odpovědnosti zbaven²¹⁸ či může být *ex lege* (nebo rozhodnutím soudu) omezen v jejím výkonu. Při takovýchto vážných krocích soudu však nehraje roli pouze zákonná díkce (a zákonná pravidla), ale taktéž samozřejmě, a především, zájmy dětí. Zde je taktéž potřeba zdůraznit, že odpovědnost rodičů je úzce spjata s jejich svéprávností čili „*rozhodne-li soud o omezení svéprávnosti jednoho z rodičů, rozhodne zároveň o jeho rodičovské odpovědnosti.*“²¹⁹ Zde je pak potřeba rozlišovat, dle ust. § 868 odst. 1, 2 OZ, zda se jedná pouze o částečnou svéprávnost jednoho z rodičů s ohledem na jeho věk (tzn. když se jedná ještě o nezletilého rodiče) či o svéprávnost omezenou v důsledku rozhodnutí soudu. Analýza a interpretace této problematiky rozhodně není jedním

²¹⁵ Srov. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ust. § 902 odst. 1.

²¹⁶ Srov. Tamtéž.

²¹⁷ Za práva a povinnosti dlouhodobého charakteru lze však považovat i práva statusová, práva spojená s osobností dítěte, práva osobnostní povahy a vyživovací povinnost rodičů

²¹⁸ Smyslem zbavení rodičů rodičovské odpovědnosti rozhodně není uložení sankce (navzdory tomu, že samozřejmě se zbavením této odpovědnosti pozbudou některých rodičovských práv k dítěti) rodičům, ale zejména ochrana zájmů dítěte, což vyplývá i z komentářové literatury k OZ. Rodič může být zbaven rodičovské odpovědnosti ze dvou základních důvodů (existuje však i několik zvláštních důvodů, jež vedou ke zbavení rodičovské odpovědnosti jako je spáchání trestného činu rodičem proti dítěti, použití dítěte rodičem ke spáchání trestného činu či spolupachatelství, účastenství rodiče a trestném činu společně s dítětem). Rodiče mohou být zbavení rodičovské odpovědnosti za její zneužívání či za zneužívání jejího výkonu, přičemž za toto zneužívání je, dle rozsudku Nejvyššího soudu, sp. zn. 30 Cdo 3031/2011, ze dne 29.03.2012, považováno především „*ohrožení tělesného a duševního vývoje dětí, umožnění páchat jim trestnou činnost, svádění k nemorálnímu způsobu života, týrání dětí apod.*“, a dále za zanedbávání rodičovské odpovědnosti či jejího výkonu tzv. závažným způsobem, za níž se, dle shora uvedeného rozsudku Nejvyššího soudu, považuje „*dlouhodobé neplnění rodičovských práv a povinností k nezletilému, absolutní nezáměr o nezletilého, zejména o jeho výchovu a výživu, trvalé ponechání dítěte ve výchovném zařízení spojené s nezáměrem o toto dítě a s neprojevením snahy převzít je do rodinné výchovy, nemorální způsob života rodičů, soustavné neplnění vyživovací povinnosti k dítěti, trestní postih pro zanedbávání povinné výživy apod.*“

²¹⁹ ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ust. § 865 odst. 2.

z klíčových témat této rigorózní práce, je však na místě ke shora uvedeným situacím uvést alespoň základní informace.

V případě, že je jeden z rodičů nezletilý (tedy pouze částečně svéprávný), je výkon jeho rodičovské odpovědnosti *ex lege* pozastaven do doby, nežli nabude plné svéprávnosti, ať už ji nabude jakkoliv (např. uzavřením manželství před nabytím zletilosti, přiznáním plné svéprávnosti soudem či tradičně dovršením osmnáctého roku života). I takový rodič má však, pozastavené rodičovské odpovědnosti navzdory, zachováno právo (a s tím i související povinnost) o děti pečovat. Soud však může i právo na péči o děti podmiňovat nabytím plné svéprávnosti rodiče²²⁰. Oproti tomu v případě, kdy je svéprávnost dotyčného rodiče omezena (v oblasti rodičovských práv), a to bez ohledu na jeho věk, má rodič po dobu omezení taktéž *ex lege* pozastaven výkon rodičovské odpovědnosti, soud zde však (pokud vyhodnotí, že se jedná o kvalitního rodiče a toto rozhodnutí je opět v souladu se zájmem dětí) naopak může rozhodnout o tom, že se dotyčnému rodiči právo výkonu povinnosti, péče o děti, jakož i osobního styku s dětmi zachovává²²¹.

Shora uvedené případy jsou jen příkladným výčtem situací, kdy může soud do rodičovské odpovědnosti sám zasáhnout. Mezi další případy patří např. situace, kdy rodiči brání nějaká závažná okolnost ve výkonu jeho rodičovské odpovědnosti (typickým praktickým příkladem je třeba dlouhodobá hospitalizace, ústavní léčení či situace, kdy se rodič nachází ve výkonu trestu odnětí svobody), soud pozastaví výkon odpovědnosti rodiče a ustanoví dětem poručníka (srov. ust. § 869 a § 928 odst. 1 OZ). Dále se může jednat o situaci, kdy rodič nevykonává svou rodičovskou odpovědnost řádně, soud s přihlédnutím k zájmům dětí omezí rozsah rodičovské odpovědnosti či pouze její výkon²²² (dle intenzity a míry jakéhosi nevhodného jednání rodiče vůči dětem)²²³ a ustanoví opatrovníka (srov. ust. § 870 a § 943 a násl. OZ). Dalším typickým příkladem je situace, kdy soud již přímo rozhoduje o zbavení

²²⁰ Srov. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ust. § 868 odst. 1.

²²¹ ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK Jan, ŠVESTKA Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. 112 s. ISBN 978-80-7478-325-8.

²²² Na tomto místě je tedy potřeba poznamenat, že je důležité rozlišovat, zda dochází na základě rozhodnutí soudu k omezení samotné rodičovské odpovědnosti či pouze k omezení jejího výkonu. Jak ze shora uvedeného textu logicky vyplývá, přistoupení k soudnímu rozhodnutí spočívajícímu přímo v omezení samotné rodičovské odpovědnosti je mnohem závažnějším řešením nežli omezení jejího výkonu. Soud k němu přistupuje v situacích ohrožujících zájmy dětí (s přihlédnutím k tomu, že by omezení pouhého výkonu, nikoliv přímo odpovědnosti, nepostačovalo). Z tohoto důvodu je potřeba rozlišovat pojmy mít rodičovskou odpovědnost, nést rodičovskou odpovědnost a vykonávat rodičovskou odpovědnost.

²²³ Takovým nevhodným jednáním (tedy nikoliv řádným výkonem rodičovské odpovědnosti) se nejčastěji rozumí ty situace, kdy rodič nenakládá řádně s majetkem dítěte, tedy řádně jej nespravuje.

rodičovské odpovědnosti. Ke zbavení rodičovské odpovědnosti se soud uchýlí tehdy, když rodič výkon odpovědnosti buď zneužívá nebo jej závažným způsobem zanedbává na úkor dětí. Dle usnesení Nejvyššího soudu, sp. zn. 30 Cdo 2873/2005, ze dne 30.08.2006 se závažným zanedbáváním rodičovské odpovědnosti rozumí *„zejména dlouhodobé neplnění rodičovské odpovědnosti, trvalé ponechání dětí ve výchovném zařízení spojené s nezájmem o tyto děti a s neprojevením snahy převzít je do rodinné výchovy, nemorální způsob života rodičů, soustavné neplnění vyživovací povinnosti k dětem, trestní postih pro zanedbávání povinné výživy apod. O takové zanedbávání jde i v případě, kdy rodič o děti po dlouhou dobu neprojevil jakýkoliv zájem, neposílá jim žádné dárky, nad rámec běžného výživného jim neposkytuje ničeho, neinformoval se o jejich zdravotním stavu ani prospěchu ve škole a nepokusil se s nezletilými navázat kontakt.“* Ke zbavení rodičovské odpovědnosti však může dojít i v souvislosti s trestnou činností (a to trestnou činností rodiče vůči dětem či trestně nepostižitelnou činností dětí, kterou rodič zneužil ke spáchání trestného činu, na němž se on sám podílel), jak jsem již uváděla výše²²⁴. V situaci, kdy je rodič takto zbaven rodičovské odpovědnosti, soud ustanoví poručníka (srov. ust. § 871 odst. 1 a § 928 odst. 1 OZ).

Nejenom ve shora uvedených situacích týkajících se omezení rodičovské odpovědnosti (či pouze jejího výkonu), anebo úplného zbavení rodičovské odpovědnosti, musí vždy soud přihlížet k zájmu dětí. Soud totiž, jak jsem rovněž uváděla výše, může v souvislosti s omezením²²⁵ či zbavením, rozhodovat i o omezení (či naopak zachování) osobního styku s dětmi, přičemž osobní styk rodičů s dětmi je, jak vyplývá z podstaty a důležitosti výše zmíněného sociálního rodičovství, stěžejním faktorem majícím vliv na následný vývoj dětí.

Zájem dětí soud zohledňuje nejen ve shora uvedených situacích, ale taktéž i při rozhodování o výkonu rodičovské odpovědnosti v případě rozvodu manželství či v případě, kdy spolu rodiče nežijí. Na tomto místě je však potřeba konstatovat, že zájem dětí je zcela zásadním hlediskem (jak pro orgány, tak i pro rodiče), a to za všech okolností, nejen při rozhodování soudem. Toto rovněž dokládá i fakt,

²²⁴ Srov. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ust. § 871 odst. 2.

²²⁵ Ze zákonné díkce, konkrétně z ust. § 872 OZ, explicitně vyplývá, že soud vždy před rozhodnutím „o omezení rodičovské odpovědnosti posoudí, zda je vzhledem k zájmu dítěte nezbytné omezit právo rodiče osobně se stýkat s dítětem. Dojde-li ke zbavení rodiče rodičovské odpovědnosti, zůstává rodiči právo osobně se stýkat s dítětem jen v případě, že soud rozhodne o zachování tohoto práva rodiči s přihlédnutím k zájmu dítěte.“

že všechna shora uvedená práva (a s nimi související povinnosti) jsou právy dlouhodobého charakteru, včetně rodičovské odpovědnosti.

2.3.3. Postavení dětí v rodičovském konfliktu

Jak jsem již uvedla výše, pomyslným účastníkem rodičovského konfliktu jsou ve skutečnosti bohužel často i děti, nikoliv pouze rodiče.

Jejich postavení v něm je poněkud složité, jak s ohledem na možná řešení rodičovského konfliktu (viz výše), tak i s ohledem na jejich práva a povinnosti celkově (taktéž viz výše). Ve spojitosti s možnými způsoby řešení lze složitost jejich postavení vyvozovat z neznalostí, mylných představ nebo mýtů spojených s typy péče, které následně přispívají k eskalaci rodičovského konfliktu. Pravdou tedy je, že zcela neopominutelnými účastníky, ačkoliv pasivními, nikoliv aktivními jako je tomu v případě rodičů, jsou i samy děti. Ať už si totiž rodiče „své účty vyřizují“ prostřednictvím svých dětí či nikoliv, děti vždy pocítují, že se soužití jejich rodičů rozpadá. Pokud by o rozchodu rodičů měly rozhodovat děti samy, je dle mého názoru téměř 90% šance, že by se rodiče v žádném případě nerozešli.

S ohledem na shora uvedené, a sice, že i děti jsou účastníky rodičovského konfliktu, je tedy potřeba věnovat pozornost i jejich právům, která jsou právě rodičovským konfliktem porušována. Tato práva a jejich uplatnění však hrají velkou roli při volbě řešení výše uvedeného konfliktu, kdy je např. na participační práva dětí potřeba klást velký důraz (což může být splněno právě v situaci, kdy se rodiče rozhodnou uzavřít dohodu týkající se péče o nezletilé a jsou tak schopni i v případě rozpadu jejich soužití dále kooperovat).

Mezi nejdůležitější práva dětí uplatňovaná v rámci rodičovského konfliktu patří především práva participační, která jsou garantována (nejen) Úmluvou o právech dítěte. V čl. 12 této Úmluvy je uvedeno že „*státy, které jsou smluvní stranou úmluvy (tj. ČR), zabezpečují dětem, které jsou schopny formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jich dotýkají, přičemž se názorům dětí musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jejich věku a úrovni.*“ Z citovaného článku tedy vyplývá, že děti mají právo na to být zapojeny do řízení, které se jich týká, tzn. mají právo nejen svobodně vyjadřovat své názory, ale taktéž být i informovány o vývoji daného řízení a s ním souvisejících skutečnostech (o podstatě řízení, dopadech na děti, a především o možném výsledku řízení).

V ČR jsou participační práva dětí garantována nejen shora uvedenou mezinárodní Úmluvou o právech dítěte, ale taktéž i vnitrostátními předpisy. Rovněž z ust. § 100 odst. 3 OSŘ vyplývá, že v řízení, v němž jsou účastníkem nezletilé děti (které jsou schopny formulovat své vlastní názory, viz obdobná citace výše), má soud postupovat tak, aby byl zjištěn jejich názor²²⁶, přičemž tento názor zjišťuje soud např. jejich výslechem. Ve některých případech je možné zjišťovat názor dětí i prostřednictvím jejich zástupce, kolizního opatrovníka (OSPOD) či znaleckým posudkem. Shora uvedené ust. OSŘ tak dětem zajišťuje v daném řízení postavení subjektu, nikoliv objektu (děti mají právo na to být vyslechnuty, právo na to vyjádřit svůj názor na projednávanou záležitost a vyjadřovat se k průběhu předmětného řízení). Je však důležité zmínit, že se ve shora uvedených případech jedná o práva²²⁷, nikoliv o povinnosti²²⁸.

Soud samozřejmě musí před provedením výslechu dětí zvážit veškeré okolnosti, tzn. zda je výslech (s přihlédnutím k účelu) účelným či nikoliv nebo zda není pro děti nepřiměřeně zatěžujícím apod. Vzhledem k tomu, že soudní řízení může být často stresujícím i pro dospělé osoby, je tak zcela logické, že o to více nepříjemné musí být takové řízení pro děti samotné, obzvláště v případě, kdy je v rámci řízení řešena otázka péče o ně v souvislosti s rozpadem soužití jejich rodičů. Aby bylo předejito nadměrnému stresu dětí (a především s ohledem na možný střet zájmů), je tedy v rámci Opatrovnických řízení obvyklé ustanovení tzv. kolizního opatrovníka (o jehož výkonu je již pojednááno výše). Kolizní opatrovník by měl samozřejmě znát všechna práva dětí, které vyplývají z jejich role účastníka v Opatrovnickém řízení. Jako jejich zástupce totiž musí činit maximum, aby mohl díky těmto právům a povinnostem naplnit jejich nejlepší zájem (byť definice nejlepšího zájmu jako takového vlastně neexistuje). Toto je taktéž potřeba dětem vysvětlit. Dle čl. 3 Úmluvy o právech dítěte jsou „*děti, které mají dle vnitrostátních předpisů dostatečnou schopnost chápat situaci, budou mít v soudním*

²²⁶ Co se týče řízení o určení otcovství, o němž je pojednááno v předchozích kapitolách této rigorózní práce, v tomto případě soud nezjišťuje názor dítěte, naopak pouze sleduje „*přirozený stav věci, tedy kdo je skutečným rodičem dítěte, jako danou a neměnnou hodnotu, která je objektivně zjiřitelná na základě vědeckého poznání*“ (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.10.2017, sp. zn. 21 Cdo 1852/2017).

²²⁷ Právo být vyslechnuto a právo vyjádřit svůj názor na danou záležitost zákon přiznává dítěti bez ohledu na daný předmět řízení, jestliže ze zákona neplyne opak. Je však předpokládáno, že dítě je schopno pochopit, o čem je v řízení pojednááno. V případě ustanovení kolizního opatrovníka, je soudem dbáno na to, aby byl tento kolizní opatrovník v tzv. účinném kontaktu s dítětem (srov. náleží Ústavního soudu, č. j. II ÚS 725/18-2, ze dne 08.10.2018).

²²⁸ Nález Ústavního soudu, sp. zn. II. ÚS 2866/17-2, ze dne 28.02.2018 [online]. Dostupné z webových stránek www.beck-online.cz.

řízení, které se jich týká, zaručena následující práva nebo budou mít možnost se těchto práv domáhat, tj. dostávat příslušné informace, konzultovat a vyjadřovat svůj názor a být informována o možných důsledcích vyhovění jejich názoru a o možných důsledcích jakéhokoliv rozhodnutí.“

Úloha zástupce rozhodně není úlohou jednoduchou. Takový zástupce musí být přinejmenším alespoň částečně osobou empaticky nadanou, schopnou s dětmi otevřeně komunikovat a klást jim ty správné dotazy, aby zjistil vše, co potřebuje. Kolizní opatrovník realizuje s dětmi tzv. informační rozhovor, ve kterém jde především o výměnu informací, tzn. dětem informace sděluje a od dětí informace taktéž i recipuje. Důležité však je, aby děti k danému rozhovoru co nejlépe motivoval, zaujal je a vzbudil v nich zájem komunikovat²²⁹. Dr. Martine F. Delfos je holandskou psycholožkou a terapeutkou, která již přes 40 let s dětmi pracuje, resp. nejen s dětmi, ale i s mladistvými a mladými dospělými. V jejích knihách je tak přehledně sepsáno, jak by měli nejen rodiče, ale i profese participující na Opatrovnických řízeních, komunikovat s dětmi.

Dle Delfos záleží na věku dětí, dle kterého pak lze zvolit strukturu daného rozhovoru. Struktura většinou sestává z metakomunikace, formy rozhovoru, verbálních i nonverbálních aspektů, technik dotazování (*příloha č. 5 této rigorózní práce*)²³⁰ a motivace²³¹. Metakomunikace spočívá v tom, že si kolizní opatrovník a děti nejprve sdělí, jak bude rozhovor probíhat, za jakým účelem se tento rozhovor realizuje, jaká je pozice kolizního opatrovníka a také že si mezi sebou mohou důvěřovat. Co se týče forem rozhovoru, kolizní opatrovník a děti spolu spíše povětšinou hovoří vedou dialog, avšak mohou jej kombinovat s hrou, pohybem, malováním apod. Čím mladší děti jsou, tím spíše bude hrát roli nonverbální komunikace mezi nimi a kolizním opatrovníkem. V každém případě (a v každém věku) je však potřeba děti k rozhovoru motivovat²³². Kolizní opatrovník musí být tedy schopen rozeznat, co je pro děti zatěžující a co nikoliv, aby mohl potřebné dotazy dětem pokládat tak, aniž by kolem nich vytvářel stresující atmosféru. Zástupce musí být osobou vnímavou, jelikož v některých případech děti nejsou schopny s cizí osobou dostatečně komunikovat, rozhodně ne na počátku jejich

²²⁹ Srov. ŠÍNOVÁ, Renáta. Metodika SAMKO: Analýza procesu přechodové fáze. Praha: Cochem.cz. 58 s. Reg. č. CZ.03.2.X/0.0/0.0/18_095/0011282.

²³⁰ Srov. Tamtéž.

²³¹ Srov. DELFOS, Martine F. Pověz mi... Jak vést profesionální rozhovor s dětmi mezi 4-12 lety. Praha: Portál. 2018. 100 s. ISBN 978-80-262-1327-7.

²³² Srov. Tamtéž.

rozhovoru, a zástupce je tak odkázán na neverbální komunikaci. Ke zjištění názorů a přání dětí mohou samozřejmě kolizní opatrovníci volit i jinou cestu nežli pouze cestu „jednoduchého“ rozhovoru. Mohou k tomuto využívat různé pomůcky jako jsou karty, figurky osob, mapy rodiny apod.²³³

Důvodem, proč děti s těmito osobami nechtějí komunikovat a nechtějí jim sdělovat své pocity, svůj pohled na danou věc, ale i zcela objektivní informace o vztahu jejich rodičů a chodu jejich domácnosti, je především ten, že v takové osoby nemají důvěru²³⁴. Často totiž mají za to, že tyto osoby (ať už se jedná o kolizního opatrovníka, advokáta či soudce) budou veškeré informace, které jim interně sdělují, veřejně prezentovány, ba dokonce použity proti nim. Je proto třeba, aby si kolizní opatrovníci, ale i jiné osoby, jež participují v Opatrovnických řízeních, uvědomili, že musí dětem vše, klidně i opakovaně, vysvětlovat, ubezpečovat je o tom, že jednájí v jejich zájmu a dle toho také samozřejmě následně i konat.

Rozhovory s dětmi, jakožto tzv. kolizní opatrovníci, vedou především pracovníci OSPOD²³⁵. Soudci, jak jsem již uvedla výše, se k těmto rozhovorům ne příliš často uchylují²³⁶ a pokud ano (po zvážení veškerých rizik s tímto spojených), rovněž se snaží (nebo by se alespoň měli snažit) zajistit dětem co nejméně stresující podmínky. Je důležité, aby děti věděly, že soudní jednání je protokolováno a vše, co děti soudci sdělí, může být následně obsahem veřejné listiny (tzn. k těmto informacím se dostanou všichni účastníci řízení, tj. rodiče a také i jejich zástupci). Na Okresním soudu v Tachově, který je v rámci způsobu vedení Opatrovnických řízení soudem velice progresivním, byla např. pro tyto účely utvořena v jeho prostorách místnost sloužící přímo pro výslech dětí. Volbu místnosti v rámci prostor výše zmíněného soudu, její design i uspořádání navrhovali bytoví designéři za pomoci psychologů tak, aby se děti cítily v takové místnosti příjemně, tzn. aby zde byl dostatek světla, aby místnost byla dostatečně barevná, nikoliv černobílá apod. Součástí této místnosti je i herna, televize a další

²³³ Srov. TRÁVNÍČKOVÁ, Michaela. Strategie participace dítěte v agendách Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí. Brno: Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí. 12 a násl. s. Reg. č. CZ.03/2.63/0.0/0.0/15_017/0003544.

²³⁴ Srov. JÜRGEN, Rudolph. Du bist mein Kind. Vyd. 1. Berlín: Schwarzkopf, 2007. 40 s. ISBN 978-38-9602-784-9.

²³⁵ Jedná se o pracovníky z Odboru sociálněprávní ochrany dětí, jehož hlavním úkolem je zajišťovat zájem a blaho dítěte, být účinnou ochranou rodiny a rodičovství a taktéž ctít vzájemná práva rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči.

²³⁶ Přestože jsou k zajištění participace dětí vyzýváni i prostřednictvím Ústavního soudu, viz náleží Ústavního soudu, sp. zn. I. ÚS 3304/13, ze dne 19.02.2014.

pomůcky, díky nimž mohou soudci (ale samozřejmě i kolizní opatrovníci, jimž je tento prostor poskytován) na počátku rozhovoru navázat s dětmi kontakt a „*prolomit*“ tak často rozpačitou počáteční atmosféru. Tomuto nástroji je věnována příslušná pasáž v rámci následujících kapitol zaměřujících se na fungování Okresního soudu v Tachově.

Význam participačních práv dětí je taktéž úzce spjat (a mění se) s jejich věkem. Je naprosto logické, že i přestože jsou děti oprávněné se vyjadřovat ve všech záležitostech svobodně a jejich zájem je zájmem primárním, je potřeba, aby i k těmto vyjádřením přihlížel soud maximálně objektivně, s dostatečným odstupem při zohlednění všech faktorů, jež by mohly tato vyjádření ovlivňovat, včetně věku dětí. Je totiž logické, že jinak bude situaci posuzovat tříleté dítě a jinak dítě, které právě dovršilo deseti let (jak jsem již uvedla shora). Toto omezení taktéž vyplývá i z čl. 12 Úmluvy o právech dítěte, kde je uvedeno, že „*názorům dětí se musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jejich věku a úrovni.*“ Požadavky dětí i jejich pohled na věc jsou tedy samozřejmě zcela stěžejními pro soudní řízení, nicméně soud nemůže pouze na jejich základě v daném řízení rozhodnout. Pokud by totiž pro rozhodnutí postačoval „*pouhý*“ názor dítěte, nemuselo by tak být dané řízení vůbec vedeno.

Ke shora uvedené problematice (související s věkem a názory dětí) se v minulosti vyjádřil Ústavní soud ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 1554/2014 ze dne 30.12.2014, v němž judikoval, že „*kritérium přání dětí neznamená, že by děti snad měly spor o svěřeni do péče „rozhodovat“; soud k přání dětí přihlíží a ve svém rozhodnutí je pak musí zohlednit, nikoli však bez dalšího plně respektovat. Přání dětí je důležité zohlednit, ať už jsou děti v jakémkoli věku. Výslovně vyjádřený názor dětí je však třeba hodnotit s přihlédnutím k jejich věku, patnáctiletý teenager je schopen jednoznačněji své názory a přání srozumitelně verbalizovat, verbální vyjádření názoru tříletého dítěte nemusí být tak směrodatné. U mladších dětí je třeba hodnotit verbální vyjádření jejich názoru s přihlédnutím k jejich věku, rozumové vyspělosti i možnosti jejich manipulace. Případně je u velmi malých dětí třeba zkoumat i jiné metody komunikace, kterými ukazují své porozumění a preference, jako například řeč těla, výrazy ve tváři či kresby.*“²³⁷

²³⁷ K otázce relevance názoru dítěte a zejména taktéž k otázce, do jaké míry a zda vůbec má k těmto názorům dítěte soud přihlížet se Ústavní soud vyjadřoval již několikrát, a to nejen prostřednictvím tohoto nálezu, ale taktéž i ve svém usnesení, sp. zn. II. ÚS 1649/2013, ze dne 08.08.2013, kdy uvedl, že „*ani z čl. 12 Úmluvy o právech dítěte nelze dovodit, že by názor dítěte, o kterém je v soudním řízení rozhodováno, byl pro soud zavazující.*“

Vzhledem k tomu, že je poměrně problematické určit, v jakém věku je děti již možné vyslychat, uchýlil se zákonodárce k definici ustanovení ve formě doporučení, tedy ve formě tzv. vyvratitelné domněnky. Z ustanovení § 867 odst. 2 OZ tedy vyplývá, že „o dětech starších dvanácti let se má za to, že jsou schopny informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit.“ Každé dítě se totiž vyvíjí jinak rychle a každé dítě má jinou úroveň rozumových schopností. Nejen že děti, které jsou již dostatečně rozumově vyspělé, dokážou formulovat své vlastní myšlenky a vyjadřovat se ve všech záležitostech, dokážou i recipovat a chápat možnost být součástí takového soudního řízení a zapojovat se do něj.

V případě, že soud nezabezpečí dětem právo vyjádřit se k danému řízení (s přihlédnutím ke všem shora uvedeným faktorům, viz emoční vybavenost, věk či rozumová vyspělost), jedná se o procesní vadu, kdy je její závažnost posuzována dle ust. § 219a odst. 1 písm. a) OSŘ. Odvolací soud je tedy pro vady spočívající v nedostatku podmínek řízení či „pro vady, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, a za odvolacího řízení nemohla být zjednána jejich náprava,“ oprávněn v takovém případě dané rozhodnutí zrušit.

Participační práva dětí nejsou omezena pouze na práva související se svobodným projevem jejich názorů apod. Aby se mohly děti k věci kvalifikovaně vyjádřit, potřebují být dostatečně informovány o daných záležitostech. Způsoby informování dětí mohou být různé (mohou být informovány prostřednictvím vytvořených webových stránek, dopisů, či samozřejmě osobně nebo prostřednictvím telefonického hovoru)²³⁸.

Zatímco OSŘ se zaměřuje na schopnost dětí vytvářet si, s ohledem na jejich věk a rozumovou vyspělost, vlastní názor (viz výše), ZŘS klade důraz na práva dětí být o vývoji soudního řízení dostatečně informovány, včetně jeho možných důsledků a dopadů²³⁹. Ve vyšší úrovni participace jsou pak děti za pomoci kolizního opatrovníka dokonce i zapojovány do hledání řešení jejich komplikované rodinné situace. „Cílem participace není a nemá být psychologická pomoc dítěti ani dlouhodobé psychologické poradenství, provázení či práce s dětmi. Může však v případě potřeby zahrnovat nárazovou krizovou intervenci či jednorázové

²³⁸ Srov. TRÁVNÍČKOVÁ, Michaela. Strategie participace dítěte v agendách Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí. Brno: Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí. Reg. č. CZ.03/2.63/0.0/0.0/15_017/0003544. 9 a násl. s.

²³⁹ Srov. ČESKO. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Ust. § 20 odst. 4.

*psychologické poradenství a samozřejmě poradenství v oblasti dalších služeb, které může dítě využít.*²⁴⁰

Vzhledem k tomu, že je celkem paradoxní, že děti svému zástupci (tj. koliznímu opatrovníku), který zde má být primárně pro něj, nevěří, lze shora uvedené ustanovení považovat za ustanovení, které v rámci legislativy má své místo. Je tedy potřeba dětem opakovaně vysvětlovat a edukovat je o tom, že justice rozhodně není nástrojem sloužícím k tomu jim ublížit (či jejich rodičům), naopak je (či alespoň má být) nástrojem, jak je vést.

Stejně jako kdysi uvedl francouzský spisovatel a novinář, Albert Camus: „*Nekráčej přede mnou, možná za tebou nepůjdu. Nekráčej za mnou, možná tě nebudu vést. Kráčej vedle mě a buď můj přítel.*“²⁴¹ Z této myšlenky rovněž vychází i soubor Pokynů Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem, který byl přijat dne 17.11.2010. Jedná se o soubor pokynů sestavený na základě již stávajících mezinárodních a evropských norem a standardů (vyplývajících zejména z Úmluvy o právech dítěte a Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí, č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících, tj. Evropské úmluvy o lidských právech), přičemž veškeré tyto pokyny jsou koncipovány tak, aby zaručovaly účinný přístup dětí k justici a taktéž i vhodné zacházení s nimi v rámci celé justice. Vztahují se na všechny právní oblasti, včetně práva trestního, občanského či správního. Tyto pokyny jsou postaveny na stejných základech jako shora uvedené teze, a sice na základech, kdy primárně zohledňovanými aspekty jsou zájem dětí, péče o ně, vzájemný respekt rodičů vůči sobě, ale i vůči dětem a naopak, rovné zacházení a právní stát. Pokyny jako takové se pak zaměřují na obdobné otázky, o jakých je pojednáváno výše, a to konkrétně na právo dětí na informace, zastoupení, ochranu soukromí, bezpečnost apod.

Vyjma participačních práv mají děti taktéž (a to bez ohledu na to, zda se rodiče rozcházejí, rozvádí či zda spolu žijí) právo na péči a výchovu obou rodičů. Toto právo dle mého názoru souvisí i s již shora uvedenou judikaturou ESLP, z níž vyplývá důležitost sociální role rodiče v životě dětí. Děti mají již od počátku, tzn. od jejich narození, právo na to znát své rodiče a taktéž právo na to, aby je oba tito

²⁴⁰ TRÁVNÍČKOVÁ, Michaela. Strategie participace dítěte v agendách Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí. Brno: Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí. Reg. č. CZ.03/2.63/0.0/0.0/15_017/0003544. 4 s.

²⁴¹ Albert Camus. *Citáty.net* [online]. 23.06.2022 [cit. 21.07.2022]. Dostupné z: www.citaty.net.

rodiče vychovávali²⁴². Dle čl. 18 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte platí, „že oba rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dětí. Rodiče, nebo v odpovídajících případech zákonní zástupci, mají prvotní odpovědnost za výchovu a vývoj dětí. Základním smyslem jejich péče musí být přitom zájem dětí.“

O rodičovské odpovědnosti²⁴³ je již pojednáváno výše v předchozí kapitole týkající se rodiny a rodičovství. Co však stojí za zmínku je opětovně kladený důraz na zájem dětí. Jak z právních předpisů, tak i ze samotné judikatury totiž vyplývá, že by nejen rodiče, ale i soud, měli vždy za jakýchkoli okolností postupovat v souladu se zájmem dětí. Jak jsem již uvedla shora, existuje opravdu minimum případů, kdy by samy děti apelovaly na rodiče, aby se za účelem jakéhosi uklidnění rodinných vztahů rozešli či rozvedli. Navíc děti s takovým přístupem jsou, dle mého názoru, dětmi rodičů, kteří se je snaží dlouhodobě edukovat a informovat je o rodinných problémech tak, aby děti pochopily, z jakého důvodu bude lepší, když se jejich rodiče rozejdou. Mám ale důvodné pochybnosti o tom, že se o takové rodiče jedná i v případě, kdy mezi nimi existuje (a graduje) rodičovský konflikt.

V praxi tak bohužel bývá celkem běžné, že děti jsou jakýmsi hromosvodem rodičovského konfliktu a po rozpadu soužití rodičů zůstávají v péči jednoho z nich (do doby rozhodnutí soudu s opravdu minimálním stykem s rodičem druhým). Ani soudy často do těchto rodičovských konfliktů nevnáší příliš pozitivního světla, a to ať už pasivně či aktivně jejich rozhodnutím. Pokud v životě dětí dlouhodobě absentuje přítomnost jednoho z rodičů, může to na ně mít následně nepříznivý dopad. Což mimochodem vyplývá i ze statistik psychologa Ptáčka, který se na tuto problematiku již dlouhodobě zaměřuje (jak jsem ostatně už uvedla výše)²⁴⁴. Co se týče edukace rodičů soudy, tato poučovací povinnost je zakotvena judikaturou Ústavního soudu. Ten ve svém nálezu ze dne 13.03.2012 (dle vzoru ESLP) judikoval, že „při výkladu čl. 10 odst. 2 LZPS a čl. 8 Úmluvy, tedy ochrany rodinného života, resp. respektu k rodinnému životu, ÚS zdůraznil, že (...) orgány veřejné moci mají i pozitivní závazky, které jsou těsně spjaty s účinným respektováním rodinného života. Jakmile je tedy prokázána existence rodinného vztahu, musí orgány veřejné moci v zásadě jednat tak, aby se tento vztah mohl rozvíjet, a přijmout vhodná opatření za účelem sloučení rodiče s dětmi, přičemž

²⁴² Srov. EU. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí, č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte. Čl. 7 odst. 1.

²⁴³ Srov. ČESKO. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Ust. § 858.

²⁴⁴ Srov. PTÁČEK, Radek, PEMOVÁ, Terezie. *Zanedbávání dětí: příčiny, důsledky a možnosti hodnocení*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, a.s., 2016. 8 s. ISBN 978-80-271-9488-9.

*k těmto pozitivním povinnostem se řadí vedle aktivní pomoci osobními, sociálními, zdravotními či majetkovými obtížemi i povinnost rodiče informovat a řádně poučit o možných následcích jeho jednání.*²⁴⁵

V neposlední řadě je také potřeba zmínit právo dětí vyplývající z čl. 27 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, tj. právo na životní úroveň nezbytnou pro jejich tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální rozvoj. Jak jsem již uvedla níže, s výše uvedenou výlučnou péčí se samozřejmě pojí i povinnost jednoho z rodičů (toho, do jehož výlučné péče dítě nebylo svěřeno) platit výživné²⁴⁶. Je naprosto logické, že péče o děti (ať už se jedná o péči střídavou, výlučnou či jinou) je v situaci, kdy rodiče po rozpadu soužití už žijí odděleně, logisticky, organizačně i finančně náročnější nežli v situaci, kdy spolu rodiče žijí v jedné domácnosti a aktivně kooperují. Někteří rodiče se tak uchylují k řešení jako je zkrácení pracovního úvazku, aby se v situaci, kdy mohou být s dětmi, mohli dětem maximálně věnovat. S tím je pak samozřejmě spojena i příslušná finanční odměna rodiče, která se snižuje úměrně zkrácenému pracovnímu úvazku.

Tím, že rodič následně vydělává méně peněz (což takto může nastat i u obou rodičů současně), nemůže si samozřejmě dovolit hradit náklady spojené s dětmi v takové výši jako tomu bylo dříve, ještě v době, kdy spolu rodiče žili. I z tohoto důvodu je, ze strany OSPOD i soudu, apelováno na to, aby rozpad rodičovského soužití byl pro děti co nejméně citelný. Toto poučení neklade důraz pouze na citovou stránku věci, tedy že děti by měly být v co největší psychické pohodě, neměly by být jedním z rodičů citově vydírány apod., ale taktéž i na stránku věci majetkovou a finanční. Toto je však zcela přirozená věc ve spojitosti s rozpadem soužití rodičů. Tento rozpad s sebou nese celou řadu ztrát, ekonomické situace nevyjímaje (násobí se náklady vynaložené na bydlení, krátí se čas, který mohou rodiče s dětmi reálně trávit apod.). Z tohoto důvodu jsou děti rozpadem vztahu rodičů ohroženy, nejen citově, ale také ekonomicky, zdravotně, z pohledu možnosti dosažení určitých úrovní vzdělání apod.

²⁴⁵ Nález Ústavního soudu, sp. zn. II. ÚS 3765/11, ze dne 13.03.2012 [online]. Dostupné z: www.usoud.cz.

²⁴⁶ Výše výživného samozřejmě nemusí být ovlivněna pouze pracovním postavením rodiče. Důvodem nižšího výživného může být zcela jistě i samotný rodičovský konflikt, který postupně graduje až do té míry, kdy se jen z principu započnou oba rodiče vzájemně hádat o výši výživného a jakékoliv návrhy druhé strany považují za neadekvátní, přemrštěné a zcela nepřiměřené majetkovým poměrům jednoho z rodičů. Jedná se tak o případy, kdy rodiče upřednostňují své zájmy před zájmy dítěte (což je nejen v morálním, ale i zákonném rozporu), přičemž si ve vyhrocené situaci neuvědomují, že toto jejich jednání může mít patrný vliv na životní úroveň dítěte i na jeho další vývoj.

2.3.4. Vnímání rodičovského konfliktu ze strany dětí (jeho dopady)

Přestože se většina rodičů domnívá (nebo si opačnou variantu často nejsou schopni připustit), že děti rozpad rodičovského soužití nevnímají, ve skutečnosti je tomu v drtivé většině případů jinak. A to bez ohledu na to, zda je dítěti pět let, deset let nebo patnáct. Je samozřejmě jasné, že starší děti si dokážou racionálně utvořit vlastní názor na rozchod rodičů o mnoho lépe než děti, které jsou ještě v době rozpadu soužití rodičů malé a nedokážou tak zcela pochopit důvody tohoto rozpadu (způsob vnímání a s tím související zdůvodňování rozpadu soužití rodičů se odvíjí dle věku dětí, viz výše). Rozpad rodičovského soužití jako takový má nicméně dopad na všechny děti bez ohledu na jejich věk, rozumovou vyspělost či citlivost, jakož i na samotné rodiče (liší se pouze způsob přijetí, zdůvodnění, vnímání apod.).

Pokud se jeden z rodičů nedopouští domácího násilí na dětech, nezneužívá je nebo se vůči nim nějak agresivně či despoticky neprojevuje, je více než pravděpodobné, že děti mají téměř totožný kladný vztah s oběma rodiči, tzn. laicky řečeno (a samozřejmě s určitou nadsázkou), mají oba rodiče stejně rády. V situaci, kdy mezi rodiči eskaluje rodičovský konflikt, jsou děti bohužel často postaveny do pozice, kdy si mají vybrat, s jakým rodičem zůstanou (přínejmenším celou tuto situaci takto vnímají, pokud se tedy rodiče racionálně nerozhodnou jejich konflikt minimalizovat a dětem vše vysvětlit a pokračovat cestou kooperace za účelem potenciální dohody). Děti se tímto dostávají do tzv. konfliktu loajality, kdy se najednou ocitají v pozici, kdy si mají doslova vybrat jednoho z rodičů, přestože mají s oběma kladný vztah.

Pokud dojde k narušení vztahu mezi dětmi a jedním z rodičů, kdy je podnětem k tomuto rozvrácení vztahů již shora uváděná možnost spočívající v programování druhého, tj. zavrhujevího, rodiče, může tento problém přerůst dokonce až v syndrom zavrženého rodiče. Tento syndrom pojmenoval americký psychiatr Richard A. Gardner, který jej definoval jako jeden z případů psychózy projevující se neustálý (a především neodůvodněným) urážením jednoho z rodičů dětmi. Podnětem k tomuto urážení má být mimo jiné zejména indoktrinace druhého z rodičů, tedy tzv. zavrhujevícím rodičem²⁴⁷. Gardner uvádí jako projevy tohoto syndromu především shazování, slabé až absurdní odůvodnění nenávisti aplikované

²⁴⁷ Srov. MATEJOVÁ, Andrea. Syndrom zavrženého rodiče. *Právo pro všechny* [online]. 20.07.2020 [cit. 21.07.2022]. Dostupné z: www.pravoprovsechny.cz.

vůči rodiči, nedostatek ambivalence, reflexivní podpora zavrhujičího rodiče při sporech rodičů, absence pocitu viny, užívání obdobných slovních výrazů jako užívá zavrhujičí rodič a případné zavržení nejen onoho rodiče, ale taktěž i jeho rodiny²⁴⁸.

Z hlediska právního posouzení daného případu dochází shora uvedeným jednáním zavrhujičího rodiče (a dalo by se říct, že i jednáním rodiče zavrženého, který se nesnaží danou situaci jakkoli zhojit) k porušení několika základních rodičovských principů, o nichž je pojednáváno výše v předchozích kapitolách.

Jednání rodičů je ve shora uvedeném případě v rozporu s ust. § 875 odst. 1 OZ a § 876 odst. 1 OZ²⁴⁹. Ztráta jednoho rodiče je ztrátou způsobitou k ohrožení zdravého emocionálního a taktěž i psychosociálního vývoje dětí, přičemž je rozhodně v rozporu s jejich zájmy. Rodiče si toto často neuvědomují (nebo si to alespoň nechtějí připustit) a nejen osoby participující při rozvodu rodičů (viz kolizní opatrovníci, soudci, advokáti apod.) ale i psychologové často nechávají tento problém vyeskalovat tak, že je velmi obtížné vztah mezi dětmi a zavrženými rodiči znovu obnovit. Gardner k tomuto rovněž dodává, že v těchto případech rozhodně není na místě vyčkávat²⁵⁰, až si tento přístup děti rozmyslí a až je to „přejde“, takové řešení je dle něj řešením kontraproduktivním a rodiče by toto neměli dovolit, natož tento problém přiživovat (ze strany zavrhujičího rodiče). Velmi trefně toto formuloval Ústavní soud ve svém nálezu, sp. zn. I. ÚS 1079/17, ze dne 26.07.2017, kde uvedl, že „úkolem rodiče by mělo být ..., aby rodiče opustili své egoistické, mnohdy dokonce „nízké“ zájmy (např. v podobě přinášení příjemných vnitřních pocitů trýznění druhého rodiče skrze vlastní děti). Každý rodič by si měl být vědom toho, že priorita zájmu dětí platí mimo jiné proto, že důsledky ignorování zájmu dětí se v jejich sféře (v jeho životě, ať již aktuálním či budoucím) projeví intenzivněji negativně než v životě rodiče jako člověka dospělého, děti totiž nejsou „hotová“ silná osobnost, a nejsou schopna se s uvedenou situací vypořádat, takže často nesou psychické šrámy při cestě svého dospívání po celý život.“ Zároveň dochází k porušení zákonných ust. § 888 odst. 1 OZ a § 889 OZ, dle kterých je rodič, který má děti v péči, povinen umožnit druhému rodiči styk s nimi a řádně je na tento styk připravit (vyjma tohoto mají oba rodiče

²⁴⁸ TOMEŠOVÁ, Jana. Srov. Syndrom zavrženého rodiče. *Právní prostor* [online]. 23.01.2019 [cit. 21.07.2022]. Dostupné z www.pravniprostor.cz.

²⁴⁹ Dle těchto ustanovení vykonávají rodiče svou rodičovskou odpovědnost v souladu se zájmy dítěte a vykonávají zároveň ve vzájemné shodě.

²⁵⁰ K tomuto je rovněž vhodné uvést další nález Ústavního soudu, sp. zn. I. ÚS 618/2005, ze dne 07.11.2006, dle kterého „je nutno mít na zřeteli, že jakákoliv deformace vztahu rodič-dítě je v důsledku odcizení v pozdější době jen těžko napravitelná.“

povinnost zdržet se všeho, co by potenciálně narušilo vztah dětí k oběma rodičům), nemluvě o tom, že v takovýchto případech a při takovém jednání rodičů rozhodně nelze považovat rodiče z pohledu dětí za vzor (ust. § 884 odst. 1 OZ)²⁵¹.

Přestože právní posouzení výše uvedeného jednání rodičů obtížné není, prokazování takového způsobu jednání v rámci soudního řízení poměrně obtížné je. Takovéto jednání lze zjistit (a následně prokázat) např. znaleckým posudkem nebo při soudním jednání výsledkem účastníků, při rodinné terapii konzultací s rodiči a dětmi apod. Většina těchto důkazních prostředků může být však pro děti stresující, proto je zřejmě potřeba nalézat v první řadě takové cesty, které budou jak emocionálně o mnoho méně náročné pro děti, i pro rodiče, tak i časově příznivější a ekonomicky hospodárnější pro veškeré účastníky i orgány participující na soudním řízení.

Dopady, které může rozpad soužití rodičů na děti mít, mohou být dopady fatálními. Dle Paloncyové a Höhne (a jejich analýzy dat z roku 2018 poskytnutých Ministerstvem spravedlnosti) je rozpad soužití rodičů pro většinu dětí velice stresujícím a pakliže jej doprovází i vyostřené konflikty rodičů, mohou se tyto skutečnosti promítnout i do dalšího vývoje dětí a celého jejich života²⁵². Jak v případě konfliktu loajality, tak v případě syndromu zavrženého rodiče, byť již zřejmě překonaného (a existuje samozřejmě mnoho dalších s tímto spojených problémů), si rodiče často neuvědomují, že se vzájemně krátí na svých právech, jednají v rozporu nejen se zákonnými ustanoveními, ale i judikaturou ČR, přičemž tímto jednáním krátí na svých právech i děti, které tomuto „*nečinně přihlížejí*“. Dle Ústavního soudu nelze chápat rodičovská práva od práv dětí izolovaně, a nelze si je tak ani autoritativně vynucovat. Dle Ptáčka (a taktéž Mgr. Terezie Pemové sociální pracovnice a manažerky projektů) představuje rozpad rodičovského soužití významný zásah do života dětí a je pro ně taktéž (skoro vždy) traumatickou událostí. Propisuje se údajně do všech oblastí jejich života, tzn. do oblasti fyzické, emocionální i sociální. Je to logické i s ohledem na projevované změny, tj. změny vztahové, změny ve vnímání konceptu domova, ale i změny spočívající v individuálních schopnostech/projevech rodičů. Dle Pemové a Ptáčka se v dětech odehrává jakýsi emocionální proces – děti nejprve cítí nepohodu a napětí mezi

²⁵¹ Srov. Syndrom zavrženého rodiče. *Právní prostor* [online]. Jana Tomešová. 23.01.2019 [cit. 21.07.2022]. Dostupné z www.pravniprostor.cz.

²⁵² Srov. HÖHNE, Sylva, PALONCYOVÁ, Jana. Péče a výživa dětí po rozchodu rodičů podle výsledků opatrovnických řízení. *Demografie* č. 63:3-21. Praha: Demografie, revue pro výzkum populačního vývoje, 2021. ISSN: 0011-8265. 3 s.

rodiči, bojí se o ně a i toho, co bude dále, pakliže opravdu dojde k rozpadu rodičovského soužití, v dětech strach přetrvává, jsou šokované a následně je pro ně i velmi těžké přecházet mezi domovy jejich rodičů, pokud mezi nimi přetrvává (případně graduje) rodičovský konflikt²⁵³.

Ptáček k dopadům rozchodu rodičů na děti dodává, že v případě, kdy *„je rozvod rodičů nezvratný, je třeba si uvědomit, že děti po rozpadu rodiny nejvíce ničí intenzita sporu mezi rodiči. Ať je rodič jakkoli zraněný chováním druhého, děti musí být absolutně uchráněny jakéhokoliv konfliktu. Intenzita konfliktu je totiž nejvíce negativním faktorem v dalším vývoji dítěte po rozpadu rodiny.“*²⁵⁴ Jak jsem tedy již uvedla výše, ačkoliv je pochopitelné, že rozpad soužití rodičů je emočním vypětím jak pro rodiče, tak i pro děti, je potřeba, aby si rodiče uvědomovali tíhu tohoto jejich životního rozhodnutí a postupovali tak dále racionálně právě s ohledem na jejich děti (takto se totiž rozhodli oni, nikoliv děti). V případě, že rodiče nejsou schopni udržet své emoce pod kontrolou, je zjevně na místě, aby do tohoto rodičovského konfliktu v případě soudního sporu, vstoupil kolizní opatrovník jakožto zástupce dětí (či sám soudce) a edukoval rodiče o dopadech tohoto jejich chování, o dalším postupu v soudním řízení, časové náročnosti i náročnosti ekonomické, a nastínil jim tak jiné možnosti řešení onoho rodičovského konfliktu (taktéž viz výše).

Dle Ptáčka se děti z rozvedených rodin častěji rozvádějí, jelikož nemají od koho odpozorovat, jak udržovat partnerské vztahy. Studie také prý *„ukazují, že daný rozvod rodičů se projevuje téměř ve všech oblastech života dětí. Je větší pravděpodobnost duševních poruch, zvláště neurotických a poruch nálad – zvláště deprese, problémů v oblasti sebevědomí. Je to také otázka životní spokojenosti. Jsou studie, které ukazují, že děti z rozpadlých rodin mohou častěji páchat trestnou činnost nebo být náchylní k sociálně patologickým jevům. Děti z rozpadlých rodin jsou více ohroženy různými formami týrání, zanedbávání a obecně to nastavuje*

²⁵³ Srov. PTÁČEK, Radek, PEMOVÁ, Terezie. *Sdílené rodičovství: jak vést a vychovávat dítě s láskou ze strany obou rodičů po rozvodu*. Vyd. 1. Praha: Národní institut pro děti a rodinu, 2020. 10 a násl. s. ISBN 978-80-87066-07-2.

²⁵⁴ Rozvod je pro dítě vždycky rána. Když v ní budou rodiče dál rýpat, nezahojí se nikdy, říká psycholog. *Aktuálně.cz* [online]. 01.08.2018 [cit. 20.07.2022]. Dostupné z: www.zpravy.aktualne.cz.

*negativní prognózu do celého života. Mezilidské vztahy, a hlavně blízké rodinné vztahy s primárními pečovateli, jsou pro náš život absolutně elementární.*²⁵⁵

Takovýmto dopadům je asi možné předejít (ať už se jedná o dopady krátkodobé vzniknuvší bezprostředně po rozchodu rodičů nebo ty dlouhodobé, které mohou ovlivnit celkový vývoj dětí a jeho následné působení ve společnosti). Je k tomuto však potřeba aktivního přístupu nejen ze strany rodičů, ale i ostatních, odborných osob (např. kolizních opatrovníků, soudců, advokátů, mediátorů, psychologů apod.). Dle Radka Ptáčka je jedním ze základních řešení snaha o deeskalaci vzájemného konfliktu ze strany rodičů, kdy se rodiče snaží (ať už sami či za pomoci odborníků) dohodnout na úpravě péče o nezletilé a přiměřeně jejich věku taktéž zohledňovat jejich názor²⁵⁶. Ptáček je toho názoru, že rozchod (případně rozvod) rodičů může proběhnout i tak, že jej budou děti vnímat minimálně. Na začátku si však musí dle něj rodiče uvědomovat, jaké může mít rozchod a rozvod dopady, a musí tak povýšit zájmy dětí nad zájmy své. *„Rozvod má velký traumatický potenciál. A jde o to, jak to pomohu dětem zvládnout. Schopnost dětí i dospělých zvládat traumatické situace je poměrně vysoká. Záleží na tom, jestli ránu vydezinfikují, zalepím a nechám ji v klidu zahojit, nebo ji neustále otevírám, rýpám se v ní a sypu do ní to, co tam nepatří. Pak se nezhojí nikdy, a když, tak s velkou jizvou,*²⁵⁷ tvrdí Ptáček.

Dále taktéž uvádí, že jedním z charakteristických rysů našeho systému (co se rozvodu a s ním souvisejícího Opatrovnického řízení týče) je to, že se k dětem přistupuje jako k jakýmsi objektům, tzn. často se jich nikdo neptá na to, co chtějí, co si myslí (a pokud ano, kontraproduktivním způsobem, jímž může být podněcován vznik konfliktu loajality) apod. Jak jsem již zmínila výše, názor dětí by neměl být (a dle tuzemské judikatury ani být nemůže) jediným hybatelem Opatrovnického řízení. Je ale potřeba brát v potaz, že především právě děti jsou ty, které musí žít s rozhodnutím soudu. Navíc samotný rozpad rodičovského soužití nemá v rodičích evokovat soutěž mezi nimi, ať už co se týče rozdělení majetku či úpravy péče o nezletilé. Bohužel ani právní úprava a její terminologie tomuto rozpoložení, viz označení stran řízení jakožto „navrhovatel“ a „odpůrce“, příliš

²⁵⁵ Rozvod je pro dítě vždycky rána. Když v ní budou rodiče dál rýpat, nezahojí se nikdy, říká psycholog. *Aktuálně.cz* [online]. 01.08.2018 [cit. 20.07.2022]. Dostupné z: www.zpravy.aktualne.cz.

²⁵⁶ Srov. Tamtéž.

²⁵⁷ Tamtéž.

nepomáhá²⁵⁸. Ptáček rovněž k nepřímému podněcování rodičů uvádí, že i samotná terminologie, co se typů péče o nezletilé týče, je terminologií spornou. Dle Ptáčka „výlučná péče říká, že je jeden rodič lepší než ten druhý, a tedy i toto pojmosloví zakládá určité soutěžení namísto spolupráce.“²⁵⁹ Ptáček tak (ideálně) hovoří o tzv. sdíleném rodičovství, jehož podstata úzce souvisí s interdisciplinární spoluprací nejen subjektů participujících při rozchodu (respektive rozvodu) rodičů, ale především rodičů samotných.

Skutečnost, že konflikt rodičů může mít na děti markantní dopady, nevyplývá pouze z psychologického posouzení Ptáčka, ale taktéž i z již zmiňovaných záznamů rodinně právních sympózií. Tuzemské soudy, včetně předních psychologů z oblasti psychologie a sociální práce, se shodli na následujících závěrech:

- (i.) *„Základní potřebou dětí je mít a rozvíjet vztahy s oběma rodiči. Případné narušení vztahu k jednomu z rodičů je jedním z nejzávažnějších následků rozpadu rodiny.*
- (ii.) *Potřebu dětí mít a rozvíjet vztah s oběma rodiči po rozpadu jejich svazku zpravidla naplní takové uspořádání poměrů dětí, při kterém jsou do jejich života ekvivalentně zapojeni oba rodiče. O tom je vhodné rodiče edukovat.*
- (iii.) *Až na výjimky nemá duševní zdraví dětí a jejich další vývoj negativní dopad samotná forma péče, ale především intenzivní konflikt jejich rodičů, zejména ten konflikt, který bezdůvodně směřuje k narušení vazeb dětí k jednomu z nich.*
- (iv.) *Neochota či neschopnost rodičů vzájemně komunikovat, ani jejich partnerský konflikt nejsou apriori kontraindikací střídavé péče. To platí i o nesouhlasu jednoho rodiče se střídavou péčí.*
- (v.) *Jsou to primárně rodiče, kdo rozhodují o osudu svých dětí. Stát je povinen v rámci pozitivního závazku na ochranu rodinného života poskytnout rodičům podporu při deeskalaci rodičovského konfliktu a při snaze o nalezení takové úpravy poměrů k jejich dětem, které budou v jejich nejlepším zájmu.*

²⁵⁸ Srov. Rozvod je pro dítě vždycky rána. Když v ní budou rodiče dál rýpat, nezahojí se nikdy, říká psycholog. *Aktuálně.cz* [online]. 01.08.2018 [cit. 20.07.2022]. Dostupné z: www.zpravy.aktualne.cz.

²⁵⁹ Tamtéž.

(vi.) *Interdisciplinární spolupráce zúčastněných subjektů (soudy, OSPOD) se jeví jako vhodná metoda podpory rodičů při řešení věcí rodinného práva soukromého.*²⁶⁰

Dle mého názoru je tedy na místě tento konzervativní přístup změnit a volit v rámci Opatrovnických řízení i jiná inovativní řešení nežli ta běžná, která jsou často způsobilá rodinné uspořádání ještě více narušit.

²⁶⁰ Záznam o 3. rodinně právním sympoziu Justiční akademie: Jak pracovat s nekompetentními rodiči. Dostupné z www.jacz.cz.

3. COCHEMSKÁ PRAXE

3.1. Historie Cochemské praxe (v Německu)

Aby bylo možné adekvátně posoudit Cochemskou metodu jako takovou, jakož i její možné dopady (a dle posouzení těchto dopadů se případně inspirovat v rámci české právní úpravy), je potřeba alespoň rámcově zanalyzovat tehdejší legislativní úpravu Německa. Zatímco způsoby vedení soudního řízení, vnímání jeho dopadů a s tím související společenský kontext vykazuje obdobné rysy, právní úprava rodičovských práv a povinností po rozvodu či rozchodu rodičů se výrazně liší²⁶¹.

Česká právní úprava užívá pojmu rodičovská odpovědnost. Význam tohoto pojmu je vysvětlen už v předchozích kapitolách. V Německu je však již po dlouhou dobu (konkrétně od roku 1896, kdy bylo do Německého občanského zákoníku, tj. „*Bürgerliches Gesetzbuch*“ (dále jen „*BGB*“) kodifikováno rodinné právo) užíván pojem „*Elterliche Sorge*“, v doslovném překladu „*rodičovská péče*“²⁶². Co do obsahu se tyto dva pojmy téměř překrývají, zásadní změnu však lze zaznamenat v případě subjektů, tj. nositelů práv a povinností vyplývajících z rodičovské péče. Zatímco dle tuzemské právní úpravy je rozsah rodičovské odpovědnosti, tj. práv a povinností, u obou rodičů vždy stejný (pakliže tedy nedojde k jejímu pozastavení, omezení či dokonce zbavení soudem), v Německu tomu tak dle BGB, vždy nebylo. Totiž rodičovská péče (u nás rodičovská odpovědnost) náležela oběma rodičům jen tehdy, pokud se děti narodily ještě za trvání manželství a rodiče spolu dále žili. Pakliže jakákoliv z těchto podmínek nebyla splněna, náležela rodičovská péče pouze jednomu z rodičů²⁶³.

U dětí, které se narodily už mimo manželství, byla práva a povinnosti plynoucí z rodičovské péče přenesena výlučně na matku²⁶⁴. Společná rodičovská péče (tzn. rodičovská péče obou rodičů) nebyla v takovémto případě vůbec

²⁶¹ Srov. ROGALEWICZOVÁ, Romana, CIRBUSOVÁ, Martina. *Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí roku 2015. Cochemská praxe v České republice: Sborník příspěvků z konference pořádané Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí*. Vyd. 1. Brno: Tribun EU, s.r.o., 2015. 6 s. ISBN: 978-80-263-0999-4.

²⁶² Srov. NĚMECKO. *Bürgerliches Gesetzbuch*. Ust. § 1631.

²⁶³ Srov. ROGALEWICZOVÁ, Romana, CIRBUSOVÁ, Martina. *Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí roku 2015. Cochemská praxe v České republice: Sborník příspěvků z konference pořádané Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí*. Vyd. 1. Brno: Tribun EU, s.r.o., 2015. 5-6 s. ISBN: 978-80-263-0999-4.

²⁶⁴ Srov. National report: Parental Responsibilities – Germany. *European University, Frankfurt (Oder)* [online]. Nina Dethloff, Dieter Martiny. [cit. 16.10.2022]. 16 s. Dostupné z: www.celfonline.net.

možná²⁶⁵. Otec mohl být nositelem rodičovské péče pouze ve výjimečných, zákonem stanovených, případech. U dětí, které se sice narodily ještě během manželství, ale rodiče se rozhodli, že spolu nadále v manželském svazku setrívají a nebudou, přiznával soud rodičovskou péči pouze jednomu z rodičů (nejčastěji matce)²⁶⁶.

Na rodiče, kterému nebyla přiznána práva plynoucí z rodičovské péče, měla tato právní úprava zcela nekompromisní dopad. V praxi to totiž znamenalo, že tento rodič ztratil možnost podílet se na výchově dětí. BGB tomuto rodiči dokonce výslovně nepřiznával právo se s dětmi stýkat²⁶⁷. S ohledem na shora uvedené tak lze konstatovat, že následkem právní úpravy vyplývající z BGB bylo značně omezeno výchovné působení jednoho z rodičů na děti, které byly svěřeny do výlučné péče rodiče druhého (německy „*Alleiniges Sorgerecht*“). Rozhodování o výchově dětí tak bylo plně v kompetenci pouze jednoho z rodičů.

Je otázkou, co vedlo německé zákonodárce k takovéto striktní právní úpravě, která přetrvávala dokonce až do roku 1998. Je možné, že tato úprava měla mít represivní, možná dokonce i preventivní, charakter. Vzhledem k tomu, že rodina je již po staletí základní společenskou jednotkou, lze predikovat, že tato právní úprava měla být jakýmsi odstrašujícím scénářem (případně represí) pro rodiče, kteří se rozhodli tuto základní společenskou jednotku rozvrátit. Bohužel stejně jako u nás si však nejen většina rodičů, ale i odborníků, neuvědomovala, že represivní dopady, bude mít tato praxe právě i na děti. Německé soudy navíc svá rozhodnutí odůvodňovaly tak, že děti by neměly být vystavovány neutuchajícímu rodičovskému konfliktu, proto pro ně bude lepší, když se rodiče nebudou vůbec stýkat a děti tak nebudou přítomny možným hádkám rodičů²⁶⁸. V praxi soudní řízení probíhalo tak, že soudem ustanovení psychologové provedli s rodiči potřebné pohovory, případně je nechali podrobit psychologickým testům. Na základě jejich psychologického posouzení zpracovaného do znaleckého posudku, soud doslova usoudil, který z rodičů je „*lepším rodičem*“; přičemž tomu rodiči, který takto

²⁶⁵ Srov. ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Představení Cochemské praxe. Rodinné listy č. 7-8*. Praha: Karel Havlíček-Havlíček Brain Team, 2015 [cit. 16.10.2022]. 69 s. ISSN 1805-0824.

²⁶⁶ Srov. ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Interdisciplinární spolupráce při řešení rodičovských konfliktů*. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2017. Bulletin advokacie č. 12. 35 s. ISSN: 1210-6348.

²⁶⁷ Srov. Tamtéž.

²⁶⁸ Srov. ROGALEWICZOVÁ, Romana, CIRBUSOVÁ, Martina. *Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí roku 2015. Cochemská praxe v České republice: Sborník příspěvků z konference pořádané Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí*. Vyd. 1. Brno: Tribun EU, s.r.o., 2015. 5-8 s. ISBN: 978-80-263-0999-4.

označen nebyl, bylo soudem doporučeno, aby se s dětmi nějakou dobu nestýkal, případně pouze v delších intervalech, aby si děti²⁶⁹ odpočinuly od konfliktních situací rodičů. V nejhorším případě došlo ze strany soudu dokonce i k přímému zákazu styku jednoho z rodičů s dětmi, a to na dobu neurčitou, údajně proto, aby děti byly schopny zpracovat, že druhého rodiče již nebudou vídat (ideálně že toto ani nebudou vyžadovat)²⁷⁰.

Je zcela zjevné, že na děti a jejich psychický stav muselo mít vliv (jak už vyplývá ze shora uvedených stanovisek odborníků na toto téma), že jeden z rodičů najednou zcela absentuje v jejich životě, navíc i výchova dětí, jejíž způsob bývá (nebo by alespoň měl být) diskutován oběma rodiči, a to v nejlepší zájmu dětí, spadá pouze na jednoho rodiče. Předpoklad toho, že sám rodič bude, zcela nekriticky, přistupovat k výchově dětí bez jakékoliv invence druhého z rodičů, mohlo mít na celkový vývoj dětí poměrně nepříznivé dopady. Takovéto formy péče musely navíc vytvářet nejen ekonomický, ale i časový tlak na ty rodiče, do jejichž péče byly děti výlučně svěřeny. Závěrem už lze pouze konstatovat, že celá tato právní úprava byla úpravou ústavně nekonformní.

Ke změně této právní úpravy došlo překvapivě až v roce 1998, v návaznosti na zcela přelomové rozhodnutí německého ústavního soudu, tj. „*Bundesverfassungsgericht*“ (dále jen „*BVG*“), sp. zn. 1 Bvl 25/80, ze dne 03.11.1982. K vydání tohoto rozhodnutí došlo právě z iniciativy skupiny rodičů, kteří chtěli i po rozpadu jejich manželství nést rodičovskou péči společně. BVG tedy dle předpokladů potvrdil ústavní nonkonformitu shora uvedené právní úpravy²⁷¹. Přestože však BVG ve svém rozhodnutí konstatoval, že úprava vyplývající z BGB je ústavně nekonformní, k její změně došlo až po 16 letech od vydání tohoto rozhodnutí, tedy v rámci reformy BGB v roce 1998. Do té doby mohly soudy rozhodovat o zachování společné rodičovské péče pouze na základě tohoto rozhodnutí, a navíc v případě, kdy o tento způsob péče zažádali společně

²⁶⁹ Dle mého názoru však toto nebylo v žádném případě dobrým řešením, byť samozřejmě v některých případech bylo vhodné, aby se emoce rodičů alespoň trochu uklidnily. U některých dětí však může tímto způsobem dojít až k vyvolání syndromu zavrženého dítěte, nehledě na potlačování práv jednoho z rodičů (pakliže bych toto měla hodnotit optikou českého právní úpravy).

²⁷⁰ Srov. RUDOLPH, Jürgen. *Du bist mein Kind. Die „Cochemer Praxis“ – Wege zu einem menschlicheren Familienrecht*. Berlin: Schwarzkopf & Schwarzkopf Verlag, GmbH, 2007. 19-25 s. ISBN: 978-38-960-2784-9.

²⁷¹ Srov. ROGALEWICZOVÁ, Romana, CIRBUSOVÁ, Martina. *Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí roku 2015. Cochemská praxe v České republice: Sborník příspěvků z konference pořádané Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí*. Vyd. 1. Brno: Tribun EU, s.r.o., 2015. 5-8 s. ISBN: 978-80-263-0999-4.

samotní rodiče. Reformou BGB tak došlo k naprosto zásadní změně v oblasti rodinného práva v Německu, konkrétně tedy v rámci problematiky péče o děti po rozchodu, respektive rozvodu rodičů. Schéma rodičovské péče se tak ve srovnání s předchozí legislativou zcela otočilo. Od roku 1998 je již konečně možné, aby právo rodičovské péče náleželo oběma rodičům, a to i po jejich rozchodu. Co se týče péče jednoho rodiče, tato je přenesena na jednoho z rodičů pouze za situace, kdy o tuto péči požádají oba rodiče společně²⁷² nebo pokud je takové rozhodnutí rozhodnutím nutným pro ochranu zájmů a blaha dětí²⁷³. V takovémto případě, zejména v situaci, kdy je ať už psychický či fyzický vývoj dětí ohrožen, je soud oprávněn činit potřebná opatření²⁷⁴.

Novelizovaný BGB už pomýšlí i na děti narozené nesezdanému páru. Rodičovská péče může i v takovéto situaci náležet oběma rodičům, nikoliv pouze matce, pakliže rodiče souhlasně prohlásí, že společně chtějí vykonávat rodičovskou péči k dětem. Ačkoliv i tato právní úprava měla a stále má určité nedostatky, např. co se týče řešení již opravdu vyhocených rodičovských konfliktů, stále se jednalo o zcela zásadní krok kupředu v oblasti rodinného práva²⁷⁵.

Právě výše zmíněná reforma BGB reagovala na nepříznivou společenskoprávní situaci, kdy zcela nekontrolovaně přibývalo dětí, které v důsledku rodičovského konfliktu ztrácely kontakt s jedním z rodičů stejně jako tento rodič pozbýval možnosti podílet se na jejich výchově. Potřebu změny tenkrát zaznamenala skupina osob, z různých, byť s touto oblastí, souvisejících profesí. Jednalo se o soudce, advokáty, sociální pracovníky, psychology a soudem povolane znalce, které již shora specifikovanou situaci chtěli změnit a snížit tak dopady rozpadu partnerství rodičů na děti. Prvopočátkem změny (ať už faktické či legislativní) i Cochemské praxe byla tedy Konference profesí (dnes také nazývaná jako „*Cochemská konference*“), která se konala v roce 1992, v soudním obvodu Cochem-Zell²⁷⁶. Jak jsem již uvedla výše, k uskutečnění této konference dovedla odborníky jejich dlouhodobá frustrace z vývoje rodinných kauz a dopadů na děti i rodiče. Tato frustrace však pramenila i ze vzájemné kritiky těchto profesí.

²⁷² Srov. NĚMECKO. Bürgerliches Gesetzbuch. Ust. § 1671 II, čl. 1.

²⁷³ Srov. NĚMECKO. Bürgerliches Gesetzbuch. Ust. § 1671 II, čl. 2.

²⁷⁴ Srov. Tamtéž.

²⁷⁵ Srov. RUDOLPH, Jürgen. *Jsi moje dítě: „Cochemská praxe“ – cesty k lidštějšímu rodinnému právu*. Vyd. 1. Drážďany: Generální konzul České republiky, Tomáš Podivínský, 2009. 18-20 s. ISBN: 978-80-254-8250-6.

²⁷⁶ Srov. ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Představení Cochemské praxe. Rodinné listy č. 7-8*. Praha: Karel Havlíček-Havlíček Brain Team, 2015 [cit. 16.10.2022]. 6 s. ISSN 1805-0824.

Takovouto kritiku především přisuzuji tomu, že profese byly vůči sobě navzájem uzavřené, nekomunikovaly mezi sebou, nespolupracovaly apod. S tímto se pak samozřejmě pojily i určité předsudky spojené s obviňováním příslušných osob. Běžnou praxí tedy bylo (a u nás často stále bohužel je) obviňování advokátů ze strany sociálních pracovníků a soudců, že strategicky protlačují zájmy rodiče, nikoliv dětí a „brzdí“ nebo záměrně protahují dané řízení. V případě sociálních pracovníků se zase jednalo o obviňování typu, že jsou tito pracovníci nekompetentní, neflexibilní, často zaujatí proti jednomu z rodičů. Ani soudci samozřejmě nezůstali bez kritiky ostatních profesí, nejčastěji za jejich nedostatečná zjištění v souvislosti s vypracováním odborných stanovisek²⁷⁷.

Během výše zmíněné konference tedy došlo k prolomení bariér mezi těmito profesemi, kdy odborníci otevřeně debatovali o tom, co je cílem jejich profese, jakým způsobem chtějí tohoto cíle dosáhnout, co je dle nich hlavním problémem, který je potřeba řešit, jaké výtky mají vůči ostatním profesím apod. Zpočátku se zdálo, že nebude možné docílit nějakého společného výsledku, a to především z důvodu rozsáhlé vzájemné kritiky způsobené vášnivou debatou subjektů. I přes to se však činnost jednotlivých profesí (i způsob jejího výkonu) stala činností transparentní mezi subjekty navzájem, kdy došlo taktéž i k harmonizaci přístupů a cílů odborníků podílejících se na řešení rodičovského konfliktu. Odborníci se tak shodli na tom, že je nutné vytvořit nový propojený systém, který bude řádně prosazovat zájmy dětí a k tomuto cíli bude vést, resp. edukovat, i samotné rodiče za účelem minimalizace jejich konfliktu²⁷⁸.

V roce 1993 tak došlo k přijetí tzv. Cochemské dohody, kterou uzavírali právě zástupci shora vyjmenovaných profesí. V dohodě byl popsán cíl, nástroje i metody Cochemské praxe. Smluvní strany se shodly na tom, že cílem Cochemské praxe je *„obnovení schopnosti rodičů společně jednat ve věcech dětí, kdy prostředek, jak tohoto cíle dosáhnout, představuje realizace činností v rámci vytvořené pracovní sítě všech zúčastněných profesí. Metodou, jak bude konkrétní realizace probíhat, je propojení pravomocí a činností jednotlivých profesí. Prakticky je možné si představit soustavu ozubených koleček, kdy se uvedením*

²⁷⁷ Srov. ROGALEWICZOVÁ, Romana, CIRBUSOVÁ, Martina. *Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí roku 2015. Cochemská praxe v České republice: Sborník příspěvků z konference pořádané Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí*. Vyd. 1. Brno: Tribun EU, s.r.o., 2015. 7-8 s. ISBN: 978-80-263-0999-4.

²⁷⁸ Srov. RUDOLPH, Jürgen. *Jsi moje dítě: „Cochemská praxe“ – cesty k lidštějšímu rodinnému právu*. Vyd. 1. Drážďany: Generální konzul České republiky, Tomáš Podivínský, 2009. 18-20 s. ISBN: 978-80-254-8250-6.

*jednoho z těchto koleček do chodu rozpojuje celý systém. Základem Cochemské praxe je pak rovnocennost všech činností všech profesí v systému, kde mají všechny profese stejný význam a všechny úkony, které jsou jednotlivými profesemi prováděny, mají stejnou váhu.*²⁷⁹

V souvislosti se shora uvedenými okolnostmi v témže roce došlo k utvoření pracovní skupiny s názvem „*Arbeitskreis Trennung und Scheidung*“ (ve volném překladu „*Pracovní skupina pro rozchod a rozvod*“). Tato pracovní skupina již dnes nefunguje, avšak svého času se setkávala pravidelně vždy jednou měsíčně a za účasti zástupců jednotlivých profesí. Zúčastněné subjekty společně konzultovaly principy Cochemské metody, její aplikaci v praxi, vzájemně si radily o svých kauzách (samozřejmě anonymizovaně v zájmu zachování mlčenlivosti o klientech diskutujících odborníků). Dodnes obdobné skupiny existují (tam, kde je Cochemská metoda aplikována) a nazývají se obdobně, příkladem lze uvést skupinu působící v Aachen (tj. Cáchy).

Kořeny Cochemské praxe tedy nesahají příliš daleko do minulosti. Jedná se pouze o pár desítek let. Důvodem vzniku této metody byla touha nejen rodičů (s ohledem na rozhodnutí BVG), ale i odborníků, po radikální změně, kdy se do popředí konečně dostává zájem dětí, nikoliv konflikt rodičů. Tomuto bohužel v předmětné době odpovídala i celkem zvláštní právní úprava, kdy byl doslova omezován styk dětí s jedním z rodičů. Takováto úprava sice nikdy nebyla součástí tuzemské legislativy, nicméně v praxi toto probíhalo a nadále probíhá naprosto běžně.

Byť se může na první pohled zdát, že tuto nepříznivou situaci, kdy se děti stýkají pouze s jedním z rodičů a s druhým se nestýkají skoro vůbec, způsobila právě německá legislativa, není tomu tak. Je samozřejmě jasné, že tomuto uspořádání právní úprava Německa dosti napomohla, ČR je však důkazem, že k takovému rodinnému uspořádání může dojít, aniž by uložení do péče jednoho z rodičů a zákaz styku druhému z rodičů explicitně vyplývalo z právní úpravy.

Co se týče české právní úpravy, ta samozřejmě, jak jsem již několikrát uvedla výše (v rámci předchozích kapitol), přispívá ke vzniku konkurenčního

²⁷⁹ RUDOLPH, Jürgen. *Du bist mein Kind. Die „Cochemer Praxis“ – Wege zu einem menschlicheren Familienrecht*. Berlin: Schwarzkopf & Schwarzkopf Verlag, GmbH, 2007. 42-45 s. ISBN: 978-38-960-2784-9.

prostředí rodičů v souvislosti s možností péče jednoho rodiče (byť druhému rodiči styk s dětmi zakázán primárně²⁸⁰ není a tento rodič má právo, a zároveň i povinnost, která pramení ze společné rodičovské odpovědnosti²⁸¹, se s dětmi stýkat). K tomuto přispívá i v praxi užívaná terminologie, viz „výlučná“ péče. Pojmy „výlučná“ péče, navrhovatel a „*ten, vůči němuž návrh směřuje*“ ba dokonce „*odpůrce*“ jsou pojmy, které rozhodně přispívají ke vzniku konkurenčního prostředí mezi rodiči. Je samozřejmě jasné, že z interpretace těchto pojmů explicitně nevyplývá, že se rodiče stávají „*soutěžícími o děti*“. Z praxe je však evidentní, že i tato na první pohled zcela marginální věc je způsobilá ovlivnit smýšlení rodičů o nadcházejícím řízení.

Stejně jako v Německu se ze zaběhnuté praxe poučili a učinili pro změnu společenského vnímání institutu rodičovské péče o děti opravdu maximum (ve formě reformy právní úpravy, zavedení nové metody, její realizace v praxi apod.), je potřeba, aby toto bylo učiněno i v rámci právní úpravy ČR. Německo, resp. pouze některé obvody Německa (bohužel však není zjistitelné, o které obvody se jedná), jsou tedy jasným důkazem, že tyto kroky podniknout lze. Pakliže bychom odhlédli od dřívější ústavně nekonformní úpravy BGB (a s tím související potřebné reformy), postačovalo by „*pouze*“ v rámci praxe sjednotit vnímání, cíle a záměr odborných profesí.

Mé kladné zhodnocení aplikace metody Cochemské praxe je samozřejmě zhodnocením subjektivním. Nicméně úspěšnost této metody deklaruje skutečnost, že ji z Německa převzalo (někde zcela, někde částečně) již poměrně velké množství soudních obvodů, včetně obvodů v rámci ČR (obvod Okresního soudu v Novém Jičíně, obvod Okresního soudu v Kladně, obvod Okresního soudu v Tachově či obvod Okresního soudu Plzeň-jih).

Shora uvedené vyplývá i ze statistik pojednávajících o zkušenostech se zaváděním Cochemské metody v Německu. Jürgen Rudolph, nejvýznamnější osobnost metody Cochemské praxe, na jedné ze svých přednášek uvedl, že v roce 1992 činil podíl svěřených dětí do společné péče celkem 20 %, od roku 1996 se zvýšil na neuvěřitelných 60 % a v roce 1998 dochází ke svěřením dětí do společné

²⁸⁰ Samozřejmě pakliže není tímto rodičem nikterak ohrožen jeho vývoj, ať psychický, fyzický či sociální. Na místě je zde připomenout zbavení rodičovské odpovědnosti apod.

²⁸¹ V praxi tato povinnost však není vymahatelná, ani se nijak nepostihuje.

péče rodičů již téměř ve 100 %²⁸². Tyto výsledky jsou zcela jistě způsobeny přístupem jednotlivých profesí (nejen reformou legislativy BGB), kdy informace o úspěšnosti metody putovaly společnostmi, která z důvodu snížené ekonomické náročnosti a rychlosti řízení kontaktovala soudy, o nichž věděla, že tuto metodu praktikuje. I v rámci ČR lze uvádět příkladem takovéto zkušenosti s reakcí veřejnosti, kdy se konkrétně na Okresní soud v Tachově, dle soudkyně (předsedkyně Okresního soudu v Tachově), magistry Michaely Řezníčkové²⁸³, obraceli rozvádějící se rodiče s prosbou, zda je možné, aby o úpravě jejich poměrů k nezletilým dětem rozhodoval právě tento soud (byť nebyl místně příslušný).

V návaznosti na shora uvedenou reformu BGB je potřeba ještě zmínit Zákon o řízení ve věcech rodinných a ve věcech dobrovolné soudní jurisdikce, tj. „*Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit*“ (dále jen „*FamFG*“), který byl zřízen v roce 2009 a který převzal zásadu přednosti a rychlosti daného řízení²⁸⁴. Zřízení FamFG definitivně potvrdilo možnost (a vhodnost) aplikace metody Cochemské praxe, která právě z těchto zásad vychází. Do té doby, byť reforma BGB značně ovlivnila institut péče o děti, bylo užívání Cochemské metody podporováno především přístupem jednotlivých profesí, nikoliv ze strany legislativy. Proběhnuvší praktické i legislativní změny (viz výkon kolizního opatrovnictví) v souvislosti s Cochemskou metodou zaměřily pozornost na potřeby dětí, a z tohoto důvodu se začaly uskutečňovat i další změny na úrovni zmíněné legislativy (i s ohledem na dobré výsledky statistik).

Podstata Cochemské praxe je podrobně rozpracována v díle Jürgena Rudolpha, německého opatrovnického soudce, který se spolu s ostatními odborníky podílel na vzniku konceptu Cochemské praxe, jeho role byla v této metodě rolí zásadní. Jedná se o dílo s názvem „*Du bist mein Kind*“ (v překladu „*Jsi moje dítě*“). Jürgen Rudolph byl účastníkem mnoha konferencí o zavedení tohoto modelu do praxe, včetně počáteční Konference profesí. Dodnes aktivně šíří myšlenku

²⁸² Srov. RUDOLPH, Jürgen. Cochemský model: Šance pro naše děti – část 1., 2. 3. *Strídavka.cz* [online]. 06.06.2010, 13.06.2010, 20.06.2010 [cit. 18.10.2022]. Dostupné z: www.stridavka.cz.

²⁸³ Magistra Michaela Řezníčková je soudkyní Okresního soudu v Tachově již od roku 2016. Přestože se však jedná o soudkyni působící na trestním úseku, co se týče Cochemské praxe, jedná se o osobnost významnou právě s ohledem na aplikaci této praxe v rámci Plzeňského kraje, o jejíž zavedení se v tomto kraji z vlastní iniciativy zasloužila. O Cochemské praxi v Plzeňském kraji, respektive v Tachově, je pojednáváno v kapitolách níže.

²⁸⁴ Srov. ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Představení Cochemské praxe*. In CIRBUSOVÁ, Martina. *Cochemská praxe v České republice*. Brno: Tribun EU, 2015. 69 s. ISBN 978-80-263-0999-4.

metody v rámci svých přednášek nejen v Německu, ale i v zahraničí, ČR nevyjímaje.

3.2. Podstata Cochemské modelu – teorie a praxe

Cochemská metoda je postavena na několika základních principech, díky nimž je možné nadefinovat její základní matici (viz praktický postup níže). Od této matice se pak odráží postupy soudů, které se rozhodly tuto metodu aplikovat (byť samozřejmě s aplikačními rozdíly dle jejich regionálních potřeb). Z Manuálu etablování interdisciplinární spolupráce spolku Cochem.cz²⁸⁵ vyplývají zejména tyto principy:

- (i.) *„Rozhodnutí patří v první řadě do rukou rodičů, stejně jako odpovědnost za život jejich dítěte;*
- (ii.) *rodiče jsou nejlepšími odborníky na nejlepší zájem jejich dětí;*
- (iii.) *naprostá většina rodičů je kompetentní pečovat o své děti;*
- (iv.) *všechny profese jsou si rovny, jejich přispění k řešení je rovnocenné;*
- (v.) *výkon jednotlivých profesí musí být koordinovaný – aktivní spolupráce, pravidelná setkávání, ladění postupu, kapacity služeb apod.;*
- (vi.) *rozhodující není typ péče, ale přetrvávající konflikt rodičů;*
- (vii.) *respekt komunikace, orientace na perspektivu dítěte (důležité pro všechny zúčastněné).“²⁸⁶*

Shora uvedené principy, které jsou uvedeny v citovaném Manuálu, doplňují taktéž principy vyplývající z právních předpisů²⁸⁷. Co se týče prvního principu, tj. dohoda a převzetí společné rodičovské odpovědnosti je předpokladem pro

²⁸⁵ V materiálech poskytnutých spolkem Cochem.cz jsou některé principy rozvedeny ještě mnohem podrobněji, viz co se týče samotného přístupu k rodičům (o tomto samozřejmě pojednávají i záznamy z proběhnuvších rodinně právních symposií, které jsem citovala výše, v rámci předchozích kapitol). K rodičům by v každém případě mělo být přistupováno s respektem, uznáním, důvěrou, podporou, měli by být informováni o postupu řízení a o dětech (jejich potřebách, prožívání, specifikách týkajících se jejich věku apod.), a také jim musí být vysvětleno, že se na daných věcech mohou (a ideálně by měli) domlouvat. Jednotný princip by samozřejmě neměl být zachovávan jen co se týče přístupu k rodičům, ale taktéž ve vztahu s cíli dané metody, tj. s nalezením fungujícího řešení ve vztahu k dětem (např. jak budou zajištěna participační práva dítěte, kdo bude děti o všem informovat, jakým způsobem je bude informovat, kdo zjistí, že děti chtějí komunikovat s kolizním opatrovníkem či se soudem, jakým způsobem s nimi chtějí komunikovat apod.).

²⁸⁶ Srov. NOVÁKOVÁ, Markéta. Metodika: Zavádění interdisciplinární spolupráce v opatrovnickém řízení ve věci úpravy poměrů dětí po rozvodu. Praha: Cochem.cz. 9 s. Reg. č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/17_071/0007651.

²⁸⁷ Srov. POLÁK, Vladimír, WESTPHALOVÁ, Lenka. Interdisciplinární spolupráce ve věcech péče soudu o nezletilé. Praha: Právní rozhledy, 2018. Č. 7. 240 a násl. s.

budoucí blaho dětí²⁸⁸, soud je primárně dle ust. § 9 ZŘS povinen vést účastníky k nalezení smírného řešení (případně ust. § 474 odst. 1 ZŘS). V souvislosti s tímto postupem soudu je nepochybně spojena edukace rodičů soudem, a to jak o samotné právní úpravě, tak i o stanoviscích a rozhodnutích Nejvyššího soudu²⁸⁹. Další princip vyplývá z rozhodovací praxe Ústavního soudu, a sice „že je třeba vycházet z premisy, že zájmem dětí je, aby byly především v péči obou rodičů, kde každý z nich poskytuje dětem láskyplnou péči a každý svým dílem přispívá k osobnostnímu vývoji dětí.“²⁹⁰ Třetím, doplňujícím, principem je premisa, že rozpad soužití rodičů je pro děti traumatem, přičemž adekvátní pomocí z tohoto rozpoložení může být pro děti právě spolupráce jejich rodičů (což lze taktéž považovat za projev jejich rodičovské odpovědnosti). Dle Ústavního soudu je „v těchto situacích nutno apelovat na rodiče, jejichž vztah se rozpadl, aby v samotném zájmu svých dětí se co nejvíce vynasnažili, aby děti rozpad jejich vztahu pocítily co nejméně. Ať již rodiče nejsou schopni se domluvit na ničem, alespoň v záležitostech dětí by měli upozadit své vzájemné neshody a nevraživost. Je tak primárně na rodičích, aby dbali nejlepšího zájmu dětí, kterým jistě je, jako absolutní minimum, absence přenášení vzájemných neshod mezi rodiči a jejich důsledků na děti.“²⁹¹ Čtvrtým a zároveň posledním principem vyplývajícím ze zákonné dikce, je princip spočívající ve vnímání rodičů daného konfliktu perspektivou dětí. Hmotněprávní oporu tohoto principu lze nalézt v ust. § 866 OZ.

Dle Jürgena Rudolpha pojem Cochemské praxe označuje „interdisciplinární spolupráci profesí, zabývajících se záležitostmi dětí. K jeho základu patří mezi jiným, že vzájemně koordinované profese vnímají konflikt rodičů, nebo jiných účastněných dospělých, perspektivou dítěte. Cílem je přivést rozhádané rodiče, alespoň v nejminimálnějším zájmu svých dětí, k jejich rodičovské autonomii, a tím ke (znovu)nabytí společné odpovědnosti.“²⁹²

Podstatou tohoto modelu je tedy fungující, spolupracující propojený systém všech subjektů, které participují na vyřešení rodičovského konfliktu. Pomyslná

²⁸⁸ Srov. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ust. § 865 odst. 1, ust. § 875 odst. 1, ust. § 876 odst. 1, ust. § 906 odst. 2, ust. § 908.

²⁸⁹ Srov. ČESKO. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. Ust. § 99 odst. 1.

²⁹⁰ Nález Ústavního soudu, sp. zn. I. ÚS 2482/13, ze dne 26.05.2014 [online]. Dostupné z webových stránek www.beck-online.cz.

²⁹¹ Nález Ústavního soudu, sp. zn. I. ÚS 3216/13, ze dne 25.09.2014 [online]. Dostupné z webových stránek www.beck-online.cz.

²⁹² Srov. RUDOLPH, Jürgen. *Jsi moje dítě: „Cochemská praxe“ – cesty k lidštějšímu rodinnému právu*. Vyd. 1. Drážďany: Generální konzul České republiky, Tomáš Podivínský, 2009. 46 s. ISBN: 978-80-254-8250-6.

základní matice průběhu Cochemské praxe je popsána níže v této kapitole. Tato základní matice je v praxi měněna dle potřeby praktikujícího soudu, OSPOD apod. V ČR lze tedy mezi jednotlivými obvody spatřovat určité regionální nuance co se týče praktikování této metody. Některé soudní obvody (viz Okresní soud Plzeň – jih) se pouze Cochemskou praxí inspirojí, některé ji naopak praktikují v plném rozsahu, pouze ji upravují dle své potřeby (viz Okresní soud v Tachově). Základní matice však zůstává stejná, nezměněná a měla by tak být (pro pochopení a dosažení jejího účelu) i tak vykládána.

Řízení dle metody Cochemské praxe je, stejně jako v případě tradičního průběhu Opatrovnického řízení, zahajováno návrhem. Rodič se pro pomoc se sepsáním daného návrhu může obrátit na advokáty, OSPOD, občanskou poradnu či na poradnu pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, na informační centrum soudu (pakliže tedy příslušný soud danou službu nabízí) nebo na neziskové organizace nabízející sociálně-právní poradenství (dle ust. § 37 ZOSS).

V souladu se základními principy uvedenými výše je potřeba se mezi těmito profesemi (až na výjimky) domluvit, že žádný z těchto subjektů nepomůže sepsat návrh pouze jednomu z rodičů. Toto samozřejmě s ohledem na Etický kodex neplatí pro advokáty (ačkoliv jsou i tací, kteří sami kontaktují právního zástupce druhého z rodičů a v případě absence zastoupení přímo druhého rodiče). Profese aplikující principy interdisciplinární spolupráce se shodly na tom, že v situacích, kdy je navštíví pouze jeden z rodičů, budou jej od počátku edukovat o tom, že věc se týká dětí obou rodičů, nikoliv jednoho z nich a vyzvou ho, aby se na schůzku dostavili společně i s rodičem druhým. Většina rodičů tomuto požadavku vyhoví. Poskytovatelé poradenství často své požadavky opírají o veřejně známé a dostupné deklaráce, viz informační letáky, webové stránky soudů, OSPOD či poraden apod.²⁹³

Vždy by tedy měl být upřednostňován návrh společný, tzn. návrh podávaný oběma rodiči. Návrh by měl být, co se jeho obsahu týče, návrhem jednotným (měly by být vytvořeny vzory takovýchto podání, ideálně soudy, aby bylo předcházeno vadám, které se následně v návrzích objevují), věcným (obsah návrhu by měl být omezen na podstatné informace, nepatří zde emocionální monology rodičů) a měl

²⁹³ Srov. NOVÁKOVÁ, Markéta. Metodika: Zavádění interdisciplinární spolupráce v opatrovnickém řízení ve věci úpravy poměrů dětí po rozvodu. Praha: Cochem.cz. 25 s. Reg. č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/17_071/0007651.

by být zdrojem „rychlých kontaktů“ (rodiče by zde měli uvést svá telefonní čísla či e-mailové adresy, aby je pak soud či kolizní opatrovník mohli snadněji kontaktovat).

Po podání návrhu soud buďto svolá jiný soudní rok (termín konání jiného soudního roku je většinou stanoven v rozmezí čtyř až šesti týdnů po zahájení řízení) nebo nařídí první soudní jednání ve věci, pakliže je předem avizována dohoda rodičů²⁹⁴.

Jiný soudní rok je jakousi alternativou běžného soudního jednání (jak jsem už uvedla výše). Zatímco průběh soudního jednání se řídí striktními pravidly, v případě jiného soudního roku tomu tak není. Jedná se spíše o neformálně vedený rozhovor s rodiči. Soudce si neobléká talár, nesetkává se s rodiči v jednacích místnostech, nesedí na vyvýšeném místě, ale u (často kulatého) stolu s účastníky řízení, tj. s rodiči. Dotazy, které jsou pokládány ze strany soudu rodičům jsou např. dotazy typu „Proč jste přišli?“, „Co ode mě jako od soudce očekáváte?“ nebo „Skutečně chcete, abych já rozhodoval/a o Vašem dítěti? Vždyť ho neznám, nemám ho rád/nezáleží mi na něm tak, jako Vám.“²⁹⁵

Využívání jiného soudního roku je čistě na rozhodnutí každého soudce či každé soudkyně. Závěrečná fáze²⁹⁶ jiného soudního roku probíhá dle okolností buďto tak, že:

- (i.) rodiče navrhnou dohodu, která je v zájmu dětí, soud má veškeré podklady pro posouzení a nařídí tak na tentýž den i jednání do jednacích síní, kde schválí dohodu a vyhotoví rozhodnutí; nebo

²⁹⁴ Srov. NOVÁKOVÁ, Markéta. Metodika: Zavádění interdisciplinární spolupráce v opatrovnickém řízení ve věci úpravy poměrů dětí po rozvodu. Praha: Cochem.cz. 26 a násl. s. Reg. č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/17_071/0007651.

²⁹⁵ Tamtéž. 27 s.

²⁹⁶ Jiný soudní rok probíhá, na rozdíl od běžného jednání v rámci Opatrovnického řízení, takto: nejprve dojde k seznámení s pravidly soudního jednání, principy a procesy rozhodování, následně se soud táže účastníků, tj. rodičů, „s čím přichází“. Kolizní opatrovník pak soudu, na jeho vyzvání, sdělí závěry společné schůzky proběhnuší na OSPOD. Taktéž jej seznámí se závěry z proběhnušího pohovoru s dětmi. Soud se následně obrací na rodiče s dotazem, jaká je jejich aktuální situace, zda ještě využili nějaké jiné odborné pomoci, zda o dané situaci řádně vyrozuměli i děti apod. Po tomto dotazování soud edukuje rodiče o potřebách dítěte (tj. o jejich rodičovské odpovědnosti, o dopadech rozpadu jejich soužití apod.). Soud si během jednání mapuje představy rodičů a hledá s nimi společné řešení. Společně s tím (za součinnosti rodičů) identifikuje možné problémy, které brání v dohodě rodičů. Následně, pakliže nedojde k uzavření finální dohody rodičů, dochází ve většině případů k uzavření alespoň zatímní dohody (tzn. dohody tzv. na zkoušku). K předmětu dohody se vyjadřuje kolizní opatrovník. Je samozřejmě možné, že rodiče neuzavřou ani onu zatímní dohodu, v takovém případě soud nařídí tradiční soudní jednání, a to v horizontu tří týdnů ode dne konání jiného soudního roku.

- (ii.) rodiče sice navrhnou vhodnou dohodu, avšak soud nemá veškeré podklady k posouzení k dispozici, nařídí tedy jednání ve lhůtě přiměřené pro zajištění podkladů pro schválení dané dohody (zpravidla bývá jednání nařízeno do tří týdnů ode dne proběhnuvšího jiného soudního roku, během něhož došlo k dohodě); nebo
- (iii.) rodiče navrhnou dohodu, ta však není v zájmu dětí, tudíž soud skutečnost, z níž vyplývá narušení zájmů dětí, označí a rodiče opětovně vede k dohodě, která je již bezvadná a nenarušuje zájmy dětí; nebo
- (iv.) rodiče nejsou schopni dohody, soud se tedy pokusí uzavřít mezi nimi tzv. zatímní dohodu s platností na další tři týdny, po kterých nařídí soudní jednání (rodičům taktéž doporučí odborné poradenství).

Okresní soud v Novém Jičíně taktéž využívá funkce tzv. soudního tajemníka²⁹⁷. Co se tedy týče postupu v případě jiného soudního roku, během něj buďto dojde ke schválení dohody ze strany rodičů (soud doporučí rodičům vypracovat rodičovský plán nebo jim doporučí využít odborné poradenské pomoci) nebo naopak, s ohledem na okolnosti, nařídí v řádu tří týdnů ode dne proběhnuvšího soudního roku jednání. Rodičům v takovém případě zároveň doporučí poradenskou edukaci (kterou může zprostředkovat soudní tajemník, stejně jako komunikaci s odbornou poradnou, která tuto službu nabízí).

Co se týče celkové edukace rodičů, její je průběh následující (je totiž potřeba rozlišit, o jakou formu edukace se zrovna jedná). Jednání před soudem vždy předchází tzv. základní edukace. Základní edukaci poskytuje (dle ust. § 11 odst. 1 písm. a) ZOSPOD) nejčastěji OSPOD (nebo poskytovatel poradenských služeb). Realizuje ji při společné schůzce obou rodičů, možností je také skupinová edukace rodičů, tu zpravidla poskytuje nezisková organizace. Problémem samozřejmě může být, jak rodiče k dané edukaci přimět, resp. přimět je k tomu, aby se na danou edukační schůzku dostavili. V praxi se však ustálily dvě varianty řešení, a sice

²⁹⁷ Dle Metodiky (spolku Cochem.cz, citované výše) lze soudního tajemníka (v rámci interdisciplinární spolupráce) nazvat jakýmsi sociálním pracovníkem soudu. O její zavedení se zasadil místopředseda Okresního soudu v Novém Jičíně, soudce Mgr. Vladimír Polák (dle aplikované praxe v Kalifornii v USA). Soudní tajemníci však v současné době působí např. i na Okresních soudech v Mostě, v Hodoníně, v České Lípě, ale i v Tachově. Náplní soudního tajemníka je „komunikace s OSPOD, s pomáhajícími profesemi, zajišťování participačních práv dětí v řízení (doprovázení, vytváření bezpečného prostředí, přítomnost a pomoc při slyšení dětí), práce s rodiči, např. sestavování rodičovského plánu a jiná agenda pro soud“. Mezi jeho výstupy lze tak zařadit např. „sestavovaný rodičovský plán, protokol o dohodě o předmětu řízení či úřední záznam o doporučené odborné pomoci“.

výzva soudu (tj. usnesení), kdy buďto vyšší soudní úředník (či jiný pracovník soudu) telefonicky kontaktuje rodiče za účelem domluvy termínu společné schůzky (která musí být uskutečněna do plánovaného prvního soudního jednání či jiného soudního roku) nebo se do usnesení, kterým soud zároveň jmenuje kolizního opatrovníka, rodičům uloží či doporučí, aby opatrovníka (OSPOD) kontaktovali sami, taktéž za účelem domluvy termínu jejich setkání. Následně s rodiči komunikuje soud, který zastává svou část edukace (sděluje rodičům, co od nich potřebuje, jakým způsobem bude tyto informace zjišťovat, jaký bude další postup apod.). Zároveň zjišťuje, zda je možné uzavřít mezi rodiči dohodu. Až v situaci, kdy dohoda rodičů není možná, je nařízena odborná poradenská edukace (do té doby jsou rodiče vedeni k tomu, aby byli schopni zastat roli odborného poradce sami). Zpravidla se jedná o jednu až tři schůzky o časové dotaci maximálně 90 minut (na jednu schůzku). Soud sice nařídí soudní jednání ve věci, avšak pakliže rodiče projeví zájem o odročení takového jednání, soud jim ve většině případů vyhoví. Edukace rodičů spočívá v poučení rodičů a poskytnutí jim relevantních informací. Úkolem edukace je *„dát rodičům relevantní a správné informace, zodpovědět nejčastěji kladené dotazy, vysvětlit nejdůležitější pojmy a jejich dopad do praktického života, vyvrátit nejčastější mýty a předsudky a vybavit těmito informacemi oba rodiče najednou.“*²⁹⁸

Ze společné schůzky by měli rodiče odcházet ideálně právě s informačními letáky, rodičovským plánem nebo odkazem na něj²⁹⁹, seznamem věcí, které mají doložit soudu, odkazem na užitečné podklady a vzory (např. společný návrh) a taktéž s kontakty na pomocné služby včetně jejich popisu. Také by měli odcházet seznámeni s perspektivou dětí (s informacemi o potřebách dětí, o jejich prožívání situace, o negativních dopadech nezvládnutého rodičovského konfliktu na ně). K tomuto využívají dalších souvisejících podkladů jako např. seznam dvaceti proseb dětí v rozvodové situaci (*příloha č. 6 této rigorózní práce*). Jedná se o dvacet přání dětí, které sepsala německá spisovatelka, doktorka Karin Jäckel, autorka

²⁹⁸ NOVÁKOVÁ, Markéta. Metodika: Zavádění interdisciplinární spolupráce v opatrovnickém řízení ve věci úpravy poměrů dětí po rozvodu. Praha: Cochem.cz. 31 s. Reg. č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/17_071/0007651.

²⁹⁹ Rodičovský plán slouží k tomu, aby rodiče, přestože o úpravě jejich poměrů k nezletilým dětem bylo soudem rozhodnuto, uměli toto rozhodnutí aplikovat i v praxi. Do České republiky se dostal ze zahraničí a úspěšně se zde etabloval. Účely rodičovského plánu jsou tedy mimo jiné i preventivní, a sice aby rodiče opětovně nezhajovali svými návrhy další Opatrovnická řízení. Obsahem rodičovského plánu tedy logicky bývá popsán typ stanovené péče, soupis potřeb dětí, jejich bydliště, způsob předávání dětí, řešení školních i mimoškolních aktivit (viz školská zařízení, škola v přírodě, sportovní soustředění, jazykové pobyty apod.), způsob výkonu přímé péče a výchovy, řešení zdravotnické péče a dalších specialistů.

mnoha dětských knih, zabývající se mimo jiné i sociální tematikou a historií. Těchto dvacet proseb následně v rámci aplikace Cochemské metody převzal do své knihy Ty jsi moje dítě právě i Jürgen Rudolph. Díky překladu Tomáše Podivínského se souhrn těchto 20 přání stal součástí mnoha letáků adresovaných rodičům, ať už ze strany sociálních pracovníků či ze strany soudu³⁰⁰ (často v mírně modifikované, co se formy, nikoliv obsahu týče, verzi).

Během prvního jednání buďto dojde ke schválení dohody (postup je dále obdobný jako v případě schválení dohody u jiného soudního roku) nebo, pakliže se rodiče nedomluví, k nařízení dalšího soudního jednání v horizontu 3 měsíců. Soud zároveň s tímto odročením uloží rodičům usnesením povinnost spočívající ve využití odborné pomoci (jednání lze odročit na žádost rodičů³⁰¹, řízení může být přerušeno³⁰² za účelem poskytnutí odborné pomoci, jejíž využití bývá spíše doporučováno, nežli nařizováno). Individualizovaný dotaz směřující odborné poradně zasílá sám soud. Pokud rodiče opětovně projeví zájem o odročení nařízeného jednání, soud tomuto samozřejmě může vyhovět.

V rámci dalšího jednání již konečně dojde k uzavření a schválení rodičovské dohody (ideálně) nebo, pakliže nikoliv, už k autoritativnímu rozhodnutí soudu o úpravě poměrů rodičů k nezletilým dětem.

3.3. Komparace pracovní náplně profesí

Již se shora uvedených kapitol vyplývá seznam profesí participujících na řešení rodičovského konfliktu v případě sezdaných párů. I z předchozí kapitoly jasně vyplývá, o jaké pomáhající profese se jedná v případě aplikace metody Cochemské praxe. Níže uvedená komparace vychází nejen z teorie plynoucí z odborných publikací (tzn. jaká by měla být náplň jednotlivých profesí), ale i ze zavedené praxe (s níž jsem se v některých případech setkala i já sama). Je samozřejmě potřeba upozornit na to, že níže uvedené přístupy jednotlivých profesí (v praktické rovině) nelze generalizovat na přístup všech osob poskytujících své služby v tomto oboru. Jedná se o pouhé příklady z praxe, v některých případech však o příklady opakující se, za účelem možnosti poukázání na rozdíly mezi teorií a praxí v rámci běžného přístupu v soudním řízení a teorií (potažmo praxí) v řízení probíhajícím v souladu s Cochemskou metodou.

³⁰⁰ Soupis těchto proseb je dokonce uveřejněn na webových stránkách www.justice.cz.

³⁰¹ ČESKO. Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád. Ust. § 119 odst. 1.

³⁰² ČESKO. Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád. Ust. § 109 a násl.

OSPOD

Role OSPOD je jak v případě běžného soudního řízení, tak v případě řízení dle metody Cochemské praxe obdobná. Alespoň co se týče samotné organizace. Sociální pracovník, jakožto zástupce OSPOD, vstupuje do celého procesu buďto na výzvu soudu³⁰³ nebo jej ještě před samotným řízením kontaktují přímo rodiče.

Rozdíl je tedy patrný zejména v přístupu OSPOD, což se odráží i v samotné praxi. V běžných soudních řízeních se činnost OSPOD běžně omezuje na zcela základní úkony – rozhovor s rodiči (ať už dohromady nebo zvlášť), rozhovor s dětmi (bez přítomnosti rodičů), šetření v místě bydliště dětí (pakliže je toto účelné a ze skutkových okolností vyplývá, že by prostředí, ve kterém děti žijí, mohlo narušit jejich mravní vývoj), předání zprávy o proběhnuvším rozhovoru s rodiči (a s dětmi) soudu. Škála provedených úkonů se zcela nepochybně odvozuje od stupně angažovanosti sociálního pracovníka, případně od pokynů ze strany soudu. Je totiž jasné, že činnost OSPOD nelze takto jednoduše generalizovat, stejně jako jejich přístup. Škála úkonů je taktéž značně ovlivněna metodickými pokyny, kterými se pracovník musí řídit, tyto doporučující metodické pokyny vydává Ministerstvo práce a sociálních věcí (krajští metodici je pak zpracovávají a ovlivňují danou praxi i vzděláváním). Nejen že postup OSPOD jakožto kolizního opatrovníka není jednotný mezi jednotlivými kraji, není často ani jednotný v rámci jednotlivých krajů, pod něž spadá vícero soudních obvodů. Ze zavedené praxe (o čemž svědčí i vůle participujících profesí Cochemské praxe „něco“ změnit) lze však usuzovat, že shora uvedené úkony jsou úkony jedinými, které jsou ze strany průměrného OSPOD v řízení činěny.

Pakliže je OSPOD aktivnějším článkem celého procesu, snaží se s rodiči komunikovat po celou dobu soudního procesu, snaží se nalézat cesty vedoucí k jejich spolupráci, poskytuje jim kontakty na psychologické poradny apod. Taktéž i s dítětem se snaží komunikovat tak, aby samotný rozhovor byl pro něj co nejméně stresujícím, neklade mu zavádějící otázky, kterými často nutí dítě vybrat si mezi jeho rodiči, vysvětluje mu důvody rozhovoru apod., to vše pokud možno co nejméně zatěžující formou.

³⁰³ Co se skrývá pod orgánem sociálněprávní ochrany dětí? *Šancedětem.cz* [online]. Josef Smrž. 17.03.2022 [cit. 03.11.2022]. Dostupné z: www.sancedetem.cz.

V případě Cochemské praxe je role sociálního pracovníka samozřejmě obdobná³⁰⁴. V přístupu se ale dosti liší. Jakmile je příslušný sociální pracovník OSPOD soudem jmenován kolizním opatrovníkem (což v dlouhodobě zavedeném modelu může fungovat i tak, že soudce nejprve kontaktuje takového pracovníka telefonicky³⁰⁵ za účelem rychlejšího vývoje ve věci a stanovení co možná nejbližšího termínu setkání s rodiči či dětmi)³⁰⁶, téměř obratem (v řádu několika dnů, maximálně cca dvou týdnů) se s rodiči setká. Již během tohoto společného rozhovoru klade důraz na výhody uzavření jejich dohody (včetně snížené ekonomické a časové náročnosti Opatrovnického řízení). K tomuto využívá i několika metod, včetně různých pomůcek, např. příručky dvaceti přání dítěte (veřejně dostupné na webových stránkách Justice.cz). Pokud to považuje za účelné, s rodiči uskutečňuje několik setkání, nikoliv pouze jedno úvodní, o jehož průběhu sepíše zprávu a předá ji soudu, případně rodiče spojuje s dalšími odborníky (např. psychology či poradenskými organizacemi), je-li to žádoucí. Snaží se tedy být maximálně nápomocen. Přístupy OSPOD mohou být samozřejmě různé. Někteří z nich odmítají přítomnost advokáta na daném setkání (z obavy, aby zde advokáti strategicky neprotlačovali zájmy jejich klienta bez snahy dohodnout se), někteří jsou tomu nakloněni (jelikož v advokátech cítí jakousi oporu). Někteří pracovníci OSPOD již při prvním setkání vedou rodiče k tomu, aby uzavřeli tzv. prozatímní dohodu, tu pak aplikovali v praxi a dle toho usoudili, že i cesta dohody může být cestou úspěšnou a výhodnou pro všechny strany, zejména pro děti. Důraz na zájmy a potřeby dětí je zde sociálním pracovníkem kladen téměř neustále, aby rodiče nezapomínali, že jsou zde právě kvůli němu, nikoliv kvůli sobě. Taktéž je rodičům OSPOD vysvětlováno, že odpovědnost neleží na jejich advokátech či na ostatních participujících profesích, ale právě na nich (což bývá asi

³⁰⁴ Jak jsem již uvedla výše, sociální pracovník může být do celého procesu integrován buď po výzvě soudu nebo ještě před samotným zahájením celého řízení, a to právě v situacích, kdy se na soud obrací rodiče s žádostí o pomoc s vyřešením jejich rodičovského konfliktu (ideálně samozřejmě za účelem uzavření dohody rodičů). Vzhledem k tomu, že v řízení, ve kterém je aplikována metoda Cochemské praxe, je evidentní, že výše angažovanosti veškerých participujících složek předčí výši angažovanosti složek v případě běžného soudního řízení, mám tedy i za to, že u Cochemské praxe je spíše běžné, že rodiče budou sociální pracovníky oslovovat ještě před výzvou soudu. Toto vyplývá i ze samotné praxe, kdy rodiče, kteří jsou srozuměni s tím, že některá z institucí často aplikuje metodu Cochemské praxe, se spíše na odborníky v této oblasti obrací s tím, že se minimálně chtějí pokusit o dohodu prostřednictvím tohoto modelu.

³⁰⁵ Mimo jiné, soud samozřejmě musí příslušného sociálního pracovníka (tj. orgán sociálněprávní ochrany dětí) ustanovit i oficiálně, k čemuž (nejen v rámci České republiky) dochází usnesením o ustanovení kolizního opatrovníka dítěte.

³⁰⁶ Toto je příklad praxe aplikované např. na Okresním soudu v Tachově. Běžně je OSPOD (jakožto kolizní opatrovník) jmenován prostřednictvím příslušného soudu, tj. usnesením a výzvou rodičů (obsaženou buďto ve výroku nebo v odůvodnění rozhodnutí, jak je uvedeno výše), aby si s kolizním opatrovníkem dojednali společnou schůzku.

nejúčinnějším hybatelem v jejich přístupu, vyjma snížené ekonomické náročnosti onoho Opatrovnického řízení).

OSPOD se v případě aplikace Cochemské praxe snaží (oproti běžnému řízení) zapojovat do všech úkonů výlučně oba rodiče. Tzn. že i v rámci e-mailové komunikace jsou zprávy o proběhnutých jednání, o termínech dalšího setkání apod., zahrnuti vždy oba rodiče (nebo by tomu tak alespoň mělo být). Systém je velice transparentní, a to právě proto, že odpovědnost leží na rodičích, nikoliv na soudu. Toto platí nejen pro rodiče, ale i pro děti. OSPOD dle Cochemské praxe (a mimochodem zcela v souladu s českými právními předpisy) ctí participační práva dětí a z nich vyplývající nároky. Děti jsou tak (pokud možno „*nenásilnou*“ formou) informovány o průběhu řízení. Např. v případě Okresního soudu v Tachově využívají tzv. dopisu pro děti, kdy se doopravdy jedná o dopis, jehož obsahem jsou informace o současné situaci, o řešeném problému, o vývoji řízení apod. Dopis je ale psán velmi přátelským způsobem (s „*lidským*“ přístupem), kdy je apelováno na to, že rozhodně není chybou dětí, že se rodiče rozvádějí, naopak že oba rodiče, z důvodu, že je mají rádi, činí vše pro to, aby celá tato situace měla na děti co nejmenší dopady. I o těchto úkonech činěných ze strany OSPOD vůči dětem jsou rodiče pravidelně informováni. Stává se tak minimálně, že se o těchto skutečnostech rodiče dozví až ze soudního spisu či při čtení zprávy během soudního jednání.

Rozdíl mezi pracovníkem OSPOD v běžném soudním řízení a v řízení, ve kterém je aplikována Cochemská metoda, nespátřuji tedy přímo v rámci legislativní úpravy jejich postavení, funkce a výkonu, ale právě ve výše popsaném proaktivním přístupu, míry angažovanosti, komunikace s ostatními subjekty apod. I do tohoto dílčího článku jsou tedy promítány základní principy Cochemského modelu, který byl už jak z teoretického, tak praktického hlediska, popsán výše.

Advokát

Povinností advokáta je, jak jsem již shora uvedla, „*chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta a řídit se jeho pokyny*“,³⁰⁷ přičemž k prosazování oprávněných zájmů klienta by měl jeho advokát využívat „*všech zákonných*

³⁰⁷ ČESKO. Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii. Ust. § 16 odst. 1.

*prostředků*³⁰⁸ a v rámci tohoto uplatňovat „v zájmu klienta vše, co podle svého přesvědčení pokládá za prospěšné.“³⁰⁹

Výklad shora citovaných ustanovení vypadá v praxi (v běžném soudním řízení) bohužel často tak, že advokát vehementně prosazuje zájem jednoho z rodičů, aniž by přihlédl k návrhům druhého rodiče a svému klientovi vysvětlil výhody smírného řešení rodičovského konfliktu (respektive uzavření dohody). Advokát je samozřejmě povinen poučit klienta o všech možných postupech, s tím spojených rizicích apod., je však na něm, na jaký z těchto postupů bude advokát klást důraz a co klientovi doporučí. Finální rozhodnutí vždy musí učinit sám klient.

V přístupu advokáta tedy spatřuji další zcela zásadní rozdíl, pakliže jde o porovnání jeho přístupu v běžném řízení a v řízení, ve kterém je aplikována Cochemská praxe. V běžném soudním řízení lze zcela jednoduše konstatovat, že advokát hájí zájem svého klienta bez toho, aniž by připustil možnost dohody s druhým rodičem, tj. s „protistranou“ (i přes to, že klienta o této možnosti poučí). Je jen málo advokátů, kteří ještě před prvním jednáním kontaktují advokáta druhého rodiče s tím, jaké jsou návrhy jeho klienta, případně zda je zde nějaký prostor pro dohodu. Mám za to, že toto nemůže uškodit situaci ani v případě, kdy klient advokáta s dohodou nepočítá, jelikož díky této komunikaci může advokát (a jeho klient) alespoň tušit, jaký přístup má k celé věci druhá strana a jejich stanoviska se (vyjma těch, co jsou součástí spisu – ať už se jedná o návrh podaný druhým rodičem či o vyjádření k návrhu klienta advokáta) nedozví až v rámci prvního soudního jednání.

Přístup advokáta v řízení dle Cochemského modelu je tedy, oproti shora uvedenému (byť možná mírně extrémnímu příkladu), diametrálně odlišný. Advokát v první řadě usiluje o dohodu. Vysvětluje rodiči, popřípadě rodičům výhody smírného řešení a rizika spojená s tradičním průběhem Opatrovnického řízení, kdy rodiče nejsou schopni dojít k dohodě. Dbá v tomto případě (byť asi o něco méně než OSPOD) zájmů dětí, spíše se snaží hledat výhody pro svého klienta. Pakliže to považuje za účelné, i advokát může rodiče spojit s dalšími odborníky v této oblasti, ať už se jedná o rodinné mediátory (pokud by totiž spor rodičů „*medioval*“ on sám jakožto mediátor, nemohl³¹⁰ by tedy v případě, že rodiče v konečném

³⁰⁸ ČESKO. Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii. Ust. § 16 odst. 2.

³⁰⁹ Tamtéž.

³¹⁰ Srov. ČESKO. Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci. Ust. § 8 odst. 2.

důsledku dohodu neuzavřou, zastupovat jednoho z rodičů)³¹¹ či o jinou poradenskou odbornou pomoc.

Metody postupu advokátů v rámci Cochemské praxe se opět liší dle míry jejich angažovanosti. Někteří advokáti komunikují s oběma rodiči najednou, kdy jejich role spočívá, po bezprostředním kontaktu s rodiči, v sepisu dané dohody. Někteří advokáti volí jednu z výše uvedených metod mimosoudního řešení, tj. metodu Collaborative law³¹², kdy se ve spolupráci s advokátem druhého z rodičů snaží nalézt společnou myslitelnou variantu úpravy poměrů rodičů k nezletilým dětem. Někteří advokáti se v tomto směru naopak neangažují vůbec a ve spolupráci s ostatními odborníky, ať už se jedná o mediátory, psychology či sociální pracovníky, pouze na pokyn osob, které rodiče dovedli k dohodě, sepisují v závěru celého případu dohodu, kterou pak předkládají soudu. Klienta tedy v řízení zastupují spíše z formálních důvodů (kdy jsou pro něj jakousi minimální jistotou, že dohoda bude schválena ve znění, v jakém byla uzavřena a klient s tím bude mít „minimální“ starost).

Mám za to, jak jsem již uvedla výše, že advokát, který rodiči vysvětlí výhody dohody, automaticky neporušuje výše citované povinnosti, pakliže dohodu rodiči nevnutí a toto rozhodnutí nepramení z nekompromisního stanoviska advokáta. Toto by byl jistě důvod pro rozvázání spolupráce mezi advokátem a rodičem, tj. jeho klientem, z důvodu narušení důvěry klienta, za něž by vlastně bylo fakticky rozhodováno. Advokát je totiž pro klienta nejen právní, ale i psychickou podporou (a to obzvláště v těchto řízeních, která bývají často emočně velice vypjatá). Navíc i s ohledem na dosažené vzdělání advokáta, může právě on sepisovat onu dohodu rodičů, která následně bude předkládána soudu ke schválení – tím by byla ošetřena nejen právní jistota a pravděpodobnost, že dohoda bude v souladu obsahově (s nároky rodičů), i formálně, ale i časová úspora, kdy by se během jednání soudce už nemusel příliš angažovat, nemusel by s rodiči hledat společné řešení, pouze by danou dohodu schválil. Je však potřeba konstatovat, že toto vše může advokát činit pouze s výslovným souhlasem klienta, nikoliv proti jeho vůli³¹³. Stejně tak je potřeba dbát na povinnost mlčenlivosti advokáta, která může být do určité míry limitující, avšak lze její této mlčenlivosti

³¹¹ Srov. MÁROVÁ, Anna, VAŇKOVÁ, Eva. *Právo spolupráce a rozvod. Rodinné listy č. 7-8*. Praha: Karel Havlíček-Havlíček Brain Team, 2015 [cit. 03.11.2022]. 34 s. ISSN 1805-0824.

³¹² Srov. Jak se řeší spory metodou collaborative law. *Institutpromediaci.cz* [online]. Institut pro mediaci. 21.01.2022 [cit. 28.09.2022]. Dostupné z: www.institutpromediaci.cz.

³¹³ ČESKO. Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii. Ust. § 16 odst. 1.

zprostit se souhlasem klienta³¹⁴. Advokáti se mohou také podílet na edukaci rodičů. Svému klientovi vysvětlují nejen právní a s nimi spojené ekonomické aspekty (typy péče, výpočet výživného, společná rodičovská odpovědnost), ale také jako přidanou hodnotu, založenou na svých zkušenostech, nabízet řešení, která zvolili jiní klienti.

Soud

Role soudu, resp. soudce, je jak v případě běžného soudního řízení, tak v případě řízení v souladu s Cochemským modelem obdobná. Jedná se o autoritativní subjekt, který má v daném řízení „*konečné slovo*“. Rozdíl je tedy, obdobně jako ve shora uvedených případech, patrný právě v jednotlivých přístupech soudce.

V běžném soudním řízení soudce většinou naplňuje shora uvedenou autoritativní roli. Bývá často zcela nekontaktní, v očích rodičů nepřístupný. V řízení dle Cochemského modelu je toto přesně naopak. Na soudci leží mnohem větší břemeno, než je tomu v případě běžného soudního řízení. Soudce, vyjma toho, že o dané záležitosti rozhoduje, má taktéž za úkol s rodiči pracovat, tzn. navrhnout jim možnost uzavření dohody, vysvětlit jim samotný proces aplikace Cochemské metody směřující právě k tomuto smírnému řešení a v tomto směru je nadále edukovat. Soudní řízení probíhající dle metody Cochemské praxe bývají často mnohem delší nežli právě běžná Opatrovnická soudní řízení (viz shora uvedené statistiky poskytnuté Eurostatem, ČSÚ či Sylvou Höhne a Janou Palonciovou).

Soudci se, vyjma formálního poučení o možnosti uzavření dohody, snaží s rodiči pracovat i z psychologického hlediska. Opatrovnická řízení bývají proto často „*o něco méně*“ formální než jednání ostatní. Soudci např. využívají separovaných místností s kulatým stolem, měli by častěji využívat institutu jiného soudního roku (popsaného výše). Skutečnost, že účastníci a zúčastněné subjekty (viz soudce, OSPOD apod.) sedí u jednoho stolu, dalo by se říct „*na jedné (stejně) úrovni*“, na rodiče psychologicky působí velmi silným dojmem. Rodiče tak i díky této „*maličkosti*“ často zapomínají na to, že ještě před pár okamžiky na sebe vzájemně pohlíželi jako na soupeře. Navíc i soudce se jim může najednou zdát o mnoho více přístupným, díky čemuž na něj nepohlíží jako na osobu, která by potenciálně mohla rozhodnout k tíži jednoho, a naopak ku prospěchu druhého, rodiče (připustíme-li tedy, že rodiče jsou v postavení „*soupeřů*“).

³¹⁴ ČESKO. Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii. Ust. § 21 a násl.

Vyjma shora uvedeného, má soudce taktéž i další důležitou úlohu, již je spolupráce. Spoluprací se rozumí nejen ta s rodiči, ale především ta s ostatními zúčastněnými subjekty, tzn. s představiteli poradenské odborné pomoci, soudními znalci či OSPOD apod. Zásadní rozdíl tedy v případě úlohy soudce shledávám opětovně právě v jeho přístupu. Zatímco v běžném řízení soudce možnost uzavření dohody rodičů „odbude“ počáteční otázkou, zda je zde prostor pro nějakou dohodu, v řízení dle metody Cochemské praxe je v tomto směru aktivní po celou dobu (ve spolupráci s ostatními profesemi). Další zcela zásadní rozdíl spočívá v posuzování rodičů, resp. jejich rodičovských kompetencích. Řídí-li se soud zásadou, že děti potřebují a většinou i chtějí oba rodiče, je pro ně důležité mít možnost udržovat a rozvíjet vztah s oběma z nich. Pak je velmi těžké rozhodovat o podílu času, který by děti měly strávit s jedním a druhým rodičem. Soud posuzuje kompetence rodičů dle toho, jak respektují jeden druhého v jeho rodičovské roli, jak jsou schopni podporovat vztah druhého rodiče s dětmi, zda jsou ochotni kooperovat s druhým rodičem, uzavírat zatímní dohody a dodržovat je. Tyto skutečnosti se soud dozvídá o rodičích v rámci spolupráce s dalšími subjekty. OSPOD v roli kolizního opatrovníka i poskytovatelé odborné pomoci zaměřují své zprávy na hodnocení těchto skutečností. Sám soudce si vytváří úsudek o rodičovských kompetencích z práce s rodiči a v rámci jiného soudního roku nebo jednání, kdy na ně i on působí edukativně.

Poskytovatelé odborné pomoci

I mezi jednotlivými poskytovateli odborné pomoci lze taktéž spatřovat určité rozdílnosti, zejména co se týče časově omezeného programu, v němž s rodiči (a případně i dětmi) pracují. Tento program je následně vyhodnocován dle jeho výsledku. Základem (a toto naopak poskytovatele odborné pomoci spojuje) je deeskalace rodičovského konfliktu. Tato deeskalace by právě měla být oním výsledkem edukativního poradenství. Poskytovatelé se na tento cíl orientují a vyhodnocují jej, resp. snaží se rozklíčovat problémy rodičů, diagnostikovat potenciál rodičovského konfliktu a dle toho vyvozovat, zda rodiče budou schopni řešit své problémy, případně zda budou ochotni se dohodnout či nikoliv.

Co se týče mlčenlivosti těchto poskytovatelů, dle ust. § 100 odst. 1 ZOSS *„zaměstnanci obcí a krajů, zaměstnanci státu a zaměstnanci poskytovatelů sociálních služeb jsou povinni zachovávat mlčenlivost o údajích týkajících se osob, kterým jsou poskytovány sociální služby nebo příspěvek, které se při své činnosti*

dozvědí, není-li dále stanoveno jinak. Tato povinnost trvá i po skončení pracovního vztahu“. Těto povinnosti mohou být však poskytovatelé zproštěni písemnou deklarací osob, v jejichž zájmu tuto povinnost mají, a to písemně s uvedením rozsahu a účelu.

Ostatní participující profese

Závěrem této komparace je možné ještě dále uvést příkladem i úlohu soudního znalce. Soudní znalec je běžně využíván v rámci tradičního Opatrovnického řízení, u metody Cochemské praxe je však využití výkonu soudního znalce značně redukováno. Soud zadává vypracování znaleckého posudku v případech, kdy existuje důvodné podezření na snížení rodičovských kompetencí jednoho nebo obou rodičů (z důvodu závislosti na návykových látkách, z důvodu psychiatrické diagnózy apod.) nebo se jedná o děti se specifickými potřebami (zdravotní omezení, mentální postižení apod.). V čem je tedy spatřován hlavní rozdíl, je více než patrné.

V souvislosti s ostatními participujícími profesemi, tj. např. poskytovateli odborné pomoci, mediátory či klinickými psychology, je taktéž potřeba pamatovat na povinnost mlčenlivosti těchto profesí. Mlčenlivost těchto profesí upravuje ZOSPOD, ZOM či např. zákon č. 372/2021 Sb., o zdravotních službách. Pro tyto profese může být tato povinnost limitující, jelikož soud potřebuje znát informace o tom, jaké kompetence rodiče mají. V takových situacích však je potřeba pamatovat na způsob, jak informace o rodičovských kompetencích (tzn. jestli se např. rodiče odborné pomoci zúčastnili, jestli jeden z rodičů ukončil společné setkání předčasně apod.) soudu sdělit. Co se týče mediátorů, o jejich striktním dodržování povinnosti mlčenlivosti je již pojednáváno v rámci předchozích kapitol. Mediátor však může být této povinnosti zproštěn, a to buď tak, že sám soud se před doporučením mediace doptá dotyčných rodičů, zda je mediátor oprávněn poskytovat mu příslušné informace³¹⁵, či si tento souhlas rodičů může obstarat sám mediátor. Mediátor se navíc může s rodiči domluvit, jakým způsobem a v jakém rozsahu může tyto informace soudu sdělovat. Komunikace je tak transparentní, je na rozhodnutí rodičů, jak bude nakládáno s jimi poskytovanými (často choulostivými) informacemi a není tak ani narušena jejich důvěra, která je ve vztahu k mediátorovi často důležitá. Obdobné je to v případě poskytovatelů registrovaných sociálních služeb (viz výše).

³¹⁵ Srov. ČESKO. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. Ust. § 128.

3.4. Počátky Cochemské praxe v ČR

Zatímco v Německu byla důvodem k normalizaci Cochemské metody absence rodičovské odpovědnosti u obou rodičů – vyjma situace, kdy byli rodiče manžely (toto je podrobněji vysvětleno v rámci předchozích kapitol), v ČR tomu tak nebylo. Český právní řád totiž v souladu s ust. § 865 odst. 1 OZ vždy přiznával, tehdy samozřejmě dle předchozí právní úpravy, rodičovskou odpovědnost oběma rodičům.

Jak jsem rovněž uvedla v rámci teoretické části této rigorózní práce, rodičovská odpovědnost náleží oběma rodičům, nelze se jí vzdát, lze ji pouze v zákonem omezených případech omezit (či omezit její výkon) nebo pozastavit, případně jí může být rodič rozhodnutím soudu zbaven³¹⁶. Je tedy logické, že důvody vedoucí k aplikaci Cochemské metody v ČR byly (a jsou) odlišné. Jedná se spíše o potřebu změnit systém fungování nejen opatrovnických soudů, ale i ostatních profesí jako jsou advokáti, mediátoři, OSPOD, poradenské organizace apod., s cílem více se zaměřit na zájem dětí (což mimochodem vyplývá i z legislativní úpravy) a dohodu jejich rodičů na péči o ně³¹⁷. Dalším důvodem bylo také to, že přibývalo velmi náročných a zdlouhavých sporů, přispěla k tomu také proměna role otce ve společnosti (resp. jejich míra angažovanosti).

Nejvýznamnější iniciativou, jejíž cílem je normalizace Cochemského modelu v ČR, je bezpochyby spolek Cochem.cz, který byl založen v roce 2015. Jeho hlavní představitelkou je jeho zakladatelka, mentorka, Markéta Nováková. Markéta Nováková není absolventkou právnické fakulty, ke Cochemskému modelu ji, dle jejích slov, přivedla náhoda. S ohledem na skutečnost, že ji v rámci ČR považují za jednu z nejpovolanějších osob této problematiky (a taktéž vzhledem k tomu, že předmětem rigorózní práce není jen teoretický popis dané problematiky, ale i její přesah do praktické roviny), oslovila jsem ji za účelem zodpovězení několika, dle mého názoru, podstatných dotazů (*příloha č. 7 této rigorózní práce*)³¹⁸.

³¹⁶ Srov. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ust. § 865 a násl.

³¹⁷ Srov. MACKOVÁ-JURÁSKOVÁ, Petra, NOVÁKOVÁ, Markéta. Cochemský model v ČR. *Cochem.cz* [online]. Kolibřík – Bulletin pro mezinárodní spolupráci a v oblasti duševního zdraví. 10.04.2019 [cit. 20.11.2022]. Dostupné z: www.cochem.cz.

³¹⁸ Daný rozhovor se skládal z celkem 14 otázek týkajících se nejen praktických dotazů ohledně počátků Cochemské praxe v České republice, ale taktéž i otázek hodnotících, co se týče subjektivních názorů Markéty Novákové. Dotazy byly v elektronické formě zasílané Markétě Novákové e-mailem, a to po předchozí proběhnuvší osobní schůzce, na níž byla tato materie konzultována.

„V roce 2010 se v ČR konala první konference (nebo odborný seminář) na téma Cochemské praxe. Za organizací stáli zřejmě Tomáš Podivínský³¹⁹ (který tenkrát, v Drážďanech, působil jako generální konzul, byl taktéž ministrem v úřednické vládě, a to v různých obdobích, dále poslancem ČR a později pak i jejím velvyslancem v Berlíně) a spolu s ním Luboš Patera, známý svou osobní kauzou,“ uvádí Markéta Nováková. Luboš Patera byl občanským aktivistou bojujícím za práva dětí nejen v ČR, ale i na Slovensku³²⁰. Patera, s ohledem na toto jeho přesvědčení, působil v občanském sdružení Iustin pro ochranu práv dětí, rodičů a prarodičů³²¹. Luboš Patera byl, jak jsem uvedla výše (dle informací poskytnutých Markétou Novákovou) známý především svou osobní kauzou týkající se úpravy péče o tehdy několikaměsíčního syna. Jednalo se o jednoho z prvních otců, který ve sporu vedeném jeho žalobou proti ČR uspěl u ESLP. Patera se tehdy (v roce 1989), ještě před podáním žaloby proti ČR, domáhal svěřeni syna do péče u Okresního soudu Praha-západ. Ten však v roce 1993 (tzn. téměř po čtyřech letech) vydal rozsudek, jímž syna uložil do péče matky, která otci dlouhodobě bránila se se svým synem setkávat (a to i přes to, že proti ní bylo pochopitelně z těchto důvodů vedeno trestní stíhání). Vzhledem k tomu, že otec proti tomuto rozsudku podal odvolání k Městskému soudu v Praze, byl tento případ podroben dalšímu, odvolacímu řízení, v němž soud v roce 1998 (tzn. po dalších pěti letech) rozhodl o tom, že dojde ke zrušení předchozího rozsudku a věc bude opět vrácena k soudu prvního stupně, jímž se v roce 1999 stal Okresní soud v Ústí nad Labem. Celé toto řízení trvalo neuvěřitelných sedmnáct let. A je možné, že řízení by bývalo trvalo i o něco déle, pakliže by syn nenabyl zletilosti, díky čemuž mohl o svém styku s rodiči již rozhodovat sám³²².

Luboš Patera tedy, jakožto stěžovatel, napadal u ESLP nevhodný a pomalý vývoj daného řízení, kdy ESLP „ve svém rozsudku ze dne 26.04.2007 konstatoval, že délka řízení o poměrech stěžovatelova syna je nepřiměřená (čl. 6 odst. 1 Evropské úmluvy o lidských právech), současně však zamítl tvrzení,

³¹⁹ Tomáš Jan Podivínský je českým politikem (za KDU-ČSL, již od roku 1997), od roku 2013 působil téměř rok jako ministr životního prostředí České republiky, předtím působil na tomtéž ministerstvu jakožto náměstek předchozího ministra, jímž byl Tomáš Chalupa. Od roku 2013 byl taktéž poslancem Poslanecké sněmovny České republiky a od roku 2015 byl jejím velvyslancem v Německu.

³²⁰ Srov. Zemřel Luboš Patera, zastánce tátů, justiční kanál zmlkl... *Šinágl.cz* [online]. Jan Šinágl – angažovaný občan, nezávislý publicista. 14.11.2020 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: www.sinagl.cz.

³²¹ Dostupné z: www.iustin.cz.

³²² Srov. VIKTORA, Antonín. Letitý spor o syna vyřešila místo soudu plnoletost. *iDnes.cz* [online]. iDnes.cz, MF DNES. 12.02.2007 [27.11.2022]. Dostupné z: www.idnes.cz.

že došlo k porušení stěžovatelova práva na rodinný život v důsledku nerealizování jeho styků s nezletilým (čl. 8 Evropské úmluvy o lidských právech).“³²³ Markéta Nováková k tomuto uvádí, že Luboš Patera tedy v tomto případě uspěl, nicméně „vztah se synem celoživotně prohrál.“

Výše zmiňovaný seminář, v roce 2010, „byl realizován Magistrátem hl. m. Prahy, avšak po tomto proběhnuvším semináři se již dále nic nedělo,“ uvádí Nováková. „Ke Cochemské praxi jsem se dostala poprvé v roce 2014. Oslovil mě kolega a kamarád, který sám procházel opatrovnickým řízením a jako muž a otec se cítil značně znevýhodňován a chtěl nějak přispět ke změně. Vedla jej k tomu špatná osobní zkušenost. Chtěl najít nějakou organizaci, které finančně přispěje za účelem změny daného systému. Nacházel však jen spolky zakládané otci s vlastní špatnou zkušeností, které pouze kritizovaly jednotlivce v daném systému a nenabízely vhodná řešení vedoucí ke změně. Nakonec se však i díky těmto spolkům dozvěděl o metodě Cochemské praxe (dozvěděl se pouze, že se jedná o novou metodu pocházející z Německa), která by mohla situaci otců zlepšit,“ dodává Markéta Nováková.

Na základě těchto zjištění pak dotyčný kontaktoval Markétu Novákovou s tím, že on, jakožto IT specialista, chce vytvořit webovou stránku právě pro tyto případy, které by ona naplnila obsahem (přeloženým z dostupných německých zdrojů). Na německém internetu nenašla Markéta Nováková k dispozici dostatek informací, aby mohla fungování praxe pochopit a vše správně přeložit. Kontaktovala tak samotného Jürgena Rudolpha, otce zakladatele, který byl velice vstřícný a ochotný zodpovědět jí veškeré její dotazy související s Cochemskou praxí. Taktéž ji propojil s Lubošem Paterou a Tomášem Podivínským. V návaznosti na jejich společnou schůzku tak díky angažovanosti Markéty Novákové proběhla první konference na toto téma v Poslanecké sněmovně ČR, již se zúčastnil i sám Jürgen Rudolph. Jednalo se o velmi důležitou událost. Celou tuto konferenci organizovala Markéta Nováková, která na konferenci zároveň zastupovala i roli tlumočnicka. Luboš Patera zajišťoval natáčení konference a tehdejší kolega Markéty Novákové hradil pobyt a dopravu Jürgenu Rudolphovi a jeho ženě, kteří setrvali v Praze na následující tři dny. Markéta Nováková je prováděla po Praze, trávila

³²³ K rozsudku ESLP ve věci Luboš Patera proti České republice. Profiprávo.cz [online]. Profiprávo.cz z Portálu Justice.cz. 27.04.2007 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: www.profipravo.cz.

s nimi maximum času a dotazovala se jich na vše možné v souvislosti s aplikací Cochemské praxe.

„V lednu 2015 jsem založila spolek Cochem.cz, a od té doby se věnuji přenosu know-how, šíření principů, na kterých Cochemská praxe stojí a aktivitám, které přímo v praxi podporují subjekty účastníci se interdisciplinární spolupráce (tj. okresní soudy, OSPOD, poradenská zařízení, poskytovatelé odborné pomoci),“ zmiňuje Markéta Nováková.

3.5. Cochemská praxe – Plzeňský a Středočeský kraj

V roce 2021, respektive na konci tohoto roku, aplikovalo Cochemskou praxi v ČR celkem 37 soudů z celkových 86, tzn. 43 %. Tato data vychází ze statistiky sestavené Michaelou Martou Uhlířovou (ve spolupráci s Markétou Novákovou), která tyto informace zpracovala do své středoškolské práce na téma rozšíření a překážky aplikace principů Cochemské praxe v České republice³²⁴. Jak uvádí sama autorka, tehdejší situace na soudech byla zcela jistě ovlivněna i vnějšími, objektivními okolnostmi, např. pandemickou situací, která byla příčinou mnoha personálních změn nejen na soudech, ale i v jiných mimosoudních institucích, které jsou do aplikace metody Cochemské praxe zainteresovány. Je tedy možné, že díky tomuto „zpomalení“ vnějšího světa (a celkově fungování příslušných subjektů) došlo k pozastavení implementace nových metod do standardizovaného systému. Taktéž je potřeba upozornit na skutečnost, že ve shora citované statistice není rozlišováno, zda je na příslušných soudech aplikována metoda Cochemské praxe v plném rozsahu či pouze zčásti, tzn. zda jsou zde využívány pouze její dílčí kroky či přístupy³²⁵.

Dle informací poskytnutých Markétou Novákovou se v současné době aplikuje metoda Cochemské praxe (ačkoliv stále není známo, zda zcela či zčásti) na celkem třiceti osmi soudech z osmdesáti šesti. Počet soudů, na nichž dochází k aplikaci této metody tedy během posledního roku vzrostl o jeden soud.

³²⁴ Tyto informace bohužel nejsou veřejně dostupné na webovém portálu Gymnázia Na Zatlance, byť z webových stránek: www.soc.cz/dokumenty/2022_informacni_zpravodaj, je z publikovaného Informačního zpravodaje – 44. ročníku celostátní přehlídky středoškolské odborné činnosti, patrné, že tato práce byla vyhotovena Michaelou Martou Uhlířovou. Informaci vyplývající z dané práce a statistiky byly pro účely této rigorózní práce poskytnuty Markétou Novákovou.

³²⁵ Toto je dle mého názoru poměrně stěžejní informací, i když poměrně těžko zjistitelnou, alespoň v případě, kdy bychom takto chtěli zanalyzovat přístupy veškerých příslušných soudů České republiky. Totiž posouzení, do jaké míry je na daném soudu aplikována metoda Cochemské praxe, by bylo do určité míry vždy posouzením subjektivním, nikoliv objektivním dle nějakého obecného vědeckého měřítka.

V současné době je metoda Cochemské praxe aplikována na následujících soudech, a sice na soudu pro Prahu 2 (na počátku procesu), Prahu 8, Prahu 10 (na počátku procesu), Kladno, Mladou Boleslav, Nymburk, Příbram, České Budějovice, Český Krumlov, Tábor, Cheb, Plzeň-jih, Plzeň-sever, Tachov, Českou lípu, Děčín, Jablonec nad Nisou, Liberec, Litoměřice, Most, Teplice, Hradec Králové, Chrudim, Náchod, Pardubice, Semily, Blansko, Brno-město, Brno-venkov, Hodonín, Jihlavu, Kroměříž, Třebíč, Žďár nad Sázavou, Jeseník, Nový Jičín (který byl vlastně na počátku fungování Cochemské praxe v České republice, v čele s Vladimírem Polákem), Vsetín.

S ohledem na mé předcházející studium a schopnost zajistit zde i potřebné kontakty na odborníky této problematiky, jsem se za účelem lepšího následného zhodnocení, srovnání možných nuancí, shrnutí a navržení možných změn *de lege ferenda*, rozhodla podrobněji zaměřit (a v této kapitole tak i detailněji rozpracovat) model Cochemské praxe realizovaný v Plzeňském kraji (resp. konkrétně na Okresním soudu v Tachově) a ve Středočeském kraji (resp. konkrétně na Okresním soudu v Kladně). V Plzeňském kraji je celkem deset okresních soudů, z nichž na čtyřech je realizována výše zmíněná metoda (viz předchozí výčet)³²⁶. Ve Středočeském kraji je situace obdobná³²⁷.

V návaznosti na shora uvedené zaměření na aplikaci metody na Okresním soudu v Tachově a Okresním soudu v Kladně jsem se rozhodla požádat představitele nejen jednotlivých soudů, ale i příslušných OSPOD, o společné setkání. Níže uvedené informace jsou tak čerpány nejen z rozhovorů (jejichž přepis, zaměřený na dotazy pro účely této práce potřebné, tvoří *přílohy této rigorózní práce*), ale taktéž i z podkladů a materiálů, které tito odborníci využívají k prezentacím o aplikaci metody Cochemské praxe na jejich soudech, OSPOD apod., a to v rámci svých přednášek nejen pro laickou, ale i odbornou složku veřejnosti. Jejich ochoty zodpovědět mé dotazy si velmi vážím.

Okresní soud v Tachově

Soudem, který metodu Cochemské praxe aplikuje velmi důsledně (byť možná s nějakými regionálními rozdíly), a který je v této oblasti vzorem (nejen) pro Plzeňský kraj, je právě Okresní soud v Tachově. Tento okresní soud je v rámci kraje pověstný svou úspěšností nejen mezi laickou veřejností (kdy se rodiče obrací

³²⁶ Tj. Cheb, Plzeň-jih, Plzeň-sever, Tachov.

³²⁷ Tj. Kladno, Mladá Boleslav, Nymburk, Příbram.

na tento soud za účelem řešení jejich rodičovského konfliktu, přestože se v jejich případě nejedná o soud místně příslušný), ale i v rámci veřejnosti odborné. Právě tato úspěšnost zaznamenaná v ročních statistikách (*příloha č. 8 této rigorózní práce*) přesvědčila na tehdejších společných schůzích uskutečňovaných v Kroměříži, díky spolupráci Justiční akademie a Mgr. Michaely Řezníčkové, předsedkyně Okresního soudu v Tachově³²⁸, ostatní soudy k aplikaci Cochemské praxe.

Řezníčková uvádí (rozhovor je *přílohou č. 9 této rigorózní práce*), že o metodě Cochemské praxe se dozvěděla v roce 2016, kdy téhož roku začala na Okresním soudu v Tachově působit jako jeho předsedkyně. V rámci kontroly spisů dospěla („*jako člověk s přirozenoprávním zaměřením*“) tomu, že stávající systém Opatrovnického řízení je „*příliš chaotický odtržený od zájmu dětí, závislý na osobnosti konkrétních osob (nejen soudce, ale i činnosti OSPOD apod.) a jejich individuálnímu přístupu a nasazení, obsahující i zjevné excesy.*“ Vzhledem k tomu, že Řezníčková seznala, že je zde opravdu velký prostor pro zlepšení (za účelem dosažení rychlejšího a hospodárnějšího řízení, kladoucího větší důraz na zájem dětí), rozhodla se, inspirována metodou Cochemské praxe, na tuto situaci rychle reagovat a zavést potřebná opatření. V červnu roku 2016 svolala Řezníčková běžnou poradou soudců na Okresním soudu v Tachově, na níž svým kolegům předestřela svůj záměr. Jedním z nejdůležitějších kroků, které tehdy Řezníčková učinila, bylo právě zřízení speciálního opatrovnického oddělení. Důležitost tohoto organizačního opatření spatřuji především v tom, že soudci, kteří byli do tohoto oddělení zahrnuti (a rozhodli se pro toto dobrovolně) se mohli věnovat pouze této oblasti a nebyli tak vytěžováni ostatními složitými případy. Dotyčným soudcům byly svěřeny konkrétní jednací síně, v nichž soudci mohli (a stále mohou) uskutečňovat soudní jednání v rámci Opatrovnických řízení. Vzhledem k tomu, že Cochemská praxe se vyznačuje dlouhými soudními jednáními, aby soudce byl schopen s rodiči najít co možná nejlepší řešení, jež je následně zpracováváno do dané dohody, mají tak soudci k dispozici jejich „*vlastní*“ jednací síň. Jednání, dle Řezníčkové, probíhají zpravidla tři až čtyři hodiny.

Příslušní soudci navíc mají k dispozici (taktéž z pokynu Řezníčkové) spolupracující vyšší soudní úředníky a rejstříkové vedoucí, na něž se mohou

³²⁸ Michaela Řezníčková usilovala o aplikaci Cochemského modelu v praxi nejen ve spolupráci s Justiční akademií, ale taktéž i samostatně, kdy se stýkala a komunikovala s ostatními soudci vykonávajícími svou funkci (nejen) v rámci Plzeňského kraje.

kdykoliv dále obrátit. Co se týče vybavenosti Okresního soudu v Tachově, vyjma speciálních jednacích síní vymezených pro konkrétní opatrovnické soudce, zde byla navíc zřízena i místnost s kulatým stolem (pro konání jiného soudního roku) a dále pak speciální výslechová místnost pro děti. Při návštěvě Okresního soudu v Tachově mě Michaela Řezníčková uvedla do výslechové místnosti, kterou jsem si (společně s místností s kulatým stolem) mohla vyfotografovat (*příloha č. 10 této rigorózní práce*). Výslechová místnost pro děti je naprosto skvěle vybavena. Je navržena tak, aby zde bylo co nejvíce světla a aby na děti působilo toto prostředí co možná nejpříjemnějším dojmem, nikoliv dojmem stresujícím, jemuž jsou při jejich výslechu zcela logicky vystaveny. V místnosti se nachází poměrně velké množství plyšových i jiných hraček, deskových her, i pomůcek sloužících ke kreslení. Dále z těch praktických věcí, sedačka, stolek, i malý stoleček se židlí. Kamery a mikrofon za účelem pořizování zvukového videozáznamu. Místnost je barevná, prostorná a světlá. Přestože nejsem dítětem, stále jsem však člověkem vnímajícím prostředí kolem sebe, působil na mě pobyt, byť krátký, v dané místnosti příjemně.

Místnost slouží pro výslechy dětí, a to ať už znalcem, OSPOD či samotným soudcem. Tímto prostředím chtějí příslušné osoby dosáhnout toho, aby děti nebyly stresovány daným výslechem a aby informace potřebné pro rozhodnutí soudce získávaly tou nejpřirozenější formou³²⁹.

Co se týče místnosti s kulatým stolem, jež slouží ke konání jiných soudních roků, tato je vybavena příslušným nábytkem, dále taktéž tabulí s fixy za účelem případného potřebného sepisu některých skutečností a dále také stolním počítačem (zřejmě z důvodu vyhotovování zápisu z jednání).

³²⁹ Postup aplikovaný při výslechu dítěte je uzpůsoben tak, aby se dítě primárně, na počátku hovoru uklidnilo a uvolnilo, aby následně bylo schopno se znalcem, sociálním pracovníkem či soudcem komunikovat a zodpovědělo mu potřebné otázky. Odborníci samozřejmě volí v rámci tohoto postupu různých metod. Ať už se jedná o otevřenou konverzaci, či o nepřímé zjišťování informací pomocí hry. Jak jsem již uvedla výše, znalci např. žádají dítěti, aby jim nakreslilo obrázek rodiny, kdy ze samotného obrázku jsou pak schopni (za pomoci psychologa) posoudit, zda dítě vnímá nějaký rodičovský konflikt či nikoliv. Sociálními pracovníky na Městském úřadě v Tachově mi bylo sděleno, že v takovém obdobném případě, byla dokonce soudkyně ochotna navštívit školské zařízení dítěte, kde během hry komunikovala s dítětem, které se nacházelo ve svém přirozeném prostředí a nepociťovalo tak vůbec žádný nátlak. Při uvedení tohoto příkladu pouze upozorňuji na skutečnost, že dítě bylo informováno o tom, o jakou osobu se jedná (aby nedošlo k narušení důvěry z důvodu, že by soudkyně využila informace zjištěné během hry při soudním jednání) a mělo také pojem o tom, že je vedeno opatrovnické řízení. Tyto informace mělo poskytnuto ze strany svých rodičů, což pouze dokládá fakt, že je potřeba nejen proaktivní účasti soudce, ale i ostatních složek participujících na řešení onoho problému.

Jak vyplývá ze shora uvedeného, Řezníčková podnikla tedy opravdu důležité kroky pro zavedení Cochemské metody na Okresním soudu v Tachově. Nepostačuje tedy pouhé vnitřní nastavení člověka, kdy bude tuto metodu aplikovat se zájmem a s chutí (přestože toto tvoří velmi podstatnou část úspěchu). K tomu, aby praxe fungovala, je potřeba zajistit příslušným soudcům i jakési materiální zabezpečení. Řezníčková je toho názoru, že prvotní impuls pro úspěšnou aplikaci této praxe musí jít „shora“, tzn. právě od soudce (byť důležitou složkou tohoto řetězce jsou rovněž i kolizní opatrovníci, OSPOD). Řezníčková tvrdí, že samozřejmě záleží i na ostatních faktorech, zejména na přístupu ostatních zúčastněných profesí. Taktéž uvádí, že v rámci menších obvodů, kde není vícero OSPOD, je pravděpodobnost dosažení úspěšnosti této metody vyšší. Je totiž o mnoho jednodušší přesvědčit menší okruh osob, sjednotit jeho vnímání a v rámci něj i následně spolupracovat (než se toto snažit aplikovat v rámci mnohem většího, rozmanitějšího počtu zúčastněných osob). Ani úzký okruh odborníků však nemusí být bezproblémový. Vzhledem k tomu, že pro účely fungování metody Cochemské praxe je potřeba participace odborníků, v případě úzkého okruhu osob se pravděpodobnost, že na normalizaci dané metody bude participovat adekvátní počet odborně zaměřených pracovníků, zmenšuje. Řezníčková však na veškerá tato rizika kladla důraz a konzultovala toto se svými kolegy, kteří, jak sama uvádí, byli aplikaci této metody nakloněni. Včetně pracovníků OSPOD, kteří, jak uvádí (respektive jak uvádí Petra Rousová a Bc. Petra Rabová, DiS., rozhovor je *přílohou č. 11 této rigorózní práce*) byli už dosavadním systémem frustrováni a toužili po změně. Otevřenost ke změně je bezpochyby dalším z faktorů, který je podstatný pro úspěšnou realizaci této metody.

Řezníčková ke shora uvedenému navíc doplňuje, že „*celá tato metoda je mimo jiné založena na důsledném aplikování vědeckých poznatků*“, kdy právě vzdělávání tvoří podstatnou podmínku pro vznik odborného týmu. Okresní soud v Tachově nebyl aktivním účastníkem různých vzdělávacích procesů pořádaných Justiční akademií pouze na počátku aplikace této metody, ale i během ní. Zapojoval se do několika progresivních projektů (viz projekt „*Zlepšení přístupu zranitelných osob v justici*“ z tzv. Norských fondů). Ani v současné době, kdy se Okresní soud pyšní skvělými výsledky, se příslušní soudní pracovníci nezapomínají aktivně vzdělávat. Přednášky, dle Řezníčkové, probíhají cca jednou za dva až tři měsíce. Finanční náročnost takového vzdělávání bohužel není schopna vyčíslit.

Pakliže je tomu odborná sféra nakloněna, netrvá docílení úspěšného fungování této metody v praxi příliš dlouho, uvádí Řezníčková. Metodou Cochemské praxe se řídili jak soudci, tak i OSPOD od roku 2016. Již v roce 2017 začal Cochemský systém v řízeních vedených tímto soudem fungovat. V roce 2016 (dle statistik poskytnutých Řezníčkovou, kdy pravidelná sumarizace probíhá vždy v listopadu příslušného roku, viz *příloha č. 8 této rigorózní práce*) čítal počet nevyřízených věcí (P a Nc – opatrovnických řízení) celkem 226 řízení. Již v roce 2017 se tento počet snížil na celkových 197. Dalo by se samozřejmě namítat, že se mohlo pouze jednat o úspěšný rok, nicméně následná sestupná tendence svědčí spíše o úspěšném fungování Cochemského modelu, což potvrdila sama Řezníčková (jakožto předsedkyně Okresního soudu v Tachově). V roce 2019 čítal počet nevyřízených věcí celkem 123. V roce 2020 dosáhl soud prostřednictvím této metody dosavadního minima, tj. 110 nevyřízených věcí (na konci předcházejícího období). V letech 2021 a 2022 se dle Řezníčkové počet nevyřízených věcí opět mírně zvyšuje, avšak toto není s ohledem na objektivní okolnosti posledních let nikterak překvapivé. Pandemická situace, ekonomická krize, konflikt na Ukrajině. Toto vše je příčinou vyššího výživného i souvisejících rodinných problémů. Z uvedených statistik lze rovněž vydedukovat, že většina věcí byla rozhodnuta vyhověním předkládaného návrhu, a to do tří měsíců ode dne zahájení řízení.

Ze shora uvedeného tedy bezprostředně vyplývá, že metoda Cochemské praxe může být, pakliže je správně uchopena (jak jsem už uvedla výše, záleží na několika faktorech) doopravdy metodou úspěšnou, minimalizující finanční náklady a časovou dotaci. Dle OSPOD sídlícího v Tachově existuje dvojitý postup v případě Cochemské praxe (v rámci soudního obvodu v Tachově).

První variantou postupu je postup následující. Rodiče se obrátí na OSPOD, kde proběhne za účasti rodičů a pracovníka OSPOD jejich společná schůzka. Následně dojde k pohovoru s dětmi (čímž jsou dodržena jejich participační práva). Celý tento postup je směřován k dohodě rodičů, kdy již v této fázi může dojít k takovému vyústění, že rodiče uzavřou mimosoudní dohodu či dohodu, která je následně schválena příslušným soudem. Pakliže ještě v této fázi není žádná ze shora uvedených forem dohod uzavřena, je zahájeno soudní řízení. Zde je rodičům soudcem (respektive v tomto případě soudkyněmi, a sice JUDr. Kratochvílovou či Mgr. Mužíkovou) věnována dostatečná časová dotace na to, aby rodiče byli co nejvíce nakloněni tomu uzavřít dohodu a aby našli společné

řešení odpovídající jejich představám. Pakliže nedojde ani v rámci prvního soudního jednání k uzavření dohody, je povolán psycholog (či jiný odborník) k intervenčnímu jednání. Následně dochází (ve většině případů) k uzavření dohody, a pokud ani v tomto případě, rozhodně soud o péči autoritativně.

Druhým postupem se rozumí postup, kdy je jedním z rodičů (potažmo oběma rodiči v podobě již připravené dohody) podáván návrh na zahájení opatrovnického řízení. Pakliže se jedná o návrh jednoho rodiče, je následně zajištěna schůzka rodičů a pohovor s dětmi (jak je obdobně uvedeno výše). Pokud je soudem obdržena dohoda rodičů, ověřuje OSPOD telefonicky její účastníky (proto doporučují přímo do návrhů zapracovávat, vyjma adresy, i telefonní čísla na rodiče). Následně se opět (dle věku dětí) spojí OSPOD i s nimi. V obou případech však soud jedná rychle a zpravidla do jednoho až dvou týdnů (maximálně do měsíce) ustanoví dětem kolizního opatrovníka a nařídí jednání. Vývoj je následně obdobný jako v případě shora uváděného (prvního) postupu. K odročení dochází zpravidla v případě, že je potřeba rodičům či dětem zajistit odbornou pomoc.

V rámci obou shora uvedených postupů dbají zúčastnění odborníci na jejich spolupráci, vzájemnou informovanost i participační práva dětí (pohovorem, seznámením s rolí kolizního opatrovníka, seznámením se soudním procesem, zjištěním jejich názorů, jejich informování o výsledku řízení, prostřednictvím dvaceti přání dítěte i za pomoci kroužků, viz Dětský průvodce světem rozvodu, jak uvádí sociální pracovnice Petra Rabová a Petra Rousová).

Nejen ze zmiňovaných statistik, ale i z pohovorů provedených s příslušnými odborníky, tj. s Řezníčkovou a sociálními pracovníci, vyplývá, že aplikací Cochemské metody došlo ke snížení autoritativních rozhodnutí soudu, znaleckých posudků, odvolání i souvisejících chronických případů. Naopak se v obvodu Okresního soudu v Tachově navýšil počet mimosoudních a soudních dohod. Je také kladen daleko větší důraz na edukaci rodičů, veřejnosti a institucí, důraz na transparentnost i jednotný přístup, což nejen zúčastnění odborníci, ale i rodiče (laici), kteří poznali metodu Cochemské praxe z druhé strany, kvitují.

Přestože někteří kolegové (zejména z Krajského soudu v Plzni) byli na počátku poněkud skeptičtí, metoda Cochemského modelu přinesla hned několik výhod. Těmi výhodami je především změna v dosavadním nefungujícím systému, jednotnost, transparentnost a schopnost rozhodování multidisciplinárního týmu.

I přes skvělé výsledky je však potřeba na danou metodu pohlížet kriticky. Dle Řezníčkové, Rabové a Rousové má i tato metoda své limity. Není vhodné ji aplikovat v každém případě, např. v případech domácího násilí nebo „*při náznavu nepoměrného postavení rodičů*“ (dominantní a submisivní rodiče). Navzdory těmto limitům se však shora uvedené odbornice shodly na tom, že Cochemská praxe je praxí, která má do budoucna potenciál, a to nejen z pohledu soudu (a jeho úlevy), ale i rodičů, a především dětí (o nichž by celé toto řízení mělo být).

Michaely Řezníčkové, přestože uvedla poměrně dosti konkrétně, co je potřeba učinit pro aplikaci metody Cochemské praxe³³⁰, jsem se taktéž dotazovala, zda má za to, že by měla být Cochemská metoda upravena legislativně, respektive její využití. Sdělila, že toto potřeba není. Při aplikaci tohoto modelu jsou dodržovány procesní předpisy, dle ZŘS je soud povinen vést rodiče k dohodě a k převzetí rodičovské odpovědnosti. Tyto normy jsou právě shora uvedenou metodou systematicky prováděny do praxe. Vzhledem k absenci potřeby markantní legislativní úpravy tímto směrem tak Řezníčková uvedla, že potřebné změny tedy spatřuje v úpravě metodických pokynů pro OSPOD, byť však v rozporu s nimi ani v tuto chvíli pracovníci OSPOD aplikující metodu Cochemské praxe ničeho nečiní. Nakonec se Řezníčková přiklonila k tomu, že by k legislativním změnám mohlo dojít alespoň drobně, a to dle právní úpravy Německa, které ve své legislativě apeluje na rychlost a hospodárnost daného řízení. Podstatným však zůstává fakt, že daná metoda je způsobilá fungovat i bez legislativního zakotvení, a pakliže je užívána správně, je schopna podstatně snížit nejen náklady rodičů, ale i soudu, zkrátit období jeho rozhodování a zároveň prosazovat zájmy dětí.

Okresní soud v Kladně

V případě Okresního soudu v Tachově se jedná o poměrně malý soudní obvod (jeho obvod se shoduje s okresem Tachov). Abych tak mohla porovnat aplikaci Cochemské praxe na dvou zcela odlišných soudech, bylo vhodné, zvolit si k porovnání soud, jehož obvod je mnohem větší (aby byly patrné aplikační rozdíly s ohledem na možná regionální specifika).

Dalším soudem, který Cochemskou metodu aplikuje, je Okresní soud v Kladně. Dle slov (rozhovor s následně vyjmenovanými osobami je *přílohou č. 12 této rigorózní práce*) Mgr. Petry Novákové (předsedkyně Okresního soudu

³³⁰ Tím rozumím praktické změny provedené na Okresním soudu v Tachově, ale taktéž i změny obecné, tzn. pravidelná edukace, spolupráce, otevřenost změnám a novým praktickým metodám.

v Kladně), JUDr. Jaroslava Lockenbauera (soudce občanskoprávního úseku) a Mgr. Martiny Tatkové (sociální pracovnice) se díky regionálním specifickým aplikací této metody od Okresního soudu v Tachově (ale i od jiných soudů) dosti liší, proto již raději, byť samotná metoda vychází z principů Cochemské praxe, nepojmenovávají tuto metodu jako metodu Cochemskou, ale hovoří o ní v rámci své konkrétní praxe spíše jako o způsobu interdisciplinární spolupráce.

Na počátku aplikace této metody na Okresním soudu v Kladně stál Jaroslav Lockenbauer, který na tuto metodu tehdy narazil v rámci různých odborných publikací, na internetu apod. K tomuto uvádí (*příloha č. 12 této rigorózní práce*), že „kdysi byla v České republice pořádána konference Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí, tam bylo zmíněno několik modelů a metod, které na různé případy lze používat, mezi nimi byla právě i metoda Cochemské praxe“. Lockenbauer věděl, že metodou Cochemské praxe se v České republice zabývá Markéta Nováková a z toho důvodu ji také zkontaktoval. Na podzim roku 2016 proběhlo na Okresním soudu v Kladně setkání, kde byli soudci s principy této metody seznámeni. Vlivem dalších mnohačetných konzultací (jak s Novákovou, tak Lockenbauerem) tak dospěli k rozhodnutí, že budou v opatrovnických věcech dále postupovat dle principů Cochemské praxe přizpůsobené místním podmínkám. Následně oslovili OSPOD a známé poskytovatele odborných psychologických služeb pro navázání užší spolupráce.

„Dne 01.12.2016 došlo k prvnímu setkání soudu, OSPOD a poskytovatelů odborných služeb v budově Okresního soudu v Kladně se závěrem dát spolupráci pravidla“, uvádí Petra Nováková. Na tomto setkání se subjekty dohodli na základních pravidlech interdisciplinární spolupráce, získali přehled o nabídkách sociálních, psychologických a mediačních služeb v obvodu Okresního soudu v Kladně a shodli se na tom, že se jakožto interdisciplinární tým budou průběžně setkávat. K dalšímu setkání tohoto interdisciplinárního týmu tak, jak se vyprofiloval, došlo cca za půl roku, členové tohoto týmu se na půlročním intervalu setkávání³³¹ shodli s cílem pravidelného vyhodnocování výsledků, impulzů ke zlepšení, seznamování s proběhnuvšími změnami apod. Vyjma toho se na těchto společných setkáních taktéž věnovali domácím tématům jako je např. domácí násilí.

³³¹ K pravidelnému setkávání shora uvedených odborníků Nováková dodává, že pravidelnost tohoto setkávání narušila složitá pandemická situace.

Na shora uvedené kroky pak v rámci zavádění interdisciplinární spolupráce navazovaly i další kroky, viz zmapování poskytovatelů sociálních, psychologických služeb, seznámení s konkrétními projekty, květnové setkání (v roce 2017) se všemi poskytovateli v budově Okresního soudu v Kladně, včetně následného setkání téhož měsíce s mediátorkou JUDr. Annou Márovou, doplnění webových stránek soudu o informace související s opatrovnickými věcmi.

Okresní soud v Kladně taktéž oslovil i advokátní stav. Dne 13.03.2019 se setkal s cca 50 advokáty, přičemž pouze 13 z nich vyjádřilo pozitivní stanovisko k „nekonfliktnímu“ vedení Opatrovnických řízení. Lockenbauer i Nováková mají za to, že důvodem spíše negativního postoje advokátů k interdisciplinární spolupráci je (jak jsem ostatně už uváděla výše) výklad ustanovení Etického kodexu, a sice že advokáti mají především hájit zájmy svého klienta. Členové interdisciplinárního týmu v Kladně se tak za účelem posílení spolupráce s advokáty rozhodli zaměřit na koncepci³³² jejich zapojení do metody Cochemské praxe:

- (i.) nasměrováním advokátů na dlouhodobější zájem klienta, kterým jsou bezkonfliktní vztahy rodičů a zachování vztahu s dětmi (klient by měl „vyhrát svůj život a život svého dítěte“, ne rozvodovou bitvu s druhým rodičem);
- (ii.) objasněním advokátům, co soud pokládá za konfliktní strategii a co naopak za výraz rodičovské kompetentnosti;
- (iii.) předáním informací o dostupných sociálních a psychologických službách advokátům;
- (iv.) seznámením se s potřebami advokátů při mimosoudním řešení³³³.

Co se týče technické vybavenosti, Okresní soud v Kladně disponuje místností, kde probíhá jiný soudní rok. Jsou zde tři soudci, jejichž agendu tvoří výlučně Opatrovnická řízení (nemají však k dispozici své jednací síně, ve kterých by se mohli výlučně této agendě věnovat, jelikož na Okresním soudu v Kladně je celkem třicet soudců na dvanáct soudních síní). Lockenbauer k tomuto navíc uvádí, že se jim na soudu osvědčilo, když soudci dělají i jinou agendu, nežli pouze agendu „opatrovnickou“, a to prý z důvodu udržení jejich obecné odbornosti v rámci

³³² Podrobné informace související s koncepcí Okresního soudu v Tachově (jejíž účelem bylo a je zapojení advokátů do interdisciplinární spolupráce) vyplývají z prezentace poskytnuté Okresním soudem v Kladně Petrou Novákovou.

³³³ Z tohoto vyplynula potřeba nařídit ústní jednání nejdříve po šesti týdnech ode dne podání návrhu, aby měli advokáti alespoň dva týdny na vzájemná jednání.

občanskoprávního úseku a taktéž z důvodu prevence před možným vyhořením. Záleží však samozřejmě soudce od soudce.

Soudci mají na soudu k dispozici sociální pracovníci, tj. soudní tajemnici (Martinu Tatkovou), která je jim k dispozici, pakliže je řešení rodičovského konfliktu o mnoho složitější, rodičům nepostačuje pouze obecná edukace poskytnutá OSPOD a je tak potřeba intenzivnější komunikace s nimi. Soudní tajemnice, vyjma edukace rodičů, taktéž schraňuje důležité informace o běžících grantech, které soud využívá (či využíval nebo může využívat), aktualizuje seznamy odborníků (psychologů apod.), kteří jsou soudu při řešení rodičovského konfliktu nápomocni atd. Je také potřeba zmínit, že funkce soudní tajemnice není využívána jen v případech, kde je aplikována metoda Cochemské praxe (přizpůsobená regionálním potřebám). Soudní tajemnice je soudům k dispozici i tam, kde se od interdisciplinární spolupráce upouští. Pro úplnost je však potřeba zmínit i to, že díky zavedení interdisciplinární spolupráce se komunikace a kooperace mezi soudem a OSPOD o mnoho zlepšila.

Co se týče aplikace Cochemské metody na Okresním soudu v Kladně, Nováková i Lockenbauer uvádí, že od doby zavedení interdisciplinární spolupráce nedošlo v rámci Opatrovnických řízení, k nějaké markantní změně, co se počtu uzavřených dohod mezi účastníky Opatrovnického řízení týče. Z dosavadní praxe Lockenbauera dokonce vyplývá, že počet uzavřených dohod v rámci jím vedených Opatrovnických řízení je téměř totožný. Dle Novákové zahrnovala výchozí situace na soudu následující skutečnosti (některé níže uvedené skutečnosti tak zřejmě byly zároveň i jedny z hlavních důvodů k přistoupení soudu k zavedení interdisciplinární spolupráce, resp. zavedení Cochemské metody přizpůsobené dle regionálních potřeb soudního obvodu):

- (i.) opakovaná řízení stejných účastníků, dlouhodobé konfliktní rodinné vztahy (navzdory meritornímu rozhodování Okresního soudu v Kladně);
- (ii.) vyrovnané personální obsazení opatrovnického úseku soudci;
- (iii.) dobrou, avšak nahodilou spoluprací s OSPOD (absenci nastavených pravidel spolupráce a nutnost domluvy v každé jednotlivé věci, tím pádem i neefektivita takto nastavené spolupráce);
- (iv.) nedostatečnou informovanost účastníků Opatrovnických řízení o způsobech a proceduře řešení situace rozpadu soužití rodičů;

- (v.) neucelené povědomí o síti poskytovatelů sociálních, psychologických a mediačních služeb;
- (vi.) vedení řízení dle zkušenosti a zažitých postupů konkrétních soudců, tím pádem rozdíly v rozhodovacích praxích soudců (čímž se Opatrovnická řízení stávala pro rodiče „*nečitelná*“, jak už uvádím v rámci shora uvedených bodů)³³⁴.

Ačkoliv nelze změny způsobené zavedením interdisciplinární spolupráce na Okresním soudu v Kladně zaznamenat statisticky (k počtu uzavřených dohod Lockenbauer, Nováková i Tatková shodně uvádí, že toto nemůže být dle jejich názoru jediným ukazatelem úspěšnosti aplikace Cochemské praxe v daném soudním obvodu), Lockenbauer i Nováková tvrdí, že velkou změnu lze zaznamenat v lepší spolupráci nejen s participujícími odbornými subjekty jako je OSPOD, ale taktéž (a především) s účastníky řízení. Tatková uvádí, že změna nastavení rodičů spočívá především v jejich důkladné edukaci, kdy jsou rodiče už od počátku edukováni všemi osobami o možných řešeních i důsledcích jejich rodičovského konfliktu. Rodiče jsou tak díky tomuto přístupu mnohem lépe informováni na prvním soudním jednání (nežli tomu bylo před aplikací Cochemské metody) a šance, že („*snáze*“) dojde k uzavření dohody účastníků Opatrovnického řízení je tedy vyšší. Tatková k tomuto taktéž uvádí, že soudní jednání jsou díky tomuto kratší a rychlejší, jelikož rodiče jsou již ovšem řádně poučeni. Někteří rodiče už dokonce na první soudní jednání přichází s finálním zněním dohody (např. díky využití tzv. zatímní dohody, o níž je pojednáváno již v rámci předchozích kapitol), kterou předkládají soudu ke schválení.

Nežli níže popíšu konkrétní postup Okresního soudu v Kladně, je potřeba zmínit, že vedení Opatrovnického řízení dle nastavených pravidel interdisciplinární spolupráce závisí na dobrovolnosti konkrétního soudce. Dle sdělení Novákové je však většina soudců této spolupráci nakloněna.

Opatrovnické řízení je tedy tradičně zahajováno na návrh jednoho z rodičů. Na základě obsahu tohoto návrhu (nebo dle OSPOD, který ke svému závěru dochází díky zjištění o rodině) soud následně určí, zda je vhodné ve věci postupovat dle metody Cochemské praxe nebo nikoliv. Výjimky, v nichž soud nepostupuje dle

³³⁴ Podrobné informace související s výchozí situací Okresního soudu v Kladně (tj. se situací před aplikací modelu Cochemské praxe) vyplývají z prezentace poskytnuté Okresním soudem v Kladně Petrou Novákovou.

pravidel Cochemské metody, tvoří návrhy obsahující již sepsanou dohodu rodičů určenou k jejímu předložení soudu ke schválení nebo takové návrhy, z nichž vyplývá, že je v rodině předběžně diagnostikována přítomnost domácího násilí (rodič např. v návrhu uvede, že je klientem zařízení sociální intervence nebo toto podezření vyplývá ze samotného obsahu návrhu či případně soud ví o domácím násilí z úřední činnosti). Je však potřeba zmínit, že i v případě domácího násilí je dohoda rodičů možná (což potvrzuje i samotná praxe na Okresním soudu v Kladně). Je však možná jen za určitých podmínek, dle Novákové *„za konstelace – rodič „oběť“ a jeho psychoterapeut, rodič „násilná osoba“ a jeho psychoterapeut a dále mediátor nebo poradce“*.

Soud (resp. někteří soudci, např. Lockenbauer) disponuje vzorovými referáty (tj. seznam informací, které je potřeba uvést do usnesení soudu, a jednotlivých navazujících kroků, které je potřeba ve věci učinit dle toho, zda bude uplatňována metoda Cochemské praxe nebo nikoliv). Tyto referáty jsou následně předkládány kanceláři soudu a je v nich tedy např. uvedeno, kdo je jmenován kolizním opatrovníkem, k jakému dni je nařízen jiný soudní rok, k jakému dni je nařízeno první soudní jednání ve věci, co jsou rodiče povinni předložit, co je naopak soud povinen rodičům zaslat apod. Účelem těchto referátů je především urychlení a zpřehlednění kroků v daném řízení, jak pro participující subjekty, tak pro rodiče. Rozdílnost přístupů vyplývá už ze samotných referátů. V referátech dle Cochemské metody (*příloha č. 13 této rigorózní práce*) je navíc obsažen pokyn kanceláři, že má rodiče požádat o *„informování nezletilých formou odpovídající jejich věku o tom, že je vedeno řízení o úpravě poměrů, tedy o tom, komu bude dítě svěřeno do péče a o stanovení výživného a dále také o tom, že nezletilí mají možnost se k řízení vyjádřit“*. V neposlední řadě je zde také apelováno na *„společné setkání rodičů za přítomnosti kolizního opatrovníka za účelem nalezení dohody ve věci návrhu dle principů tzv. Cochemské praxe“*. Obsah referátů taktéž tvoří části týkající se možného postupu (spočívajícího zejména v šetření v místě bydliště dítěte), pakliže má soud důvodné podezření, že se jedná o ohrožené děti dle ust. § 6 ZOSPOD. Tyto pasáže případně soudce vždy před předáním kanceláři seškrťává (či naopak vyznačuje) dle toho, co je potřeba v dané věci činit.

Po vyhodnocení toho, jak bude v dané věci postupováno, soud informuje OSPOD formou standardizovaného přípisu, jehož obsahem je pokyn k edukaci

rodičů. Současně s rozesláním návrhu a předvolání k ústnímu jednání uloží soud rodičům povinnost kontaktovat OSPOD za účelem společné schůzky. Zároveň rodiče písemně informuje o povinnostech v rodičovském konfliktu plynoucích z jejich odpovědnosti a vyživovací povinnosti k dětem. Vzhledem k tomu, že OSPOD (a taktéž i soudní tajemnice Tatková) poskytuje soudu aktuální kontakty (e-mailové adresy a telefonní čísla) na jednotlivé sociální pracovníce společně s rozvrhem jejich práce, je pak pro soud poměrně snadné je zkontaktovat a urychlit tak celý proces.

První soudní jednání bývá zpravidla nařízeno do šesti týdnů ode dne doručení návrhu jednoho z rodičů na soud³³⁵. V období předcházejícím prvnímu soudnímu jednání absolvují rodiče společné setkání u OSPOD (případně, pakliže se jedná o složitější a komplikovanější případ) u soudní tajemnice, kde jsou edukováni o rodičovských kompetencích. Této edukace se jim opětovně dostává u soudu, pakliže je toto potřeba. Je-li to nutné (resp. vyjde-li tato nutnost během prvního soudního jednání), rodiče jsou posíláni k poskytovatelům psychologických služeb či k mediátorovi. Pakliže by tuto potřebu zjistil už OSPOD v rámci společného jednání, předá rodičům příslušné kontakty. K tomuto však zásadně dochází až po prvním soudním jednání, kdy lze rodiče nechat objednat již z jednacích síní. K této části postupu je také důležité uvést, jak se Okresní soud v Kladně vypořádává s povinností mlčenlivosti poskytovatelů těchto odborných služeb (o níž je již pojednááno v rámci předchozích kapitol). Aby měl soud zajištěné dostatečné informace, dotáže se během jednání rodičů, zda souhlasí s „*prolomením*“ povinnosti mlčenlivosti poskytovatelů, tzn. že poskytovatelé budou moci soudu předávat potřebné informace. Pakliže s tímto rodiče souhlasí, zprostí poskytovatele mlčenlivosti, avšak ústně do protokolu, nikoliv písemně (k tomuto srov. ust. § 100 odst. 1 ZOSS).

Pokud se tedy ke konkrétnímu poskytovateli objednáva rodič, je klientem právě on, pokud jej k poskytovateli posílá soud, vymezí soud stručně v doprovodné zprávě důvody doporučení této služby. Poskytovatel následně soud informuje o ukončení terapie, v případě nezdaru o příčině, a o spolupráci s rodiči (a to objektivním způsobem bez subjektivního hodnocení).

Pakliže nedojde k uzavření dohody ani po proběhnutí terapie či mediaci, soud přistoupí (opět dle potřeby) k nařízení k vypracování znaleckého posudku

³³⁵ Co se týče jiného soudního roku, ten je na vůli soudce.

či meritorně o věci rozhodne. Vyžadují-li to poměry v rodině (především zájem dítěte) upraví soud poměry účastníků v průběhu řízení předběžným opatřením nebo navazující ústní jednání odročí za účelem vyzkoušení zatímní dohody rodičů.

Shora uvedený postup je postupem spíše inspirovaným Cochemskou praxí, tzn. postupem zohledňujícím její základní principy nežli její přesnou kopii. K tomuto se přiklání i Nováková, Lockenbauer a Tatková. Dle dosavadní praxe soudu má i takto specifický postup své pozitivní dopady na Opatrovnická řízení, a to ani ne tak statisticky (jelikož dle slov Lockenbauera byli rodiče údajně i dříve vedeni soudem k dohodě) co se týče počtu uzavřených dohod, ale především co se týče kvalitní spolupráce s ostatními odbornými subjekty a také s rodiči. Důvodem vedoucím k úpravě metody Cochemské praxe (resp. k jejímu přizpůsobení) jsou zcela nepochybně určitá regionální specifika, dle nichž je potřeba metodu vždy přizpůsobovat, aby byla stále metodou účinnou.

Rozdíly spočívající v aplikaci Cochemské metody u jednotlivých soudů

Z výše uvedených pasáží týkajících se popisu jednotlivých postupů inspirovaných Cochemskou praxí na Okresním soudu v Tachově a Okresním soudu v Kladně jasně vyplývá, že se tyto postupy od sebe vzájemně liší, přestože vychází z totožné základní matice Cochemské praxe.

Nežli v této rigorózní práci přistoupím ke konkrétnímu porovnání obou postupů, mám za to, že je potřebné porovnat zde taktéž i výchozí podmínky na jednotlivých soudech (např. co se týče technické vybavenosti, personálního obsazení, vyčlenění dané agendy apod.).

Zatímco na Okresním soudu v Tachově byly vyčleněny dvě soudkyně, jejichž agendou jsou Opatrovnická řízení, v případě Okresního soudu v Kladně jsou zde tři soudci (z celkových třiceti). Dle Lockenbauera je spíše záměrem, aby si soudci a soudkyně občanskoprávního úseku udrželi svou obecnou odbornost. Na Okresním soudu v Tachově byly navíc dotyčným soudkyním svěřeny konkrétní jednací síně, v nichž mohou uskutečňovat soudní jednání v rámci Opatrovnických řízení, toto však na Okresním soudu v Kladně není z omezených technických důvodů možné. Okresní soud v Tachově disponuje taktéž místností pro konání jiného soudního roku a místností výslechovou, která je precizně vybavena. Okresní soud v Kladně s ohledem na omezenou technickou vybavenost (a zatíženost soudu vzhledem k tomu, že se jedná o mnohem větší soudní obvod) disponuje pouze místností určenou pro konání jiného soudního roku. Soudcům nejsou poskytnuty

jednací síně určené pouze k Opatrovnickým řízením, což je celkem logické vzhledem k tomu, že soudci občanskoprávního úseku Okresního soudu v Kladně se stále věnují celé agendě, nikoliv pouze Opatrovnickým řízením.

Na Okresním soudu v Tachově mají příslušné soudkyně k dispozici spolupracující vyšší soudní úředníky a rejstříkové vedoucí, na něž se mohou kdykoliv dále obrátit. Jedná se však spíše o administrativní a právní podporu nežli přímo o iniciativu subjektů vedoucí k řešení rodičovského konfliktu. V případě Okresního soudu v Kladně je přímo na soudu k dispozici Martina Tatková, soudní tajemnice, která úzce spolupracuje nejen se soudem ale i s OSPOD a ostatními poskytovateli odborných služeb. Zajišťuje potřebné administrativní činnosti, aktualizuje seznamy kontaktů, ale taktéž se i přímo (pakliže je to potřeba) setkává s rodiči (případně s dětmi) a poskytuje jim potřebnou edukaci.

Co se týče samotného postupu, Opatrovnické řízení je tedy tradičně zahajováno na návrh jednoho z rodičů. V případě Okresního soudu v Tachově je ve většině těchto návrhů postupováno metodou Cochemské praxe (vyjma případů, kdy jsou děti vyhodnoceny jako děti ohrožené), u Okresního soudu v Kladně prochází tyto návrhy počátečním „*tříděním*“, kdy nikoliv většina z nich je vedena dle metody Cochemské praxe (Lockenbauer k tomuto uvádí, že poslední případ, jež vedl Cochemskou metodou, byl případ v červnu roku 2022, od té doby již uplynulo celkem 10 měsíců)³³⁶. Rozdíly v postupu lze spatřovat již v rámci zkontaktování rodičů. Zatímco v případě Okresního soudu v Tachově jsou rodiče kontaktováni už přímo prostřednictvím OSPOD, Okresní soud v Kladně společné setkání rodičů s OSPOD doporučuje prostřednictvím usnesení o zahájení řízení (a o jmenování kolizního opatrovníka). Někdy jej dokonce i nařizuje, přičemž tato povinnost spočívající ve společné schůzce je obsažena v samotném výroku.

Prostřednictvím OSPOD je v obou případech poskytována rodičům obecná edukace. Zatímco však Okresní soud v Tachově apeluje na to, aby společné schůzky byly uskutečňovány za přítomnosti obou rodičů (příkladem lze uvést i to, že dokonce i v rámci e-mailové komunikace jsou rodiče zahrnováni do kopie e-mailu vždy oba, nikoliv pouze jeden z nich), Okresní soud v Kladně na tomto

³³⁶ Je však potřeba zmínit, že situaci opětovně ovlivňuje již zavedený systém na Okresním soudu v Kladně, kdy většina z participujících profesí aplikuje principy interdisciplinární spolupráce (zejména co se týče edukace rodičů), aniž by kladli důraz na to, že se jedná o Cochemský model. Lockenbauer i Nováková tedy uvádí, že daný proces a související kooperace jsou zde už natolik zažitě, že lze těžit už jen z takto nastavené spolupráce bez aplikace (byť přizpůsobené) Cochemské praxe.

nelpí. Okresním soudem v Kladně je však navíc rodičům poskytnuta možnost společného setkání s Martinou Tatkovou, soudní tajemnicí (pakliže je to tedy potřeba). První soudní jednání ve věci bývá u Okresního soudu v Tachově nařízeno zpravidla nejpozději do jednoho měsíce, u Okresního soudu v Kladně do šesti týdnů. Pakliže nedojde k uzavření dohody rodičů v rámci prvního soudního jednání, navštíví rodiče poskytovatele psychologických či jiných odborných služeb (v tomto se postup Okresního soudu v Tachově i Okresního soudu v Kladně shoduje). Následně je nařízeno další soudní jednání ve věci, kde již buďto dojde k uzavření dohody nebo k autoritativnímu rozhodnutí soudu (Okresní soud v Kladně se rovněž nebrání nařízení vypracování znaleckého posudku, pakliže to považuje za účelné).

Ze shora uvedeného srovnání vyplývá, že Okresní soud v Tachově a Okresní soud v Kladně se liší, co do technického vybavení, i do personálního obsazení (důvodem může být samozřejmě jak velikost soudních obvodů, tak i různá technická či personální omezení s tím související). Co se týče samotného postupu, zde jsou rozdíly zaznamenány spíše drobné, odrážející se opět v podmínkách sloužících pro aplikaci Cochemské praxe a taktéž v nastavení jednotlivých participujících profesí (Okresní soud v Tachově aplikuje Cochemskou praxi téměř ve všech případech, Okresní soud v Kladně nikoliv). Z výše uvedeného však vyplývá, že i přes shora uvedené rozdílnosti oba postupy vychází ze základní matice Cochemské metody postavené na jednotných principech se stejnými cíli.

Tyto rozdílnosti jsou způsobeny regionálními specifiky jednotlivých soudních obvodů. Těmito regionálními specifiky mohou být např.:

- (i.) rozdílné sociální skupiny (ať už vlivem absolvovaného vzdělání, vlivem finančního ohodnocení apod.);
- (ii.) nedostatečné kapacity OSPOD (související fluktuace);
- (iii.) existence etnických menšin (s tím související jazyková bariéra a nutnost přítomnosti tlumočnicka v rámci Opatrovnických řízení, vynaložené finanční prostředky na tlumočnicka);
- (iv.) účelová rozvodovost rodičů za účelem vyplacení sociálních dávek;
- (v.) organizace práce na soudech, personální obsazení soudů a jejich technické vybavení;

- (vi.) podpora soudního aparátu (obecně, ale i ze strany vedení soudů), přístup a ochota participujících profesí měnit již zavedené procesy na soudu;
- (vii.) přítomnost advokáta v Opatrovnickém řízení jakožto zástupce rodiče.

Jak Řezníčková (a spolupracující soudkyně na Okresním soudu v Tachově), tak i Nováková a Lockenbauer hodnotí metodu Cochemské praxe a její dopady pozitivně, a to ať už z pohledu uzavřeného počtu dohod, vytíženosti soudů, tak i benefitů vyplývajících z nastavené interdisciplinární spolupráce mezi jednotlivými profesemi a rodiči. Výše uvedené skutečnosti tak nasvědčují mé tezi, a sice, že Cochemská praxe (byť přizpůsobená dle regionálních specifík daného soudního obvodu) má v rámci Opatrovnických řízení spíše pozitivní dopady a měla by se tak stát (v těchto řízeních) běžně uplatňovaným postupem.

3.6. Výhody a limity Cochemské praxe

Ze shora uvedené specifikace Cochemské praxe vyplývá, že se jedná o metodu se snahou o co nejrychlejší, ale zároveň trvalé vyřešení rodičovského konfliktu (tzn. aby konflikt dále neeskaloval a situace kolem dětí se nezhoršovala), základním principem tohoto řešení je zachování rodičovské odpovědnosti obou rodičů. Rodiče jsou od počátku vedeni k dohodě, která je vždy preferována před potenciálními rodičovskými spory. Výhody této metody jsou tedy patrné, řešení v zájmu dětí, deeskalace rodičovského konfliktu, zachování rodičovské odpovědnosti, rychlý a hospodárný procesní postup.

Kompletní „*cost-benefit*“ analýzu Cochemského modelu, resp. jeho nákladů a přínosů, se již v minulosti snažila provést výzkumná skupina s názvem České priority. Byly jí stanoveny dvě základní výzkumné otázky, a sice „*zhodnocení proveditelnosti analýzy nákladů a přínosů v rámci vybraného inovačního projektu a identifikace rizik dané analýzy, spolu s identifikací jejich limitů,*“³³⁷ a dále „*identifikace a vyhodnocení společenských nákladů a přínosů Cochemského modelu v ČR (případně zhodnocení, zda převažují výnosy dané služby nad náklady).*“³³⁸ Výsledky dané analýzy jsou uvedeny v závěrečné zprávě České priority, zabývající se analýzou nákladů a přínosů vybraných sociálně inovačních projektů (tj. Cochemského modelu v ČR), kterou mi poskytla Markéta Nováková. Přestože potenciální snížení nákladů a konkrétní přínosy Cochemské praxe lze

³³⁷ PAULUS, Michal. Závěrečná zpráva – Analýza podkladů a přínosů u vybraných sociálně inovačních projektů – Cochemský model ČR. Praha: MPSV, České priority, 2022. 6 a násl. s.

³³⁸ Tamtéž.

na základě shora uvedených informací alespoň predikovat, ze závěrečné zprávy vyplývá, že „spolehlivá analýza nákladů a přínosů intervence není proveditelná.“³³⁹ Důvodem této neproveditelnosti je údajně nedostupnost dat, která by umožnila alespoň hrubý odhad dopadů Cochemské praxe.

Dle závěrečné zprávy vyplynulo z rozhovorů s odborníky i z jiných ostatních zdrojů (viz inovační projekt společnosti MindBridge Consulting a.s.), že díky Cochemské praxi došlo ke snížení negativních dopadů na děti. Toto dle závěrečné zprávy koresponduje s dopadem identifikovaným teorií změny. Výzkumná skupina České priority se taktéž ve své evaluační zprávě zaměřila na přínosy Cochemské praxe, co se týče délky daného řízení. Byť nebylo danou analýzou doloženo snížení nákladů (viz shora uvedené problémy s neproveditelností), výzkumná skupina předpokládá, že délka řízení vedeného dle Cochemské praxe je kratší nežli délka tradičního Opatrovnického řízení. Evaluační zpráva dále poukazuje na přínosy Cochemské praxe spočívající ve zkvalitnění Opatrovnického řízení, kdy je údajně mnohem častěji dosahováno (dlouhodobé) dohody mezi rodiči³⁴⁰.

Na metody interdisciplinární spolupráce je však potřeba pohlížet objektivně, což znamená objevovat i její možné limity (což samozřejmě nemusí být nutně její nevýhodou, na limity lze pohlížet jako na příležitosti, na které se při snaze normalizace Cochemské praxe může veřejnost, laická i odborná, zaměřit). Dle Poláka a Westphalové³⁴¹ lze v případě interdisciplinární metody Cochemské praxe narazit na dva základní limity. Tím prvním je zapojení a role advokátů, druhým možnost společného vzdělávání soudců, OSPOD, mediátorů, poskytovatelů sociálních služeb apod.³⁴²

Co se týče role advokátů, základní problémy s tímto související jsem již definovala níže. Konkrétně v případě advokátů se jedná o jeho přístup, primárně o bezhlavé prosazování zájmů klienta. Na tento limitující faktor se zaměřili např. na Okresním soudu v Novém Jičíně (v čele s Polákem). Chtěli podpořit, aby si rodiče vybírali takové advokáty, kteří by předem deklarovali svůj kladný postoj

³³⁹ PAULUS, Michal. Závěrečná zpráva – Analýza podkladů a přínosů u vybraných sociálně inovačních projektů – Cochemský model ČR. Praha: MPSV, České priority, 2022. 36 a násl. s.

³⁴⁰ Srov. Tamtéž. 28 a násl. s.

³⁴¹ JUDr. Lenka Westphalová, Ph.D. je odbornou asistentkou na Katedře občanského a pracovního práva Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Věnuje se problematice rodinného práva a je autorkou několika publikací zaměřených na toto téma.

³⁴² Srov. POLÁK, Vladimír, WESTPHALOVÁ, Lenka. Interdisciplinární spolupráce ve věcech péče soudu o nezletilé. Praha: Právní rozhledy, 2018. Č. 7. 240 a násl. s.

k aplikaci Cochemské praxe. Seznam takových advokátů by byl uveřejněn na webových stránkách soudu. Znění deklarace (resp. prohlášení) mělo být následující, „seznámil jsem se s principy vedení řízení a rozhodování Okresního soudu v Novém Jičíně ve věcech péče o nezletilé a zavazuji se, že v těchto řízeních nebudu využívat konfliktní strategie. Při sepsání návrhu na zahájení řízení se omezím na nezbytný popis skutkového stavu.“³⁴³ ČAK však s odkazem na ust. § 16 odst. 1, 2 ZA podpis takového prohlášení advokátům nedoporučil.

V případě druhého limitujícího faktoru, tj. absentujícího společného vzdělávání odborných profesí je Polákem a Westphalovou poukazováno na obtížnost zajištění financování tohoto vzdělávání³⁴⁴. Edukace je přitom jedním z hlavních kroků k bezvadnému fungování Cochemské metody v praxi.

3.7. „De lege ferenda“ směřující k fungování metody

Jak vyplývá ze shora uvedených kapitol, Cochemská praxe je především o přístupu jednotlivých odborných složek nežli o striktní legislativní úpravě. Jde o podstatnou změnu ve vnímání dosavadních procesů nejen interně v rámci jednotlivých odborných složek, ale i navenek. Soudci, advokáti, OSPOD, i ostatní odborníci by měli rodiče o této metodě informovat. Měli by je objektivně poučit o jejích výhodách, limitech, o jejím průběhu, a i o jejích důsledcích (stejně jako o důsledcích plynoucích z jiných zvolených postupů). Tato poučovací povinnost by neměla náležet pouze odborníkům, kteří již rodičovský konflikt řeší. Měla by náležet i ostatním subjektům jako jsou např. školská zařízení, stavovská sdružení (viz ČAK) nebo konkrétně Justiční akademie³⁴⁵ či URA. Měl by být taktéž kladen důraz na průběžnou edukaci nejen laiků (aby o této metodě měli alespoň nějaký pojem), ale i odborníků, aby následně mohli adekvátně (se všemi informacemi) posoudit, zda je vůbec z jejich pohledu vhodné tuto metodu aplikovat, a aby ji pak případně mohli aplikovat správně a profesionálně. Nepostačuje se zúčastnit pouze jednoho školení či semináře, je potřeba se průběžně vzdělávat a svůj přístup inovovat.

K edukaci rodičů by mohl být např. využit jakýsi pomyslný mentor (jelikož míra informovanosti rodičů je stále poměrně nízká). Roli mentora běžně zastává

³⁴³ POLÁK, Vladimír, WESTPHALOVÁ, Lenka. Interdisciplinární spolupráce ve věcech péče soudu o nezletilé. Praha: Právní rozhledy, 2018. Č. 7. 240 a násl. s.

³⁴⁴ Srov. Tamtéž.

³⁴⁵ Zde je potřeba z opatrnosti doplnit, že právě Justiční akademie je v tomto ohledu již v tuto chvíli nadmíru aktivní.

zastupující advokát, avšak ne vždy se rodič k právnímu zastoupení přikloní. Z tohoto důvodu navrhuji inspirovat se německou právní úpravou. Dle ust. § 144 FamG jsou totiž manželé v rodinně právních věcech vždy povinně zastupováni advokátem. Tím by se tak vyřešila otázka přístupu rodičů k řešení jejich konfliktu a byla by tímto tak zvýšena šance rodičovský konflikt deeskalovat ještě v jeho zárodku (respektive před zahájením sporného soudního řízení). Je mi jasné, že někteří advokáti nemají ke Cochemské praxi toliko pozitivní přístup. Uzavření smíru by tedy nemělo být motivačním pouze pro účastníky konfliktu, ale právě i pro advokáty (obzvlášť když navrhuji povinné právní zastoupení). Němečtí advokáti jsou ke smíru motivováni finanční odměnou. Pokud totiž dojde ke smíru, je odměna advokáta v Německu cca o jednu třetinu vyšší nežli v případě meritorního rozhodnutí³⁴⁶. Vedle této odměny je navíc advokátovi stranami hrazen i tzv. smírčí poplatek. Finanční motivace advokáta je tedy v Německu mnohem vyšší nežli v ČR, kde je advokát odměňován dle provedených úkonů. Vzhledem k tomu, že by rodiče byli navíc zastupováni advokáty, kteří jsou už od počátku srozuměni s principy Cochemské metody a jedná se o advokáty zběhlé v rodinném právu, eliminovala by se tak i možnost, že rodiče bude zastupovat advokát, jehož hlavní agendou je např. obchodní právo, korporátní problematika apod. (viz výše uvedené, a sice že rodiče často zastupují advokáti, se kterými už mají dobrou zkušenost, avšak v rámci úplně jiné agendy).

Dalším řešením, které by mohlo pomoci usnadnit aplikaci nejen Cochemské praxe, ale mohlo by i celkově pomoci mimosoudním řešením sporů (případně procesu Opatrovnických řízení) by také mohlo být zavedení dalšího typu péče, jak uvádí sama Nováková, tzn. zavedení typu péče sdíleného rodičovství. Principem sdíleného rodičovství se v ČR zabývá např. Pemová a Ptáček (oba již zmíněni shora). Ve spolupráci i s jinými odborníky vytvořili program tzv. Sdíleného rodičovství, který je edukativní metodou, *„jejímž cílem je snížit negativní dopady rozpadu rodiny na děti. Skládá se z několika materiálů, které jsou určeny pro odborníky, rodiče a děti.“*³⁴⁷ Doplnění tohoto typu péče by mohlo, mimo jiné, dopomoci i k tomu, aby v rámci rozhodování o péči o děti nebylo zbytečně vytvářeno konkurenční prostředí mezi rodiči (viz shora uvedená nešťastně užívaná terminologie, např. „výlučná“ péče, „navrhovatel a odpůrce“ apod.).

³⁴⁶ Srov. DOBŘIČOVSKÁ GEDEONOVÁ, Andrea. *Procesní důvody rozdílné efektivity fungování civilních soudů v SRN a ČR. Soudce, roč. 22, č. 9.* 18 s. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISSN: 1211-5347.

³⁴⁷ Dostupné z: www.sdilenerodicovstvi.cz.

Aplikaci Cochemské praxe by taktéž mohl pomoci tzv. samostatný kolizní opatrovník. O zakotvení role samostatného kolizního opatrovníka do Opatrovnického řízení usiluje taktéž i shora uvedená iniciativa spolku Cochem.cz. Analýzou tohoto institutu se zabývala Šínová (taktéž již zmíněna výše), tato analýza mi byla rovněž poskytnuta Markétou Novákovou, jakožto procesní specialista v rámci projektu „SAMKO“ (= samostatný kolizní opatrovník). Dle Šínové není součástí daného projektu „*stanovení absolutní nezávislosti SAMKO na všech orgánech, jedná se o samostatné působení SAMKO v kontextu jím stanoveného účelu, tj. zastoupení dětí v Opatrovnických řízeních.*“³⁴⁸ Jeho cílem je vytvoření samostatné profese, resp. samostatné funkce zastoupení dětí v Opatrovnických řízeních, která bude nezávislá na jiných rolích subjektu. Důvody Šínová uvádí následující:

- (i.) *„zavedení samostatného kolizního opatrovníka, resp. samostatného postupu při zastoupení dětí v Opatrovnických řízeních, které se jej týkají, odstraní nežádoucí kombinací dvou rolí OSPOD jako orgánu veřejné moci poskytujícího ochranu dětem dle ust. § 6 ZOSPOD;*
- (ii.) *zavedení této role zajistí i samostatnost realizace kolizního opatrovnictví ve vztahu k soudu, a to z důvodu jasného vymezení vazeb mezi soudem a kolizním opatrovníkem, které budou naprosto stejné jako v případě zastoupení jakéhokoli účastníka řízení, a současně odpadne pomyslně existující spolupráce soudu a jiného orgánu veřejné moci, který může též podávat k soudu své návrhy, u nichž má zájem na tom, aby byly soudem pozitivně hodnoceny, a proto má zájem být se soudem ve vzájemné spolupráci;*
- (iii.) *zavedení této role taktéž zabezpečí rovné postavení všech subjektů, které jsou účastníky Opatrovnického řízení, všechny subjekty budou mít k dispozici stejnou škálu procesních postupů;*
- (iv.) *zavedení této role zabezpečí odpovědnost kolizního opatrovníka vůči dětem, které zastupuje, tj. odstraní v tuto chvíli existující odpovědnost osoby, která realizuje kolizní opatrovnictví vůči jeho zaměstnavateli;*

³⁴⁸ ŠÍNOVÁ, Renáta. Analýza procesu přechodové fáze SAMKO. 30 a násl s.

(v.) *zavedení této role přinese transparentní pravidla přezkumu činnosti kolizního opatrovníka a řešení nedostatků v jeho postupu.*³⁴⁹

Dle Šínové by, s ohledem na shora zamýšlené změny, bylo tak potřeba provést rozsáhlé změny „*de lege ferenda*“, zejména do OSŘ (co se týče jmenování opatrovníka nezletilým, nákladů řízení, tj. odměny za realizaci funkce opatrovníka jako nákladů řízení, povinnosti státu spočívající v uhrazení nákladů souvisejících s funkcí opatrovníka státu), ZŘS (co se týče zakotvení postavení opatrovníka dětí, jeho oprávnění, taktéž opětovně nákladů řízení, odměny za výkon kolizního opatrovnictví), ZOSPOD (co se týče odpovídající změny postavení OSPOD jakožto opatrovníka). Dále taktéž ZA. Dle Šínové by bylo s ohledem na zcela novou samostatnou profesi kolizního opatrovníka potřeba nového předpisu (který by vzorově mohl čerpat z již platného a účinného ZOM)³⁵⁰. Funkce samostatného kolizního opatrovníka, včetně jeho edukace, osvědčení, postupu apod., byla taktéž velmi podrobně popsána v Metodice pro výkon kolizního opatrovnictví spolku Cochem.cz³⁵¹.

Navrhovanými legislativními změnami v rámci interdisciplinární spolupráce se taktéž zabýval Úřad pro mezinárodní ochranu dětí ve svém metodickém doporučení. I dle tohoto úřadu by měla být vytvořena funkce samostatného kolizního opatrovníka. Dále by měl být kladen důraz na důslednou specializaci advokátů a jejich povinná školení v problematice rodinného práva a Opatrovnických řízení. Důkladné edukaci (včetně té povinné) by však neměla být dle úřadu věnována pozornost pouze v rámci advokátního stavu, ale i u „*opatrovnických*“ soudců, jimž by navíc měl být vždy poskytnut příslušný soudní asistent (který by např. mohl plnit funkci soudního tajemníka, jak je uvedeno v rámci předchozích kapitol). Úřad taktéž ve svém metodickém doporučení apeloval na zakotvení lhůt pro procesní úkony soudu v rámci Opatrovnických řízení, zejména co se týče prvního jednání ve věci a eventuálně i co se týče maximální délky Opatrovnických řízení³⁵².

³⁴⁹ ŠÍNOVÁ, Renáta. Analýza procesu přechodové fáze SAMKO. 30 a násl s.

³⁵⁰ Srov. Tamtéž. 44 s.

³⁵¹ Srov. NOVÁKOVÁ, Markéta. Metodika pro výkon kolizního opatrovnictví: SAMostatný Kolizní Opatrovník. Praha: Cochem.cz. 39 a násl. s. Reg. č. CZ.03.2.X/0.0/0.0/18_095/0011282.

³⁵² Srov. ROGALEWICZOVÁ, Romana, CIRBUSOVÁ, Martina. *Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí roku 2015. Metodické doporučení pro řešení rodičovských konfliktů nejen s mezinárodním prvkem*. Vyd. 1. Brno: Tribun EU, s.r.o., 2015. 91 a násl. s. ISBN: 978-80-263-1010-5.

4. ZÁVĚR

Cílem této rigorózní práce bylo, jak jsem již uvedla v samotném úvodu, zjištění, zda Cochemská praxe opravdu může být modelem (při zohlednění jejích výhod i limitů), který by mohl napomoci řešení rodičovského konfliktu a mohl by alespoň zčásti pomoci minimalizovat vytiženost českých soudů. V závěru této práce jsem se taktéž chtěla soustředit na možné návrhy, ať už ty praktické, tak i ty „*de lege ferenda*“, které by mohly, pakliže bych Cochemskou metodu vyhodnotila jako způsobilou, pomoci její normalizaci v praxi.

V první části této práce jsem se zabývala nejen řešením rodičovských konfliktů, a to ať už cestou soudního sporu či mimosoudního řešení, ale taktéž i samotnou společenskou jednotkou jako je rodina a s ní související rodičovství. To proto, abych mohla posoudit důležitost role rodičů v životě dětí, a taktéž abych mohla shrnout nejen práva a povinnosti rodičů, ale i dětí, právě v souvislosti s již zmíněným „*výkonem*“ rodičovství. Vzhledem k tomu, že se jedná o složitou problematiku nejen z hlediska právního posouzení, ale i z hlediska psychologie a sociologie, zapracovala jsem zde nejen zdroje s těmito oblastmi související, ale taktéž i informace poskytnuté od příslušných odborníků. Mám za to, že rigorózní práce by neměla mít jen přesah do praxe popisované problematiky, ale taktéž i přesah týkající se ostatních humanitních odvětví jako je např. psychologie či sociologie. Snažila jsem se tak pro potřeby této práce vyhledávat i takové zdroje.

Rodina je základní společenskou jednotkou, kterou lze chápat v jejím širším i užším smyslu. V obou případech jsou však její nedílnou součástí rodiče, jejichž existence a participace v životě dětí je nadmíru důležitá (viz výše). Rodičovstvím se rozumí rodičovství právní, biologické a sociální. Ideálním scénářem je samozřejmě taková situace, kdy se všechny tyto tři složky (právní, biologické i sociální rodičovství) střetávají u jednoho rodiče. Ne vždy tomu tak však je.

Jsem toho názoru, že nejdůležitější je složka sociálního rodiče. Sociální rodič, resp. osoba, která tuto funkci plní, má totiž ten největší podíl na začlenění dětí do společnosti, přispívá k jejich socializaci, rozvíjí je a formuje. Toto potvrdil i ESLP ve svém rozsudku ze dne 27.10.1994, ve věci Kroon a další proti Nizozemí. ESLP tehdy judikoval, že „*není-li to v rozporu se zájmem dětí, má být vždy preferováno biologické a sociální rodičovství před rodičovstvím právním.*“ Toto pouze potvrzuje mou shora uvedenou tezi, a sice že existence rodiče v životech dětí je důležitým faktorem, který může ovlivnit jejich psychický, fyzický, i sociální

vývoj. Toto stanovisko navíc nevyplývá pouze z judikatury (tj. z právních argumentů), ale i z posouzení Radka Ptáčka (profesora lékařské psychologie, klinického psychologa a terapeuta, který se na psychologii dětí, zejména těch, jejichž rodiče se rozvádí, specializuje). Dle Radka Ptáčka je škála vývojových potřeb dětí tak široká, že jejich dlouhodobé zanedbávání může vyvolat mimořádně závažné a často až celoživotní následky v životech dětí. Toto taktéž potvrdila zdravotní komise Rady Evropy a WHO.

S ohledem na shora uvedené argumenty (z oboru práva, psychologie i sociologie) tedy lze zkonstatovat, že je podstatné, aby děti měly k dispozici oba rodiče. Je to důležité pro jejich vývoj. Navíc je to nejen jejich právem, ale i právem jejich rodičů. Dle čl. 18 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte platí, *„že oba rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dětí. Rodiče, nebo v odpovídajících případech zákonní zástupci, mají prvotní odpovědnost za výchovu a vývoj dětí. Základním smyslem jejich péče musí být přitom jejich zájem.“* Situací, kdy však k ohrožení nejen těchto práv, ale především zájmů dětí, dochází, je situace, kdy se rozpadá soužití jejich rodičů. Jedná se o situaci, kdy se děti dostávají do tzv. rodičovského konfliktu. Přestože není neobvyklé, že se partneři po nějaké době rozcházejí, měli by však dbát na to, aby v případě, kdy jsou součástí takového partnerství i děti, nezapříčinili jejich chováním jakýkoliv zásah do jejich života a vývoje (jak je uvedeno výše). Rozpad soužití rodičů může mít potenciálně opravdu negativní dopady na děti, což vyplývá z odborných článků, statistik i psychologických posouzení citovaných shora v této práci.

Rodičovský konflikt bývá často veden emocemi, nikoliv racionálním uvažováním rodičů. Což samo o sobě zvyšuje pravděpodobnost toho, že tento konflikt bude mít na děti negativní dopad. V případě, kdy rodiče definitivně rozhodnou o rozpadu jejich soužití, by měli dle mého názoru činit takové kroky, aby co nejvíce minimalizovali dopad jejich rozhodnutí na děti. Je v zájmu dětí, aby vyrůstaly v prostředí, které je tomuto adekvátní, tzn. prostředí bez hádek a rozepří rodičů způsobených jejich konfliktem. Mám však za to, pakliže bychom se zeptali dětí rozvádějících (rozcházejících) se rodičů, jaké by bylo ideální řešení vzniknuvšího rodičovského konfliktu, většina z nich by odpověděla, že si přejí, aby se soužití rodičů nerozpadlo. Toto jen potvrzuje mou shora uvedenou tezi, a sice že je v zájmu nejen rodičů, ale i dětí, aby rozpad soužití proběhl klidně, rychle a bezproblémově (jak mimo jiné vyplývá i z Úmluvy o právech dítěte). Navíc, jak

jsem již uvedla výše, dopady rozpadu soužití rodičů dětí mohou být opravdu rozsáhlé (viz předchozí kapitoly této rigorózní práce).

Dle mého názoru (a je tomu tak i dle názorů odborníků, z jejichž zdrojů jsem čerpala) je nejlepším řešením sporů řešení smírné. Jedná se zřejmě o řešení rychlejší, hospodárnější a v neposlední řadě i méně stresující pro všechny zúčastněné strany. V případě řešení rodičovského konfliktu, je potřeba uvědomovat si, že rodiče jsou v takovýchto situacích vedeni spíše svými emocemi nežli racionálním uvažováním. Proto je za těchto okolností spíše nesnadné dovést rodiče k dohodě, přestože způsobů, jak dohody docílit je hned několik, např. mediace, Collaborative law. Všechny tyto metody spojuje jejich cíl, a sice dosažení dohody stran, v tomto případě rodičů dětí. Výsledkem takovýchto procesů má být tedy konsens rodičů o úpravě jejich poměrů k dětem.

Jednou z těchto metod je právě i metoda Cochemské praxe, na kterou jsem se v rámci této rigorózní práce zaměřila, a to právě v její druhé části. V porovnání s předchozími metodami směřujícími k mimosoudnímu řešení sporu, mám za to, že zatímco v případě výše specifikovaných metod je většinou potřeba konkrétního odborníka (např. mediátora), v případě Cochemské praxe se spíše jedná o inovativní postup v rámci už zavedeného systému. Cochemská metoda pochází z Německa, z Cochem-Zell. Důvody jejího zavedení v Německu byly mírně odlišné než u nás, přesto se však jednalo o metodu, která nejen u odborníků, ale právě i u rodičů sklidila svůj úspěch. Jedná se o způsob interdisciplinární spolupráce profesí participujících na řešení rodičovského konfliktu. Její základní matici, tzn. postup v rámci Opatrovnického řízení, jsem popsala výše, v předchozích kapitolách. V praxi se však samozřejmě může aplikace této metody mírně lišit na základě regionálních specifik, byť samotné principy zůstávají stále stejné (viz Okresní soud v Tachově nebo Okresní soud v Kladně, na které jsem se zaměřila). Je také potřeba, aby vhodnost využití metody byla posuzována případ od případu. Aby byla daná metoda úspěšná, je potřeba, aby ji aplikovali opravdu všichni odborníci podílející se na řešení daného konfliktu. OSPOD, soud, advokáti, odborní poradci apod. Pakliže všechny tyto složky spolupracují, komunikují nejen mezi sebou, ale i s rodiči, existuje vysoká procentuální šance, že v konečném důsledku dojde k dohodě rodičů. Je však třeba držet se základních principů této metody.

S úspěšným aplikováním Cochemského modelu jsou pak, dle mého názoru, spjaty i určité výhody v podobě rychlosti a hospodárnosti daného řízení. K hospodárnosti řízení byla vyhotovována i podrobná analýza vědeckým uskupením České priority (viz výše), nebyla však bohužel dokončena, nicméně jejich predikce byla predikcí obdobnou jak v mnou uvedeném případě. Co se týče rychlosti samotného řízení, dle Okresního soudu v Tachově a Okresního soudu v Kladně je opravdu Cochemská metoda metodou, která urychluje dané řízení, což je výhodou nejen pro děti a rodiče, ale zejména i pro dané soudy, alespoň co se minimalizace jejich vytíženosti týče. Co však považuji za obrovskou výhodu, je to, že metoda Cochemské praxe důsledně dbá na prosazování zájmů dětí. To se projevuje i tím, jak je s dětmi v rámci tohoto modelu jednáno, resp. jak se s nimi „*spolupracuje*“ (dětem je např. vysvětlováno, ať už prostřednictvím rodičů či odborníků, co se děje, jaký je postup, jaké jsou možnosti a dětem je taktéž dáván prostor k jejich vyjádření). To vše však co nejšetrněji, aby nebyla ohrožena relevantnost odpovědí a stanovisek dětí (to by totiž v důsledku mohlo ohrozit samotné rozhodnutí, jak jsem taktéž uváděla výše), a navíc aby byly právě co nejvíce minimalizovány shora uvedené negativní dopady na děti. Přístup jednotlivých složek by měl být nadmíru profesionální. Pak lze teprve hodnotit rozhodnutí soudu jako rozhodnutí objektivní s přihlédnutím ke všem relevantním skutečnostem, tzn. skutečnostem, které nejsou ničím zkresleny (případně je jejich zkreslení alespoň podstatně minimalizováno).

Je samozřejmě potřeba i na tuto metodu, která se jeví jako metodou bezproblémovou a výhodnou, pohlížet kriticky. I tato metoda má totiž své limity, přičemž není složité tyto limity nalézt. Její odpůrci totiž tyto limity používají jako argumenty k tomu, proč této metody nevyužívat. Někteří soudci, např. JUDr. Hana Beranová, působící jakožto „*opatrovnická*“ soudkyně a předsedkyně Okresního soudu v Bruntále, má za to (judikatuře Ústavního soudu navzdory), že soud nemá rodiče edukovat. Naopak se má prý omezit toliko na podávání kvalifikovaných informací rodičům i dětem, působit preventivně a má taktéž pomáhat s předcházením daného konfliktu³⁵³. Toto však dle mého názoru neřeší situace, kdy je už rodičovský konflikt vyeskalován. Navíc, jak jsem již mnohokrát uvedla v rámci předchozích kapitol, jsem toho názoru, že soud by měl rodiče poučit o možnostech řešení i o jejich následcích (což mimochodem koresponduje i se shora

³⁵³ Srov. BERANOVÁ, Hana. *Bruntálská alternativa ke Cochemské praxi. Právo a rodina, roč. 21, č. 6*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. 1 s. ISSN: 1212-3463.

uvedeným nálezem Ústavního soudu ze dne 13.03.2012). K obdobnému limitu lze dojít i v případě advokátů. I proto je mnoho z nich ohledně aplikace modelu Cochemské praxe skeptických. Dle Etického kodexu totiž mají primárně advokáti prosazovat zájmy svého klienta, což si někteří advokáti vykládají tak, že mají konat dle pokynu klienta a jeho názor i potřeby bezpodmínečně přejímat. Dle mého názoru se však jedná o nesprávnou interpretaci. V zájmu klienta je totiž nalezení nejlepšího řešení, což zahrnuje nejen řešení problému jako takového, ale i nalezení řešení rychlého, hospodárného a ekonomicky výhodného.

I v rámci ostatních profesí lze narazit na určité limity, a to ať už co se týče jejich přístupu, tak ale i jejich průběžného vzdělávání. Pomyslným limitem je dle mého názoru právě i ona dobrovolnost jednotlivých účastníků svolit ke společné schůzce či k využití poradenské odborné pomoci apod. V tomto případě záleží opět na přístupu jednotlivých profesí. Je však otázkou, do jaké míry, jelikož pokud rodič není ochoten svolit ke společné schůzce (např.) s OSPOD, je „*vliv*“ OSPOD značně omezen. V tomto případě tedy mírně postrádám jakéhosi mentora daného rodiče, který by jej provedl celým procesem a po celou dobu by jej náležitě edukoval, aby právě nedocházelo k okamžitému odmítnutí z jeho strany. Takovouto roli mentora obvykle přejímá právě advokát, nicméně s ohledem na finanční náročnost jeho zastoupení (a především s ohledem na absenci povinnosti právního zastoupení účastníka v takovýchto řízeních – jako je tomu např. v Německu) se rodiče mohou uchýlit spíše k tomu, že budou své zájmy v daném řízení hájit sami. I OSPOD může být však v určitém směru limitujícím v daném procesu řešení rodičovského konfliktu, a to zejména s ohledem na střet jeho funkcí, které musí vykonávat. Nejedná se však o neřešitelný problém. Pakliže by byla vytvořena funkce samostatného kolizního opatrovníka (taktéž viz výše), bylo by i tomuto limitu předejito.

Dalším z údajných limitů je predikce, že dohoda rodičů může být pouze dočasným řešením. Bohužel v tuto chvíli neexistuje statistika návratnosti těchto případů, kdy by se rodiče např. po roce rozhodli rozhodnutí příslušného soudu změnit. Dle mého názoru lze však tomuto předejít právě díky přístupu jednotlivých profesí, které se od počátku snaží eliminovat daný konflikt, tudíž je pravděpodobné, že k jeho eskalaci do budoucna znovu již nedojde. Navíc, jak jsem již shora uváděla, je v rámci Cochemské praxe taktéž užíváno tzv. zatímní dohody, kterou mohou rodiče, ještě před samotným rozhodnutím soudu, pár měsíců dodržovat (resp.

se o to alespoň pokusit). Mohou tak sami zjistit, zda má samotná dohoda nějaké limity, případně zda jsou v rámci této dohody nějaké rizikové oblasti, které je, ještě před rozhodnutím soudu, potřeba upravit. Navíc mám za to, že i v případě autoritativního rozsudku soudu, v případě stále eskalujícího konfliktu rodičů, nelze předejít tomu, že rodiče za rok nebudou požadovat opětovnou úpravu poměrů k dětem. Mám dokonce za to, že takové situace jsou za těchto okolností častější.

Byť se ve shora uvedených případech jistě jedná o limity, s nimiž je potřeba počítat, mám za to, že i tyto mají svá řešení. Návrhy vedoucí k normalizaci Cochemské metody v praxi (tzn. k užívání této metody jako běžného postupu) uvádím v předchozí kapitole této rigorózní práce, a to ať už se jedná o návrhy praktické či o návrhy „*de lege ferenda*“, které by zasahovaly právě i do právní úpravy ČR.

Co však dle mého názoru nelze upřít, je to, že Cochemská praxe není vhodná aplikovat tam, kde jsou rodičovské spory s prvkem domácího násilí a závislosti. V takových případech je spíše vhodné postupovat dle tradičního Opatrovnického soudního řízení, jelikož zde není prostor pro konsens rodičů, pakliže děti jeden z nich poškozuje, tzn. poškozuje jeho mravní, sociální, psychický či fyzický vývoj. Kriticky je však potřeba konstatovat, že v některých situacích bohužel nelze ihned v první fázi posoudit, zda je vhodné Cochemskou praxi aplikovat, tzn. zda zde ze strany jednoho z rodičů (potenciálně obou), hrozí jakákoliv forma domácího násilí páchaného na dětech. Lze však předjímat, že v případě rodičovského konfliktu, kdy rodiče doslova bojují o děti (resp. o uložení dětí do péče jednoho z nich), bude právě tato skutečnost (ať už podložená důkazy či se bude jednat o pouhé podezření) zmíněna jedním z rodičů advokátovi, soudci či pracovníku OSPOD jako jeden z prvních argumentů, proč nemají být děti svěřeny do péče druhého rodiče. Problémem však zůstává situace, kdy jeden z rodičů o domácím násilí či závislosti druhého rodiče neví. Je pak otázkou, zda by tato skutečnost byla zjištěna spíše tradičním vedením soudního řízení či spíše za pomoci Cochemské metody, v rámci nadměrné komunikace odborníků s rodiči.

S ohledem na veškeré shora uvedené skutečnosti (popsané výhody i limity, které zde spatřuji) mám tedy za to, že Cochemská metoda je metodou, která je způsobilá být výhodnou jak pro rodiče, tak pro děti, i participující profese. To vše s ohledem na její principy, které by měly být dodržovány, ať už je metoda Cochemské praxe aplikována v jejím ryzím formátu (tím myslím onu základní

matici) nebo s drobnými úpravami dle regionálních potřeb příslušného soudu a soudního obvodu. Aby se však potenciální úspěšnost dané metody zvýšila, je dle mého názoru potřeba zapracovat na shora uvedených limitech, a to např. způsobem, kterému jsem se podrobněji věnovala v kapitole týkající se návrhů směřujících k fungování Cochemské metody, včetně návrhů „*de lege ferenda*“.

CIZOJAZYČNÉ RESUMÉ

The aim of this rigorous thesis was to find out whether the Cochem practice could indeed be a model (taking into account its advantages and limitations) that could help to resolve parental conflict and could at least partly help to minimize the workload of the courts. In the conclusion of this paper, I also wanted to focus on possible suggestions, both practical and "*de lege ferenda*" ones, which, if the Cochem method could be evaluated as competent, could help its normalization in practice.

In the first part of this thesis, I have dealt not only with the resolution of parental conflicts, either through litigation or out-of-court resolution, but also the social unit of the family and its associated parenting.

This is so that I could assess the importance of the role of parents in the lives of children, and also to summarize not only the rights and obligations of parents, but also of children, precisely in connection with the aforementioned "*exercise*" of parenthood. Given that this is a complex issue not only in terms of legal assessment but also in terms of psychology and sociology, I have incorporated here not only sources related to these areas, but also information provided by relevant experts.

The family is a fundamental social unit which can be understood in its broader and narrower sense. In both cases, however, parents are an integral part of it, and their existence and participation in the lives of children is of paramount importance. Parenthood is understood as legal, biological and social parenthood. I am of the opinion that the social parent is the most important component. The social parent, or the person who performs this function, has the greatest share in the integration of children into society, contributes to their socialization, develops and shapes them. It is important for children to have both parents available to them, and this is their right.

However, a situation in which not only these rights but, above all, the interests of the children are at stake is when their parents' cohabitation breaks down. This is a situation in which children are involved in what is known as parental conflict. The breakdown of parental cohabitation can potentially have really negative effects on children, as can be seen from the expert articles, statistics and psychological assessments cited above in this thesis. Parental conflict is often

driven by emotions, not by the rational reasoning of the parents. This in itself increases the likelihood that this conflict will have a negative impact on children. In my view, when parents make the final decision to break up their cohabitation, they should take steps to minimize the impact of their decision on the children as much as possible.

In my opinion (and it is also the opinion of the experts from whose sources I have drawn), the best way to resolve disputes is amicably. All of these methods have a common goal, namely reaching an agreement between the parties, in this case the parents of the children. The outcome of such processes is therefore to be a consensus between the parents on the adjustment of their relationship with their children.

One of these methods is the method of Cochem practice, which I have focused on in the second part of this thesis. Compared to previous methods aimed at out-of-court dispute resolution, I have that while in the case of the above specified methods a specific expert (e. g. a mediator) is usually needed, in the case of the Cochem practice it is rather an innovative procedure within an already established system. The Cochem method originated in Germany, in Cochem-Zell. The Cochem method is based on its basic matrix, but of course in established practice the application of this method may vary slightly based on regional specifics, although the principles themselves remain the same (see the District Court in Tachov or the District Court in Kladno, which I focused on).

In my opinion, the successful application of the Cochem model is also associated with certain advantages in terms of the speed and cost-effectiveness of the proceedings. However, what I consider to be a huge advantage is that the Cochem method of practice consistently takes care to promote the interests of children. This is also reflected in the way in which children are treated or '*cooperated with*' within this model (e. g. children are told, either by parents or experts, what is happening, what the procedure is, what the options are, and children are also given the opportunity to express themselves).

Of course, this method, which appears to be a smooth and convenient one, must also be viewed critically. Some judges argue that the court should not educate the parents. On the contrary, it is said to be limited to providing qualified information to parents and children, to act as a preventive measure and to help prevent conflict. A similar limit can be reached in the case of lawyers. This is also

why many are skeptical about the application of the Cochem practice model. According to the Code of Ethics, lawyers are primarily supposed to promote their client's interests, which some lawyers interpret as meaning that they should act according to the client's instructions and unconditionally accept the client's opinion and needs. Even within other professions, there are limits, both in terms of their approach and their continuing education. In my opinion, the voluntary nature of the individual participants to agree to a joint meeting or to take advantage of professional counselling assistance, etc., is also a limit.

Although the above cases are certainly limiting to be reckoned with, I believe that they also have their solutions. What cannot be denied, however, in my view, is that the Cochem practice is not appropriate to apply where there are parental disputes with an element of domestic violence and dependency.

Taking into account all of the above (the advantages described and the limitations I see here), I therefore consider that the Cochem method is a method that is capable of being beneficial for parents, children and the participating professions. All this with regard to its principles, which should be followed, whether the Cochem practice method is applied in its pure format (I mean the basic matrix) or with minor modifications according to the regional needs of the respective court and the judicial district.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

BGB	Německý občanský zákoník („ <i>Bürgerliches Gesetzbuch</i> “)
BVG	Německý ústavní soud („ <i>Bundesverfassungsgericht</i> “)
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
FamG	Zákon o řízení ve věcech rodinných a ve věcech dobrovolné soudní jurisdikce („ <i>Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit</i> “)
FGG	Zákon o dobrovolném soudcovství („ <i>Gesetz über Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit</i> “)
Opatrovnické řízení	Řízení o úpravě poměrů k nezletilým dětem
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník
URA	Unie rodinných advokátů
WHO	World Health Organization
ZA	Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii
ZOM	Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci
ZOSPOD	Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálněprávní ochraně dětí
ZŘS	Zákon č. 292/2013., o zvláštních řízeních soudních
č.	číslo
čl.	článek
č. j.	číslo jednací
EU	Evropská unie
např.	například
odst.	odstavec
písm.	písmeno
resp.	respektive
Sb.	Sbírka zákonů
sp. zn.	spisová značka
tzv.	takzvaně

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A DALŠÍCH ZDROJŮ

Monografie

Česká monografie

1. DELFOS, Martine F. *Pověz mi... Jak vést profesionální rozhovor s dětmi mezi 4-12 lety*. Praha: Portál, 2018. 100 s. ISBN 978-80-262-1327-7.
2. DUNOVSKÝ, Jiří. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Vyd. 1. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-254-9.
3. HOLÁ, Lenka, WESTPHALOVÁ, Lenka, KOVÁČOVÁ, Anna, SPÁČIL, Ondřej. *Rodinná mediace v České republice*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-015-4.
4. HOVORKA, Daniel. *Sociálně-právní ochrana dětí: Praktický průvodce a rádce úředníka*. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2021. ISBN: 978-80-7616-106-1.
5. HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975)*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-795-8.
6. KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-5053-2.
7. MALACKA, Michal. *Mediace dnes – realita a perspektivy*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2016. 30-40 s. ISBN 978-80-7502-170-0.
8. MATOUŠEK Oldřich, PAZLAROVÁ Hana. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: Dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3336-7.
9. NOVÁK, Tomáš. *Znalecké posudky dětí pod drobnohledem*. Vyd. 1. Praha: Linde, 2013. ISBN 978-80-7201-900-7.
10. NOVÁKOVÁ, Markéta. *Metodika: Zavádění interdisciplinární spolupráce v opatrovnickém řízení ve věci úpravy poměrů dětí po rozvodu*. Praha: Cochem.cz. 51 s. Reg. č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/17_071/0007651.
11. NOVÁKOVÁ, Markéta. *Metodika pro výkon kolizního opatrovnictví: SAMostatný Kolizní Opatrovník*. Praha: Cochem.cz. 39 a násl. s. Reg. č. CZ.03.2.X/0.0/0.0/18_095/0011282.

12. NOVÁKOVÁ, Markéta, POLÁKOVÁ, Markéta. Metodika edukace rodičů v rozvodové situaci. Praha: Cochem.cz. 35 s. Reg. č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/19_098/0015118.
13. PTÁČEK, Radek, PEMOVÁ, Terezie. *Zanedbávání dětí: příčiny, důsledky a možnosti hodnocení*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, a.s., 2016. ISBN 978-80-271-9488-9.
14. PTÁČEK, Radek, PEMOVÁ, Terezie. *Sdílené rodičovství: jak vést a vychovávat dítě s láskou ze strany obou rodičů po rozvodu*. Vyd. 1. Praha: Národní institut pro děti a rodinu, 2020. 10 a násl. s. ISBN 978-80-87066-07-2.
15. ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Dítě v rodičovském konfliktu: Jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-342-1.
16. ROGALEWICZOVÁ, Romana, CIRBUSOVÁ, Martina. *Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí roku 2015. Cochemská praxe v České republice: Sborník příspěvků z konference pořádané Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí*. Vyd. 1. Brno: Tribun EU, s.r.o., 2015. ISBN: 978-80-263-0999-4.
17. RUDOLPH, Jürgen. *Jsi moje dítě: „Cochemská praxe“ – cesty k lidštějšímu rodinnému právu*. Vyd. 1. Drážďany: Generální konzul České republiky, Tomáš Podivínský, 2009. ISBN: 978-80-254-8250-6.
18. ŠÍNOVÁ, Renáta. Metodika SAMKO: Analýza procesu přechodové fáze. Praha: Cochem.cz. 46 s. Reg. č. CZ.03.2.X/0.0/0.0/18_095/0011282.
19. TRÁVNÍČKOVÁ, Michaela. Strategie participace dítěte v agendách Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí. Brno: Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí. 12 a násl. s. Reg. č. CZ.03/2.63/0.0/0.0/15_017/0003544.
20. WESTPHALOVÁ, Lenka. *Základní východiska pro studium rodiny z pohledu práva*. In Winterová Alena, Dvořák Jan. Vyd. 1. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009. ISBN 978-80-7357-421-1.
21. ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK Jan, ŠVESTKA Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7478-325-8.

Zahraniční monografie

1. JÜRGEN, Rudolph. *Du bist mein Kind. Die „Cochemer Praxis“ – Wege zu einem menschlicheren Familienrecht.* Berlin: Schwarzkopf & Schwarzkopf Verlag, GmbH, 2007. ISBN: 978-38-960-2784-9.
2. JÜRGEN, Rudolph. *Du bist mein Kind.* Vyd. 1. Berlín: Schwarzkopf, 2007. 40 s. ISBN 978-38-9602-784-9.
3. KÜBLER – ROSSOVÁ, Elisabeth. *On Death and Dying.* Vyd. 1. New York City: SCRIBNER, 2014. *What the Dying to teach Doctors Nurses, Clergy and Their Own Families.* ISBN 147-67-7554-0.

Právní předpisy

České právní předpisy

1. ČESKO. Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád.
2. ČESKO. Zákon č. 549/1991 Sb., Insolvenční zákon.
3. ČESKO. Zákon č. 358/1992 Sb., Notářský řád.
4. ČESKO. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte.
5. ČESKO. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.
6. ČESKO. Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.
7. ČESKO. Zákon č. 117/1995 Sv., o státní sociální podpoře.
8. ČESKO. Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii.
9. ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálněprávní ochraně dětí.
10. ČESKO. Zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě.
11. ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.
12. ČESKO. Zákon č. 182/2006 Sb., Insolvenční zákon.
13. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník.
14. ČESKO. Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci.
15. ČESKO. Vyhláška č. 277/2012 Sb., o zkouškách a odměně mediátora.
16. ČESKO. Zákon č. 292/2013., o zvláštních řízeních soudních.
17. ČESKO. Stavovský předpis České advokátní komory, Pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky (tj. Etický kodex).

Zahraniční právní předpisy

(dostupné z www.gesetze-im-internet.de)

1. NĚMECKO. Bürgerliches Gesetzbuch.
2. NĚMECKO. Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit.
3. NĚMECKO. *Gesetz über Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit.*

Ostatní právní předpisy

(dostupné z www.vlada.cz)

1. Úmluva o právech dítěte.
2. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.
3. Úmluva o postavení dětí narozených mimo manželství.

Judikatura

Judikatura českých soudů

1. Nález Ústavního soudu, sp. zn. II ÚS 571/2005, ze dne 13.07.2006 [online].
Dostupné z: www.usoud.cz.
2. Nález Ústavního soudu, sp. zn. I ÚS 618/2005, ze dne 07.11.2006 [online].
Dostupné z: www.usoud.cz.
3. Rozsudek Nejvyššího soudu, sp. zn. 21 Cdo 298/2010, ze dne 14.07.2010 [online]. Dostupné z: www.nsoud.cz.
4. Nález Ústavního soudu, sp. zn. II ÚS 3765/11, ze dne 13.03.2012 [online].
Dostupné z: www.usoud.cz.
5. Rozsudek Nejvyššího soudu, sp. zn. 30 Cdo 3031/2011, ze dne 29.03.2012 [online]. Dostupné z: www.nsoud.cz.
6. Usnesení Ústavního soudu, sp. zn. II ÚS 1649/2013, ze dne 08.08.2013 [online].
Dostupné z: www.usoud.cz.
7. Nález Ústavního soudu, sp. zn. I ÚS 3304/2013, ze dne 19.02.2014 [online].
Dostupné z: www.usoud.cz.
8. Nález Ústavního soudu, sp. zn. III ÚS 650/14, ze dne 30.04.2014 [online].
Dostupné z: www.soud.cz.
9. Nález Ústavního soudu, sp. zn. I ÚS 2482/13, ze dne 26.05.2014 [online].
Dostupné z: www.soud.cz.
10. Nález Ústavního soudu, sp. zn. I ÚS 3216/13, ze dne 25.09.2014 [online].
Dostupné z: www.soud.cz.

11. Nález Ústavního soudu, sp. zn. I ÚS 1708/14, ze dne 18.12.2014 [online].
Dostupné z: www.soud.cz.
12. Nález Ústavního soudu, sp. zn. II ÚS 1554/2014, ze dne 30.12.2014 [online].
Dostupné z: www.usoud.cz.
13. Usnesení Ústavního soudu, sp. zn. II ÚS 3883/2016 [online]. Dostupné z:
www.usoud.cz.
14. Nález Ústavního soudu, sp. zn. Pl. ÚS 36/2016, ze dne 21.03.2017 [online].
Dostupné z: www.usoud.cz.
15. Nález Ústavního soudu, sp. zn. I ÚS 1079/17, ze dne 16.07.2017 [online].
Dostupné z: www.usoud.cz.
16. Rozsudek Nejvyššího soudu, sp. zn. 21 Cdo 1852/2017, ze dne 30.10.2017
[online]. Dostupné z: www.nsoud.cz.
17. Nález Ústavního soudu, č. j. II ÚS 2866/17-2, ze dne 28.02.2018 [online].
Dostupné z: www.usoud.cz.
18. Nález Ústavního soudu, č. j. II ÚS 725/18-2, ze dne 08.10.2018 [online].
Dostupné z: www.usoud.cz.

Judikatura zahraničních soudů

1. Rozhodnutí Německého ústavního soudu („*Bundesverfassungsgericht*“), sp. zn. 1 BvL 25/80, ze dne 03.11.1982.

Judikatura Evropského soudu pro lidská práva

1. Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, Kroon a další proti Nizozemí, č. stížnosti 18535/91, ze dne 27.10.1994.
2. Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, Voleský proti České republice, č. stížnosti 26739/04, ze dne 21.02.2006.
3. Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, Dostál proti České republice, č. stížnosti 63627/00, ze dne 29.06.2004.
4. Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, Reslová proti České republice, č. stížnosti 7550/04, ze dne 18.07.2006.
5. Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, Anayo proti Německu, č. stížnosti 20578/07, ze dne 21.12.2010.
6. Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, Anayo proti Německu, č. stížnosti 20578/07, ze dne 21.02.2010.

Odborné články (v tištěné a elektronické podobě)

České časopisy

1. BERANOVÁ, Hana. *Bruntálská alternativa ke Cochemské praxi. Právo a rodina, roč. 21, č. 6.* Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISSN: 1212-3463.
2. DOBŘICHOVSKÁ GEDEONOVÁ, Andrea. *Procesní důvody rozdílné efektivity fungování civilních soudů v SRN a ČR. Soudce, roč. 22, č. 9.* Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISSN: 1211-5347.
3. HÖHNE, Sylva, PALONCYOVÁ, Jana. *Péče a výživa dětí po rozchodu rodičů podle výsledků opatrovnických řízení. Demografie č. 63:3-21.* Praha: Demografie, revue pro výzkum populačního vývoje, 2021. ISSN: 0011-8265.
4. MÁROVÁ, Anna, VAŇKOVÁ, Eva. *Právo spolupráce a rozvod. Rodinné listy č. 7-8.* Praha: Karel Havlíček-Havlíček Brain Team, 2015. ISSN 1805-0824.
5. ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Interdisciplinární spolupráce při řešení rodičovských konfliktů.* Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2017. Bulletin advokacie č. 12. ISSN: 1210-6348.
6. ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Představení Cochemské praxe. Rodinné listy č. 7-8.* Praha: Karel Havlíček-Havlíček Brain Team, 2015. ISSN 1805-0824.

České články a časopisy v elektronické podobě

1. Co je to mediace? *Amcr.cz* [online]. Asociace mediátorů České republiky [cit. 27.09.2022]. Dostupné z: www.amcr.cz.
2. Co je metoda collaborative law – právo spolupráce. *Pravospoluprace.cz* [online]. Collaborative law – právo spolupráce. Dostupné z: www.pravospoluprace.cz.
3. Co se skrývá pod orgánem sociálněprávní ochrany dětí? *Šancedětem.cz* [online]. Josef Smrž. 17.03.2022. Dostupné z: www.sancedetem.cz.
4. Česko patří mezi státy, kde se rozpadá nejvíc manželství. *Echo24.cz* [online]. Copyright Echo Media, a.s. 12.07.2020. Dostupné z: www.echo24.cz.
5. Daniela Kovářová k opatrovnickým věcem u notáře: Lásku ani respekt nelze násilím vynutit. *Česká-justice.cz* [online]. Dostupné z: www.ceska-justice.cz.
6. HOVORKA, Daniel, KŘÍSTEK, Adam, MACELA, Miloslav. *Zákon o sociálně právní ochraně dětí: Komentář.* Praha: Wolters Kluwer, 2020. Ust. § 55. Dostupné z www.noveaspi.cz.
7. Jak probíhá facilitativní mediace aneb jaké jsou její fáze? *Kurzymediace.cz* [online]. Medková mediace. 12.05.2020. Dostupné z: www.kurzymediace.cz.

8. Jak se řeší spory metodou collaborative law. *Institutpromediaci.cz* [online]. Institut pro mediaci. 21.01.2022. Dostupné z: www.institutpromediaci.cz.
9. JÜRGEN, Rudolph. Cochemský model: Šance pro naše děti – část 1., 2. 3. *Strídavka.cz* [online]. 06.06.2010, 13.06.2010, 20.06.2010. Dostupné z: www.stridavka.cz.
10. K rozsudku ESLP ve věci Luboš Patera proti České republice. *Profiprávo.cz* [online]. Profiprávo.cz z Portálu Justice.cz. 27.04.2007. Dostupné z: www.profipravo.cz.
11. MACKOVÁ-JURÁSKOVÁ, Petra, NOVÁKOVÁ, Markéta. Cochemský model v ČR. *Cochem.cz* [online]. Kolibřík – Bulletin pro mezinárodní spolupráci a v oblasti duševního zdraví. 10.04.2019. Dostupné z: www.cochem.cz.
12. MATEJOVÁ, Andrea. Syndrom zavrženého rodiče. *Právo pro všechny* [online]. 20.07.2020. Dostupné z: www.pravoprovsechny.cz.
13. Metoda Collaborative Law / Právo spolupráce. *Attorney.cz* [online]. Márová attorneys. Dostupné z: www.attorney.cz.
14. Mediace jako nevyužitý potenciál poslední dekády – 1. díl. *Právo21.cz* [online]. Právo 21. 30.05.2022. Dostupné z www.pravo21.cz.
15. NOVÁKOVÁ, Markéta. *Metodika pro opatrovnícké řízení Cochemského typu*. Karviná: Akademický úřad Karviná, z.ú., 2019. Dostupné z: www.akademickyustav.cz.
16. POLÁK, Vladimír, WESTPHALOVÁ, Lenka. Interdisciplinární spolupráce ve věcech péče soudu o nezletilé. Praha: Právní rozhledy, 2018. Č. 7. 240 a násl. s.
17. Příčinou rozvodu může být i špatná komunikace. *Revue pro sociální vědu a výzkum* [online]. Copyright Institut pro sociální politiku a výzkum, z.s. 03.05.2021. Dostupné z: www.socilanipolitika.eu.
18. Rodinná mediace. *Bulletin-advokacie.cz* [online]. Bulletin-advokacie. 06.08.2013. Dostupné z: www.bulletin-advokacie.cz.
19. Rozvod je pro dítě vždycky rána. Když v ní budou rodiče dál rýpat, nezahojí se nikdy, říká psycholog. *Aktuálně.cz* [online]. 01.08.2018. Dostupné z: www.zpravy.aktualne.cz.
20. ROGALEWICZOVÁ, Romana. Úprava povinností a práv k nezletilým dětem v případě rozchodu a rozvodu rodičů. Právní rozhledy [online]. Praha: C. H. Beck, 2016. Dostupné z: www.beck-online.cz.

21. Stanovisko Unie rodinných advokátů ke Cochemské praxi. *AKCilínková.cz* [online]. Blog – Advokátní kancelář Cilínková. 07.03.2018. Dostupné z: www.akcilinkova.cz.
22. Strídavá péče nedělá z dětí nešťastné baťůžkáře, říká sociolog Petr Fučík. *Universitas, magazín vysokých škol* [online]. Petr Fučík. 28.10.2020 [cit. 20.02.2023]. Dostupné z: www.universitas.cz.
23. TOMEŠOVÁ, Jana. Syndrom zavrženého rodiče. *Právní prostor* [online]. 23.01.2019. Dostupné z www.pravniprostor.cz.
24. Už nejste partneři, ale rodiči zůstáváte i nadále. *Aperio.cz* [online]. 28.01.2022. Dostupné z: www.aperio.cz.
25. VIKTORA, Antonín. Letitý spor o syna vyřešila místo soudu plnoletost. *iDnes.cz* [online]. iDnes.cz, MF DNES. 12.02.2007. Dostupné z: www.idnes.cz.
26. Vztahy lze podle odborníků natrénovat. Covid je prověřil, krize prohloubil. *iDnes.cz* [online]. iDnes.cz, MF DNES. 03.05.2021. Dostupné z: www.idnes.cz.
27. Zemřel Luboš Patera, zastánce tátů, justiční kanál zmlkl... *Šinagl.cz* [online]. Jan Šinagl – angažovaný občan, nezávislý publicista. 14.11.2020. Dostupné z: www.sinagl.cz.

Zahraniční články a časopisy v elektronické podobě

1. National report: Parental Responsibilities – Germany. *European University, Frankfurt (Oder)* [online]. Nina Dethloff, Dieter Martiny. Dostupné z: www.celfonline.net.

Ostatní

1. Albert Camus. *Citáty.net* [online]. 23.06.2022 [cit. 21.07.2022]. Dostupné z: www.citaty.net.
2. České soudnictví 2021: Výroční statistická zpráva [online]. Ministerstvo spravedlnosti, 2022.
3. *Doporučená výchozí rozmezí pro stanovení výše výživného za účelem sjednocení rozhodovací praxe soudů v otázkách na nezaopatřené děti*. Ministerstvo spravedlnosti, 2010. Dostupné z: www.justice.cz.
4. Legislativní rada vlády. Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník [online]. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 2019.

5. *Manuálu etablování interdisciplinární spolupráce spolku Cochem.cz*. Dostupné z: www.cochem.cz.
6. PAULUS, Michal. Závěrečná zpráva – Analýza podkladů a přínosů u vybraných sociálně inovačních projektů – Cochemský model ČR. Praha: MPSV, České priority, 2022. 6 a násl. s.
7. Pokyn Generálního finančního ředitelství z 8/2015, č. GFŘ-D-22.
8. Soubor Pokynů Výboru ministrů Rady Evropy vstřícné k dětem. Dostupné z: www.rm.coe.int.
9. Stanovisko Unie rodinných advokátů č. 3/2018 ke Cochemské praxi dostupné z: www.uracr.cz/cs/stanoviska.
10. Stanovisko Unie rodinných advokátů č. 16/2021 ke koliznímu opatrovníku z: www.uracr.cz/cs/stanoviska.
11. Statistika Českého statistického úřadu: Vývoj obyvatelstva České republiky, Rozvodovost. Rozvody podle návrhu a pořadí. Dostupné z: www.czso.cz/documents.
12. Záznam o 3. rodinněprávním sympoziu Justiční akademie: Jak pracovat s nekompetentními rodiči. Dostupné z www.jacz.cz.
13. Záznam o 6. rodinněprávním sympoziu Justiční akademie: Jak pracovat s nekompetentními rodiči. Dostupné z www.jacz.cz.

PŘÍLOHY

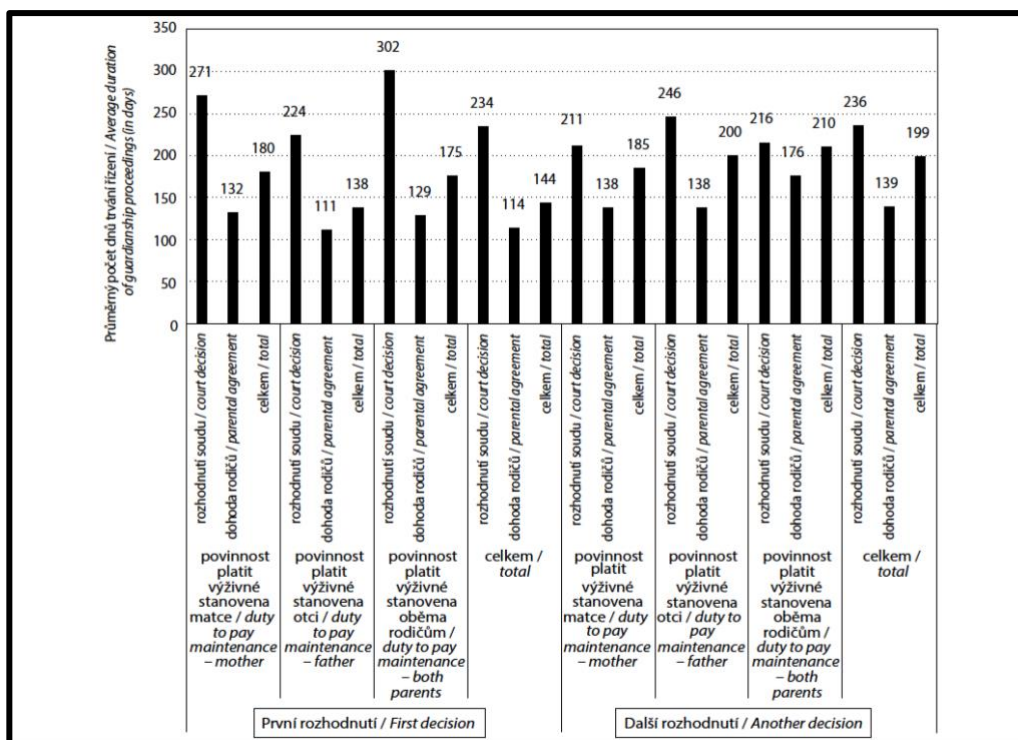
Příloha č. 1 – Rozvodovost (statistika ČSÚ dostupná z: www.czso.cz/documents)

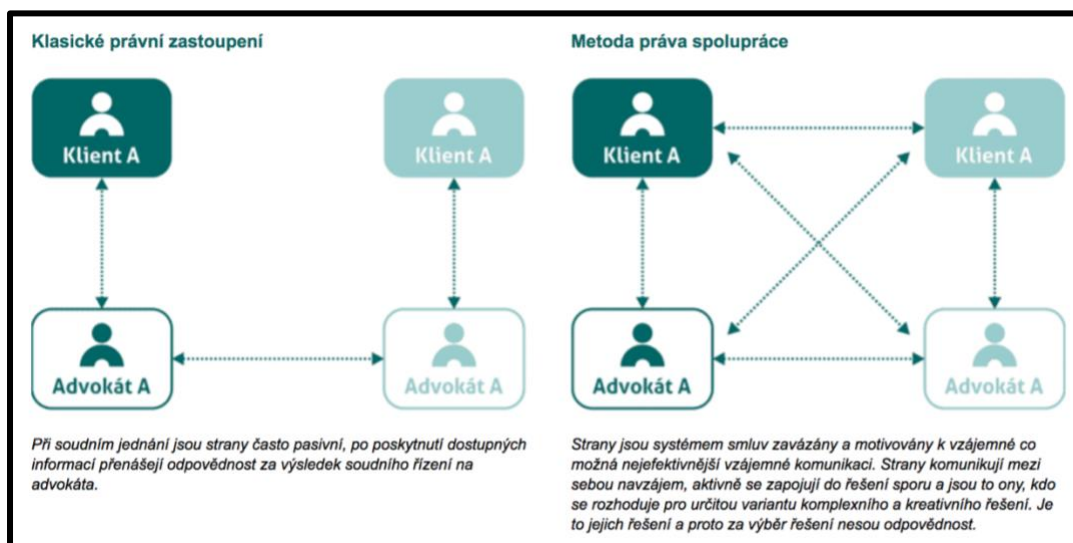
	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Rozvody celkem	29 133	26 764	26 083	24 996	25 755	24 313	24 141
v tom na návrh: muže	10 291	9 710	6 303	5 277	5 115	4 517	4 246
ženy	18 842	17 054	11 604	9 581	9 368	8 121	7 667
společný návrh	x	x	8 176	10 138	11 272	11 675	12 228
Pořadí rozvodu muže: 1.	23 488	21 391	21 047	20 068	20 787	19 677	19 506
2.	4 973	4 792	4 439	4 345	4 388	4 094	4 098
3.+	672	581	597	583	580	542	537
Pořadí rozvodu ženy: 1.	23 593	21 582	21 190	20 194	20 957	19 774	19 797
2.	4 944	4 602	4 378	4 263	4 236	4 053	3 840
3.+	596	580	515	539	562	486	504
Opakované rozvody (%) - muži	19,4	20,1	19,3	19,7	19,3	19,1	19,2
- ženy	19,0	19,4	18,8	19,2	18,6	18,7	18,0

Příloha č. 2 – Rozvodovost (statistika ČSÚ dostupná z: www.czso.cz/documents)

	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Rozvody bez nezletilých dětí	12 282	11 557	11 090	10 270	10 559	10 120	9 905
Rozvody s nezletilými dětmi	16 851	15 207	14 993	14 726	15 196	14 193	14 236
v tom s 1 dítětem	9 533	8 265	7 830	7 523	7 680	7 114	6 866
s 2 dětmi	6 538	6 133	6 310	6 415	6 635	6 211	6 489
s 3 a více dětmi	780	809	853	788	881	868	881
Počet nezletilých dětí při rozvodu	25 094	23 119	23 187	22 855	23 752	22 294	22 644
Prům. počet dětí v manželstvích s dětmi	1,49	1,52	1,55	1,55	1,56	1,57	1,59
Prům. počet dětí v manželství při rozvodu	0,86	0,86	0,89	0,91	0,92	0,92	0,94
Rozvody s nezletilými dětmi (%)	57,8	56,8	57,5	58,9	59,0	58,4	59,0
v tom s 1 dítětem (%)	56,6	54,3	52,2	51,1	50,5	50,1	48,2
s 2 dětmi (%)	38,8	40,3	42,1	43,6	43,7	43,8	45,6
s 3 a více dětmi (%)	4,6	5,3	5,7	5,4	5,8	6,1	6,2

Příloha č. 3 – Průměrná délka opatrovnického řízení (zdroj citován viz výše v textu)

Příloha č. 5 – Techniky ptaní (zdroj citován viz výše v textu)

otevřené otázky	neomezený počet odpovědí
uzavřené otázky	omezený počet odpovědí
otázky na projevení znalost	tazatel zná odpověď, ale není si jistý, jestli ji zná i dotazovaný – otázkou ověřuje
rétorické otázky	odpověď je jasná jak tazateli, tak dotazovanému a oba to o sobě vědí
pokračovací otázky (vyptávání)	... pokračují po poznámce, či části věty
sugestivní otázky	sugerují nějakou odpověď (směřují k ní dotazovaného)
vícečetné otázky	obsahují více než jednu otázku současně
opakování otázky	opakování otázky, příp. ptaní se jinými slovy
objasnění otázky	poskytnutí výkladu o otázce
otázky na vyvolání protireakce	cíl vyvolat protireakci
otázky typu „proč“	otázkou připomínáme odpovědnost a ptáme se na motivaci
opakování odpovědi	opakování odpovědi, příp. opakování odpovědi jinými slovy
shrnutí odpovědi	shrnutí odpovědi
souhrnná otázka	obsahuje shrnutí toho, co druhý řekl

Příloha č. 6 – Dvacet proseb dítěte (dostupné z www.justice.cz)

1. Nikdy nezapomeňte: jsem dítětem Vás obou. Mám teď sice jen jednoho rodiče, u kterého převážně bydlím, a který se o mě většinu času stará. Ale druhého rodiče potřebuji úplně stejně.
2. Neptejte se mě, koho z Vás mám raději. Mám Vás oba stejně rád. Neočerňujte přede mnou toho druhého, protože mě to bolí.
3. Pomozte mi mít kontakt s tím rodičem, se kterým netrávím většinu času. Vytočte mi jeho telefonní číslo nebo mi předepište jeho adresu na obálku. Pomozte mi k Vánocům nebo k narozeninám pro něj vyrobit nebo koupit hezký

dárek. Moje fotky nechte vždycky vyvolat dvakrát – jednou taky pro druhého rodiče.

4. Mluvte spolu jako dospělí lidé. A mluvte spolu. Nepoužívejte mě jako poslíčka mezi Vámi – a už vůbec ne se zprávami, které toho druhého zarmoutí nebo rozčílí.
5. Nebuďte smutní, když odcházím k druhému rodiči. A rodič, od kterého odcházím, ať si také nemyslí, že se v příštích dnech budu mít špatně. Nejraději bych byl pořád s Vámi oběma. Ale nemůžu se roztrhnout na dva kusy – jenom proto, že jste Vy naši rodinu roztrhli.
6. Nikdy neplánujte nic na dobu, kdy mám být s druhým rodičem. Část mého času patří mojí mamince a mně, část mému tatínkovi a mně. Důsledně to dodržujte.
7. Nebuďte zklamaní nebo se nezlobte, když se Vám nehlásím v době, kdy jsem s druhým rodičem. Mám teď dva domovy. A ty musím dobře oddělovat – jinak bych se ve svém životě už ale vůbec nevyznal.
8. Nepředávejte si mě u dveří druhého rodiče jako balík. Pozvěte toho druhého na chvíli dál a promluvte si o tom, jak byste mohli můj těžký život nějak zlepšit. Vždycky, když si mě předáváte nebo přebíráte, jsou to pro mě kratičké chvílky, kdy Vás mám oba. Neničte mi je tím, že se obtěžujete nebo hádáte.
9. Když se nemůžete ani vidět, předávejte si mě ve školce nebo u přátel.
10. Nehádejte se přede mnou. Buďte ke mně alespoň tak zdvořilí, jako jste k ostatním lidem, a jak to také ode mě vyžadujete.
11. Nevyprávějte mi věci, kterým ještě nemohu rozumět. Mluvte o tom s jinými dospělými, ale ne se mnou.
12. Dovolte mi přivést si svoje kamarády k Vám oběma. Chci, aby poznali moji maminku a mého tatínka a aby viděli, jak jsou oba skvělí.
13. Dohodněte se férově o penězích. Nechci, aby jeden z Vás měl moc peněz a ten druhý jen málo. Ať se Vám oběma daří tak dobře, abych se u Vás obou mohl cítit stejnou mírou v pohodě.
14. Nesoutěžte o to, kdo mě víc rozmazlíte. Tolik čokolády bych totiž nikdy nemohl sníst, jak moc Vás mám oba rád.
15. Řekněte mi narovinu, když někdy nevystačíte s penězi. Pro mě je stejně mnohem důležitější čas než peníze. Ze skvělé společné hry se raduji mnohem víc než z nějaké nové hračky.

16. Nemusíte mít pořád nějaké akce. Nemusí být pořád něco nového a skvělého, když spolu něco podnikáme. Nejhezčí je pro mě, kdy jsme prostě veselí a v pohodě, hrajeme si a máme i trochu klidu.
17. Nechte v mém životě co nejvíc věcí tak, jak bývaly před Vaším rozchodem. Začíná to u mého pokojíčku a končí u úplných maličností, které jsem dělával úplně sám s tatínkem nebo maminkou.
18. Buďte hodní na babičku a dědečka z druhé stany, i když při rozvodu stáli víc u svého dítěte. Taky byste při mně stáli, kdyby se mi vedlo špatně. Nechci ztratit ještě své prarodiče.
19. Buďte féroví k novému partnerovi, kterého si ten druhý našel nebo najde. S tímto člověkem musím také vycházet. A to je pro mě snadnější, když nebudete navzájem žárlivě slídit. Stejně by bylo pro mě lepší, kdybyste si oba brzy našli někoho, koho byste měli rádi. Nebyli byste na sebe už tak zlí.
20. Buďte optimističtí. Svoje manželství jste nezvládli – ale zkuste alespoň dobře zvládat ten čas poté. Projděte si tyto moje prosby, které Vám píšu. Třeba si o nich promluvíte. Ale nehádejte se. Nepoužívejte tyto moje prosby k vyčítání druhému, jak byl ke mně špatný. Když to uděláte, tak jste vůbec nepochopili, jak na tom teď jsem a co potřebuji, abych se cítil lépe.

Příloha č. 7 – Rozhovor s Dipl.-Übers. Markétou Novákovou ze dne 26.11.2022

Jak se metoda Cochemské praxe dostala do České republiky? „V roce 2010 se v České republice konala první konference (nebo odborný seminář) na téma Cochemské praxe. Za organizací stáli zřejmě Tomáš Podivínský (který tenkrát, v Drážďanech, působil jako generální konzul, byl taktéž ministrem v úřednické vládě, a to v různých obdobích, dále poslancem České republiky a později pak i jejím velvyslancem v Berlíně) a spolu s ním Luboš Patera, známý svou osobní kauzou. Dotáhl to tehdy až k Evropskému soudu pro lidská práva a myslím si, že v tomto sporu i uspěl. Vztah se synem však celoživotně prohrál. Soudil se s manželkou téměř od narození jejich syna po celou dobu jeho dětství. Zmiňovaný seminář byl realizován Magistrátem hl. m. Prahy, avšak po tomto proběhnuvším semináři se již dále nic nedělo. Ke Cochemské praxi jsem se dostala poprvé v roce 2014. Oslovil mě kolega a kamarád, který sám procházel opatrovnickým řízením a jako muž a otec se cítil značně znevýhodňován a chtěl nějak přispět ke změně. Vedla jej k tomu špatná osobní zkušenost. Chtěl najít nějakou organizaci, které finančně přispěje za účelem změny daného systému. Nacházel však jen spolky

zakládáné otci s vlastní špatnou zkušeností, které pouze kritizovaly jednotlivce v daném systému a nenabízely vhodná řešení vedoucí ke změně. Nakonec se však i díky těmto spolkům dozvěděl o metodě Cochemské praxe (dozvěděl se pouze, že se jedná o novou metodu pocházející z Německa), která by mu mohla pomoci. Pak se obrátil na mě s dotazem, zda bych mu pomohla o této metodě něco dále zjistit. On by jako IT specialista vytvořil webovou stránku a já bych ji naplnila obsahem. Začala jsem tedy zjišťovat všechno možné, nicméně z informací dostupných na internetu, jsem stále nemohla pochopit, v čem spočívá to kouzlo Cochemské praxe. Zakladatelem této metody byl uváděn Jürgen Rudolph, bývalý soudce. Našla jsem, že má advokátní praxi a zavolala jsem mu. Byl velmi milý a vstřícný a hned mě spojil s panem Paterou a panem Podivínským. Následně jsem se s nimi spojila. Domluvili jsme se, že uspořádáme v Poslanecké sněmovně České republiky konferenci, které se zúčastní Jürgen Rudolph. Pan Patera zajistil natáčení konference, já jsem tlumočila a můj kolega zajistil v Praze ubytování a dopravu Jürgenu Rudolphovi a jeho ženě. Byli tu tři dny. Provázela jsem je po Praze, trávila s nimi většinu času a během tohoto jsem se ptala na vše kolem Cochemské praxe. V lednu 2015 jsem založila spolek Cochem.cz, a od té doby se věnuji přenosu know-how, šíření principů, na kterých stojí Cochemská metoda stojí a aktivitám, které přímo v praxi podporují subjekty účastníci se interdisciplinární spolupráce (tj. okresní soudy, orgány sociálněprávní ochrany dětí, poradenská zařízení, poskytovatelé odborné pomoci).“

Myslíte si, že problematické začátky této metody byly způsobeny tím, že v České republice jsou odlišné důvody pro aplikaci této metody nežli v Německu (absence rodičovské odpovědnosti u obou rodičů apod.)? „To si nemyslím. Změna spočívá ve změně smýšlení a přístupu k rodičům. Na úrovni odborníků (soudců, sociálních pracovníků, psychologů aj.) také v přístupu k výkonu jejich profese. Podstatou uvědomění si, že ambicí státu chránit nejlepší zájem dítěte v této životní situaci, nelze naplnit bez zapojení, vůle a ochoty obou rodičů. De facto si přiznat, že každý je ve své roli sám do určité míry bezmocný a neschopen dostát svému úkolu, když rodiče nebudou fungovat. Změnit dílčí kroky, přenastavit lhůty, to je snadné, ale změnit způsob myšlení, zvládnout nutný „paradigma shift“, to je obtížné a mnohdy se jedná o dlouhodobou cestu. Zvláště u těch, kteří svou profesi dělají již dlouho. Nově příchozím dává většinou okamžitě smysl, postupovat nově, vztahovat se k rodičům a dětem tímto novým způsobem.“

Kdo se dle Vašeho názoru o aplikaci Cochemské metody v České republice nejvíce zasloužil? A co si myslíte, že je potřeba učinit pro to, aby se Cochemská praxe stala normalizovaným modelem v České republice? „*Já (smích). To, prosím, berte s rezervou. Moje podstatné přispění stojí na tom, že se tomu věnuji konsekventně, trpělivě a neúnavně. Jsem přesvědčivá, dokážu lidi přesvědčit ke změně a dokážu ovlivňovat systém takovým způsobem, že se v rámci něj vytváří podpora pro změnu, pro kterou se pak jednotliví odborníci rozhodnou. Důležité je, že nepracuji v žádné z těch profesí, nejsem zatížena pracovní zkušeností, která by mi bránila vidět možné změny a cesty v rámci jednotlivých profesí. Svě úsilí věnuji plně advokátní práci a „hýbání systémem“ tak, aby vytvářel příznivé prostředí pro všechny, kteří se touto novou cestou chtějí vydat. Nic by se ale nezměnilo, kdyby se toho neujal někdo v praxi, kdy klíčové bylo, aby se zapojili soudci. Toho, jak dosáhnout na soudce, jsem se obávala nejvíce, přitom se to vlastně zrodilo samo. Respektive lví podíl má na celé změně soudce Vladimír Polák (tehdy místopředseda Okresního soudu v Novém Jičíně, dnes místopředseda Krajského soudu v Ústí nad Labem). Oslovil mě, setkal se se mnou a začal v praxi změnu realizovat. Navíc ji dokázal uchopit manažersky, systematicky a s přesahem do systému. Stavěl to od začátku jako komplexní řešení, které může fungovat komukoliv, kdekoliv v České republice. Šel do toho projektu, byl schopný a ochotný učit se o ostatních profesích, poznávat jejich možnosti a potřeby. Tohle dokázal i díky své ženě, Pavle Polákové, která byla několik let vedoucí orgánu sociálněprávní ochrany v Novém Jičíně a v době realizované změny už pak pracovalo jako sociální pracovník v poradně pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy v Novém Jičíně (CEPP Nový Jičín). Od našeho prvního setkání jsme s Vladimírem Polákem v pravidelném kontaktu a stále spolupracujeme, koordinujeme svoje úsilí tak, abychom směřovali ke společnému cíli. Jeho žena se taktéž stala součástí spolku Cochem.cz a velmi úzce se mnou spolupracuje na projektech v rámci organizace. Od Vladimíra Poláka se inspirace přenesla na dalšího soudce, Martina Beneše, který byl tenkrát předsedou Okresního soudu v Mostě. Já jsem se setkala s Jaroslavem Lockenbauerem a jeho kolegyní, Petrou Novákovou, z Okresního soudu v Kladně a oba jsem v aplikaci Cochemské metody taktéž podpořila. Když to tedy shrnu, tak bez mého úsilí a úsilí Vladimíra a Petry Polákových, bychom dnes rozhodně nebyli tam, kde jsme (co se týče Cochemské metody).“*

Co Vás na metodě Cochemské praxe natolik zaujalo, případně jaké má aplikace této metody výhody? Kde jste se o ní dozvěděla? Má tato metoda dle Vašeho názoru nějaká rizika (pokud ano, jaká)? „*Tím, že jsem nevěděla nic o tom, jak probíhala tenkrát současná praxe při rozvodu (v rámci opatrovnického řízení), tak mi předestřena metoda a principy, na kterých stojí, dávala prostě smysl. Čistě selským rozumem bylo pro mě smysluplné a rozumné takhle postupovat. Navíc Cochemská praxe stojí na spolupráci, vzájemné podpoře a vzájemném učení zúčastněných profesí. Já jsem žena a spolupráce ve prospěch dítěte je pro mě něco naprosto přirozeného. Dávalo mi to smysl. Výhody jsou jednoznačné. Díky spolupráci dochází k synergickému efektu. Provázanost intervencí jednotlivých profesí a jejich jednotný a transparentní postup a přístup, jim umožňuje efektivně vést rodiče k převzetí jejich odpovědnosti a dovést je k jejich vlastní oboustranně akceptovatelné dohodě. Spolu dokážou rodičům nastavit pravidla spolupráce, vést je k tomu, aby rodiče hledali řešení svého konfliktu skrze naplňování potřeb jejich dítěte. Každému zvlášť se to nedařilo. V dobře nastavené spolupráci může ve výsledku každý udělat méně, ale efekt je větší. Jasně definovaný a popsany výkon každé z profesí poskytuje i zaštitění odborníkem, který danou profesi vykonává. Ví, co má dělat, s jakým výsledkem a co se od něj očekává. Výkon jednotlivých profesí dostává jasnou strukturu a kontury. To je velký nástroj, který zabraňuje vyhoření, pocitu selhání, ale také uvědomění si vlastních hodnotových postojů, které by odborník neměl do své práce promítat. Fungovat v takovém systému je pro jednotlivce bezpečnější, srozumitelnější a příjemnější. Rizika tkví ve špatném uchopení této praxe. Na začátku se téměř všichni domnívají, že stačí nastavit lhůty a postup, kdo co kdy udělá a praxe může fungovat. Teprve v procesu setkávání se a domlouvání postupu však zúčastněné subjekty zjišťují, jak odlišné přístupy z titulu své profese zaujímají a teprve v dalším sledu jim dochází, jak obtížné je sladit se na jednotném přístupu k rodičům, k typům péče, k zapojení otce a matky do péče a výchovy o dítě. Překonat vlastní nastavení, vlastní hodnotové postoje, vlastní představu, jak by měla výchova a péče o dítě (ještě s ohledem na různý věk od miminka přes batole až po adolescenta) vypadat, a že oni nejsou tím, kdo by měl představy rodičů hodnotit a měnit, pokud dítě neohrožují, je velmi obtížné a je to proces na delší dobu. Vidím to opakovaně při školení, dlouhodobé podpoře některých interdisciplinárních týmů apod. Připustit si, že tato životní situace by měla být řešena právní cestou až v opravdu kritických a ojedinělých případech, je pro většinu z nich velmi těžké. Tento systém funguje např. v Norsku, kde*

se k soudu s rozvodem (rozpadem) soužití rodičů dostane méně než 10 % všech případů. V první řadě je tu robustní systém podpory rodičů spočívající ve zvládnutí této situace, jde o edukaci a poradenství, pak jsou zde „poroty z lidu“ jako jakýsi arbitři, pokud konflikt přetrvává a až následně případně nastupuje soud. Právo je v této životní situaci bezzubé. Vymoci výkon práv dítěte vůči jeho rodičům je nemožné. Stejně tak posoudit v krátké době řízení, co je vlastně v nejlepším zájmu dítěte, kolik % času tráví dítě s matkou a kolik s otcem. Na základě čeho rozhodovat? Pokud dítě potřebuje oba své rodiče, jak je mám rozdělit? Jak naplánovat míru jejich vlivu v daných životních obdobích? Čím činím menší a čím větší zlo? Jak reálně svou prací přispívám k tomu, aby se situace dítěte zlepšila? Co z toho jsou otázky, které může právo reálně a snadno zodpovědět? Daná rizika tedy spočívají v tom, že Cochemská praxe může být reálně při její aplikaci velmi nesprávně uchopena a nepochopena. Pak by bylo za Cochemskou praxi vydáváno něco, co jí ve skutečnosti není. Tím pádem může být její prospěšnost nesprávně souzena nebo odsouzena jako neúčinná nebo neprospěšná.“

Za jakým účelem byl založen spolek Cochem.cz? Mohla byste, prosím, vyjmenovat nějaké důležité projekty, na nichž se spolek podílel, případně co dále plánuje v souvislosti s šířením jeho myšlenky? *„Spolek byl založen za účelem přenosu know-how Cochemské praxe, podpory rozvoje a dalšího vývoje v této oblasti. Hlavní činností spolku je realizace projektů, které změnu podporují. Setkáváme se se zákonodárci, zástupci ministerstev (zejména Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva spravedlnosti) a dalšími subjekty, které v podobných oblastech (jichž se Cochemská praxe dotýká) taktéž vyvíjí takové úsilí jako my (změny v justici, vzdělávání soudců, změny v advokacii, vzdělávání advokátů, změny ve fungování orgánů sociálněprávní ochrany dětí – v roli kolizního opatrovníka, vzdělávání sociálních pracovníků apod.) Příkladem lze uvést semináře a workshopy s názvem „Etablování interdisciplinární spolupráce inspirované Cochemskou praxí v České republice“, tj. projekt podpořený nadací Sirius (v letech 2017 až 2018), podpora zavádění kroužku „Dětský průvodce světem rozvodu do sítě poraden pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy“ (taktéž v letech 2017 až 2018). Spolek dále realizoval čtyři projekty pod finanční záštitou evropských fondů, tj. projekt metodické podpory při etablování interdisciplinární spolupráce (jejímž cílem bylo zavedení Cochemské praxe u tří okresních soudů v České republice, v letech 2018 až 2020), dále projekt „Multidisciplinární specialista v praxi“ (kdy cílem tohoto projektu byla standardizace výkonu kolizního*

opatrovnictví a systémová změna výkonu profese, v letech 2019 až 2022) a projekt „Inovace a standardizace sociální práce v odborném poradenství“ (v letech 2020 až 2022), jež si kladl za cíl standardizovat edukaci rodičů před rozvodem jako tradiční a běžnou službu v organizacích pověřených výkonem sociálněprávní ochrany dětí. Na tuto poslední iniciativu navázal v roce 2020 projekt s obdobným účelem, avšak ve spolupráci s Centrem sociálních služeb Praha, jehož průběžná realizace je plánována až do roku 2023.“

Myslíte si, že je Česká republika na aplikaci Cochemské metody v praxi připravena? Svou odpověď, prosím, zdůvodněte. *„Ta změna se už děje. Více než 1/3 okresních soudů už praxi aplikuje nebo zavádí. V justici už je to, věřím, nezvratný trend podporovaný Justiční akademií, která vytváří velmi širokou a velmi kvalitní podporu ve formě vzdělávání i vytváření platformy pro sjednocování rozhodovací praxe.“*

Myslíte si, že pro aplikaci Cochemské praxe je potřeba úprava legislativy nebo aplikace této metody spíše závisí na osobách participujících na řešení rodičovského konfliktu? Svou odpověď, prosím, zdůvodněte. *„Legislativní úprava není potřeba. Pomohlo by zavedení dalšího typu péče do OZ a sice „sdílené rodičovství“ nebo dohodnutá péče, respektive možnost formulovat rozsudek následovně: „rodiče se dohodli na tom, že po rozvodu budou o děti pečovat takto ...“ a následoval by popis toho, jak se rodiče dohodli.“ Aplikace Cochemské praxe je závislá na vůli a ochotě zúčastněných profesí. Jak už nakonec česká praxe ukázala.“*

Setkáváte se ve Vašem okolí, ať už v rámci široké „laické“ veřejnosti (např. u rodičů procházejících rozvodem či rozchodem) či v rámci odborné veřejnosti, spíše s pozitivním či negativním přijetím tohoto modelu? Čím si myslíte, že je toto způsobeno? *„Častěji se setkávám s pozitivním hodnocením, protože se s odborníky setkávám zejména na vzdělávacích akcích. Ty jsou ve většině případů dobrovolné, a proto už se tam dostaví spíše lidé, které praxe nějak zajímá. Samozřejmě se setkávám i s negativním hodnocením nebo přímo odmítáním této praxe, to ale téměř vždy pramení z neznalosti nebo nepochopení praxe a jejích principů. Někdy je také za odmítáním skryta vlastní neochota dané osoby podívat se kriticky na dosavadní výkon své práce a taktéž související nezájem něco ve své práci změnit.“*

Myslíte si, že jsou případy, na které Cochemská metoda nestačí? Pokud ano, jaké? „Cochemská praxe je preventivní uchopení rodičovského konfliktu. Je tedy možné ji uplatnit téměř vždy, když jde o dva rodiče s plně zachovanými rodičovskými kompetencemi. Pokud je důvodné předpokládat nebo se to ví, že jsou rodičovské kompetence jednoho nebo obou rodičů narušeny, pak je Cochemská praxe kontraindikována a postupuje se jinak. Za narušení rodinných kompetencí považujeme situace, (i.) kdy je jeden (či oba rodiče) závislý na alkoholu nebo jiných návykových látkách, (ii.) kdy má rodič (či oba rodiče) závažnou psychickou poruchu nebo (iii.) kdy mezi rodiči dochází k domácímu násilí. Zkrátka, je-li dítě vyhodnoceno z nějakého důvodu jako dítě ohrožené.“

Máte s aplikací Cochemské metody nějakou osobní zkušenost (případně Vaše okolí)? „Mám pouze pracovní zkušenost. Naštěstí nejsem rozvedená já, ani nikdo z mých přátel nebo známých, ani nikdo z širší rodiny.“

Myslíte si, že se proces přijetí této metody od jejích počátků v České republice zlepšuje? Resp. že na ni již není nahlíženo natolik skepticky jako dříve? „Jsem o tom přesvědčena. Postoj veřejnosti laické i odborné se v tomto ohledu významně posunul ve prospěch Cochemské praxe neboli interdisciplinární spolupráce.“

Kde si myslíte, že bude Cochemská praxe za 10 let? „Doufám, že počet okresních soudů, které praxi aplikují, bude dvojnásobný, věřím, že většina začínajících soudců (se specializací na opatrovnické řízení) už bude tuto metodu aplikovat přímo v praxi. Doufám také, že si rodiče začnou tento přístup ze strany soudů nárokovat. Všichni si zaslouží, aby se jim dostalo efektivní a transparentní podpory v této krizové životní situaci. V dlouhodobějším horizontu pak taktéž doufám v to, že o Cochemské praxi už nebude nikdo mluvit jako o zavádějící se novince, jelikož se tento postup prostě stane součástí aplikované praxe ve všech soudních obvodech České republiky.“

V jaké fázi se v současnosti metoda Cochemské praxe nachází, co se týče její aplikace? V kolika soudních obvodech je aplikována? A je aplikována zcela nebo pouze slouží jako inspirace? „Myslím, že je to proces, který potřebuje čas. Má několik fází: otevření se změně, seznámení se s její podstatou, přijetí principů, na kterých změna stojí (či alespoň možnosti, že by mohly být přijaty), ochota a připravenost otevřené spolupráce s ostatními, otevření se novým informacím a podnětům, přijetí nových informací a podnětů, pravidelná realizace spolupráce a setkávání se, ztotožnění se s principy této spolupráce a jejich přirozená aplikace

v každodenní práci. K poslednímu bodu je potřeba uvést, že je k tomuto potřeba uplynutí několika měsíců či dokonce i let. Je to zdlouhavý, ale velmi ozdravný proces, který navíc přináší hmatatelné výsledky v práci s rodiči. Nejdříve bývá ochota častěji se setkávat (např. jednou měsíčně) menší, postupem času se však četnost setkání zvyšuje dle toho, jak je jich reálně potřeba. Většinou se četnost těchto setkání ustálí právě na jednom setkání měsíčně (viz výše). Mezi jednotlivými profesemi zcela přirozeně fungují určité bariéry a hierarchie. Spolupráci mohou bránit zkrslené představy jednotlivých profesí o těch ostatních a také předsudky vůči zástupcům daných profesí. Jakmile dojde k osobnímu setkávání, tyto bariéry samozřejmě mizí. Důležité je si uvědomit, že interdisciplinární spolupráce, stejně jako rodičovství po rozvodu, je napořád. Postupem času tato spolupráce začne dávat smysl, a následně je vlastně až nepředstavitelné, pracovat jinak než tímto způsobem. Toto bývá častá reflexe zástupců profesí, jež takovýmto způsobem (zahrnujícím aplikaci Cochemské praxe) pracují již dlouhodobě.“

Příloha č. 8 – Statistiky zaznamenané a poskytnuté Okresním soudem v Tachově

období: 01.11.2016 - 30.11.2016		
I. Seznam věcí P a Nc		
		Počet věcí
a	b	1
Nevyřízeno koncem minulého období	1	226

období: 01.11.2017 - 30.11.2017		
I. Seznam věcí P a Nc		
		Počet věcí
a	b	1
Nevyřízeno koncem minulého období	1	197

Období: 01.11.2019 - 30.11.2019				
I. Seznam věcí P a Nc				
	celkem	Počet věcí		
		z toho:		
		omezení svěprávnosti	péče soudu o nezletilé	
a	b	1	2	3
Nevyřízeno koncem minulého období	1	123	17	57

Období: 01.11.2020 - 30.11.2020				
I. Seznam věcí P a Nc				
	celkem	Počet věcí		
		z toho:		
		omezení svěprávnosti	péče soudu o nezletilé	
a	b	1	2	3
Nevyřízeno koncem minulého období	1	110	9	76

Příloha č. 9 – Rozhovor s Mgr. Michaelou Řezníčkovou ze dne 26.11.2022

Jak se metoda Cochemské praxe dostala na Okresní soud v Tachově? Jaké zde

byly její začátky? „O metodě jsem se dozvěděla někdy v květnu 2016, právě v době, kdy jsem se začala jako předsedkyně soudu (od dubna 2016) seznamovat konkrétněji s agendou opatrovnických řízení. Prováděla jsem kontrolu ve spisech a dospěla k závěru, že je zde velký prostor pro zlepšování. Na další poradě soudců (červen až srpen 2016) jsem soudce seznámila s tím, že zřídím specializované opatrovnické oddělení, vyhradím na to dva soudce a poskytnu jim maximální materiální podporu. Civilní soudce jsem pak nechala rozhodnout, kdo by měl o takovou práci (a hledání nových cest v interdisciplinární spolupráci) zájem. Přihlásili se dokonce tři soudci, takže od září 2016 bylo zřízeno opatrovnické oddělení. V průběhu podzimu jsem s opatrovnickými soudkyněmi sbírala informace, účastnily jsme se několika (i mezinárodních) školení. V prosinci 2016 jsem pak svolala první schůzku s orgány sociálněprávní ochrany dětí, neziskovkami a dalšími odborníky zabývajícími se poskytováním služeb rodinám a dětem. Nabídla jsem jim spolupráci, která byla nadšeně přijata. Od roku 2017 jsme se začali scházet s dalšími (nejdříve pěti, následně deseti) soudy na platformě Justiční akademie, která nám poskytla prostor a nabídla další odborníky (prof. PhDr. Radek Ptáček, Ph.D., Mgr. Terezie Pemová) k rozvoji a vylepšování konkrétních modelů spolupráce, výměně zkušeností apod.“

Co Vás vedlo k tomu tuto metodu na Okresním soudu v Tachově prosadit (ještě s ohledem na skutečnost, že Vaší specializací je trestní právo)? „Stávající

system rozhodování mi právě jako člověku s přirozenoprávním zaměřením přišel neuvěřitelně chaotický, příliš odtržený od zájmu dítěte, příliš závislý na osobnosti konkrétních osob (nejen soudce, ale i činnosti pracovníků orgánu sociálněprávní ochrany dětí apod.) a jejich individuálnímu přístupu a nasazení, obsahující i zjevné excesy. Cesta interdisciplinární spolupráce, důraz na zájem dítěte, důležitosti aplikace vědeckých (psychologických, sociologických) poznatků a dat, zásadní přístup s premisou rovnosti rodičů a snahy o vysvětlení obsahu rodičovských kompetencí, mi přišlo nejen jako řešení již osvědčené ve vyspělejších zemích, ale i jako řešení jediné logické a použitelné. “

Bylo obtížné si zde tuto metodu prosadit? Můžete, prosím, vyjmenovat alespoň pár příkladů negativních názorů, s nimiž jste se během snahy o normalizaci Cochemské metody (alespoň v rámci Okresního soudu v Tachově) setkala?

„V rámci soudu spíše ne, překvapivě i další orgány a veřejnost spíše uvedené snahy vnímaly pozitivně (tím myslím právě orgány sociálněprávní ochrany dětí, jejich nadřízené orgány, školy, i účastníci řízení apod.), spíše bych řekla, že existovaly (a stále existují) negativní názory uvnitř justice. “

Jaká speciální organizační opatření bylo potřeba na Okresním soudu v Tachově zavést, aby bylo možné zde tuto metodu realizovat? Setkala jste se s odporem ze strany svých kolegů v rámci Okresního soudu v Tachově?

„Bylo třeba zřídit specializované opatrovnické oddělení, přidělit každé ze soudkyň odpovídající pomocný aparát (vyšší soudní úřednice, rejstříková vedoucí), vyhradit jednací síň pro každou na celý týden, zřídit speciální výslechovou místnost pro děti, místnost s kulatým stolem na jiné soudní roky. Ze strany kolegů na soudě jsem se s odporem nesešla. “

Kolika vzdělávacích konferencí, školení apod. bylo potřeba se zúčastnit (případně co vše bylo potřeba učinit z hlediska vzdělanosti), aby mohla být Cochemská metoda na Okresním soudu v Tachově praktikována? Respektive jak toto bylo časově a případně i finančně náročné? „Jak jsem již zmiňovala, celá tato metoda je mimo jiné založena na důsledném aplikování vědeckých poznatků. Vzdělávání je podstatnou podmínkou pro vznik takového týmu. Na počátku jsme se inspirovali v Německu (přednášky na téma Moderní opatrovnické soudnictví s lektory – soudci z Německa). Průběžně probíhala další vzdělávání na platformě organizované Justiční akademií, do kterých byl, jak jsem již zmínila, zapojen právě i profesor, Radek Ptáček. Zdejší soud se taktéž zapojil

do projektu „Zlepšení přístupu zranitelných osob k justici“, hrazeného z tzv. Norských fondů. V rámci tohoto projektu byli na soud povoláváni odborníci za účelem uskutečnění přednášek dle našeho zájmu. V tomto roce (2022) se jednalo např. o přednášky s názvem „Trauma a jeho dopady na dítě“, „Domácí násilí ve vztahu k nezletilým dětem“, „Psychologie pro opatrovnické řízení“, „Mediace“. Náklady nejsem bohužel schopna vyčíslit. Přednášky nyní máme cca 1x za 2-3 měsíce.“

Myslíte si, že jsou ostatní soud schopné toto realizovat v rámci svých kompetencí taktéž obdobně jako Okresní soud v Tachově? Myslíte si, že zde např. hraje roli, zda se jedná o soud v Praze, Plzni či v Novém Jičíně? Jaké faktory si myslíte, že toto ovlivňují? „Místo a konkrétní podmínky hrají roli. Záleží na ochotě místně příslušných oddělení orgánů sociálněprávní ochrany dětí ohledně změn. Záleží na možnostech, počtu, dostupnosti nezávislých odborníků v daném regionu, většinou dále samozřejmě platí, že stanovit jednotný postup je tím jednodušší, čím méně prvků je v systému (tedy nevýhodou je např. to, pokud je v obvodu soudu mnoho orgánů sociálněprávní ochrany dětí s různou praxí, protože právě ta jednotnost je pro systém důležitá, aby pak rodiče nehledali „únikové cesty“). Většinou na tento problém právě narážejí soudy ve velkých městech, tam to chce velkou vůli a přesvědčování dobrou praxí. Tedy teoreticky to samozřejmě možné je, jen někde je to těžší, neboť spolupráce s orgánem sociálněprávní ochrany dětí mi přijde jako základ. Problém pro malé soudy spočívá naopak v tom, že tyto nemají dostatek odborníků, kam mohou rodiče v případech, kdy potřebují pomoci (často je rodič sám v krizi z rozpadu vztahu, pokud sám není psychicky konsolidován, těžko může dobře vykonávat své rodičovské kompetence) posílat v rozumných termínech. Každé místo má tedy svá specifika, největší podíl na úspěchu je pak bohužel zatím v individuálním nasazení osob, které takovou variantu řešení opatrovnických sporů chtějí nastolit, typicky soudu.“

Myslíte si, že dne, jak je u Vás Cochemská metoda praktikována, je již praktikována bez větších obtíží? Jak dlouho trvalo se do takového bodu dostat? „Ano, myslím, že v tzv. soukromém opatrovnickém řízení je již zcela etablován náš systém, nyní ho pomalu rozšiřujeme i do oblasti veřejnoprávní (soudní dohledy, ohrožené děti obecně). V zásadě začal systém fungovat již v roce 2017, takže to opravdu netrvá dlouho, pokud všichni chtějí.“

Jaké má Cochemská metoda na Okresním soudu v Tachově výsledky? V čem spatřujete její výhody? „*Jednak je v těchto případech (v opatrovnických věcech) zcela zjevné zkrácení řízení, snížení počtu neskončených věcí, ale hlavně snad i větší informovanost rodičů o jejich rodičovských kompetencích (a to i do budoucna).*“

Jaký má Cochemská metoda ohlas? Ať už se jedná o laickou veřejnost (ideálně o rodiče, jež soudní řízení řídící se touto metodou absolvovali či o této metodě slyšeli) či o veřejnost odbornou? „*Rodiče mají samozřejmě názory různé, tam nemám relevantní statistická data, většinou veřejnost odborná (zástupci lidskoprávních organizací, z lidskoprávního odboru Úřadu vlády) je nadšená (a překvapená, že tady na „divokém západě“ (smích) jsme tak daleko).*“

Má Okresní soud v Tachově v plánu se v této metodě zlepšovat i nadále, případně praktikovat v rámci svého výkonu i jiné metody či modely s tímto související (např. věnující se problematice ohrožených dětí apod.)? „*Aktuálně implementujeme některé postupy právě i do oblasti ohrožených dětí. Vznikl nástroj pro vyhodnocení ohroženosti dítěte (díky magistře Terezií Pemové, profesoru Radku Ptáčkovi, magistru Vladu Polákovi). Mámě rozhodně v plánu rozvíjet metodu Cochemské praxe i nadále.*“

Co Vás na metodě Cochemské praxe natolik zaujalo? Kde jste se o ní dozvěděla? Má tato metoda dle Vašeho názoru nějaká rizika (pokud ano, jaká)? „*Zaujalo mě vlastně to, že se i o těchto sporech dá rozhodovat dobře, kdy rozhodování o dětech mi předtím přišlo jako rozhodnutí, které nikdy dobré být z principu nemůže. Rizika tady samozřejmě jsou, jde o to, abychom správně vyhodnotili, zda se zde nejedná právě o situaci, v níž se nachází ohrožené dítě, aby dohoda byla skutečně dohodou rodičů, nikoli diktát silnějšího slabšímu apod. Je zde důležitá práce s rodiči (dlouhé vysvětlování, dlouhé jednání, aby si byl soud opravdu jistý, že uzavřená dohoda bude funkční a je ve prospěch dítěte).*“

Myslíte si, že jsou případy, na které Cochemská praxe nestačí? Pokud ano, jaké? „*Nestačí na případy, kde je nějaká patologie u některého z rodičů, která není řešitelná dostupnou odbornou pomocí, případně jí rodič řešit nechce. V takových případech nakonec nezůstane nic jiného než přiklonit se k autoritativnímu rozhodnutí.*“

Myslíte si, že je Česká republika na aplikaci Cochemské metody v praxi připravena? „*Obávám se, že by hlavně tento model muselo podporovat Ministerstvo práce a sociálních věcí, neboť soudy jsou ještě relativně nezávislé*

na Ministerstvu spravedlnosti (a iniciativě předsedů soudů se meze nekladou). Nicméně orgány sociálněprávní ochrany dětí působí v linii státní správy a zde mohou reálně existovat překážky pro sociální pracovníce ve vztahu k jejich nadřízeným. Dlouhodobým problémem je nedostatek nezávislých odborníků zejména v odlehlých regionech (od centra). Mám tedy za to, že Česká republika v tuto chvíli ještě připravena není (zatím).“

Setkáváte se ve Vašem okolí, ať už v rámci široké „laické“ veřejnosti (např. u rodičů procházejících rozvodem či rozchodem) či v rámci odborné veřejnosti, spíše s pozitivním či negativním přijetím tohoto modelu? Čím si myslíte, že je to způsobeno? „Obávám se, že jediná negativa, která slyším, jsou ze strany opatrovnických soudců (jiných než na našem soudě), kteří mají pocit, že oni mají rozhodovat. Nechtějí se s nikým domlouvat (byť se jedná o nepochopení, nedomlouváme se na řešení konkrétní věci, ale na systému práce), vnímají svou roli soudce jako ultimátní a nehodlají přistoupit k jiným stranám řízení na principu rovnosti (v cíli a prostředcích) a spolupráce.“

Myslíte si, že pro aplikaci Cochemské praxe je potřeba úprava legislativy nebo aplikace této metody spíše závisí na osobách participujících na řešení rodičovského konfliktu? „Není potřeba změny legislativy, dodržujeme samozřejmě procesní předpisy, i dle zákona o zvláštním řízení soudním je přece soud povinen vést rodiče k dohodě a převzetí rodičovské odpovědnosti, my to pouze děláme systematicky. Byly by pouze vhodné drobné úpravy ve věci metodických pokynů pro orgány sociálněprávní ochrany dětí (v rozporu s nimi však ani teď naši sociální pracovníci ničeho nečiní).“

Myslíte si, že principy metody Cochemské praxe lze „de lege ferenda“ upravit jako je tomu v případě Německa, tzn. zakotvit přísněji principy rychlosti a přednosti řízení (tzn. kratší lhůty, důraz na mediaci, spolupráci apod.)? „Určitě lze, již teď je zakotvena povinnost skončit věc do šesti měsíců, důraz na spolupráci by určitě nevadil.“

Máte s aplikací Cochemské metody nějakou osobní zkušenost (případně Vaše okolí)? „Já sama nemám (zatím nemám v úmyslu se rozvádět), samozřejmě v širší rodině jsem již párkrát intervenovala a vysvětlovala, několik příběhů je se šťastným koncem (např. bratranec manžela chtěl syna do péče, ale matka souhlasila s širokým stykem kdykoliv a nechtěla střídavou péči, přesvědčila jsem ho, ať nepodává žádné protinávrhy a nic neřeší, ať je rád, že má široké kontakty

se synem a s matkou dobré vztahy, nakonec po roce sama matka přišla s tím, že nechce jen řešit úkoly a povinnosti a otec aby byl ten nejlepší, protože se synem má jen výlety a akce, tak se dohodli na střídavé péči).“

Myslíte si, že se proces přijetí této metody od jejích počátků v České republice zlepšuje? Resp. že na ni již není nahlíženo natolik skepticky jako dříve? „Ano, to rozhodně platí.“

Kde si myslíte, že bude Cochemská praxe za 10 let? Myslíte, že ji čeká stejný vývoj jako mediaci, která byla zprvu (a občas stále je) odmítána odbornou částí veřejnosti? „Nemám křišťálovou kouli, zdá se mi ale, že je to velmi dobré a životné, takže jako optimista věřím tomu, že se bude dále na soudech etablovat a možná za deset let budou naopak vyčnívat ty soudy, co tuto metodu neaplikují alespoň v nějaké míře.“

Příloha č. 10 – Fotografie pořízené na Okresním soudu v Tachově

Příloha č. 11 – Rozhovor s Petrou Rousovou a Bc. Petrou Rabovou, DiS., ze dne 26.11.2022

Jak jste se k metodě Cochemské praxe dostaly? Měly jste od počátku k metodě Cochemské praxe pozitivní přístup? I Vaši kolegové? „K metodě Cochemské praxe jsme se dostaly prostřednictvím nově zvolené předsedkyně Okresního soudu v Tachově, která vycítila, že je nutná změna v rozhodování v opatrovnických věcech. K metodě jsme všichni měli od počátku pozitivní přístup, jelikož jsme sami cítili, že je nutná změna v systému a v rozhodování ve věcech týkajících se nezletilých dětí.“

Co Vás na metodě Cochemské praxe natolik zaujalo, případně jaké má aplikace této metody výhody? Má tato metoda dle Vašeho názoru nějaká rizika (pokud ano, jaká)? „Zaujala nás zpočátku hlavně změna, v pro nás

nefungujícím systému. Dále jednotnost, transparentnost, multidisciplinární tým/rozhodování, což jsou zároveň také výhody Cochemské praxe. Rizika – systémový tlak na rodiče, což může být někdy ale zároveň i výhodou. Je to vždy individuální. Dalším rizikem je nedostatek odborníků a nedostatečné zasíťování služeb.“

Myslíte si, že jsou případy, na které Cochemská metoda nestačí? Pokud ano, jaké? *„Ano, určitě jde o individuální přístup. Zejména není vhodné aplikovat Cochemský způsob v případě domácího násilí, týrání nebo při náznaku nepoměru postavení rodičů (dominantní a submisivní rodič apod.).“*

Jaké jsou Vaše zkušenosti s metodou Cochemské praxe? Jaké má tato metoda v rámci Vašeho obvodu výsledky? *„Výsledky – aplikace Cochemské praxe v našem obvodu přinesla většinové uzavírání mimosoudních, ale i soudních dohod, méně autoritativních rozhodnutí, méně odvolání, méně vypracovaných znaleckých posudků, snížení počtu chronických případů, vzdělání rodičů a širší veřejnosti apod. (viz. prezentace).“*

Setkáváte se ve Vašem okolí, ať už v rámci široké „laické“ veřejnosti (např. u rodičů procházejících rozvodem či rozchodem) či v rámci odborné veřejnosti, spíše s pozitivním či negativním přijetím tohoto modelu? Čím si myslíte, že je toto způsobeno? *„Z počátku bylo okolí (zejména Krajský soud v Plzni) velmi skeptické a až výsledky aplikace tohoto způsobu rozhodování a práce s rodinou přesvědčily okolí o tom, že i tato metoda může fungovat a přinášet pozitivní změny. Z naší praxe je patrné, že se spíše setkáváme s pozitivním přístupem. Dáno je to jednotným a transparentním přístupem, posilováním práv obou rodičů v rámci společných schůzek. Snažíme se vždy jednat s oběma rodiči společně. Snažíme se posilovat rodičovské kompetence obou rodičů a také se snažíme přenášet rodičovskou odpovědnost na oba rodiče stejnou měrou.“*

Myslíte si, že je Česká republika na aplikaci Cochemské metody v praxi připravena? Svou odpověď, prosím, zdůvodněte. *„Myslíme si, že ano. Všude je to pouze o lidech a jejich přístupu ke změnám a k aplikaci nových věcí do praxe. Když se chce, tak všechno jde, a v našem případě i za „divokých“ podmínek. I za těchto podmínek jsme se všichni přesvědčili, že prokazatelně tento způsob praxe funguje. Co se týká nastavení jednotné praxe, tak si myslíme, že s ohledem na rozložení (nebo spíše nerozložení odborných služeb) by toto nebylo možné zcela sjednotit. Nicméně principy Cochemské praxe lze z našeho pohledu aplikovat*

za „jakýchkoliv“ podmínek. Z jiných částí České republiky víme, že Cochemský model lze nastavit a upravit dle místně dostupných služeb. Vnímáme, že sjednocení praxe (alespoň, co se týká Cochemských principů) by bylo velkým přínosem pro společnost (edukace rodičů/veřejnosti, deeskalace rodičovských konfliktů, rychlejší jednání v zájmu dítěte apod.).“

Co si myslíte, že je potřeba učinit pro to, aby se Cochemská praxe stala normalizovaným modelem v České republice? Co pro tuto normalizaci činíte?

Absolvujete stále nějaká školení, případně pořádáte nějaká školení i Vy?

„My se spíše soustředíme na fungování Cochemského modelu pouze v našem obvodu. V rámci celorepublikového nebo spíše krajského rozložení jsme společně absolvovali několik přednášek na téma Cochemská praxe/Cochemský model. V rámci interdisciplinárního týmu se účastníme společných školení pod záštitou Justiční akademie. Dále probíhá samovzdělávání. Pravidelně (1 x 3 měsíce) se v rámci interdisciplinárního týmu setkáváme a předáváme si vzájemně informace. Řešíme stávající praxi a případně, kde se zlepšit, co změnit apod.“

Příloha č. 12 – Rozhovor s Mgr. Petrou Novákovou, JUDr. Jaroslavem Lockenbauerem, Mgr. Martinou Tatkovou ze dne 20.04.2023

Jak se metoda Cochemské praxe dostala na Okresní soud v Kladně?

„Iniciátorem byl kolega (hovoří Nováková, označuje tak Lockenbauera), který se spojil s Markétou Novákovou a zajistil zde v roce 2016 přednášku na toto téma. Díky této přednášce a dalším společným konzultacím jsme se shodli na tom, že se nám tato metoda spolupráce líbí a že ji zde budeme aplikovat. Dne 01.12.2016 došlo k prvnímu setkání soudu, OSPOD a poskytovatelů odborných služeb v budově Okresního soudu v Kladně se závěrem dát spolupráci pravidla. Spolupráce s ostatními profesemi měla spočívat v tom, že budeme rodiče vlastně opakovaně edukovat a opakovaně je vést k tomu, aby se soustředili na zájem dítěte. Na tomto setkání jsme se tedy dohodli na základních pravidlech naší interdisciplinární spolupráce, získali jsme přehled o nabídkách sociálních, psychologických a mediačních služeb v obvodu Okresního soudu v Kladně a shodli jsme se na tom, že se jako interdisciplinární tým (který časem vykrytalizoval) budeme setkávat i nadále, co půl roku. Od karantény způsobené pandemickou situací se nám bohužel nepodařilo sejít se všemi členy týmu. Dne 13.03.2019 jsme se také setkali s cca 50 advokáty, pouze 13 z nich vyjádřilo souhlas aplikací Cochemské praxe a s nekonfliktním vedením opatrovnických řízení. Hodně záleží na osobnosti daného

advokáta, chtěli jsme s nimi prokonzultovat, co mají klientům říkat, jakým způsobem je mají edukovat apod. Zde ale narážíme na výklad ustanovení Etického kodexu a já chápu, že advokáti to vnímají tak, že musí činit vše, co je v zájmu jejich klienta, jelikož jsou samozřejmě za tyto služby klientem placeni, jedná se o svobodné povolání. Nicméně povinností advokáta je i své klienty náležitě poučit o možných postupech, včetně jejich rizik.“ Lockenbauer k tomuto dodává: „Já jsem si opravdu všiml, že někteří advokáti, se kterými se zde setkáváme změnili svůj přístup k opatrovnické agendě a rodiče edukují. To je samozřejmě nejlepší, protože pokud rodičům všichni říkáme to samé a všichni je shodně edukujeme, je potom mnohem snazší s nimi komunikovat a spolupracovat s nimi, nežli když k této edukaci dochází až v rámci prvního soudního jednání a rodiče tak tedy vůbec netuší, co je čeká.“

Co Vás vedlo k tomu tuto metodu na Okresním soudu v Tachově prosadit?

Jaké zde byly její začátky? „Kdysi byla v České republice pořádána konference Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí, tam bylo zmíněno několik modelů a metod, které na různé případy lze používat, mezi nimi byla právě i metoda Cochemské praxe. V té době jsem na tuto metodu taktéž narážel v různých odborných člancích,“ uvádí Lockenbauer. „Jak uvedla kolegyně, shodli jsme se na tom, že tento model se nám líbí a že jej u nás zkusíme, snažili jsme se ale najít takový model, který by zde fungoval. Vyšli jsme z toho, že Kladno je velký okres, OSPOD má dost práce, takže určitě není možné, abychom všechny rodiče, po tom, co nám jeden z nich zašle návrh, posílali na společnou schůzku s OSPOD. Vycházeli jsme z toho, že musíme udělat smysluplné síto, které bude třídit případy, které je vhodné vést dle metody Cochemské praxe (přizpůsobené naším podmínkám) a které nikoliv. Domluvili jsme se na tom, že nebudeme na OSPOD posílat ty případy, kde je avizováno domácí násilí (ačkoliv i na tyto případy lze zcela výjimečně metodu uplatnit za konstelace – rodič „oběť“ a jeho psychoterapeut, rodič „násilná osoba“ a jeho psychoterapeut a dále mediátor nebo poradce. Kvůli tomuto jsme se spojili právě se zařízením sociální intervence, resp. s jeho intervenční poradnou. Dále jsme vyselektovali ty případy, které se týkaly pouze zvýšení výživného. Pak už to bylo na přístupu soudců, nic jsme jim nepřikazovali, k ničemu jsme je nevedli, vše bylo na bázi dobrovolnosti. Zde musím konstatovat,“ uvádí Nováková, „že z našich dvaceti pěti soudců využívají, tuším, metodu interdisciplinární spolupráce asi všichni soudci vyjma jedné soudkyně. Pak se nám v rámci tohoto projektu podařilo získat i sociální pracovníci, dnes soudní

tajemnici, která je nám k dispozici na soudu, tou je právě Martina (hovoří o Martině Tatkové) a tato spolupráce se nám opravdu osvědčila. Zejména během pandemické situace, kdy OSPOD přestal téměř úplně fungovat. Zároveň chci ale poznamenat, že dříve, před zavedením interdisciplinární spolupráce, se to u nás nebo kdekoliv jinde, kde tato spolupráce nebyla zavedena, dělalo špatně. To nikoliv, soudci to jen dělali jinak, dle sebe, ale i tak vedli rodiče k dohodě. Tím, že do celého procesu vstoupil významný prvek, jímž je OSPOD, se ale samozřejmě ta spolupráce s ostatními subjekty zlepšila. Nechci však tvrdit, že soudci dohodám dříve nakloněni nebyli a nesnažili se o ně.“

Bylo obtížné si zde tuto metodu prosadit? *„Jak jsme již uvedli, vše bylo na bázi dobrovolnosti. Je to o osobním nastavení konkrétního člověka. Vzhledem k tomu, že tu máme poměrně dost soudců, kteří jsou otevření novým metodám (v nějaké podobě), nebyl tak se zavedením interdisciplinární spolupráce nějaký markantní problém. Některým soudcům to trvalo déle a byli opatrnější, někteří se do toho dostali poměrně rychle. I proto je dle mého názoru (uvádí Nováková) vhodné, že ten právní předpis je rámcový a my se tak metodou Cochemské praxe můžeme řídit tak, jak naše regionální podmínky dovolují. Ono je totiž také potřeba myslet na to, že obtížnost zavedení interdisciplinární spolupráce se odráží od sociálního skladu společnosti v rámci našeho soudního obvodu. V posledních letech zaznamenáváme poměrně velký nárůst případů, kde je potřeba participace konkrétních odborníků z oboru adiktologie, většinou se jedná o alkohol či drogy.“*

Jaká speciální organizační opatření bylo potřeba na Okresním soudu v Kladně zavést, aby bylo možné zde tuto metodu realizovat? *„Okresní soud v Kladně má svá technická omezení, a to právě i s ohledem na velikost jeho soudního obvodu. Soudci z občanskoprávního úseku se většinou stále věnují celé agendě z důvodu zachování své odbornosti v rámci občanskoprávní agendy, ale jsou samozřejmě i tací, kteří se chtějí spíše věnovat opatrovnické agendě.“ Lockenbauer dodává, „já jsem např. rád, že si mohu ponechat celou agendu občanskoprávního úseku, mám za to, že i z hlediska udržitelnosti je toto vhodné a preventivní řešení, které může zabránit nějakému profesnímu vyhoření. Co se týče speciálních opatření na našem soudu, jedním z nich bylo právě zajištění sociální pracovnice (tj. Martiny Tatkové, soudní tajemnice) na Okresním soudu v Kladně. Byli bychom rádi, kdyby zavedení této pozice nebylo pouze naším projektem, ale jednalo by se o pozici, která je běžnou součástí katalogu práce.“*

Jakou agendu zastává soudní tajemnice na Okresním soudu v Kladně?

„Soudní tajemnice je ideálním článkem v případě řešení rodičovského konfliktu. Rodiče dostávají obecnou edukaci od OSPOD, nicméně pokud mají nějaký komplikovanější problém, je jim poskytován kontakt na soudní tajemnici, která toto s nimi může doprojednat. Co se týče participačních práv dítěte, soudní tajemnice je jeho ideálním průvodcem daným řízením. Tímto způsobem jsme si tady u nás zařídili jakousi „dvojkolejnost“ OSPOD. Soudní tajemnice si navíc uchovává přehled o grantech, aktualizuje kontakty na odborné poradce, poskytovatele sociálních a psychologických služeb apod., toto je obrovská úleva pro soudce, že se nemusí o tyto záležitosti starat. Je to celé o spolupráci a vzájemné důvěře, každý máme nějaké pravomoci a snažíme se je využívat dle našich možností k tomu, aby systém, který jsme si zde nastavili, fungoval co nejlépe.“

Jaké má Cochemská metoda na Okresním soudu v Kladně výsledky? V čem spatřujete její výhody?

„My bohužel nemáme k dispozici žádné statistiky, nicméně přínos spatřujeme zejména v tom, v jakém nastavení se rodiče dostávají na první soudní jednání. Dříve jsme věděli, že je možné, že nás budou čekat několikahodinová jednání, jelikož budeme muset rodiče důkladně seznámit s řízením, včetně možných postupů, mezi něž samozřejmě patří i uzavření dohody. Budeme je muset informovat o důsledcích jejich rozhodnutí, jakož i o jeho možných rizicích. To v tuto chvíli, při zavedení interdisciplinární spolupráce, činíme také, nicméně spolupráce s rodiči je, díky tomu, že už jim opakujeme to, co jim sdělil OSPOD nebo soudní tajemnice, o mnoho jednodušší. Rodiče mají také v tomto systému, který pracuje uceleně a sděluje rodičům stejné informace, větší důvěru. Rodiče zkrátka ví, co od nás mohou čekat. Toto je ale problematické, protože jiný názor může mít na danou problematiku samozřejmě odvolací soud, nicméně nám se podařilo jej do tohoto systému zapojit také.“ Lockenbauer také dodává, „chci ale také zmínit, že ne všechny dohody mají potenciál vydržet, je samozřejmě skvělé, když rodiče uzavřou dohodu a tato dohoda funguje, nesmí být ale soudcem vynucena. Také bych chtěl závěrem uvést, že co se týče Cochemské praxe, jedná se o metodu, která se nám zde opravdu, za mírných úprav, opravdu osvědčila. Já jsem však osobně Cochemskou metodu použil naposledy před několika měsíci (naposledy v červnu nebo červenci roku 2022). Tím, jak jsme už všichni nastaveni nějak spolupracovat, už tedy ani nemusíme dbát přímo na striktní dodržování modelu Cochemské praxe.“

Příloha č. 12 – Referáty poskytnuté Okresním soudem v Kladně (JUDr. Jaroslav Lockenbauer)

K! 1.

U S N E S E N Í

Opatrovníkem nezl., nar.
nezl., nar.
nezl., nar.

se ustanovuje (vz. 37 zřs): statutární město Kladno
město Slaný

V Kladně, dne

JUDr. Jaroslav Lockenbauer

2. Jednání dne v hod. v jednací síni č., patro

Volej: vz. 10 zřs+ 341 o.s.ř.:

matku – DS/III

otec – DS/I

+ návrh do vl. rukou + výzvu k vyjádření se k návrhu ve lhůtě 5 (10) dnů od doručení, v němž zejména uvede, zda s návrhem souhlasí, pokud nikoli, z jakého důvodu a jakou úpravu navrhuje

+ oběma doruč:

a) usnesení shora

b) Formulář k doložení výše příjmů vz. 54 zřš

c) 20 přání dítěte

d) Výzvu = žádost rodičům o informování nezletilého(é) formou odpovídající

jeho (jejímu věku o tom, že je vedeno řízení o úpravě poměrů, tedy o tom, komu bude dítě svěřeno do péče a o stanovení výživného; nezletilý(á) má možnost se k řízení vyjádřit u soudu, případně s ním (ní) musí rodiče věc citlivě probrat, vysvětlit mu (jí) možná řešení, vyslechnout jeho (její) názor a ten přetlumočit soudu.

vyzvi k předložení:

- potvrzení zaměstnavatele o výši příjmů za posl. 6 měsíců nebo za dobu.....
- přiznání k dani z příjmu za posl. kalendářní rok
- potvrzení Úřadu práce, že je veden v evidenci uchazečů o zaměstnání a o vypláceném hmotném zabezpečení
- potvrzení o pobíraných dávkách st. soc. podpory + soc. péče
- potvrzení o výši jakéhokoliv důchodu
- originál RL nezletilý(ho), nezletilých + oddací list – **bez nichž nelze jednat!!!**

vz. 11 zřs+341 o.s.ř.: opatrovník nezl. + návrh + vz. 37 zřs (DS/I)

+ žádost o prošetření poměrů v místě bydliště nezletilého(é) /matky/ otce, včetně případného zjištění vztahu nezletilého(é) k matce, otci, dále zjištění, zda nezletilý(á) ví o stávající rodinné situaci, příp. i o tom, že je vedeno řízení o úpravě poměrů (tedy o tom, komu bude dítě svěřeno do péče a o stanovení výživného), jak na tuto situaci nezletilý(á) reaguje (jaký na ni má názor) provedením pohovoru s nezletilým (nezletilou) formou úměrnou věku nezletilému(é) a o podání zprávy o požadovaném do

3. vz. 11 zřs + 341 o.s.ř. – JUDr., Mgr.

dne.....

JUDr. Jaroslav Lockenbauer

Lh.: (rok)

K! 1.

USNESENÍ

Opatrovníkem nezl., nar.
nezl., nar.
nezl., nar.

se ustanovuje (vz. 37 zřs): statutární město Kladno
město Slaný

V Kladně, dne

JUDr. Jaroslav Lockenbauer

2. Jednání dne v hod. v jednací síni č., patro

Volej: vz. 10 zřs + 341 o.s.ř.:

matku – DS/III

otec – DS/I

+ návrh do vl. rukou + výzvu k vyjádření se k návrhu ve lhůtě
dnů od doručení, v němž zejména uvede, zda s návrhem souhlasí,
pokud nikoli, z jakého důvodu a jakou úpravu navrhuje

+ oběma doruč:

a) usnesení shora

b) Formulář k doložení výše příjmů vz. 54 zřs

c) 20 přání dítěte

d) usnesení s výzvou ke kontaktu opatrovníka

e) Výzvu = žádost rodičům o informování nezletilého(é) formou odpovídající jeho (jejímu věku o tom, že je vedeno řízení o úpravě poměrů, tedy o tom, komu bude dítě svěřeno do péče a o stanovení výživného; nezletilý(á) má možnost se k řízení vyjádřit u soudu, případně s ním (ní) musí rodiče věc citlivě probrat, vysvětlit mu (jí) možná řešení, vyslechnout jeho (její) názor a ten přetlumčit soudu.

vyzvi k předložení:

- potvrzení zaměstnavatele o výši příjmů za posl. 6 měsíců nebo za dobu.....
- přiznání k dani z příjmu za posl. kalendářní rok
- potvrzení Úřadu práce, že je veden v evidenci uchazečů o zaměstnání a o vypláceném hmotném zabezpečení
- potvrzení o pobíraných dávkách st. soc. podpory + soc. péče
- potvrzení o výši jakéhokoliv důchodu
- originál RL nezletilý(ho), nezletilých + oddací list – **bez nichž nelze jednat!!!**

vz. 11 zřs+341 o.s.ř.: opatrovník nezl. + návrh + vz. 37 zřs (DS/I)

+ žádám o společné setkání rodičů za přítomnosti opatrovníka za účelem nalezení dohody ve věci návrhu dle principů tzv. cochemské praxe. Dále žádám o informování rodičů o standardním průběhu soudní úpravy poměrů vůči nezletilým dle principů interdisciplinární spolupráce, a to nařízením ústního jednání ve věci od 1 do 3 měsíců od podání návrhu, pro případ neuzavření dohody rodičů v zájmu nezletilého dítěte, o možnosti soudu nařídít rodičům mediaci, nebo psychoterapii. Pro případ, že se rodičům nepodaří nalézt společné řešení jejich rozchodu v nejlepším zájmu jejich dětí, žádám o předjednání termínu mediace, nebo psychoterapie rodičů s přihlédnutím k příčinám neshod mezi rodiči (pokud možno do 1 měsíce od konání ústního jednání) a sdělení termínu při ústním jednání, nebo

přímo objednání rodičů u vhodného odborníka, mediátora ještě před ústním jednáním. Taktéž od rodičů vyžádejte kontaktní adresu, v rámci dobrovolnosti rodičů telefon a e-mail. Zprávu o zjištěních o rodině a výsledcích setkání s rodiči postačí soudu podat ústně při jednání soudu.

Pro případ výskytu sociální patologie v rodině (zneužívání návykových a psychotropních látek, násilná a jiná závažná trestná činnost, domácí násilí, apod., nebo podezření na ně žádám o prošetření poměrů nezletilého a rodičů v místě jejich bydliště a objednání rodičů ve specializovaných poradnách, nebo alespoň předání kontaktů na ně. Opatrovníkem dovyžádané zprávy o poměrech žádám písemně nejpozději při ústním jednání.

O postupu v řízení dle pravidel cochemské praxe informuj příslušnou zaměstnankyni opatrovníka telefonicky.

Žádám o zjištění názoru nezletilého na výchovné prostředí u každého z rodičů, navrhovaný způsob úpravy péče a rozvod rodičů, a to způsobem odpovídajícím věku a vyzrálosti nezletilého.

3. vz. 11 zřs + 341 o.s.ř. – JUDr., Mgr.

dne.....

JUDr. Jaroslav Lockenbauer

Lh.: (rok)